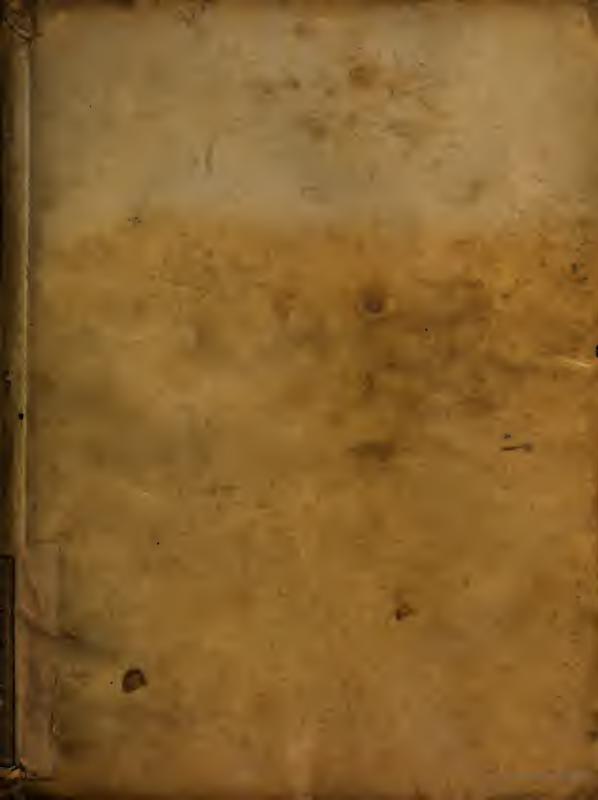

L
VII

Ex Libris
Joannis Michaelis Perinj
J. V. Dris

CODEX DONATIONVM PIARVM,

IN QVO

Testamenta, Codicilli, Litteræ fundationum, Donationum, Immunitatum, Priuilegiorum, & alia piæ liberalitatis monumenta, à Pontificibus, Imperatoribus, Regibus, Ducibus ac Comitibus, in fauorem Ecclesiarum, præsertim Belgicarum, edita continentur.

AVBERTVS MIRÆVS Bruxellensis eruebat, & Notis illustrabat.

BRVXELLIS,
Apud IOANNEM MEERBECIVM
M. D. CXXIV.

AMPLISSIMO VIRO
DOMINO
PETRO PECQVIO
EQVITI AVRATO
PHILIPPO IV.
REGI CATHOLICO
BELGARVMQVE PRINCIPI
A CONSILIIS STATVS
BRABANTIÆQVE CANCELLARIO.

PRincipum noſtrorum DONATIONES PIÆ,aliaque Diplomata, *Hérici Vvveni*, Gelriæ Cancellarij doctrina clariſsimi,hortatu,à me colligi primùm cæpta, tuo nunc impulſu, VIR AMPLISSIME , in publicum prodeunt. Ea variorum apud nos Principatuum origines aperiũt,multa antiquitatis Belgicæ, cùm ſacræ tum politicæ , arcana hactenus abdita recludunt, ad omnis denique noſtratis Hiſtoriæ illuſtrationem conferunt.

§ 2 Ita-

Itaque nè in leges peccarè videar, quæ ſigilli principalis,cui præes,rationem omnem tibi reddi ſanxerunt, Principum noſtrorum Diplomata acTabulas ad tribunal tuum adfero: vt iudices,an earum exempla ex fide à me repræſententur. Et verò vnus inter Belgicæ noſtræ primos hoc genus antiquæ doctrinæ intelligis,vnus æſtimas, vnus inter grauiſsima Reipublicę negotia, ſi quando otiũ detur,libentiſsimè tractas.

Laudandum ſanè ſtudium in Viro ad Reipublicæ clauum ſedente. Vna enim hac ratione veterum noſtrorum Principũ in Deum pietas,erga Eccleſias munificentia, aliæque poſteris imitandæ actiones fideliter diſcuntur: negotiorũ denique omniũ, quæ maiores noſtri vſurparunt, formulæ certò cognoſcuntur. Quod ſine iactantia dixero, inuenient hìc quod diſcant Theologi, Iureconſulti, Hiſtoriæ item eccleſiaſticę ac politicæ, præſertim noſtratis, ſtudioſi. Priamis, Brabonibus, Foreſtarijs, Alberoni-

beronibus, & id genus ſuppoſititijs Principibus exploſis; Rothingum cum Bebelina, Gothilonem Magnum cum filio Stephano IX. Papa, Godefridum Barbatum cum Beatrice, God. Gibboſum cum Mathilde, God. Bullonium cum tribus fratribus, alioſque Marchiones hîc ſuos ANTVERPIA, Ragineros Comites HANNONIA, Wicmannos GANDA, Balduinos ALOSTVM, Aufridos LOVANIVM, LOTHARINGIA denique ſuperior & inferior, ſuos quæque Duces, velut ab Orco reuocatos hîc agnoſcent, atque ex ijs non paucos etiam loquentes audient.

Hunc porrò antiquitatis Belgicæ Theſaurum (ſic appellare liceat) tuo Tibi iure deberi nemo negauerit, qui & res omnes noſtrates apprimè calles, & omnium diſciplinarum atque elegantiarũ ſtudioſiſsimus exiſtis. Omitto præſtantiſsimas ingenij dotes, exactiſsimã Iuriſprudentię cognitionẽ, Legationes in Gallia, Germania & alibi laudatiſsimè obitas, denique maxima Chri-

ſtianæ Reipublicæ negotia à Te feliciſsimè pertractata. Prætereo illuſtres & in ore omniũ poſitas Virtutes tuas, cùm priuatas tũ publicas: vt Te velut ſuum hodie Papinianũ vniuerſa Belgica meritò ſuſpiciat ac veneretur. Deſino itaque, & rogo, vt libens volenſque accipias hoc munus antiquarium, ſua quidem natura Tibi debitum, ab illo autem oblatum, qui & virtutum admiratione & beneficiorum memoria ſe in primis obnoxium profitetur. Bruxellis X Kal. Maias M.DCXXIV.

AMPLITVDINIS VESTRÆ
Studioſiſsimus
AVB. MIRÆVS.

AD LECTOREM.

MAgnorum ac piorũ virorum hortatu, ex cœnobiorum vrbiumq́; archiuis, priuatis item ac publicis bibliothecis, ĩgẽti labore ac sumptu, à multis retrò annis, cũ plus otij mihi esset, Donationes *ac* Diplomata *Principum nostrorum eruere cœpi. Horũ vnã nunc Cẽturiam profero: plures per me aut alium Deo adiutante daturus, si quæ ad æternas velut tenebras illustris antiquitatis monumenta perperam nonnulli damnarunt, in lucẽ produxerint, & nobiscum amicè cõmunicarint, in suum patriæq́; nostræ bonum atque ornamentum.* Thesauri inuisi, & sapientiæ abscõditę nulla est vtilitas: *vt Sapiẽs Hebræus verissimè adfirmat. Cum blattis itaque ac tineis pugnantia (quod indignum) exempla principalium litterarum vtinã in lucẽ adspectumque publicum proferant tot opimorum prædiorum à Principibus donatorũ possessores, & vel eo saltẽ nomine gratos sese memoresque præstent! In quo voto desino.*

INDEX CAPITVM.

SVMMA PRIVILEGII REGII.

PHILIPPI IV. *Regis Catholici Belgarumq; Principis diplomate sancitum est, ne quis* AVBERTI MIRÆI CODICEM DONATIONVM PIARVM, *præter ipsius voluntatem intra sexennium imprimat, aut alibi excusum diuendat, sub pœna confiscationis eorumdem librorum & 30. Florenorum. Datum Bruxellæ 16. Martij. 1624.*

APPROBATIO CENSORIS.

MEmoria ac laude sæculorum dignum censeo R. D. AVBERTI MIRAEI, viri longè doctissimi, CODICEM PIARVM DONATIONVM, cùm quod varia piæ liberalitatis monumenta a Pontificibus, Impp Regibus ac Principibus, in fauorem Ecclesiarum præsertim Belgicarum edita, distinctè & cum veritate commemoret, tum quòd nihil contineat quod aut Catholicam Religionem, aut Christianos Principes aut mores offendat. Quare summo cum fructu & legentium voluptate, ac Ecclesiæ Belgicæ honore, in lucem emitti, & omnium manibus teri posse iudico. Datum Bruxellæ VII. Kalendas Maias M.DC.XXIV.

HENRICVS SMEYERS
S.Th.L. Scholasticus
Bruxell. Libr. Censor.

CODEX DONATIONVM PIARVM.

CAPVT PRIMVM.

Testamentum S. Remigij, Remorum Archiepiscopi, Francorum ac Belgarum Apostoli.

IN nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, gloria Deo, Amen. Ego REMIGIVS Episcopus ciuitatis REMORVM, sacerdotij cõpos, testamentum meum condidi iure prętorio, atque id codicillorum vice, valere pręcepi, si ei iuris aliquid videbitur defuisse. Quandoque ego REMIGIVS Episcopus de hac luce transiero, tu mihi heres esto sancta & venerabilis Ecclesia Catholica vrbis Remorum, & tu fili fratris mei, LVPE Episcope, quem præcipuo semper amore dilexi, & tu nepos meus AGRICOLA presbyter, qui mihi obsequio tuo à pueritia placuisti in omni substantia mea, quæ mea sorte obuenit, antequam moriar, præter id quod vnicuique donauero, legauero, darive iussero, vel vnumquemque vestrum voluero habere præcipuum.

TV sancta heres mea Remensis Ecclesia, colonos quos in *Portensi* habeo territorio, vel de paterna maternaque substantia, vel quos cum fratre meo sanctæ memoriæ PRINCIPIO Episcopo commutaui, vel donatos habeo

possidebis, *Dagaredum, Profuturum, Prudentium, Temnaicum, Maurilionem, Baudoleisum, Prouinciolum; Nauiatenam, Lautam, Suffronium*, colonas, *Amorinum* quoque seruum cum omnibus quos intestatos reliquero, tuo dominio vindicabis. Nec non villas, agrosque, quos possideo in solo *Portensi, Tudiniacum* scilicet & *Balatonium*, siue *Plerinacum*, & *Vacculiacum* vel quæcumque in eodem solo *Portensi* qualibet auctoritate possedi, integrè cum omnibus campis, pratis, pascuis, siluis, ad te Testamenti huius auctoritate reuocabis.

SIMILI modo, sanctissima heres mea, quæcumque tibi à propinquis & amicis meis, in quocumque solo & territorio collata sunt, sicuti disposuero in ptochijs, cœnobijs, martyrijs, diaconijs, Xenodochijs, omnibusque matriculis sub tua ditione degentibus, ordinationem meam futuri successores mei, ordinis sui memores, sicut ego prædecessorum meorum, ita quoque inconvulsè & absque vlla refragatione seruabunt.

Vide Onuphrium.

EX quibus *Celtus*, quem per manum meam *Celsa* sobrina mea tibi tradidit, & *Huldriciaca* villa, quam *Hildericus* Comes, ei loco vbi ossa mea sancti fratres, & Coëpiscopi diœceseos tuæ ponenda elegerint, in tegumentis deseruiant. Sitque locus ille successoribus meis Remorum Episcopis peculiariter proprius, & in alimonijs ibidem Deo militantium, vicus ex proprio in *Portensi* & .... villanis quoque ex Episcopio in Remensi deseruiant. *Blandibaccius* villa in Portensi, quam à coheredibus meis *Benedicto* & *Hilario*, datis pretijs, emi de thesauro ecclesiæ, & *Albiniacus* ex Episcopio, in alimonijs clericorum Remēsis ecclesiæ communiter deputentur. Quibus etiam *Berna* ex Episcopio, quæ peculiaris prædecessoribus meis esse solebat, cum duabus villis, quas LVDOVVICVS, à me sacro baptismatis fonte susceptus, amore nominis mei, *Biscofesheim* sua lingua vocatis, mihi tradidit, siue cum *Coslo* & *Gl n*, vel omnibus siluis, pratis, pascuis, quæcumque per diuersos ministros in *Vosago* infra, circum, & extra, tam vltra quàm citra Rhenum, pretio dato comparaui, picem annuatim ministret, cunctisque locis regularibus, tam à me

Deest dictio in manusc.

Clodouæus 1. Rex.

me quàm ab antecessoribus meis ordinatis, siue in futuro ab Episcopis successoribus meis ordinandis, pro necessitate locorum, ad vascula vinaria componenda, annuatim distribuat.

CRVSCINIACVM verò & *Faram*, siue villas quas sanctissima virgo Christi *Genouefa*, à Rege Christianissimo Ludowico, pro compendio itineris sui, cùm Remensem ecclesiam sæpissimè visitare soleret, adipisci promeruit, alimonijsque ibidem Deo famulantium deputauit, sicut ab ea ordinatum est, ita confirmo, vt *Crusciniacus* futuri Episcopi successoris mei obsequijs, & sartatectis principalis Ecclesiæ deputetur. *Faram* verò eidem Episcopo, & sartatectis ecclesiæ, vbi iacuero, perpetualiter seruire iubeo. S. Genouefa.

SPARNACVS villa, quam datis quinque millia libris argẽti, ab *Eulogio* comparaui, tua (sanctissima heres mea) non extraneorum heredum meorũ, esse cernitur, eò quod cùm criminis accusatione regiæ maiestatis idem teneretur obnoxius, & se minimè purgare posset, non solùm ne occideretur, dato iam dicto pretio de thesauris tuis, sed ne pecunia eius publicaretur, vnà tecum obtinui: & ideo vt præfata *Sparnacus* perpetualiter tibi ad restituendum thesaurum, stipendijsque tui Pontificis deseruiat, liberali sanctione firmaui.

DVODECIACVS verò, sicut à CLODOVVALDO, nobilissimæ indolis puero, confirmatum est, tibi heres mea perpetualiter famuletur. S. Clodoaldus 7. Sept.

VILLAS, quas mihi Dominus illustrisque memoriæ LVDOWICVS Rex, quem de sacro baptismatis fonte suscepi, cùm adhuc paganus Deum ignoraret, ad propriũ tradidit, locis pauperioribus deputaui: ne fortè, cùm esset infidelis, cupidum terrenarum rerum me arbitrari posset, & non potius suæ salutem animæ, quàm exteriora ab ipso bona requirere. Quod & admiratus, intercedere me pro quibuscumque necessitatem patientibus, & fidelis & ante fidem, benignè liberaliterque concessit.

ET quia ex omnibus Episcopis Galliarum, pro fide & conuocatione Francorum, potissimùm me laborare cognouit,

nouit, dedit mihi Deus tantam gratiam in conspectu eius, virtusque diuina, quæ per Spiritum sanctum me peccatorem plurima signa ad salutem præfatæ gentis Francorum operari fecit, vt non solùm ablata omnibus ecclesijs regni Francorum restitueret, sed etiam de proprio, gratuita bonitatè, plurimas ditaret Ecclesias. Neque prius de regno eius, quantum passus est pedis, ecclesiæ Remorum iungere volui, donec vt hoc omnibus ecclesijs adimpleret, obtinui.

Coucy. Iuly. SED neque post eius baptismum, nisi *Codiciacum* & *Iuliacum*, super quibus iam dictus puer sanctissimus, & vnanimus mihi *Clodouualdus*, & incolæ loci illius multiplicibus xenijs grauati, obnixè deprecantes, quod Regi debebant, Ecclesiæ meæ soluendum me petere compulerunt. Quod idem pijssimus Rex & gratanter accipiens, promptissima voluntate largitus est, vsibusque tuis, sanctissima heres mea, iuxta eiusdem pijssimi datoris præceptum, Episcopali auctoritate firmaui.

RES etiam, quas sæpe dictus Rex pijssimusque Princeps, tibi in *Septimania* & *Aquitania* concessit, & eas quas in *Prouincia Benedictus* quidam (cuius filiam mihi ab *Alarico* missam, gratia sancti Spiritus, per impositionẽ manus meæ peccatricis, non solum à diabolicæ fraudis vinculo, sed ab inferis reuocauit) ad vsum luminis tui, & loci, vbi corpus meum iacuerit, continuatim deseruire præcipio, villasque in *Austria* siue *Toringia*.

Austria, id est, Austrasia. FVTVRO Episcopo successori meo amphibalum album paschalem relinquo, stragula columbina duo, vela tria, quæ sunt ad ostia diebus festis triclinij, cellæ, & culinæ.

VAS argenteum triginta, & aliud decem & octo librarum, inter te, heres mea, & diœcesim tuam Ecclesiam *Laudunensem*, factis patenis atque calicibus, ad ministeriũ sacrosanctum, pro vt volui, Deo annuente, distribui.

ILLVD quoque vas aureum decem librarum, quod mihi sæpe nominatus Dominus illustrisque memoriæ LVDOWICVS Rex, quem (vt prædixi) de sacro baptismatis fonte suscepi, donare dignatus est, vt de eo facerem

quod

quod ipse voluissem, tibi heredi meæ Ecclesiæ supra memoratæ iubeo turriculum & imaginatum calicem fabricari,& epigrāmata, quæ Lauduni in argenteo ipse dictaui,in hoc quoque conscribi volo. Quod faciam per me, si habuero spatium vitę,si autem clausero vltimum diem,tu fili fratris mei LVPE Episcope,species ante dictas, tui ordinis memor,efficias.

COMPRESBYTERIS meis & diaconibus,qui sunt Remis, xxv. solidos æqualiter diuidendos in commune dimitto. Vitis plantam, super vineam meam, ad suburbanum positam, simili modo communiter possidebunt, cum *Melanio* vinitore,quem do in loco ecclesiastici hominis *Albonichi*,vt *Albonichus* libertate plenissima perfruatur.

SVBDIACONIBVS solidos duodecim, Lectoribus, Ostiarijs, & iunioribus solidos octo iubeo dari. Pauperibus duodecim in matricula positis,ante fores ecclesiæ expectantibus stipem,duo solidi, vnde se reficiant,inferentur,quibus *Corcellum* villam dudum deseruire præcepi. Alijs pauperibus tribus, vbi fratres quotidie pedes lauare debent,quibus etiam *Balatoforum*, quod dicitur xenodochion,ad hoc ministerium statui,solidus vnus dabitur.

VIDVIS quadraginta,in porticu ecclesiæ alimoniam præstolantibus,quibus de decimis villarū *Calmisciaco*, *Tesciaco*, *Nouauilla* stipēdia ministrabātur,superaddo de villa *Huldriciaca* superiùs memorata,eis in perpetuum stipendia inferri,& tres solidos & denarios quatuor dari iubeo.

ECCLESIAE *S. Victoris*,ad portam Suessonicam, solidos duos: ecclesiæ *S. Martini*, ad portam Collatitiam,solidos duos: ecclesiæ *S. Hilarij*, ad portam Martis, solidos duos: ecclesiæ sanctorum *Crispini* & *Crispiniani*,ad portam Treuericam, solidos duos: ecclesiæ *S. Petri* infra vrbem, quæ *Curtis Dominica* dicitur,solidos duos: ecclesiæ,quam in honore omnium martyrum supra Cryptam Remorum, ædificaui,cùm per auxilium virtutis Dei,ab igne dæmonis penè iam totam vrbem cōcrematam eripui, solidos duos: ecclesiæ, quam pro eodem signo virtutis Dei,in honore *S. Martini* & omnium Confessorum,infra vrbem,ædificaui,

ſolidos duos. Diaconiæ infra vrbem, quæ dicitur *ad Apoſtolos*, ſolidos duos. Titulo *S. Mauricij*, in via Cæſarea, ſolidos duos. Eccleſiæ Iouinianæ, tituli beati *Agricolæ*, vbi ipſe vir Chriſtianiſſimus *Iouinus*, & ſanctus martyr *Nicaſius*, cum plurimis ſocietatis ſuæ Chriſti martyribus, requieſcunt, vbi etiam quinque cõfeſſores proximi anteceſſores domni *Nicaſii*, cum ſanctiſſima virgine, & martyre *Eutropia*, conditi ſunt, ſolidos tres. Eidem quoque eccleſiæ proprium, quod fuerat *Iouini* in ſolo Sueſſonico, cum eccleſia beati *Michaelis*, rebus prioribus ſuperadididi.

ECCLESIAE ſanctorum martyrum *Timothei* & *Apollinaris*, vbi etiam Domino dante, ſi fratribus ac filijs meis Epiſcopis diœceſeos noſtræ viſum fuerit, oſſa mea ponere diſpoſui, ſolidos quattuor. Eccleſiæ *S. Ioannis*, vbi virtus Chriſti, me orante, filiam *Benedicti* ſuſcitauit, ſolidos duos. Eccleſiæ *S. Sixti*, vbi cum tribus ſucceſſoribus ſuis requieſcit, ſolidos tres, cui etiam de proprio meo *Plebeias* ſupra Matronam adiunxi. Eccleſiæ *S. Martini*, in eodem ſolo ſanctæ Remenſis eccleſiæ poſitæ, ſolidos duos. Eccleſiæ *S. Chriſtophori*, ſolidos duos. Eccleſiæ *S. Germani*, quam ipſe in ſolo Remenſi ædificaui, ſolidos duos: eccleſiæ SS. martyrum *Coſmæ* & *Damiani*, in præfatæ matris ſolo poſitæ, ſolidos duos.

Marne fl.

MATRICVLAE S. *Mariæ*, quæ dicitur Xenodochion, vbi duodecim pauperes ſtipem exſpectãt, ſolidus dabitur. Quam denique matriculam loco, vbicumque fratribus meis & filijs oſſa mea ponere placuerit, perſeuerare præcipio, & vt diu noctuque pro peccatis atque criminibus meis Dominum deprecentur, de proprio hereditatis meæ iure, rebus quas anteceſſores mei in eorum ſtipendijs Domino dederunt, ſuperaddo etiam villam *Sclàdronã*, & villam *S. Stephani*, & quidquid in villa *Herimundi* mihi per ſucceſſionem euenit. Quod verò pretio ibidem comparaui, eccleſiæ S. *Quintini* martyris iam diu delegaui.

DE iam dicto *Vacculiaco*, *Fruminium*, *Dagaleiſum*, *Dagaredum*, *Ductionem*, *Baudovvicum*, *Vdulfum*, *Vinofeifam*, liberos eſſe præcipio. *Temnaredus*, qui de ingenua naſcitur matre, ſtatu libertatis vtatur.

Tv verò fili fratris mei Lvpe Episcope, tuo dominio vindicabis *Nifastem*, & matrem suam *Nuciam*. Vineā quoque quam *Æneas* vinitor colit. *Æneam* & *Monulfum*, eius filium iuniorē, iubeo libertate perfungi. *Mellosicum* porcarium, & *Paschasidem* coniugem suam, *Verniuianum* cum filijs suis, excepto *VVidragasio*, cui tribui libertatem, tuo iuri deputabis. Seruum meum de *Cesurnico*, tuum esse præcipio. Agrorum partem ad te, quam frater meus *Principius* Episcopus tenuit, cū siluis, pratis, pascuis, reuocabis. Seruū meum, quem *Mellatvicus* tenuit, *Viteredum* tibi derelinquo. *Teneursolum*, *Capalinum* & vxorem suam *Theodorosenam*, tuo iuri dominioque transcribo. *Theodonima* quoque ex mea præceptione sit libera. *Edoneifam*, quæ homini tuo sociata fuit, & eius cognationem retinebis. Vxorem *Aregildi*, & cognationem suam, ingenuos esse iubeo. Partem meam de prato, quod *Lauduni* iuxta vos habeo, ad imitatē montium posito, & quæ *Iouia* sunt pratella, quæ tenui, ad te reuocabis. *Labrinacum* tibi, vbi ossa genitricis meæ posui, cum præfixis terminis deputaui.

Tibi autem nepos meus Agricola presbyter, qui intra domesticos parietes meos exegisti pueritiam tuam, trado atque transcribo *Merumvastem* seruum, & vxorem suam *Meratenam*, & eorum filium nomine *Marconicum*. Eius fratrem *Medonicum* iubeo esse liberum. *Amantium* vxorem suam tibimet relinquo. Eorum filiam esse præcipio liberam *Dasoundam*. *Alaricum* seruum tuæ deputo portioni: cuius vxorem, quam redemi & manumisi, commendo ingenuam defendendam. *Bebrimodum*, & vxorem suam *Moriam*, tuo dominio vindicabis. Eorum filius *Monacharius* gratulabitur beneficio libertatis. *Mellaricum*, & vxorem suam *Placidiam*, ad tuum dominium reuocabis: *Medaridus* eorum filius sit libertus. Vineam, quam *Mellaricus* Lauduni fecit, tibi dono: *Brit obaudem* seruum meum, nec non etiam *Gibericum*. Vineam quam *Bebrimodus* facit, tibi catenus derelinquo, vt diebus festis & omnibus diebus Dominicis, sacris altaribus mea inde offeratur oblatio, atque annua conuiuia Remensibus presbyteris & diaconibus præbeantur.

De-

DELEGOQVE nepoti meo *Pretextato Moderatum, Totticionem, Marconicum, Innocentium* seruum, quem accepi à Profuturo originario meo, cochlearia quattuor dè maioribus, acetabulum, lacernam, quam mihi Tribunus *Friaredus* dedit, & argenteam cabutam figuratam. Filiolo illius *Paronio* acetabulum, & tria cochlearia, & casulam, cuius fimbrias commutaui.

REMIGIAE cochlearia tria, quæ meo sunt nomine titulata, mantile ipsius, quod habeo feriale, transcribo: hichinaculum quoque dono illi, de quo *Gundebodo* dixi.

DELEGOQVE benedictæ filiæ meæ HILARIAE Diaconæ ancillam nomine *Nocam*, & vitium pedaturam, quæ suę iungitur vineæ, quam *Catusio* facit, dono: & partem meam de *Talpusciaco* transcribo, pro obsequijs, quæ mihi indesinenter impēdit. *Aetio* nepoti meo partem de *Cesurnico*, quę mihi sorte diuisionis obuenit, cum omni iure, quod tenui atque possedi. *Ambrosium* quoque puerum ad ius illius dominiumque transmitto.

VITALEM colonum liberum esse iubeo, & familiam suā ad nepotem meum *Agathimerum* pertinere: cui vineam dono, quam posui *Vindonissæ*, & meo labore constitui, sub ea conditione, vt à partibus suis, omnibus diebus festis ac Dominicis, pro commemoratione mea, sacris altaribus offeratur oblatio: & Laudunensibus presbyteris atque diaconibus annua conuiuia, concedente Domino, præbeantur.

DONO Ecclesiæ Laudunensi ex villis, quas mihi sanctæ recordationis præfatus Rex LVDOWICVS dedit, duas, *Anisiacum*, solidosque decem & octo, quos presbyteri & diaconi inter se æquali diuisione distribuant. Partem meam de *Secio* ex integro ad se reuocet Ecclesia Laudunensis, & *Lanscitam*, quam mihi carissima filia & soror mea virgoque (vt credo) Christi sanctissima *Genouefa*, in vsibus pauperum Christi, tibi dandam ad integrum delegauit.

COMMENDO sanctitati tuæ, fili fratris mei, LVPE Episcope, ex præfatis villis, quos libertos esse præcipio, *Catusionem*, & *Auliatenam* coniugem suam, *Nonnianem*, qui

meam

meam vineam facit. *Sonnoucisum*, quam captiuam redemi, bonis parentibus natam, & eius filium *Leutiberedum*, *Mellaridum*, & *Mellatenam*, *Vasantem*, *Cocum*, *Casariam*, *Dagarascnam*, & *Baudoroscnam*, Leonis neptem, & *Marcolcisum* filium Totnonis: hos totos, fili fratris mei LVPE Episcope, sacerdotali auctoritate liberos defensabis.

TIBI autem, heredi Ecclesiæ meæ, *Flauianum*, & vxorem suam *Sparagildem* dono. Eorum filiolam paruulam *Flauarascnam* liberam esse constitui. *Fedamiam* vxorem Melani, & eorum paruulam Remenses presbyteri & diaconi possidebunt.

CISPICIOLVM colonum liberum esse præcipio, & ad nepotem meum AETIVM eius familiam pertinere, ad vtrumque, id est, ad *Aetium*, & *Agatimerum* peruenire colonicam *Passiacum*.

PRONEPTI meæ *Protextatæ* dono *Modoroscnam*, *Profuturo Leudocharium* puerum trado. *Profuturæ* dari iubeo *Leudoneram*.

LAVDVNENSIBVS subdiaconibus, Lectoribus, Ostiarijs, & Iunioribus quattuor solidos derelinquo: pauperibus in matricula positis solidus dabitur, ad eorum refectionem. Delegoque ex dato præfati Principis *Saluonarias* suprà Moram, & decem solidos Ecclesiæ Suessonicæ, pro commemoratione nominis mei. Nam Sablonarias supra Matronam heredibus meis deputaui.

Fortè, Sablonarias supra Mosam.

CATALAVNENSI Ecclesiæ, ex dato sæpe dicti filij mei, *Gellonos* suprà Matronam, & solidos decem: Ecclesiæ sancti *Memmij*, *Fascinarias*, ex donis præscripti Principis & solidos octo. *Mosomagensi* solidos quinque, *Vongensi*, agrum apud officinam molinarum, quæ ibi est constituta: *Catarmgensi* ecclesiæ solidos quattuor, totidemque *Portensi*, pro commemoratione mei nominis, inferentur.

Eccl. Atrebatensis donatur à S. Remigio.

ECCLESIAE ATREBATENSI, cui Domino annuente, *Vedastum* fratrem meum carissimum Episcopum consecraui, ex dono iam dicti Principis, villas duas in alimonijs clericorum deputaui, *Ortos* videlicet & *Sabuoctum*:

quibus etiam,pro memoria nominis mei,solidos viginti dari iubeo.

VRSI Archidiaconi familiaribus vsus obsequijs, dono ei domitextilis casulam subtilem, & aliam pleniorem,duo saga delicata,tapete,quod habeo in lecto,& tunicam, quam tempore transitus mei reliquero meliorem.

HEREDES mei,LVPE Episcope,& AGRICOLA presbyter,porcos meos inter vos æqualiter diuidetis.*Friaredus*, quem,ne occideretur,quatuordecim solidis comparaui, duos concessos habeat: duodecim det ad basilicæ domnorum martyrum *Timothei* & *Apollinaris* cameram faciendam.Hęc ita do,ita lego,ita testor.Ceteri omnes exheredes estote,suntote.

HVIC autem testamento meo dolus malus abest, aberitq; in quo si qua litura vel caraxatura fuerit inuẽta, facta est me præsente,dum à me relegitur & emẽdatur.Neque ei duo priora testamẽta primum quidem, quod ante xiiij.& alterum quod ante septem condidi annos,obsistere,obuiare,aut vllatenus nocere poterunt: eò quòd quidquid in ipsis cõtinebatur, in præsentia fratrum meorum hìc inserta,& quæ deerant,adiuncta, insuper & quæ Dominus mihi largiri in postmodum dignatus est,superaddita noscuntur.Sed incõvulsum,& incontaminatum præsens hoc,quod condidi, testamẽtum à fratribus meis successoribus, videlicet Remorum Episcopis,conseruandum:à Regibus quoque Francorum, filijs scilicet meis carissimis, quos per baptismum,Iesu Christi dono,& gratia spiritus sancti cooperante, Domino consecraui, vbique defensum, atque protectum, contra omnia & in omnibus,inuiolabilem perpetuamque semper obtineat firmitatem.

ET si quis in ordine clericali,à presbytero vsque ad tonsum,contradicere, aut obuiare ei præsumpserit, & correptus à successore meo satisfacere neglexerit,conuocatis ex vicinioribus locis Remorum diœceseos tribus Episcopis,deponatur à gradu.Si verò(quod non opto,nec cupio,sed neque spero)successor quilibet mihi in hac

hac sede Remorũ Episcopus, execrabili cupiditate ductus, res præfatas, sicut à me, auctore Domino meo Iesu Christo, ad illius honorem, & eius pauperum consolationem ordinatæ sunt, aliorsum distrahere, immutare, commutare, seu quolibet obtentu, in vsus laicorum, beneficij gratia dare, aut à quolibet datas, fauere, aut consentire præsumpserit, conuocatis totius diœceseos Remorum Episcopis, presbyterisque ac diaconibus, nec nō & ex filijs meis carissimis Francis religiosis quàm plurimis, reatus sui pœnam, priuatione sui Episcopatus, persoluat, & nequaquam vltra recuperationem gradus amissi, in hoc sæculo, promerebitur.

QVICVMQVE verò ex laico habitu à nobis statuta paruipendens, sibique fauens, quæ pauperibus Ecclesiæ attributa sunt, abuti, aut vsurpare quolibet obtentu præsumpserit, pari simul perpetuaque damnatione, alienator, petitor, dator, acceptor, peruasor, anathematis vinculo ab Ecclesia Catholica seiungantur: donec valeant, Deo miserante, condignæ satisfactionis emendatione indulgentiam promereri. Sin autem in hoc perseuerare, cuiuscumque donationis occasione, quilibet delegerit, spes ei præsentis ac futuræ restitutionis à successore meo, Remorũ scilicet Episcopo, omnimodis auferatur.

GENERI tantummodo regio, quod ad honorem sanctæ Ecclesiæ & defensionem pauperum, vnà cum fratribus meis & Coepiscopis omnibus *Germaniæ*, *Galliæ* atque *Neustriæ*, in regiæ maiestatis culmen perpetuò regnaturum statuens elegi, baptizaui, à fonte sacro suscepi, donoque septiformis spiritus consignaui, & per eiusdem sacri chrismatis vnctionem ordinato, in Regem, parcēs, statuo, vt si aliquando genus illud regium, per benedictionem meam totiens Domino consecratum, mala pro bonis reddens, Ecclesiarum Dei peruasor, destructor, depopulator, grauis aut contrarius existere voluerit, cōuocatis Remorum diœceseos Episcopis, primùm moneatur, & deinde Ecclesia Remensis præfata, adiuncta sibi sorore, Ecclesia scilicet *Treuerensi*, iterum conueniatur. Tertiò verò Archiepiscopis tantummodo Gal-

liarum tribus aut quattuor cõuocatis, Princeps ille, quicumque fuerit, moneatur: ita vt vsque ad septimam monitionem, si priùs satisfacere renuerit, paternæ pietatis longanimitate, differatur. Tandemq́; si postpositis omnibus præfatis benedictionibus, incorrigibilis contumaciæ spiritum non deposuerit, & se per omnia Deo subdi nolens, benedictionibus Ecclesiæ participare noluerit, elogium segregationis à corpore Christi ab omnibus ei porrigatur, quod per Prophetam & Regem Dauid longè antè, eodē, qui in Episcopis est, dictãte Spiritu sancto,

Psal. 108. noscitur decantatum. *Quia persecutus est* (inquit) *hominē inopem & mendicum, & compunctum corde, & non est recordatus facere misericordiam, & dilexit maledictionem, & veniet ei, & noluit benedictionem, & elongabitur ab eo.* Totũque ei, quod in persona Iudæ, traditoris Domini nostri Iesu Christi, & malignorum Episcoporum Ecclesia decantare solet, per singulas ei decantetur Ecclesias, quia

Matth. 25. Dominus dixit: *Quamdiu fecistis vni ex minimis meis, mihi fecistis: & quamdiu his non fecistis, nec mihi fecistis.* Et ideò quod probatur in capite, in membris intelligendũ esse non dubitetur. Vnum tantummodo ibi verbum per

Psal. 108. interpositionem commutetur. *Fiãt dies eius pauci, & principatum eius accipiat alter.*

Qvod vtique si successores mei, Remorum scilicet Archiepiscopi, operari, sicut à me ordinatum est, neglexerint, in se, quidquid in Principibus resecandum fuerat, maledictionibus deprauati reperiant: *vt fiant dies eorum pauci, Episcopatum eorum accipiat alter.*

Si verò Dominus meus Iesvs Christvs vocem orationis meæ, quam quotidie pro genere illo, in conspectu diuinæ maiestatis specialiter fundo, audire dignatus fuerit, vt sicut à me accepit, ita in dispositione regni, & ordinatione sanctæ Dei Ecclesiæ perseueret, benedictionibus, quas Spiritus sanctus per manum meam peccatricem super caput eius infudit, plurimæ super caput illustriùs, per eũdem Spiritum sanctum, superaddãtur: & ex ipso Reges & Imperatores procedant, qui in præsenti & in futuro, iuxta voluntatem Domini, ad augmentũ

sanctæ

sanctæ suæ Ecclesiæ, virtute eiusdem, in iudicio & iustitia confirmati, & corroborati, regnum obtinere atque augere quotidie valeant: & in domo Dauid, hoc est, in cælesti Ierusalem, cùm Domino in æternum regnaturi, sublimari mereantur. Amen. Peractum Remis die & Consule supradicto, intercedentibus, & medijs signatoribus.

EGO REMIGIVS Episcopus testamentum meum relegi, signaui, subscripsi, & in nomine Patris, & Filij & Spiritus sancti (Deo adiuuante) compleui.

VEDASTVS Episcopus, cui pater meus Remigius maledixit, maledixi, & cui benedixit, benedixi, interfui quoque atque subscripsi. S. Vedastus Episcopus Atrebat. & Camerac.

GENEBAVDVS Episcopus, cui pater meus Remigius maledixit, maledixi, & cui benedixit, benedixi, interfui quoque atque subscripsi. S. Genebaudus Laudunensis.

MEDARDVS Episcopus, cui pater meus Remigius maledixit, maledixi, & cui benedixit, benedixi, interfui quoque atque subscripsi. S. Medardus Noviomen. & Tornac.

LVPVS Episcopus, cui pater meus Remigius maledixit, maledixi: & cui benedixit, benedixi, interfui quoque atque subscripsi. S. Lupus Suessionensis.

BENEDICTVS Episcopus, cui pater meus Remigius maledixit, maledixi, & cui benedixit, benedixi, interfui quoque atque subscripsi.

EVLOGIVS Episcopus: cui pater meus Remigius maledixit, maledixi, & cui benedixit, benedixi, interfui quoque atque subscripsi.

AGRICOLA presbyter, cui pater meus Remigius maledixit, maledixi, & cui benedixit, benedixi, interfui quoque atque subscripsi.

THEODONIVS presbyter, cui pater meus Remigius maledixit, maledixi, & cui benedixit, benedixi, interfui quoque atque subscripsi.

CELSINVS presbyter: cui pater meus Remigius maledixit, maledixi & cui benedixit, benedixi, interfui quoque atque subscripsi.

V. C. PAPPOLVS interfui & subscripsi.

V. C. Evlodivs interfui,& subscripsi.
V. C. Evsebivs interfui,& subscripsi.
V. C. Rvsticolvs interfui,& signaui.
V. C. Evtropivs interfui & signaui.
V. C. Davvevs interfui,& signaui.

Post conditum testamentum, imò signatum, occurrit sensibus meis, vt basilicæ domnorum martyrum *Timothei* & *Apollinaris* missorium argenteum, sex librarum ibi deputem, vt ex eo sedes futura meorum ossium componatur.

NOTATIONES.

S. Remigii testamentum Flodoardus in Historia Remensis ecclesiæ lib.1.cap.18.& ex eo Barnabas Brissonius, Præses Parisiensis, recitat li.7. de Formulis & solemnibus populi Romani verbis.

Eodem libro Brissonius habet Testamentum Hadoindi Cenomanensis Episcopi, à Flodoardo lib.2. cap.5. laudati, quod est eiusdem fere sæculi ac stili.

S. Gennadii Asturicensis in Hispania Episcopi Testamentum an.915. scriptum ex autographo recitat Prudentius Sandouallius, Episcopus Pompelonensis, lib. de Fundationibus monasteriorum Benedictinorum in Hispania. Nos infra S. Willibrordi, primi Vltraiectēsis Archiepiscopi, & S. Everardi Cōmitis Cisoniensis Testamenta commemorabimus. Ex quibus, habēt quod Iureconsulti, & antiquitatis cùm sacræ tum profanæ studiosi hauriant & discant.

Quo anno S. Remigius obierit.

Ceterum S. Remigius obijt circa annum Christi 525. vt ex Concilio Aruernensi colligit Ægidius Bucherius, in Tabulis suis Chronologicis. Georgius Coluenerius, in Notis ad Flodoardi Hist. Remensem, vult eum vixisse vsque ad an.544. quod repugnat Concilio Aruernensi, an.535. celebrato; cui Flauius subscripsit, S. Remigij post Romanum successor. Quo anno idem Remigius Testamentum suum scripserit, non constat: quòd

nomen

nomen Consulis, sub quo scriptum, in manuscriptis codicibus desideretur.

Bischofesheim.) Id est, Episcopi domus. Vel hinc liquet, Francos olim Germanica lingua vsos fuisse.

Atrebatensi.) Clericis seu Canonicis ecclesiæ cathedralis Atrebatensis S. Remigius dedit villas duas Ortos, hodie *Ourton*, in meditullio Artesiæ, & Sabucetum hodie *Souchè*, tertio lapide ab Atrebato.

Laudunensem.) Laudunum Clauatum, hodie *Laon*, cùm ad diœcesim Remensem pertineret, S. Remigius Lauduni Episcopatum instituit ac dotauit: vt Flodoardus in Hist. Remensi lib. 1. cap. 14. & Sigebertus in Chron. ad an. 500. narrant.

Die et Consule.) Hæc desunt in mss. codicibus: ex quo constat S. Remigij Testamentum hactenus plenè à nemine esse editum: quod vtinam quis præstet!

CAPVT II.

Chilpericus Francorum Rex dotat ecclesiam cathedralem Tornacensem.

IN nomine omnipotentis Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi. Chilpericvs, diuina praeueniente clementia, Rex Francorum. Quantò alios regia celsitudine præcellimus, tantò Christum honorare, & eius Ecclesiam impensius volumus. Et in Christi repensionibus sacerdotum & Pontificum, vel seruorum Dei, quæ pro eorum vtilitatibus pertinent, libenter præstamus vel cōcedimus, & hoc nobis ad laudem vel stabilitatem regni nostri, in Dei nomine pertinere confidimus.

Idcirco

Idcirco noſcat fidelium humilitas vel magnitudo, quòd nos Apoſtolico viro domno Chrasmaro, Nouiomagenſis vel Tornacenſis vrbis Epiſcopo, teloneum de nauibus ſuper fluuio *Scalt*, qui pertinet ad fiſcum Tornacum, vel quolibet commercio, ſeu & de cariagio vel de ſagenis, nec non de ponte ſuper fluuio *Scalt*, vel de omnibus vænalibus vbicumque vendantur...., vndecumque teloneus exigitur, ſicut fiſcus noſter, & regia poteſtas vendicare poteſt, imò & iuſtitiam de ipſo teloneo, in ſtipendijs Canonicorum, ... noſtra gratia plenè viſi ſumus conceſſiſſe. Quapropter per hoc præceptum ſpecialius decernimus pro donando, quòd perpetualiter circa ipſum domnum Chrasmarvm Pontificem, vel ipſius ſanctæ eccleſiæ Tornacenſis ſucceſſoribus ſuis, pro tempore, volumus eſſe conceſſum. Datum
An. 575. *Bibrax*, Chilperici anno primo, Indictione XIII. in Dei nomine feliciter, Amen.

NOTATIONES.

Anno Chriſti 575. *Sigebertus* Auſtraſiæ Rex contra Chilpericvm fratrem, Pariſiorum Regem, bellum mouit, & *Theodebertum* Chilperici filium occidit. Chilpericus Tornacum fugit: cuius loci Epiſcopus Chrasmarvs, ac ciues eum humaniter exceperunt, & contra fratrem tutati ſunt. Sigebertus cùm Chilpericum perſecutus fuiſſet Tornacum vſque, dolo Fredegundis, vxoris Chilperici, gladio confoſſus eſt, & *Lambris* prope Duacum ſepultus, inde poſtea ad S. Medardi Sueſſionenſis mon. tranſlatus. Chilpericus, beneficij accepti memor, Eccleſiam Tornacenſem ampliter dotauit: vt ex diplomate iam recitato conſtat.

Noviomag. vel Tornac.) Anno 546. defuncto S. Elevtherio, Tornacenſium Epiſcopo, S. Medardvs, Nouiomagẽſis ſeu Nouiomenſis Epiſcopus, curam Eccle-
Noyon. Tournay. ſiæ Tornacenſis quoque ſuſcepit. Ex eo tempore Epiſcopatus Nouiomenſis ac Tornacenſis manſerunt vniti,
vſque

vſque ad an. 1146. quo eos diuiſit Eugenius III. Papa, procurante S. Bernardo Abbate Claræuallis.

BIBRAX.) Remorum opidum, I. Cæſari notum, hodie *Bray*, aut *Bresne*.

ANNO PRIMO) regni Auſtraſiæ, quod Chilpericus inuaſerat, Sigeberto fratre occiſo. Illud tamen regnum retinere non potuit, Childeberto Sigeberti filio demùm præualente.

INDICTIONE XIII.) Legendum puto, INDICTIONE VIII. & videtur lapſus librarij, x. pro v. tranſſcribentis.

CAPVT III.

Origo & fundatio Abbatiæ Sithienſis, quæ nunc S. Bertini dicitur, in Arteſia, an. 654.

DOMINIS ſanctis presbyteris BERTINO, MOMMOLENO, EBERTRANDO, ego in Dei nomine ADROALDVS, ſana mente ſanoque conſilio integræ deliberationis, prout mũdana peccata abſtergere Dominus dignetur, dono vobis omnem rem portionis hereditatis meæ, in pago *Taruanenſe*, quam domino patri AVDOMARO, Apoſtolico viro, ad xenodochium ſuum ædificandum, dare voluimus: ſed ipſe ſalubre conſilium nobis donauit, vt ipſam rem vobis delegarem, vt ibi monaſterium in honore Petri, principis Apoſtolorum, conſtruere debeatis, ad conuerſandum monachis, vbi beati pauperes ſpiritu & domeſtici fidei adiuuari debeant, quorum voces quotidie ad aures Domini perſonare noſcantur, quorum petitiones audit & implet.

C PROP-

Propterea vobis in Christo patribus dono, per hanc epistolam donationis, in pago *Taruanensi*, villam proprietatis meæ nuncupatam *Sithiu*, super fluuium *Agnione*, cum omni merito suo, vel adiacentijs seu aspicientijs ipsius villæ. Hæc sunt, villa *Magnigeleca*, *Vinciaco*, *Tatinga*, villa *Amreio*, *Masto*, *Fabricinio*, *Lonsantanas*, & *Adfundenis* seu *Malros*, *Alciaco*, *Lauriadiaca*, villa *Franciliaco*, cum omni merito eorum, cum domibus, ædificijs, terris cultis & incultis, mansiones cum siluis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus seu farinarijs, mancipijs, accolabus, greges cum pastoribus, mobilibus & immobilibus, vel quibuslibet ædificijs.

Haec omnia vobis ad integrum trado atque transfirmo, vt hereditate teneatis atque possideatis, & quibus volueritis ad possidendum relinquatis. Si quis verò, quod futurum esse non credo, si ego aut vnus de heredibus meis, vel quælibet opposita persona contra hanc donationem venire cogitauerit, vllo nunquam tempore, in præsentia iram Dei incurrat, & S. Petri offensam, & insuper, fisco cogente, auri libras xv. argenti pondo xxx. coactus exsoluat, & quod repetit non valeat euendicare. Et vt hæc donatio omnibus temporibus firmissima sit, manu nostra roborauimus, & qui signarent aut subscriberent, ad præsens rogauimus.

Facta donatio viii. Idus Septembris, anno xi. regni domini nostri *Clodonei* Regis.

Actum *Ascio*, villa dominica, publicè, coram strenuis viris, quorum nomina cum subscriptionibus vel signaculis subter tenentur inserta.

Signavi ego Adroaldus hanc donationem à me factam, in Christi nomine, peccator.

Audomarus, nomine, absque opere, Episcopus, pro testimonio.

Ego Agolfus presbyter.

Ego Ingobertus presbyter.

Signum Chuneberti Graphionis.

S. Laudeberti.

S. Mau-

S. MAVRILIONIS.
S. BABONI, & aliorum.

NOTATIONES.

S. BERTINVS.) Abbas primus Sithienſis an. 654. obijt, ibidem conditus: à quo poſtea monaſterium iſtud S. BERTINI nomen accepit.

S. MOMMOLENVS.) ſeu Mommolinus, poſtea Epiſcopus Nouiomenſis ac Tornacenſis, S. Eligij ſucceſſor.

S. AVDOMARVS.) Morinorum ſeu Teruanenſium Epiſcopus: à quo nomē accepit Audomaropolis, vrbs hodie Epiſcopalis Arteſiæ. Obijt is an. 661. S. *Omer.*

TARVANENSE.) Taruana ſeu Teruana vrbs olim Epiſcopalis Morinorum, *Ternane*, iuſſu Caroli V. Imp. an. 1553. funditus excisa.

AGNIO fluuius hodie Aa dicitur.

CHVNEBERTVS Graphio, id eſt, Comes, Germanis ſuperioribus & inferioribus. Idem, niſi fallor, eſt *Chonebertus*, vir illuſtris, monaſterij Maricolenſis in Hannonia fundator, cuius meminit Baldericus in Chron. Cameracenſi lib. 1. cap. 27. & nos infra cap. 7. *Graue.*

CAPVT IV.

S. Amandi, Tungrensis Episcopi Epistola, seu Codicillus de sepultura sui corporis.

IN nomine Domini nostri Iesu Christi, ego AMANDVS miserrimus & peccator. Credimus vbique diuinam nos pietatem regere, & clementer saluare velle, quia & ingressum nostrum in mundum, & exitū de mundo, ante sæcula ipse prænoscit. Proinde omnibus nō habetur incognitum, qualiter nos longè lateque per vniuersas prouincias seu gentes, propter amorem Christi, seu verbum Dei annuntiare, vel baptismum tradere volentes, discursum habuimus: & nos de multis periculis pietas Dei eripuit, & vsque tempore isto perducere dignata est.

SED dum iam corpore fesso, & multis laboribus fatigato, iam in summa senectute pænè corpore præmortuo, exitum de hoc mundo in proximo habere speramus; & quia nos Deus in istum locellum, qui vocatur *Elnonis*, perducere dignatus est, quem super largitate regia proprio labore visi sumus construxisse; si nos ibi Deus de hoc mundo decreuerit emigrare, peto & coram Christo Iesu, filio Dei, coniurare præsumo, vt nulli Episcoporum vel Abbatum, seu sæcularium virorum, aut quibuslibet potestatibus hoc contrarium sit, vt corpusculum meum in ipso monasterio, quod superius diximus, *Elnone*, inter illos fratres requiescat, vbi iam nos ad ipsos

Elnonensis mon. constructor S. Amandus.

ad ipsos fratres & corpore & anima commendauimus.

Et si in itinere, aut vbicumque finis noster prouenerit, ad ipsum locum, quem superiùs memorauimus, corpusculum nostrum licentiam habeant fratres vel Abbas de ipso monasterio Elnone ibidem reuocare.

Si quis verò contradicere, aut de ipso monasterio corpus meum per fortia abstrahere, aut temerario spiritu contradicere voluerit inprimitus S. Trinitatis offensam incurrat, & ab omnibus Ecclesijs Catholicis excommunicatus appareat, & à societate sanctorum extraneus efficiatur, & damnationem, quam Dathan & Abiron sustinuerunt, quos infernus viuos absorbuit, ipse sustineat, & sit anathema maranatha quod est perditio in aduentu Domini nostri Iesu Christi. Et nec sic nostram voluntatem mutare valeat, sed hæc deliberatio nostra in perpetuo firma, & inuiolata permaneat.

Et vt certiùs credatis, manu propria subscripsi, & omnibus hominibus Deum timentibus, vt subscribant, supplicamus & rogamus. Quam epistolam fratri nostro Bavdemvndo presbytero, fieri rogauimus.

Facta epistola in monasterio Elnone, anno secundo regni Theodorici Regis, sub die decima quinta Kal. Maij. An. 661. iuxta Chron. Elnonense ms.

Ego Amandvs peccator hanc epistolam à me factam consensi & subscripsi.

Ego in Christi nomine Reolvs, ac si peccator subscripsi.

Ego in Christi nomine Mvmmolenvs Episcopus subscripsi.

Ego in Christi nomine Vinditianvs Episcopus, ac si peccator, hanc epistolam rogante Domino Amando, consensi & subscripsi.

Ego Bertinvs Abbas subscripsi.

Ego Aldebertvs Abbas subscripsi.

Ego Ioannes, rogatus à Domino Amando, consentiens, hanc epistolam subscripsi.

Ego Bavdemvndvs peccator, iubente Domino meo Aman-

Amando,hanc epiſtolam deliberationis ſuæ ſcripſi & ſubſcripſi.

NOTATIONES.

EX his qui ſubſcripſerunt, S.REOLVS ſeu REGVLVS fuit Archiepiſcopus Remenſis,& quieſcit in Orbacenſi monaſterio à ſe fundato : de quo Flodoardus in Hiſt.Rem.

S.MVMMOLENVS ſeu MOMMOLENVS fuit Nouiomenſis ac Tornacenſis Epiſcopus:de quo ſuperiore cap.8. diximus.

S.VINDICIANVS fuit Cameracenſis & Atrebatenſis Epiſcopus:de quo vide Baldericum in Chron. Cameracenſi.

S.BERTINVS fuit Abbas & fundator monaſterij Sithienſis,quod Bertinenſe nunc dicitur: de quo egimus cap.ſuperiore.

ALDEBERTVS ſeu Adelbertus fuit Abbas monaſterij S.Bauonis Gandenſis.

IOANNES fuit Abbas Blandinienſis prope Gandauum,à S.Amando conſtitutus.

BAVDEMVNDVS fuit tertius Abbas Blandinienſis; & ab ipſo quantum conijcio , ſcripta eſt vita S. Amandi, quam Surius publicauit.Errant enim,qui *Miloni Elnonenſi* eam adſcribũt, quòd auctor narret ſe à Bono preſbytero,qui Amandum Tornaci vidit,nonnulla accepiſſe. Milo autem longè poſterior ætate fuit, vtpote qui Caroli Calui temporibus vixit,& an.870.obijt.

Annus mortis S.Amandi. CETERVM S.AMANDVS in monaſterio ſuo Elnonenſi (quod hodie S. *Amandi* dicitur,& à Benedictinis monachis poſſidetur,tertio lapide à Tornaco)an.*662*.die *6*. Februarij in Domino obdormiuit:qui annus Sigeberto Gemblacenſi,& Iac. Meiero, anni initium à Paſchate ducentibus,eſt annus Chriſti *661*.Ioannes Cognatus in Hiſt.Tornacenſi obitum eius ad an.*672*.refert.

De

De annis regni Theoderici magna apud Chronographos est quæstio, alibi à nobis aliquando tractanda. Nonnemo dubitare possit, an non sit legendum, *Anno secundo regni Lothary Regis*, qui fuit annus Christi 661. eoque anno videtur hæc epistola à S. Amando scripta, hoc est, nono circiter mense ante obitum.

CAPVT V.

S. Huntberti, Maricolensis in Hannonia Abbatis, donatio, facta in fauorem Ecclesiæ Maricolensis.

ANNO XII. regni Domni nostri Childerici gloriosi Regis, XV. Kal. Aprilis, ego in Dei nomine Huntbertus, etsi indignus peccator, cogitans de Dei timore, vel æterni boni retributione, seu abluendis meis peccatis; quia dicit scriptura: *Facite vobis amicos de mãmona iniquitatis, qui vos perducant in æternas mansiones sanctorum.* Rursumque dicit: *Facite vobis saccos eleemosynæ, qui non veterascunt.* An. 667. Luc. 16. Luc. 12.

Idcirco dono, quod in perpetuum donatum esse volo, ad sacrosanctum monasterium, quod vocatur Maricolas, quod vir illustris Chonebertus quondam suo opere construxit, vbi ego ipse indignus peccator Abbas præesse videor, consecratum in honore S. Mariæ, matris Domini nostri Iesu Christi, & SS. Petri & Pauli Apostolorum, vel reliquorum dominorum, qui in ipsa basilica venerantur, situm in pago *Fanomartensi*, super fluuiolum, qui vocatur *Helpre*: hoc est, partem maximã de possessione nostra in villa nuncupata *Maceriæ*, sita in pago Laudunensi, super fluuium *Iseram*, quam de auia

mea

mea, Deo sacrata, AVDELIANA, quondam dato pretio, per venditionis titulum comparaui, hoc est, mansos Dominicos, vbi ipsa AVDELIANA mãsit, vel posteà nos ædificauimus, & terrationes & seruos, & ancillas illos & illas.

Hos igitùr mansos, cum terris consitis & pascuis, in integrum per hanc seriem epistolæ nostræ donationis, quam VLFINVM Notarium scribere rogauimus, ad ipsam basilicam S. Mariæ Maricolis constructam, à præsenti die tradimus ad posidendum.

HAEC omnia suprà nominata ad ipsum monasterium delegauimus, vt ipsi monachi vel successores nostri in suo iure vel dominatione à præsenti die recipiant ad posidendum, tam in terris, quàm domibus, ædificijs, mancipijs, vineis, siluis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, absque vllius iudicis interpellatione: habeantque in sua potestate tenendi, dandi, vendendi, commutandi, vel quod exindè voluerint faciendi.

PROPTEREA in ista epistola definimus, vt nulla altera ratione calumnia in postmodum inter ipsos seruos Dei, vel heredes nostros non adcrescat.

SI quis verò post nos, quod futurum esse non credimus, si aliquis de heredibus nostris, aut quælibet opposita persona contra hanc donationẽ nostram, quam fieri rogauimus, venire aut infringere voluerit, primitus iram Trinæ maiestatis incurrat, & sit anathema, & deleatur nomen eius de libro viuentium cælesti, & cùm

Psal. 68. iustis non scribantur, sed sint consortes Iudę Iscariotis, qui Dominum tradidit, & si emendare noluerit, mutet Deus sensum eius, & in illo iudicio recipiat, quod Ana-

Act. 5. nias & Saphira receperunt in præsenti, & insuper inferat cogenti fisco auri libras decem, & decem argenti pondo coactus exsoluat. Nec si quid repetit: nihil valeat vindicare, & merces nostra in antea proficiat ad salutem.

ET si aliqua instrumẽta aut anterioris aut posterioris, quolibet ingenio vel argumento de nomine nostro in propinquis meis vel extraneis personis fuerint ostensa aut

aut vllo vnquam tempore apparuerint, falsarius esse cognoscatur, & inanis permaneat. Sed præsens donatio à me facta omni tempore firma & inuiolata permaneat, stipulatione subnixa idoneorum testium, domini videlicet VINDITIANI Episcopi, & FVLBERTI mei fratris, sed ill. & ill.

ACTVM Maricolis. Ipse tamen *Huntbertus*, etsi peccator Abbas propria manu confirmo.

NOTATIONES.

EGO IN DEI NOMINE HVNTBERTVS.) Ita legendum suadet sensus & contextus ipsius diplomatis, itemque ipsum autographum, quod Maricolenses adseruant. Baldericus in Chronico Cameracensi lib. 1. cap. 27. hoc ipsum diploma recitat, sed in editione Duacensi, per transpositionem, legitur CHONEBERTVS, vbi legendum est, HVNTBERTVS, & è contra,

FVIT autem S. HVNTBERTVS siue HVMBERTVS primũ socius S. Amandi Tungrensis Episcopi, in peregrinatione Romana, pòst Abbas Maricolensis, ac demum Episcopus, ad conuersionem infidelium: quales item Episcopos simulque Abbates VRSMARVM, ERMINVM, & alios olim Laubium habuit. Porrò S. Humbertus & Antuerpiæ Euangelium prædicasse traditur: quod colligi datur ex elogio, versibus heroicis concepto, quod Molanus in Natalibus SS. Belgij 25. Martij recitat. S. Humbertus.

EST autem verisimile, S. Humbertum vnà cum S. AMANDO, viro verè Apostolico, Antuerpiam venisse: de quo seq. cap. agemus.

MARICOLAS.) Mareclias, seu Marilias, Gallicè *Mareilles*. Est hodieque illustris Benedictinorum apud Hannones Abbatia, ad Helpram fluuium, cuius prima-

rius fundator fuit CHONEBERTVS, fecundarius autem S. HVMBERTVS.

CHONEBERTVS) Comes pagi Fanomartenfis, eft idem vt arbitror, qui fupra cap. 3. in Donatione per Adroaldum facta, dicitur CHONIBERTVS GRAPHIO.

Fanum Martis. PAGO FANOMARTENSI.) Fanum Martis hodie *Famars* primo lapide à Valentianis, cuius fit mentio in Notitia Imperij, vbi de Belgica fecunda agitur. Eiufdem meminit Antoninus in Itinerario, & Eginhartus in hift. Tranflationis SS. Marcellini & Petri. Eruuntur ibidem hodieque plurima numifmata Romana. Ex ruinis Fani Martis funt qui fufpicantur Valentianas feu Valentinianas ad Scaldim effe conftructas.

MACERIAS.) Maceriæ ad Mofam, *Mefieres*, olim ad Remenfem ecclefiam, hodie ad Ducem Niuernenfem, ex gente Gonzaga, pertinent. Aliæ ab his Maceriæ haut procul à Lauduno fitæ: quarum hic mentio. Sunt & Maceriæ in Artefia noftra, quarum dominus eft V. N. PHILIPPVS GOMIECVRTIVS, antiquitatis cùm facræ tum profanæ peritifsimus, qui multa ad operis huius illùftrationem pro fua humanitate nobifcum communicauit.

VINDITIANVS) Epifcopus Atrebatenfis & Cameracenfis, Bruxellenfium Apoftolus, obijt Brofellæ, fiue vt nunc loquuntur, Bruxellæ circa annum 691. & quiefcit in Monte S. Eligij, quæ eft Abbatia Canonicorum regularium, fefqui milliari ab Atrebato.

SED ILL. ET ILL.) hoc eft, illius & illius: vt explicat Petrus Pithæus in Gloffario Capitulorum, verbo, Fidelitas.

CAP.

CAPVT VI.

Robingus, Antuerpiensium Princeps S. VVillibrordo donat ecclesiam castri Antuerpiensis, & tertiam partem telonei.

REDIMVS mercedis lucra conquirere, si aliquid de rebus nostris, pro peccatis nostris redimendis, sacerdotibus Dei conferimus.

IGITVR ego in Dei nomine ROHINGVS, & coniux mea BEBELINA donamus Apostolico domino & patri nostro WILLIBRORDO Episcopo, donatumque in perpetuum esse volumus, hoc est, ecclesiam quæ constructa est infra castrum ANTVVERPIS, super fluuium Scalde, quam dominus AMANDVS Pontifex in honore SS. Petri & Pauli Apostolorum principum, vel cæterorum Sanctorum construxit, & nos pro ipsa ecclesia, vel quidquid ibidem aspicere videtur, venerabili viro FIRMINO, Abbati de monasterio *Quorcolodora* locellum nostrum nuncupatum *Tumme* in concambio dedimus, & nos postea à die præsenti iā dictam ecclesiam, unà cum terris, domibus, ædificijs, accolabus, mancipijs, mansis, siluis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, adiacentijs, appendicijs, ibidem aspicientibus, farinarijs, gregibus cum pastoribus, mobilibus, & immobilibus, re acquisita, & inacquisita, totum & ad integrum quidquid dici vel nominari potest, tam de dote quàm de comparato, vel

 de qua-

de qualibet re ad nos noſcitur perueniſſe, nos à die præſenti, ſupraſcripto domino WILLIBRORDO donamus atque tradimus: & illud telonium, quod ad partem noſtram ibidem venerat, hoc eſt, illam tertiam partem ad integrum ei conceſsimus atque donauimus: in ea ratione, vt ibi thus vel luminaria debeant eſſe procurata, & presbyteri, qui ibi ſeruiunt, pro peccatis noſtris Domini miſericordiam debeant exorare: & vt ipſe ſupraſcriptus Dominus WILLIBRORDVS ipſam eccleſiam vel quidquid ibidem aſpicere videtur, ſeu ipſum telonium habeat, teneat atque poſsideat, dandi vel commutandi, vel quidquid exinde facere voluerit, liberam & firmiſsimam in omnibus habeat poteſtatem.

SI quis verò, (quod futurum eſſe non credo) heredum vel proheredum meorum, vel quælibet oppoſita perſona contra hanc donationis chartulam venire tentauerit, & eam infringere conatus fuerit, primitus iram Dei omnipotentis incurrat, & ſanctorum Angelorum, & à liminibus eccleſiæ alienetur, partemque habeat cum Iuda, & vltione Ananiæ, & Saphiræ, vel lepra Giezi percutiatur: inſuper inferat fiſci iuribus auri libras duas, argenti pondo quinque. Nec ſi quid repetit, euindicare valeat, ſed firma & immobilis hæc donatio perennibus temporibus permaneat ſtipulatione ſubnixa.

An. 725. aut 726. ACTVM publicè eſt hoc *VVeimodo*, regia villa, cùm fecit October dies viginti, regnante THEODERICO Rege anno ſexto.

NOTATIONES.

ROHINGVS.) Eſt quod ſibi ANTVERPIA noſtra gratuletur de optimis ac pijſſimis olim Principibus ſuis ROHINGO ſeu RAVCHINGO, & BEBELINA eius coniuge, quos haut dubie ignoraret, niſi eorum nobis memoriam Willibrordiana apud Epternacenſes

nacenses Abbatia conseruasset. Ex hoc enim loco diploma istud, vt & subsequens, itemque Testamentum S. Willibrordi accepimus. Rohingi seu Rothingi huius numisma aureum se vidisse memorat Gulielmus Heda in Hist. Episcoporum Vltraiectinorum.

CASTRVM ANTVVERPIS.) Mediæ ætatis scriptores castrum pro opido accipiunt, vt castrum *Valentianas*, castrum *Gandense*, castrum *Louen*, & similia.

AMANDVS) Tungrensis Episcopus, vir Apostolicus, vetustissimam vrbis Antuerpianæ basilicam in honorē SS. Petri & Pauli (quod hactenus quoque ignoratum) consecrauit. Ea basilica hodie CASTRENSIS. Seu BVRGENSIS ECCLESIA, vulgò *Borchkercke* nuncupatur, haut procul à ripa Scaldis sita, in veteri opido seu burgo Antuerpiensi, cuius ambitus fuit perexiguus, quod fossæ etiamnum integræ demonstrant.

SVB illius basilicæ turri, æquè antiqua, visitur crypta, in qua S. WALBVRGIS virgo egisse dicitur, cùm ex Britannia Antuerpiam venisset, vt adiuua, ad messem Euangelicam à cognato suo, S. BONIFACIO, Moguntino & Vltraiectino Archiepiscopo, in Germaniam euocata. Plura si voles, Fastos nostros Belgicos consule.

TVMME.) fortè, *Turne* vel *Deurne*, olim TVRNINVM Latinè, vicus prope Antuerpiam ad Scheinam riuulum vbi olim cœnobium fuit, in quo S. FREDEGANDVS aliquando monachum egit. Eius sacra ossa Audomaropoli an. 1590. Antuerpiam allata, in cathedrali templo ibidem adseruantur. Normannis porrò in Belgicam irruentibus, monachi, Turnino relicto, Einhamum prope Aldenardam migrasse putantur: vbi etiamnum Benedictina est Abbatia.

Turninum prope Antuerpiam.

D 3 CAP.

CAPVT VII.

Robingi eiusdem aliud diploma.

IN nomine Dei, ego illuster uir ROBINGVS, & coniux mea BEBELINA, donamus ad sacrosanctam ecclesiam Petri & Pauli Apostolorum, quàm dominus AMANDVS Pontifex in ANTVVERPO construxit, vbi WILLIBRORDVS Episcopus præesse videtur, donatumque in perpetuum esse volumus, hoc est, villam nostram, quæ est constructa in pago RENENSium, super fluuium *Nutta*, quæ mihi de paterno iure legibus obuenit, in loco nuncupato *Preprusdare*, cum omni integritate, & in alio loco de materno iure ad me pertinente, vocato *VVinlindechim*, medietatem de casis, domibus, ecclesijs, mancipijs & omnibus pertinentijs tradimus atque transfundimus .....

NOTATIONES.

Pagus Riensis. PAGO RENENSIVM) seu potiùs RIENSIVM, *het landt van Ryen*: cuius pagi caput est ANTVERPIA. Pagus autem, apud medij æui scriptores, est idem quod districtus seu prouinciola; Gallicè *Pays*, quod semel notasse suffecerit. Eadem significatione Iul. Cæsar *pagos Heluetiorum* nuncupat, quos hodie *Cantones* dicimus.

NVTTA.) NETA fluuiolus, qui per pagum Riensem, & Li-

& Liram opidum, in Rupelam, ac demum in Scaldim deuoluitur.

WINLINDECHIM.) Hodie *VVijneghem*, vicus altero lapide ab Antuerpia paulò supra Turninum.

CAPVT VIII.

Testamentum S. VVillibrordi, Archiepiscopi Vltraiectini, Hollandorum, Frisiorum, & Antuerpiensium Apostoli.

IN Christi nomine. Oportet Christianos viam veritatis agnoscere, per quam Creatori suo dignè meritis suis seruire possint, vt oblatio eleemosynarum eorum, & deuotio perueniat ad salutem: ipso Summo dicente: *Date & dabitur vobis*, &c, *Facite eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.*

IDCIRCO ego in Dei nomine CLEMENS WILLIBRORDVS, Episcopus, cogitans casum humanæ fragilitatis, qualiter peccata mea possum abluere, & donante Domino ad æterna gaudia peruenire, dono à die præsenti, donatumque esse perennibus temporibus volo, hoc est, ad monasterium EPTERNACVM, quod est constructũ super fluuio *Sura*, in pago *Bedensi*, in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti, & SS. Petri & Pauli Apostolorũ, & S. Ioannis Baptistæ, vel ceterorum Sanctorum, vbi ego ipse CLEMENS WILLIBRORDVS custos vel gubernator præesse videor, &, si Christo placet, corpus meum ibidem requiescere debet.

Hoc

Hoc est quod dono vel trado ad ipsum sanctum locum EPTERNACUM omnem rem vel villas, seu mancipia, quæ mihi ingenui Franci, pro amore eorum & salute, tradiderunt, vel condonauerunt.

Carolus Martellus.

SIMILITER illas res, quas dominus PIPINUS mihi condonauit, vel delegauit, seu matrona sua PLICTRUDIS, siue filius suus dominus noster CAROLUS, Maior domus: quas res ipsas dominus *Carolus*, & genitor *Pipinus*, tam me viuente, quàm de ista vita migrante, pro eorum mercede condonauerunt.

ET illas alias res ex parte de nomino, vel homines qui mihi eas tradiderunt, vel delegauerunt, id est, vt hęc scriptura solenniter, pro temporum serie, confirmare debeat: & hi sunt homines nominibus his nominati.

Vide cap. 6. *Landt van Ryen.*

ROHINGUS mihi condonauit, vel tradidit ecclesiam aliquam, quæ est constructa in *Antuerpo* castello, super fluuio *Scalde*, in pago *Renensium*, cum appendicijs suis, villas denominatas his nominibus, *Bacnualde*, *VVinnelincheim*, *Furgalare*, & in ipso castello Antuerpo tertiam partem de illo teloneo.

Et HERIBALDUS clericus mihi condonabat & tradidit ecclesiam aliam in pago *Marsum*, vbi Mosa intrat in mare, cum appendicijs suis, & mariscum vnde berbices nascuntur.

Et ANGILBALDUS mihi condonabat vel tradidit villam quæ vocatur *VVadradoch*, in pago Taxandro, super flumine *Duthmala*.

Et ANSBALDUS mihi condonabat vel tradebat omnem portionem suam in villa quæ vocatur *Busloth*, in pago Taxandrio.

Et BERETHINDA, Deo sacrata femina, mihi condonabat vel tradebat omnem portionem suam in villa BOBANSCHOT, in pago Taxandrio.

Et HENRICUS mihi condonabat in villa quæ vocatur PIEPLO.

Et ENGELBERTUS mihi quondam donabat, vel tradebat mihi omnem portionem suam, in villa quæ vocatur HINESLOTEN, in pago Taxandrio.

Item

Item quod ENGELBERTVS mihi condonabat vel tradebat villam, quæ vocatur *Alpheim*, in ipso pago Taxandrio.

Item ANSBALDVS clericus mihi condonabat vel tradebat villam, quæ vocatur *Diosna*, in pago Taxandrio, super fluuio Digena.

Et THIETBALDVS mihi condonabat vel tradebat ecclesiam aliquam, quæ est in villa *Montnahim*, quæ *Araride* vocatur, cum appendicijs suis.

ET illuster vir HEDENVS mihi condonabat vel tradebat omnem portionem suam in villa, quæ vocatur *Aimistadi*, super fluuio *VVielbeo*, in pago *Turingasnes*.

SVPERIVS nominatas vel scriptas res ego CLEMENS WILLIBRORDVS trado atque transfundo ad illam casam Dei superiùs nominatam *Epternacum*, vel ad illam sanctam congregationem Fratrum ibidem Deo seruiẽtium; eâ verò ratione, vt quidquid de ijsdem rebus superiùs nominatis facere decreuerint, in omnibus habeant potestatem faciendi, vt & ibidem omni tempore pro nostra mercede, vel seniore nostro CAROLO, Maiore domus, seu eorum hominum, qui mihi suas res tradiderunt, proficiant in augmentis.

ET illud placuit nobis inserendum. Si fuerit vllus de heredibus vel proheredibus meis, seu quælibet opposita aut extranea persona, seu iudiciaria potestas, quæ contra hoc testamentum vel donationem meam, quam ego CLEMENS WILLIBRORDVS Episcopus sana mente plenoque consilio & deuotione integrâ fieri iussi, venire aut agere, vel eam infringere voluerit, & si ista charta ei ostensa ad relegendum fuerit præsentata, se ipse exinde compescere noluerit, in primis iram Dei omnipotentis incurrat, & sanctorum Angelorum, & ab omnibus ecclesijs, vel consortio Christianorum efficiatur extraneus, & habeat partem cum Iuda, qui Dominum tradidit, & cum Dathan & Abiron, quos terra viuos deglutiuit: & insuper inferat cum forio fisco auri libras decem, argenti pondo quinquaginta coactus ex-

soluat,& quod repetit euindicare non valeat. Actum anno VI. regnante THEODORICO Rege.

An.725. aut.726.

NOTATIONES.

S. WILLIBRORDVS, natione Anglo-Saxo, cum S. Suitberto, & alijs X. socijs, Euangelij prædicandi causa, ex Britannia in Frisiam seu Batauiam an. *690.* traiecit, & Vltraiectum venit. Inde ad PIPINVM HERSTALLIVM se contulerunt, & prædicandi facultatem impetrarunt.

An. *696.* Willibrordus Romam profectus, à S. SERGIO Papa, in die & basilica S. Cæciliæ, Frisonum Archiepiscopus est consecratus. Româ in Frisiam reuersus, sedem Episcopalem Vltraiecti statuit. *Beda Hist. lib. 5. cap. 12.*

An. XII. Childeberti Regis, III. Idus Maij, hoc est, an. 706. Pipinus Herstallius Willibrordo medietatem fisci Epternacensis dono dedit, alteram vero medietatem eidem donauit S. IRMINA, Dagoberti Regis filia, & prima Horrei, monasterij apud Treueros à patre fundati ac dotati, Abbatissa: vt Theofridus Abbas Epternacensis, in ms. Willibrordi, vita narrat.

Kal. Dec.

Mart. Rom. 24. Dec.

OBIIT autem S. Willibrordus, vir verè Apostolicus, an. *739*, Epternaci: quod est Ducatus Luxemburgensis & diœcesis Treuerensis opidum, vbi etiamnum quiescit in sui nominis, Benedictinorum Abbatia, à se fundata.

PAGO BEDENSI.) Antonino in Itinerario Beda est vicus circa Treueros, hodie *Bitburg*. Hinc pagus Bedensis dictus, & Bedagouua in Diuisione regni inter Carolum Caluum, eiusque fratrem Ludouicum, infra à nobis recitanda.

BACVVALDE) hodie *Boechols*. WINNELINCHEIME hodie *VVijneghem*. Sunt vici duo Campaniæ Brabanticæ, prope Antuerpiam.

FVRGALARE) hodie *Voghelaer*, nisi fallor, ager prope Antuerpiam notus, versus Turninnm.

PAGO MARSVM) Fuit is prope ostium Mosæ, vbi in Oceanum se mergit. Marsacos nonnulli hoc in tractu collocant. Marsaci.

MARISCVM.) Id est, locus paludosus, *Moras* Belgis. Sic & Morini, Flandriæ occiduæ populi, quos Vergilius extremos hominum nuncupat, à paludibus, illo in tractu hodieque frequentibus, nomen induerunt. Morini.

BERBICES, *Barbeelen*, pisces in Mosa frequentes.

DVTHMALA) fluuius hodie *Dommele*, per Boxtellam & Siluam-Ducis defluit in Mosam.

BOCANSCHOT, hodie *Boeschot* vicus.

PIEPLO.) nunc *Poppel*, vicus inter Herentaliam & Siluam Ducis, Brabantiæ opida.

ALPHEIM) nunc *Alphen*, vicus in diœcesi Antuerpiensi, tertio lapide à Breda, gentis Nassauiæ opido.

DIOSNA) nunc *Diessen*, in diœcesi Silui-ducensi, primo lapide ab Hiluaribeca. Horum trium posteriorum vicorum ecclesias parochiales hodie possidet Tungerloensis Abbatia, Ord. Præmonstratensis, & soluit eatenus quotannis censum Abbatiæ Epternacensi.

CAPVT IX.

S. Bonifacij Moguntini & Vltraiectini Archiepiscopi Epistola, ad Stephanum Papam circa an. 754. scripta, de statu Ecclesiæ Vltraiectinæ post obitum S. VVillibrordi.

VENERANDO ac diligendo Domino, Apostolatus priuilegio prædito STEPHANO Papæ BONIFACIVS, exiguus Legatus, vel Missus Germanicus Catholicæ, & Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ, optabilem in Christo charitatis salutem.

TEMPORE SERGII Apostolicæ sedis Pontificis, venit ad limina SS. Apostolorum presbyter quidam miræ abstinentiæ & sanctitatis, generis Saxonum, nomine WILLIBRORDVS, & alio nomine CLEMENS vocatus, quem præfatus Papa Episcopum ordinauit, & ad prædicandam paganam gentem FRESONVM, transmisit in littoribus Oceani occidui.

QVI per quinquaginta annos prædicans, præfatam gentem Fresonum maxima ex parte conuertit ad fidē Christi, fana & delubra destruxit, & ecclesias cōstruxit
S. Saluatoris ecclesia. & sedem Episcopalem & ecclesiam in honore *S. Saluatoris* constituens, in loco, & castello quod dicitur TRAIECTVM, & in illa sede, & ecclesia S. Saluatoris, quā construxit, prædicans vsque ad debilem senectutem, permansit, & sibi Coëpiscopum ad ministerium implen-

implendum substituit,& finitis longæuæ vitæ diebus, in pace migrauit ad Dominum Princeps autem Francorum CAROLOMANNVS commendauit mihi sedem illam ad constituendum,& ordinandum Episcopum, quod & feci. An. 739.

NVNC autem Coloniensis Episcopus, illam sedem præfati Episcopi *Clementis*,à *Sergio* Papa ordinati, sibi vsurpat,& ad se pertinere dicit, propter fundamenta cuiusdam destructæ à paganis ecclesiolæ, quam Willibrordus dirutam vsque ad solum, in castello Traiecto reperit,& eam proprio labore à fundamento construxit,& in honore *S. Martini* consecrauit. S. Martini ecclesia.

ET refert,quia ab antiquo Rege Francorum DAGOBERTO castellum Traiectum,cum destructa ecclesia,ad Coloniensem parochiam donatum, in ea conditione fuisset,vt Episcopus Coloniensis gentem Fresonum ad fidem Christi conuerteret,& eorum prædicator esset: quod & ipse non fecit.Non prædicauit, non conuertit Fresios ad fidem Christi,sed pagana mansit gens Fresonum,vsque quò venerandus Pontifex Romanæ sedis *Sergius* supradictum seruum Dei *VVillibrordum* Episcopum ad prædicandum supradictæ genti transmisit, qui illam gentem, vt præfatus sum, ad fidem Christi conuertit.

Et modò vult Coloniensis Episcopus sedem supradicti *VVillibrordi* prædicatoris sibi contrahere, vt non sit Episcopalis sedes subiecta Romano Pontifici, prædicans genti Fresonum.

CVI respondebam,vt credidi,quod maius & potius fieri debeat præceptum Apostolicæ sedis, & ordinatio Sergij Papæ,& legatio venerandi prædicatoris *VVillibrordi*, (vt & fiat sedes Episcopalis, subiecta Romano Pontifici, prædicans gentem Fresonum, quia magna pars illorum adhuc pagana est)quàm destructæ ecclesiæ fundamenta diruta,& à paganis conculcata, & per negligentiam Episcoporum derelicta. Sed ipse non consentit.

Sed modò Paternitatis vestræ iudicium mihi intimare

mare dignemini:& si hoc iustum sit responsum,& vobis placeat,quod illi Coloniensi Episcopo reddidi, vestra auctoritate roborare,ut præceptum Sergy Papæ, & sedes illa stabilis permaneat.

Sic enim potestis nos,si vobis placet,adiuuare,si de scrinio Ecclesiæ vestræ exemplare iubetis,&mihi trãsmittere,quidquid præfato Episcopo Willibrordo ordinato S.Sergius præciperet & conscriberet, vt ex auctoritate Sanctitatis vestræ contradicentes conuincere & superare valeam.Si autem aliter iustius Sanctitati vestræ videatur,consilium Paternitatis vestræ mihi insinuare dignemini,vt sequar.

NOTATIONES.

S.Bonifacius an. 704. ex Britannia in Frisiam, Euangelij prædicandi caussa,primùm venit. Romam profectus,à Gregorio II.Papa prædicandi in Germania potestatem accepit. Radbodo Frisiorũ Rege,idololatra,an.719.defuncto, in Frisiam secundò venit,& tribus circiter annis S. Willibrordo, Archiepiscopo Vltraiectino,cooperator fuit.

Archiepiscopus incertæ sedis à Gregorio III. an. 732.creatus,solitis in laboribus gnauiter per Germaniam desudauit.Vt Archiepiscopus &Apostolicæ Sedis per Germaniam Legatus,Bauariam in diœceses quattuor,*Salisburgensem,Frisingensem,Ratisponensem & Pataviensem* an.739.diuisit,Otilone Boiorum Duce consentiente ac probante.

An.742.Ratisponæ Synodum celebrauit,cui *Burchardus* pòst Herbipolensis, *VVillibaldus* pòst Eistadiensis, *VVittanus* Birbrugensis,Episcopi,cum suis presbyteris, interfuerunt:adiutante *Carolomanno* FrancorumDuce, Caroli Martelli filio.

An.743.Kalen.Martijs,Liptinis seu Listinis (qui hodie vicus est Hannoniæ, *Lestines*, in eoque veteris pa-

latij fundamenta supersunt) altera Synodus est celebrata, præsente PIPINO Carolomanni fratre. Liptinensis Synodus in Hannonia.

HVIC Synodo *Georgius* Sedis Apostolicæ Legatus, *S. Bonifacius* Moguntinus, *S. Abel* Remensis, *Grimo* Rotomagensis, & *Harsbertus* Senonensis, Archiepiscopi, interfuerunt. Georgium Legatum Apostolicum (quod hactenus à Nicolao Serario, in Hist. Moguntina, & alijs ignoratum) interfuisse constat, ex Epistola Episcoporũ Carisiaci congregatorum, ad Ludouicum Galliæ Regem an. 858. scripta, & à Iac. Sirmondo, cum Capitulis Caroli Calui, edita: in qua sic legitur: *Caroli Martelli filius Pipinus Synodum apud Liptinas congregare fecit, cui præfuit, cum S. Bonifacio, Legatus Apostolicæ Sedis, Georgius nomine. Nam & Synodum ipsam habemus.*

An. 745. S. Bonifacius, ex incertæ sedis Archiepiscopo per Zachariam Papam, factus Moguntinus Archiepiscopus, tertiam Moguntię Synodum habuit: in qua *Abel, Burchardus* & *VVillibaldus*, Episcopi supra nominati, præsentes exstiterunt.

An. 752. idem Bonifacius *Pipinum*, Caroli Magni patrem, in vrbe Suessionensi coronauit, & vnxit Francorum Regem; mandante Zacharia Papa.

An. 753. aut proximè sequenti, ad STEPHANVM Papam scripsit Epistolam, paulò ante à nobis recitatam.

An. 755. cùm in iter, ad visitandam dioecesim Vltraiectinam, se dedisset, in villa *Dockum* (quę hodie opidũ est Doccomium, dioecesis Leouardiensis, in Frisia nostra occidentali) cum sodalibus suis, ab impijs pro Christo est interfectus, ac martyrio coronatus.

S. SALVATORIS) Hinc discimus sedem Episcopalem à S. Willibrordo in *S. Saluatoris* templo Vltraiecti collocatam fuisse, quę paulò pòst eius obitum, ad *S. Martini* templum est translata, viuente adhuc S. Bonifacio: vt patet ex Pipini Francorum Regis diplomatibus, lib. de Canonicorum collegijs cap. 20. per nos productis: in quorum altero idem Bonifacius *vrbis Traiectensis Episcopus*, in altero *custos casa Dei & S. Martini* nuncupatur.

CA-

CAPVT X.

Zachariæ Papæ epistola ad Galliæ Belgicæ & Germaniæ Episcopos, qua S. Bonifacium Archiepiscopum Moguntinum, & Sedis Apostolicæ Legatum ipsis commendat.

An. 748. ILECTISSIMIS REGINFRIDO Rotomagensi Episcopo, DEODATO Bellouacensi Episcopo, REMBERTO Ambianensi Episcopo, HELISAEO Nouiomensi Episcopo, FVLERICO Tungrensi Episcopo, DAVID Spirēsi Episcopo, AITHERICO Terouanensi Episcopo, TREVVARDO Cameracensi Episcopo, BVRCHARDO Vurtzenburgensi Episcopo, SENOBAVDO Laudunensi Episcopo, ROMANO Meldensi Episcopo, AGILOLFO Coloniensi Episcopo, HEDDO Strasburgensi Episcopo, & ceteris amantissimis Coepiscopis, Presbyteris etiam & Diaconibus, cunctisque orthodoxis Ecclesiarum Dei clericis, Apostolicam doctrinam tenentibus, ZACHARIAS, diuina gratia præditus, Apostolicæ sedis Pontifex, seruus autem seruorum Dei, in Domino salutem dicit. Ettoni.

Gratias ago Deo Patri omnipotenti, & Domino IESV CHRISTO, vnico filio eius, & Spiritui sancto, qui vestra omnium corda inflammare dignatus est, per diffusam à se gratiam, vt in vnitate fidei & vinculo pacis am-

ambuletis: & sit splendor Domini Dei nostri super vos dilectissimi mihi & abundans gratia pacis & caritatis, vt sitis vnum corpus spiritalis matris vestræ sanctæ Catholicæ & Apostolicæ Dei Ecclesiæ, in qua Deo auctore præsumus, implentes illud Propheticum dictum: *Ecce quam bonum & quam iucundùm habitare fratres in vnum.*

Etsi pro itineris longitudine corpore simus absentes, in spiritu tamen dilectionis semper sumus vobis præsentes, habentes vos in visceribus nostris, & assiduè orantes vt Deus & Dominus noster Iesus Christus multò amplius confirmet corda vestra, & corroboret in exhortatione Euangelij, in ministerio quo fungimini, vt credita vobis plebs pijs vestris admonitionibus, adiutore Deo, à diabolica fraude liberata salua persistat, vosque mereamini de eorum animabus in diem Christi apportare lucrum.

Scriptum quippe est: *Filij sapientiæ, ecclesia iustorum, & natio eorum obedientia & caritas.* Obsecro ergò vos carissimi mihi, vt dignè ambuletis vocatione, qua vocati estis, vt decet sanctos cùm multa patientia: supportantes inuicem in caritate: solliciti seruare vnitatem spiritus, in vinculo pacis & caritatis, quia finis præcepti caritas est: de corde puro, & conscientia bona & fide non ficta. *Eccl. 3.* *Eph. 4.* *Tim. 1.*

Gaudeo in vobis fratres carissimi, quoniam fides vestra, & vnitas erga nos pretiosa est. & manifesta, non solùm coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus, dum ad fautorem & magistrum vestrum à Deo constitutum, B. Apostolorum Principem Petrum benignissima voluntate conuersi estis.

Laudabilis fides vestra ex bona fama, quoniam id ipsum sapitis quod oportet sapere, & nunc Deo cooperante, est aggregata sanctitas vestra nostræ societati in vno pastorali ouili, & est nobis vnus Pastor, qui à Pastore pastorum Domino Deo & Saluatore nostro Iesu Christo princeps Apostolorum & noster doctor est institutus.

Habetis itaque nostra vice ad confortandam dilectionem vestram,& collaborandum vobis in Euangelium Christi sanctissimum ac reuerendissimum Bonifacium fratrem nostrum, Archiepiscopum, Apostolicę Sedis Legatum,& nostram pręsentantem vicem.

Sit ergò constantia vestra aduersus contentiones eorum,qui aduersa sapiunt,& non quę Dei sunt:& erit

Matt. 10. fortior petra constantia vestra: sicut est scriptum; *Ne*

Luc.12. *timueritis ex eis,neque terreamini à facie eorum,qui corpus occidunt:animam verò non possunt occidere. Quod autem in aure auditis,prædicate in lumine, illum timentes , qui potest animam & corpus occidere & mittere in gehennam.* Fratres mei in carne enim ambulantes : *non secundum carnem militamus.Arma enim militiæ nostræ non carnalia, sed potentia Deo:ad destructionem munitionum consilia destruentes & omnem exaltationem extollentem , se aduersus scientiam Dei:& in captiuitatem redigentes , omnem cogi-*

Eph 6. *tationem , in obsequium Christo perducentes.* De cetero, fratres,confortamini in Domino , & in potentia fortitudinis eius.Pax vobis multa,& gratia à Deo,&Domino nostro Iesu Christo ministretur. Amplectimur & osculamur,ac si præsentes,caritatem vestram in vnitate spiritus,in vinculo pacis & caritatis Christi. Deus vos incolumes custodiat,dilectissimi nobis.

NOTATIO.

Epistola hęc an.748.scripta est, vt Baronius in Annalibus supputat.Ex inscriptione licet colligere, quinam Episcopi per Belgicam nostram tunc floruerint.

CAP.

CAPVT XI.

Caroli Magni Imp. sermo de fundatione Aquisgranensis basilicæ Marianæ, illiusque consecratione per Leonem III. Papam.

GO CAROLVS, qui Deo fauente curam regni gero, & Romanorum Imperator existo, consilio Principum regni nostri, Episcoporum, Ducum, Marchionum ac Comitum, rogatu verò tam liberorum quàm seruorum in plurimo generali conuentu, in diuersis locis regni nostri habito, discussi prout iustius & melius cunctis videbatur, primùm de lege sanctarum Ecclesiarum, de reddendis iustitijs Episcoporum, de vita & iure presbyterorum ac clericorum, & hęc omnia iudicio & assensu nostro, secundùm instituta patrum meorum corroboraui, firmaui & auxi, nihil de his minuens, quę Catholici viri rectè atque legitimè viuere volentes, ad obseruandum spirituali ac sęculari decreto bonum & vtile contulerint.

DEINDE prout cunctis placuit prudentioribus regni nostri, legem *Saxonum, Noricorum, Sueuorum, Francorũ, Ripuariorum, Salicorum*, sicut mos & potestas Imperatorum est, & omnium antecessorum meorum semper fuit, distinxi, distinctam sub auctoritate Regia & Imperatoria stabiliui, non ex mea adinuentione aut corde

prolatam, sed communi consilio, & generali conuentu totius Galliæ à me renouatam, & in melius auctam, sicut patres & prædecessores mei fecisse perhibentur. Scitis enim, & neminem latet, quia quidquid ab Imperatoribus & Regibus præceptum & decretum est, semper ratum & pro lege tenendum est: ne quod ab vniuersis sensatis, & iusta satis discretione viuere volentibus imperatum, & actum est, & nostra Imperatoria & Regia maiestate confirmatum, & solidatum violetur.

Nvnc patres, fratres & amici, fautores & coadiutores gloriæ regni nostri, de omnibus statutis patris mei Pipini, quæ ad vtilitatem & honorem sanctæ Ecclesiæ firmaui ac renouari petistis, quæ ad defensionem sęcularium rerum & legum stabiliri quæsistis, nihil minui nec abnui, sed in melius ampliaui, omnium sanis consilijs acquieui, & fui in medio vestrum quasi vnus de quærentibus & petentibus ęquitatem legis, nulli contradicens aut renitens dignę & rectæ petitioni. Ergò vestri decreti & petitionis voluntarius exstiti, vos quasi patres & fratres audiui: nunc quæso vt meę petitionis & intentionis non solum auditores, sed & beneuoli factores fieri velitis. Nec quod indecens aut intolerabile sit quæro, sed quod tota Gallia, & vniuersi Principes potiùs concedere quàm negare debent.

Aquæ Grani vnde dictæ. Nostis qualiter ad locum, qui *Aquis*, ab aquarum calidarum aptatione, traxit vocabulum, solito more, venandi caussa ingressus, sed perplexione siluarum, errore quoque viarum, à socijs sequestratus veni, thermas calidorum fontium & palatia inibi repperi, quę quondam *Granus*, vnus de Romanis Principibus, frater Neronis & Agrippę, à principio construxerat. Quę longa vetustate deserta ac demolita, frutetis quoque ac vepribus occupata, nunc renouaui, pede equi nostri, in quo sedi, inter saltus, riuis aquarum calidarum perceptis & repertis: sed & ibidem monasterium Mariae matri Domini nostri IesuChristi, omni labore ac sumptu quo potui, ædificaui, lapidibus ex marmore pretioso adornaui, [B. Mariæ basilica.]

adornaui; quod Domino adiuuante & cooperante sic formam suscepit, vt nullum ipsi queat æquiparari.

ITAQVE tam egregio opere huius basilicæ, non solum pro voto meo & desiderio, verùm ex diuina gratia ad vnguem peracto, pignora Apostolorum, martyrum confessorum, virginum, à diuersis terris & regnis & prçcipuè *Græcorum* collegi, quç huic sancto intuli loco, vt eorum suffragijs regnum firmetur, & peccatorum indulgentia condonetur. Præterea à Domno LEONE Romano Pontifice huius templi consecrationē & dedicationem fieri impetraui, prç nimia deuotione quam erga idem opus habui, & Sanctorum pignora, quç ibi recondita meo studio & elaborata habentur. Decebat enim, vt idem templum, quod cunctis monasticis ædificijs, in regno nostro forma & structura prçesse videtur, in honorem S. Dei genitricis, à nobis regali studio fundatum, dignitate consecrationis prçcelleret, sicut ipsa Virgo super omnes choros sanctorum prçcellēs exaltata est: & ideo domnum Apostolicum, qui omnes præcellit Ecclesiasticos gradu, ad consecrandum & dedicandum, ex sola cordis mei consideratione, elegi & acciui. Acciui etiam cum illo Romanos Cardinales, Episcopos Italiæ quoque quam plures & Galliæ, simulque Abbates, & cuiusque ordinis clerum multum, qui huic sacræ dedicationi interessent. Acciti sunt etiam multi Romani Principes, præfectura & qualicumque dignitate promoti, ad id solemne, Duces, Marchiones, Comites, Principes regni nostri tam Italiæ quàm Saxoniæ, tam Bauariæ quam Alemaniæ, & vtriusque Franciæ tam Orientalis quam Occidentalis, in omnibus voto meo & desiderio obsequentes.

Consecrata à Leone.

ILLIC verò domno Apostolico & omnibus prædictis nobilibus, & egregijs personis congregatis, merui ab omnibus obtinere, præ nimia deuotione, quam erga ipsum locum, & matrem Domini nostri Iesu Christi habebam, vt in templo eodem *sedes Regia* locaretur, & locus regalis, & caput Galliæ trans Alpes haberetur, ac sedes in ipsa sede Reges successores & heredes regni initirētur, &

Aquæ Grani sedes Regia.

tur,& sic initiati iure dehinc Imperatoriam maiestatem Romæ,sine vlla contradictione,plenius assequerétur.Confirmatum & sancitum est hoc à domno LEONE Romano Pontifice, & à me CAROLO Romanorum Imperatore Augusto,& primo auctore huius templi & loci,quatenus ratum & inconuulsum hoc statutum & decretum nostrum maneat, & hic sedes regni trans Alpes habeatur,sitque caput omnium ciuitatum,&prouinciarum Galliæ.

DECREVIMVS etiam ex assensu & beneuolentia omnium Principum regni,qui ad hoc festum dedicationis conuenerant, vt locum & sedem Regiam, pro murali præsidio,contra omnes turbines,Episcopi,Duces, Marchiones,Comites,omnes Principes Galliæ,fideles regni,tueantur,semper locum hunc venerantes. Decreuimus etiam,si quę iniuria aut versutia contra leges,quas statuimus,surrexerit,libero aut seruo nocere tentauerit,Aquis ad hanc regiam sedem,quam fecimus caput Galliæ,veniat,veniāt Iudices & defensores loci,&cum æquitate legis,caussæ decernantur, status legis resurgat, iniuria condemnetur,& iustitia reformetur.

NVNC ergò,quia locum hunc maiestate Regiæ sedis, Domni Apostolici decreto, & nostra imperiali potentia,nostroque assensu exaltauimus, honestate verò huius templi, & plurimorum sanctorum veneratione magnificauimus,decet nec incongruum videtur (cùm ad hoc nimiùm figitur noster animus) vt petitio mea, cuius vos non solùm auditores, sed beneuolos factores fieri exoraui, apud vos obtineat, quatenus non solùm clerici & laici,loci huius indigenæ,sed & omnes incolæ & aduenæ,hic inhabitare volentes, præsentes & futuri,sub tuta & libera lege, sine omni seruili conditione,vitam agant,ac omnes pariter, ex auis & atauis ad hanc sedem pertinentes, licet alibi moram facientes, ab hac lege quam dictauero in præsentiarum, à nullo successore nostro, vel ab aliquo machinatore, legum subuersore,infringantur,numquam de manu Regis alicui personæ nobili vel ignobili in beneficio tradantur.

NO

NOTATIONES.

ETsi nonnulla titulorum seu dignitatum vocabula suspectum mihi reddant hûc sermonē, nolui tamen omittere nobilissimæ apud Germanos inferiores basilicæ encomium. Perstat ea hodieque forma rotunda, cum duplici ordine columnarum è marmore præstantissimo, cum cancellis æreis, & alio pretiosissimo ornatu, quem Eginhartus in Caroli Magni vita, & Petrus Becanus, Canonicus Aquisgranensis, in sua historia Aquisgranensi, fusè describunt. Sigebertus noster in Chronico ad an. 795. *Carolus Magnus exstruxit Aquisgrani basilicam plurima pulchritudinis; ad cuius structuram à Roma & Rauenna columnas & marmora deuehi fecit.*

Grano.) Hunc Neronis Imp. fratrem faciunt, sed nullo auctore classico fulti. Nemo certè è vetustis scriptoribus illius meminit.

Leone.) Leo III. Papa ex Italia in Galliam ad Carolum Magnum bis, nimirum an. 799. & 804. venit. Nisi fallor, consecratio basilicæ Aquisgranensis ad prius Leonis iter est referenda.

CAP.

CAPVT XII.

Caroli Magni Imp. diploma de fundatione Episcopatus Osnaburgensis in VVestphalia.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, CAROLVS Imperator Augustus, Romanorum gubernans Imperium, Dominus & Rex Francorum & Longobardorum, nec non Dominator & Saxonum.

NOTVM sit omnibus sanctæ Ecclesiæ fidelibus, nostrisque præsentibus & futuris, quòd nos, ob nostræ mercedis augmentum, WIBONI Episcopo *Osnaburgensi*, & suæ ecclesiæ, quam nos primam in omni Saxonia in honore S. Petri, principis Apostolorum, & SS. Martyrum Crispini & Crispiniani, cōstruximus, quoddam nemus vel forestum, intra hæc loca situm, *Farnevvinckel, Rustenstein, Angara, Osningsenethe, Dershouet, Egesteruelt*, innumera collaudatione illius regionis potētum, cum omni integritate, in porcis siluestribus, ceruis, auibus, & piscibus, omnique venatione, quæ sub bāno vsuali ad forestum deputatur, ad similitudinem foresti nostri *Aquisgrani* pertinentes, in silua *Osmugi* in perpetuum proprietatis vsum donauimus.

EA videlicet ratione, quòd si quisquam hoc idem nemus nostro banno munitum, sine prædictę sedis Episcopi licentia, studio venandi, vel siluam exstirpandi, vel aliud agendi vnquam introierit, sciat se tam diuinę quàm regiæ vltionis vindictam incursurum, nec non

pro

pro delicto LX. solidos nostri ponderis, quos nobis pro banno violato deberi statuimus, redditurum.

INSVPER verò eidem Episcopo, eiusque successoribus perpetuam concedimus libertatem, & ab omni regali imperio absolutionem: nisi fortè contingat, vt Imperator *Romanorum*, & Rex *Græcorum* coniugalia fœdera inter filios eorum contrahere disponant; tunc ecclesię illius Episcopus, cum sumptu à Rege vel Imperatore adhibito, laborem simul & honorem illius legationis assumet.

ET ea de caussa statuimus, quòd in eodem loco *Græcas & Latinas* scholas in perpetuum manere ordinauimus, nec vnquam clericos vtriusque linguæ gnaros deesse confidimus.

Et vt hæc auctoritas firmior habeatur, & diuturnis temporibus meliùs conseruetur, manu propria subter ea roborare decreuimus, & annulo nostro sigillari iussimus. Datum XIII. Kal. Ianuarij, anno quarto, Christo propitio, Imperij nostri tricesimo septimo, regni nostri in Francia, atque tricesimo primo in Italia. Actum Aquisgrani in palatio feliciter, Amen. *An.* 804.

NOTATIONES.

CAROLVS Magnus Imp. nouas Episcopis sedes nouem in Germania posuit, *Monasteriensem, Mindensem, Halberstadiensem, Osnaburgensem, Paderbornensem, Verdensem, Hamburgensem, & Hildesheimensem*: duas ad dignitatem Archiepiscopalem prouexit, *Iunauiensem, & Hamburgensem.*

OSNABVRGENSIVM) primus Episcopus fuit S. WIHO, quem Bernardus Furmerius, in Annalibus suis Frisicis, Leouardiæ in Frisia Occidentali natum fuisse scribit.

SCHOLAS.) Lector notet, in palatijs Episcoporum, itémque Ecclesijs cathedralibus ac monasterijs præsertim Benedictinis celebres olim scholas seu gymnasia exstitisse

tisse. De *Benedictinorum* scholis egi in Originibus Monasticis, Coloniæ excusis. De *Notgero* Leodicensi Episcopo, qui an. 1007. obijt, hæc legimus, in ms. vitæ eius historia.

QVANTA fuerit *Notgero* in educandis pueris, scholaribusque disciplinis instruendis sollicitudo, hinc probatur, quòd semper, dum in via pergeret, longè seu prope scholares adolescentes secum ducebat, qui vni ex Capellanis suis, sub arctissima parerent disciplina: quibus etiam librorum copiam, cum ceteris scholaribus vtensilibus, circumferri faciebat.

SICQVE fiebat, vt quos plerumque rudes & illitteratos à claustro abduxisset, ipsos, quos priùs magistros habuerant in litterarum eruditione, redeuntes superarent.

CVIVS eruditionis occasione, plurimi eorum etiam in religionis ac sanctitatis disciplina circa eum in tantùm profecerunt, vt idonei fierent rectores ecclesiarum.

Ex illis quippe multæ ciuitates gauisæ sunt se habere Pastores: quarum Salisburgensis ecclesia Archiepiscopum habuit *Gontherum*, Cameracensis duos, alterum alteri succedentem, *Rothardum*, & *Erluinum*; Virdunēsis *Haimonem*, (qui Haimo, magistrum sequens, in vrbe Virdunensi monasterium B. Mariæ Magdalenæ & S. Mauri postea construxit) Tullensis ecclesia *Hezelonem*, & Traiectensis *Adelboldum*.

Licet à multis etiam alijs, Episcopalem gradum non assecutis, qui sub eo nihilominus coaluissent, quàm plurimæ correctę sunt ecclesiæ: ex quibus *Durandus*, postea Leodiensis Episcopus, Babembergensem ecclesiam religionis & artium disciplina illustrauit. *Ogbertus*, cum quibusdam alijs secum hinc abductis, Aquensium clericorum vitam, perniciosæ licentiæ contagio deprauatam, ad sanctæ religionis statum pro posse reduxit.

QVID de *Hulbodo* dicamus? qui Parisios veniens, S. Genouefæ Canonicis adhæsit, & in breui multarum scho-

ſcholarum inſtructor fuit. Idem poſtea ſub Pontifice *Baldrico* Pragam, Bohemiæ ciuitatem, tranſmiſſus, cùm nonnulla ibidem Chriſtianæ religionis documenta dediſſet, ad nos iterum cum honore remeauit.

MVLTI quoque alij ſub tanto patre educati, religione ac ſtudijs liberalibus diuerſa illuſtrauere loca: quorum vita religioſis moribus & doctrinis inſignita, paternæ probitatis euidens eſt documentum. *Hactenus ex ms. Notgeri vita.*

CAPVT XIII.

Ludouicus Pius Imp. ad Arnonem Archiepiſcopum Salisburgenſem mittit Regulas Canonicæ inſtitutionis, à Concilio Aquiſgranenſi an. 817. collectas.

IN nomine Domini Dei & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti. LVDOVICVS diuina ordinante prouidentia Imperator Auguſtus, venerabili ARNONI Salzburgenſi Archiepiſcopo in Domino ſalutem.

SACRVM & memorabile concilium diuino nutu, noſtroque ſtudio in Aquiſgrani palatio nuper aggreſſatum, in quo multa ob propagandam Eccleſiaſticam dignitatem, & ſubſequente gratia Chriſti diligenter tractata atque inſtituta ſunt, tuam nullatenus credimus latere ſanctitatem.

Sed quia contigit eidem sancto & venerabili Concilio tuam non interfuisse Paternitatem, ad tuam destinare decreuimus Beatitudinem, per præsentem Missum nostrũ, nomine *Nothonem, Formulas Canonicæ institutionis*, ab eodem sacro conuentu, ex sanctorum Patrum sparsim digestis sententijs, collectas, atque in vnum congestas. Quas etiam idcirco penes palatium nostrum diligenter scribi fecimus, vt nihil in se, scriptorum vitio, deprauationis aut detruncationis habens, ad te vsque incolumis perferretur.

Qvapropter volumus atque decernimus, vt iuxta metropolitanæ sedis tibi canonicè collatam dignitatem nostræque auctoritatis sanctionem, diœceseos tuæ Episcopos, & ceteros Ecclesiæ Prælatos, tempore & loco congruenti, ad te arcersere facias, & his coram capitulatim cõmemoratas institutionis formulas prælegi iubeas, & quid ob exaltandum Ecclesiastici culminis fastigium, & animarum salutem, idem sacer conuentus.... crediderit, liquidò demonstres: sed & his, qui in vno collegio canonicè degunt tenendam obseruandamque coram memorato Misso nostro, percenseas. At si alicuius cordis obtusio eã intelligere nequiuerit, huic siue abs te, siue ab alijs Episcopis comprouincialibus, scilicet eius fulgore doctrina nitentibus, sobriè tradatur.

Sed & in hoc nihilominus circumspectam monemus esse tuam prudentiam, vt ab his, qui eas transcripturi sunt, ita transcribantur, vt nec deprauata vitio scriptoris, nec detruncata ab aliquo fiat: sed sicut à prædicto Misso nostro eis demonstratum fuerit, absque aliqua deprauatione vel detruncatione transcribatur. Noueris etiam, quia ideo illius exemplum apud armarium palatij nostri detentum est, vt eo probari potenter possit, quis eas incuriosè transcripserit, vel quis aliquã eius partem detruncarit.

Omnes ergo tuæ diœceseos Episcopi & ceteri eas vigilanti cura transcribere, solerti studio intelligere, instantissimæ assiduitatis exercitio, diuinitus adiuti, o-

peribus

peribus complere decertent: vt cùm nos huius rei gratia, inquirendæ veritati, Kalendis Septembris (sicut eidē sacro & memorabili Concilio meminimus nos dixisse facturos) Missos nostros, per Imperium à Deo nobis collatum destinauerimus, remota cuiuslibet difficultatis oppositione, eiusdem salutiferæ institutionis, prout Dominus eis posse dederit, strenui inueniantur operatores.

QVONIAM diligenti indagine, vita comite, perquirere iubebimus, quis iniunctum sibi officium strenue peregerit, vel quis in claustris CANONICORVM, & ceteris habitationibus construendis, & in necessarijs stipendijs eis tribuendis, & in domibus ad receptacula pauperum reparandis, sanctioni nostræ paruerit, quisue clerum suum eadem institutione & ceteris spiritualibus documentis instruere curauerit, vel quis, caussa auaritię, eos, quos Christi militia rationabiliter alere poterat, propulerit: quia vnius anni spatium dedimus, vt ea quę promissa sunt, absque vllius difficultatis excusatione perfici, vbi necdum facta erant, facillimè possent.

NOSQVE prętatum Missum nostrum ad tuam sanctitatem ideo direximus, vt.... ceterorumque Ecclesiasticorum in tua diœcesi existentium diligenter atque subtiliter in hoc negotio intueretur studium, & opem in ceteris commonendis ferret: qui etiam nobis referret, qualiter *Prælati & Prælatæ*, eas Formulas libenter susceperint, diligenter transcribere studuerint, & deuotè adimplere, iuxta vires, curauerint: quoniam tamdiu illum, in tua vel comprouincialium tuorum diœcesi, morari & discurrere, vnà cum Misso tuo, iussimus, donec ab omnibus memoratę formulę transcriberentur: vt videlicet cuncta procurans diligenterque perficiens, cùm ad nos illum redire, opere expleto, tempus permiserit, cuncta, quæ acta sunt, vestro vtrorumque scripto notentur, atque per ipsum tuumque Commissum nostrę dignoscentię intimetur: vt sciamus quibus gratiarum actiones referre, quosque etiam dignis correptionibus corrigere debeamus.

Si verò aliquis tuę diœcesios eidem institutioni, vestręque admonitioni procaciter reniti voluerit, & eam, quę ab eodem sacro & venerabili Concilio constituta atque decreta est, quantũ Dominus ei posse dederit, obseruare contempserit: pręcipimus vt si antea huiuscemodi non se correxerit, quicumque ille est, ante pręsentiam nostram, tua vel Missi nostri admonitione, venire festinet, quatenus à nobis iuxta quantitatem culpę dignè corrigatur.

Direximus pręterea tibi pondus & mensuram, secundum quę clericis & sanctimonialibus panis & potus ęqualiter tribuenda sunt. Quę vt ab omnibus firmissimè atque inuiolabiliter teneantur, decernimus, & ne quid incrementi aut detrimenti à quoquam patiantur, modis omnibus inhibemus.

Tuam igitur in calce epistolę admonemus Sanctitatem, vt secundùm ministeriũ tibi diuino munere collatum, nostrę in hoc negotio saluberrimę admonitioni obedienter atque inexcusabiliter pareas, & ceteris in parendo bonum exemplum tribuas. Dignum quippe iustumque est, vt quantò sublimius sacerdotij dignitate alijs supereminès, & à nobis venerabiliter diligeris, tantò magis ad Dei nostramque voluntatem exequendam deuotiorem te atque promptiorem exhibeas. Vale in Domino, & ora pro nobis.

NOTATIONES.

ANNO 817. Ludouici Pij Imp. hortatu, Aquisgrani Concilium est habitum, in quo Capitula LXXX. regularis disciplinæ sunt constituta, siue, vt hodie loquimur, scripta est REGVLA CANONICORVM, quæ exstat in tomis Conciliorum, à Binio editis, & REGVLA SANCTIMONIALIVM CANONICE VIVENTIVM, quas nunc Canonicas seu Canonissas vulgus nuncupat.

Hanc

HANC posteriorem Regulam Ludouicus ad Arnonem Archiepiscopum Salisburgensem misit, cum epistola suprà à me producta. Dicta autem Regula Canonissarum apud nos ms.exstat,ex vetere codice *Nic. Fabri* Parisiensis,cùm ea in vrbe an.1610.versaremur,desumpta,& breui typis,Deo volente,edenda.

CANONISSARVM porrò,nobili stirpe progenitarum, quæque ad nuptias transire possunt,collegia,in Hannonia sunt duo,*Montense & Melbodiense*, totidem in Comitatu Namurcensi, *Andennense & Monasteriense*, & vnum in Brabantia,*Niuellense*,omnium apud Belgas, vt arbitror,antiquissimum.De quibus,vt & de Germanicis,in qua prouincia sunt plurima, vide libellum nostrum De collegijs Canonicorum an.1615.Coloniæ editum. Moustier.

ARNO.) Subscripsit is testamento Caroli Magni an. 811.quod Eginhartus recitat in eiusdem Caroli vita. Idem Arno Indicem seu Notitiam eorum, quæ Salisburgensi ecclesiæ à *Theodone, Theodeberto, Huchberto, Othilone,* & *Tassilone,* Bauariæ Ducibus,tradita sunt, à senibus monachis & laicis diligentissimè exquisiuit, & ad memoriam perpetuam conscribi iussit. Exstat ea Notitia apud Henr. Canisium tomo 2. Lectionis antiquæ.

CAP.

CAPVT XIIII.

Ludouici Pij. Imp. diploma, concessum monasterio S. Bauonis Gandensis, petente Einhardo Abbate, an. 819.

IN nomine Domini Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi. LVDOVICVS diuina ordinante prouidentia Imperator Augustus.

SI erga loca diuinis cultibus mancipata propter amorem Dei, eiusque in eisdem locis sibi famulantes, beneficia oportuna largimur, præmium nobis apud Dominum æternæ remunerationis rependi non diffidimus.

INCIRCO nouerit omnium fidelium sanctæ Dei Ecclesiæ, nostrorumque præsentium scilicet ac futurorum solertia, quod vir venerabilis EINHARDVS, Abbas ex monasterio, quod dicitur *Ganda*, quod situm est in pago *Brachbatense*, constructum in honore S. Petri, principis Apostolorum, vbi etiam S. BAVO confessor Christi corpore requiescit, detulit obtutibus nostris auctoritatem immunitatis Domini & genitoris nostri CAROLI, bonæ memoriæ, præstantissimi Imperatoris, in qua continebatur insertum, qualiter ipse ob amorem Dei, tranquillitatemque fratrum in eodem monasterio degentium, semper sub plenissima defensione & immunitatis tutione habuisset.

PRO firmitatis namque studio, postulauit nobis prædictus EINHARDVS Abbas, vt paternæ auctoritati, firmitatis

tatis gratia, nostram quoque superadderemus auctoritatem. Cuius petitioni libenter assensum præbuimus, & hanc nostram auctoritatem, erga prædictum monasterium, eiusque rectores, immunitatis atque tuitionis gratia fieri decreuimus: per quod præcipimus atque iubemus, vt nullus iudex publicus, vel quislibet ex iudicaria potestate, in ecclesias, aut loca, vel agros, seu reliquas possessiones memorati monasterij, quod moderno tempore in quibuslibet pagis ac territorijs, infra ditionem nostri Imperij, iuste ac legaliter possidet, vel quæ deinceps, in ipsius sancti loci commodum voluerit diuina pietas augeri, ad caussas audiendas, vel freda exigenda, aut mansiones vel paratas faciendas, aut fideiussores tollendos, aut homines ipsius monasterij, tam ingenuos, quàm & seruos super terram ipsius commanētes, distringendos, nec vllas redhibitiones aut illicitas occasiones requirendas, nostris, & futuris temporibus ingredi audeat, vel ea quæ supra memorata sunt, penitus exigere præsumat.

Sed liceat memorato Abbati, suisque successoribus res prædicti monasterij, tum omnes fredos concessos, sicut in præcepto Domini & genitoris nostri continetur, sub immunitatis nostræ defensione quieto ordine possidere, & nostro fideliter parere imperio, quatenus ipsos seruos Dei, qui ibidem Deo famulantur, pro nobis & coniuge, proleque nostra, atque stabilitate totius Imperij nostri, à Deo nobis concessi atque conseruandi, iugiter Domini misericordiam exorare delectet.

Hanc itaque auctoritatem, vt pleniorem in Dei nomine obtineat firmitatem, & à fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ, & nostris veriùs certiùsque credatur & diligentiùs conseruetur, manu propria subterfirmauimus, & annuli nostri impressione signari iussimus.

Data Idibus Aprilis, anno Christo propitio Imperij nostri sexto, Indictione XII. Actum Aquisgrani palatio Regio, in Dei nomine feliciter. Amen. *An.*

Signvm Lvdovici serenissimi Imperatoris.

H N O-

NOTATIONES.

ISTVD *Ludouici Pij*, vt & *Caroli Calui*, itemque *Othonis II.* Imperatorum diplomata, in fauorem Gandensis seu Bauonici monasterij concessa, hodieque integra cum sigillis suis, Gandaui, in palatio Episcopali adseruantur, quæ pro sua humanitate Reuerendissimus *D. Antonius Triestius*, Episcopus Gandensis, nobis exhibuit, ac communicauit. Integra, inquam, adseruantur, vtpotè à Normannis (quod rarum in Belgicæ monasterijs) numquam violata.

INGRVENTE namque Normannorum in Belgicam irruptione, monachi Gandenses, cum Sanctorum pignoribus ac diplomatibus, primò Audomaropolim, inde Laudunum Clauatum, *Laon*, Picardiæ vrbem, se contulerunt, declinandæ tempestati. Quo in tractu annis plus minùs centum perstiterunt, & rebus sedatis, inde Gandauum, ad vetus suum monasterium, postliminiò redierunt.

EINHARDVS) seu Eginhartus est is, qui Caroli Magni, nutritoris sui, vt ipse loquitur, vitam eleganter & ex fide descripsit. Extant eiusdem Epistolæ aliquot inter Epistolas Lupi Ferrariensis editæ.

FVIT autem Einhardus Abbas XV. cœnobij Gandensis, & primus Abbas *Selingestadensis*, in diœcesi Moguntina, quod ipse suo ære construxit ac dotauit: vt in Chronicis Laurishamensi & Gandensi legitur.

GANDENSE porrò S. Petri monasterium *S. Amandus* (qui relicto Episcopatu Tungrensi seu Traiectensi, Apostolum per Flandriam ac Brabantiam multis annis egit) exstruxit, Bauonis præcipuè opibus, quem à sæculari militia ad sacram & asceticam traduxit.

IN hoc monasterio primùm clerici simul in communi

muni viuentes, pòst monachi Benedictini resederunt: qui an. 1537. auctoritate Pauli III. Rom. Pontificis, mutata veste, facti sunt Canonici, vt vocant, sæculares, petente Carolo V. Imperatore, eodemque Flandriæ Comite. Triennio pòst, cùm locus ille S Bauonis, ad *Scaldis* & Lisæ confluentes situs, eidem Carolo V. videretur arci, ad custodiam vrbis, excitādæ commodus, trāslatum est inde collegium Canonicorum ad parochialem S. *Ioannis* basilicam Gandensem, titulo S. Ioannis in titulum S. Bauonis mutato, per eiusdem Pontificis decretum.

Exinde Philippo II. Rege Catholico, Caroli filio, rogante, Paulus IV. collegiatam S Bauonis ecclesiam an. 1559. in cathedralem euexit.

FVIT autem S. Bauo Agilulfi in Hasbania Comitis filius, obijtque Gandaui in monasterio à se fundato an. 630. vt Sigebertus in Chronico supputat, aut anno proximè sequenti.

H 2 CAP.

CAPVT XV.

Conuentus apud Marsnam, prope Traiectum Mosæ, anno 847. celebratus, per Lotharium Imperatorem, Ludouicum Germaniæ, & Carolum Caluum Franciæ Reges, fratres.

HÆC quæ sequuntur Capitula sunt, quando tres Reges fratres HLOTHARIVS scilicet, HLVDOVICVS & KAROLVS, simul conuenerunt secus municipium *Traiectum*, in loco qui dicitur *Marsna*, anno Incarnationis Dominicæ octogesimo quadragesimo septimo, per mensem Februarium, quæ etiam Capitula singulorum adnuntiationes sequuntur. *Mersen.*

I. DE pace & concordia atque vnanimitate trium fratrum & Regum inter se, & quod verissimo & non ficto caritatis vinculo sint vniti, & vt nullus deinceps scandalorum inter eos occasiones serere possit.

II. VT ipsi mutuò sibi auxilientur, & contra Dei sanctæque Ecclesiæ ac suos inimicos secundum oportunitatem temporis inuicem adiuuent.

III. VT nemo per quamlibet cupiditatem leges pacis in cuiuslibet eorum regno conuellere præsumat, quod si facere præsumpserit, communem ab eis vltionem incurrat.

IV. VT Ecclesiæ Christi per omne eorum regnum pristinam dignitatem honoremque retineant: & quidquid

quid superstite domno HLVDOVICO Imperatore iure legitimo possederunt absque vlla diminutione recipiant.

VT singulis eorum fidelibus talis lex conseruetur, qualem temporibus priorum Regum & præcipuè aui patrisque eorum habuisse noscuntur : si tamen & ipsi pristinam fidem erga ipsos conseruent. V.

VT rapinæ & deprædationes quæ quasi iure legitimo hactenus factæ sunt, penitus interdicantur,& nemo se impunè post hæc eas præsumere posse confidat. VI.

VT in singulis partibus regni Missi idonei constituantur,qui querelas pauperum & oppresiones , siue quorumcumque caussas examinare & secundum legis æquitatem valeant definire.Et si ab vno in aliud regnũ huiusmodi præsumptores confugerint,ibi similiter opprimantur. VII.

VT nullus in omni eorum regno deinceps raptum facere præsumat,aut si fecerit legaliter puniatur. VIII.

VT Regum filij legitimam hereditatem regni secũdum definitas præsenti tempore portiones post eos retineant,& hoc quicunque ex fratribus superstes fratribus fuerit,consentiat,si tamen ipsi nepotes patruis obedientes esse consenserint. IX.

VT legati ad DVCEM BRITTONVM mittantur,qui de communi erga eos obseruatione pacis eum commoneant. X.

VT similiter ad REGEM NORTMANNORVM legati mittantur,qui eum contestentur, quod aut pacem seruare studebit,aut communiter eos infensos habebit. XI.

Adnuntiatio Domni HLotharij.

NOBIS & fratribus nostris visum fuit, vt ad Dei voluntatem quærendam qualiter sancta Ecclesia recuperata esse posit & pacem, & nos ac vos & iste populus Christianus habere possimus.

mus. Nos simul coniungeremus, sicut nunc fecimus & sic simus inter nos sicut fratres per rectum esse debēt: & pro certo illud sciatis, quia grati Deo sic sumus, & sic permanere adiuuante Deo in ante volumus, & in consilio & in auxilio vnusquisque erga alterum parati simus adiutorium ferre, sicut fratres in Dei voluntate & communi profectu facere debent in quibuscunque potuerimus.

Adnuntiatio Domni HLudouici.

I. SCIATIS, quia fratres nostri & nos nostros Missos ad communem nepotem nostrum in *Aquitaniam*, mittimus & ei tales Comitatus designatos mandamus, in quibus ipse cum suis interim sufficienter esse posit & fideles dilecti fratres nostri CAROLI de illo regno pacem habere posint, vsque dum idem nepos noster ad commune placitum nostrum veniat ad quod cum tali securitate à nobis accepta eum venire mandamus, vt sanus venire, & sanus stare, & sanus reuerti, quantum illum Deus saluare voluerit, posit, & si tunc nostrum consilium audire voluerit, volumus cum Dei adiutorio & vestro consilio considerare, quomodo melius secundum communem profectum & vtilitatem in ante esse posit. Et si nostrum consilium audire non voluerit, tunc sicut melius cum Dei adiutorio & vestro consilio inuenire potuerimus, exinde agere volumus.

II. SCIATIS etiā quia similiter Missos nostros ad BRITTONES mittimus & illos ad communem profectum & pacem hortamur. Qui si audierint, aut non audierint, cum Dei adiutorio & vestro consilio exinde etiam facere volumus.

III. SCIATIS quia communiter Missos nostros ad Nordmannos pro pace accipienda mittimus.

IV. SCIATIS etiam quia dilectus frater noster HLOTHARIVS Missos suos ad vos homines transmittit, qui vsque modo

modo in contrarietatem dilecti fratris nostri Karoli fuerunt & illis mandat, vt per nullum ingenium in ante, sicut de Dei & sua gratia gaudere volunt, in illius & fidelium eius contrarietatem aliquid faciant.

Et sciatis, quia volumus vt res Ecclesiarum in cuiuscunque regno caput fuerit, tam de Episcopatibus quàm de Abbatijs, sine vlla contradictione rectores ipsarum ecclesiarum, sicut tempore domni ac genitoris nostri fecerunt, illas possideant. V.

Similiter & de Episcopatibus & monasterijs vbicunque in nostro communi regno aliter est modò quã debeat, volumus vnà cum Dei adiutorio illud emendare, vt Ecclesia Dei suum honorem debitum habere possit & populus suam legem. VI.

Adnuntiatio Karoli.

Sciatis quia dilecti fratres nostri, & nos communiter nostrum placitum ad Missam S. Ioannis apud *Parisium* condictum habemus, vbi de istis quæ illi modo dixerunt & cæteris quæ ad Dei voluntatem & nostrum ac vestrum communem profectum inuenire potuerimus, consideremus, & vnà cum Dei adiutorio ad effectum perducamus, & volumus vt ab hinc in ante, vbicumque vnusquisque fuerit cum pace consistat, & ad illud placitum cum pace vnusquisque veniat, quia in istis miserijs & rapinis vsque modo multum Deum offendimus. Vnde nobis Dei misericordiam deprecari satis necessarium esse cognoscimus. I.

Volumus etiam vt vnusquisque liber homo in nostro regno seniorem qualem voluerit in nobis & in nostris fidelibus accipiat. II.

Mandamvs etiam vt nullus homo seniorem suum sine iusta ratione dimittat, nec aliquis eum recipiat, III.

nisi

nisi sicut tempore antecessorum nostrorum consuetudo fuit.

IV. Et volumus vt sciatis quia nos fidelibus nostris rectè consentire volumus, & contra rationem eis facere non volumus. Et similiter vos ac ceteros fideles nostros admonemus, vt vos vestris hominibus rectum consentiatis & contra rationem illis non faciatis.

V. Et volumus vt cuiuscumque nostrûm homo, in cuiuscumque regno sit, cum seniore suo in hostem, vel alijs suis vtilitatibus pergat: nisi talis regni inuasio quā Lantweri dicunt, quod absit, acciderit, vt omnis populus illius regni ad eam repellendam communiter pergat.

NOTATIONES.

Marsna) siue vt Regino Prumiensis in Chronico an 869. vocat, Marsana, hodie *Mersen*, primo lapide à Traiecto Mosæ, olim in Leodicensi, nunc in Ruremundensi diœcesi sita, regium olim palatium habuit: quod Gerberga Francorum Regina, vnà cum villa ac prædijs adiunctis, an. 968. dono dedit monasterio S. Remigij Remēsis: vt cōstat ex eiusdem diplomate, quod infra recitabimus.

Dvcem Brittonvm) Nomenoiū, Sigeberto Numeneū intellige, qui Britonum Aremoricorum, seu Britanniæ minoris, vt hodie vocant, Dux sub Ludouico Pio fuit. Quo defuncto, Nomenoius Carolo Caluo an. 841. adhæsit. Sed biennio pôst, impellente Lamberto Comite, qui à Francis defecerat, & ipse Nomenoius defecit, Regiūque sibi titulum sumpsit. Media porrò ętas scribebat *Brittones*, duplici tt, sed vęteres vnico. *Toto diuisos orbe Britannos*: Vergilius.

Dvcem Nortmannorvm) Godefridum, qui Nortmannis seu Danis præfuit, cuique postea Carolus Caluus terram ad inhabitandū cōcessit. *Annal. Pith. an.* 850.

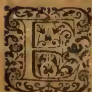
Com-

COMMVNEM NEPOTEM) Pipinum Pipini olim Regis filium, qui hoc tempore in Aquitania regnabat. Sed patrui, quòd Aquitaniam Carolo Caluo in partem obtigisse censerent, Pipinum Regis nomine non dignantur, & loco regni Aquitaniæ, Comitatibus aliquot contentum esse iubent.

PRAETER hunc Conuentum an. 847. habitum, fuit & alter inter eosdem tres Reges fratres an. 851. apud MARSNAM celebratus, cuius Capitula vide apud Iacobum Sirmundum, lib. De Caroli Calui & successorum aliquot Franciæ Regum Capitulis. Conuentus II. apud Marsnam.

CAPVT XVI.

Ebo, Remorum Archiepiscopus, Balduino Ferreo, Flandriæ Comiti, mittit corpus S. Donatiani VII. Remorum Episcopi.

GO EBO, indignus Remorum Archiepiscopus, hunc thesaurum, super gemmas & aurum pretiosum, tibi gloriosè Marchio BALDVINE, nostrorum consilio clericorũ, transmitto, DONATIONVM scilicet, septimũ nostræ sedis Episcopum: miræ sanctitatis virum, pium exauditorem, & promptissimum apud Deum intercessorem, tam sæcularibus angustijs occupatis, quàm peccatorum sceleribus detentis. Quod nostris & antecessorum nostrorum temporibus satis euidenter comprobatum est.

Eivs, ſanctique Remigij, ac innumerabilium Sanctorum vitæ ſcripta, *VVandalorum* vaſtatione ſcias eſſe deleta. Hunc atteſtatione diuinæ tuæ fidei committo, quatenus eum diuino ſeruitio, in quantum vales, honorifices, & ſæcularibus dites. Vale dilectiſsime in Domino.

NOTATIONES.

Ebo) ſiue Ebbo, patria Germanus, Himiltrudis filius, Lvdovico Pio Imp. carus, & in puerili ætate collactaneus ac condiſcipulus, an. 822. Remorum Archiepiſcopus eſt ordinatus. Fuerat antea non niſi ſuffraganeus Remenſis eccleſiæ: vbi, abſente *Vulfario*, Stephanum Papam, & Ludouicum Pium an. 816. exceperat.

Halitgarius Ep. Cameracenſis.

Intimvs fuit Halitgario Cameracenſi Epiſcopo, qui hortante Ebone, *ſex libellos De remedijs peccatorum & ordine vel iudicijs pœnitentiæ conſcripſit*: vt Flodoardus in Hiſt. Remenſi lib. 2. cap. 19. & Baldericus in Chron. Cameracenſi lib. 1. cap. 38. teſtantur. Exſtant hi libri apud Henricum Caniſium tomo 1. Lectionis antiquæ.

It in Daniam cum Ebone.

Idem Halitgarius cum Ebone an. 818. ad Danos profectus eſt: vbi verbum Dei prædicarunt, auctoritate Paſchalis Papæ, qui Stephano ſucceſſerat. De iſta ad Danos profectione ſic Adamus Bremenſis in Chronico: *In diebus illis, ſcribitur quod Ebo Remenſis cùm de ſalute gentium, religionis ſtudio, ferueret, legationem ad gentes, cum Halitgario, ſuſcepit à Paſchali Papa; quam poſtea noſter Anſgarius, diuina opitulante gratia, feliciter peregit.* Sic Adamus, qui tamen ad annum 823. hæc referre videtur.

Ebo deponitur.

Hvic Euangelico operi Ebo vſque ad an. 822. incubuit, quo ad Remenſem, vt dixi, cathedram eſt euectus, Verùm poſt annos XIII. tanquam auctor & incentor conſpirationis aduerſus Ludouicum Pium, in Synodo apud Theodonis villam an. 835. eſt depoſitus. Rem fusè

lib.

lib.11.cap.20.Flodoardus narrat.Synodi verò ipsius seriem,cum subscriptionibus Episcoporum XLIII.qui Ebonem damnarunt,Hincmarus cap.36.posterioris operis aduersus Gothescalcum recitat.

MORTVO deinde Ludouico,sedem à LOTHARIO Imp. iterum an.841.Ebo obtinuit,per Edictum , quod apud Flodoardum eodem loco extat, cum subscriptione & adsensu XX.Episcoporum.

Ex qua secundò eiectus,Romam ad Sergium II. Papam se contulit.Exinde, accepta à Lothario Abbatia Bobiensi S.Columbani in Italia, sed mox per eumdem ablata, in Saxoniam abijt, ad LVDOVICVM Germaniæ Regem:à quo Hildesheimensis Episcopus est constitutus.Vbi & obijt an. 851.vel vt alij scribunt.an.854.

Ceterùm recitatas à me Ebonis ad Balduinum Ferreum litteras,*Petrus Curtius*,Brugensium I. Episcopus, in feretro seu loculo,cui ossa S.Donatiani erant inclusa,an.1566.repperit.

CAPVT XVII.

Hincmari Remensis Archiepiscopi Epistola ad Nicolaum I. Papam, de Balduini Ferrei, Flandriæ Comitis, coniunctione cum Iuditha, Caroli Calui Francorum Regis filia, & de vacatione Episcopatus Cameracensis.

An. 864.

OMNO vnicè singulariterque suscipiendo patrum Patri, & summa veneratione honorando, reuerentissimo Papæ NICOLAO Hincmarus, nomine non merito, Remorum Episcopus, ac plebis Dei famulus.

Odo Episc. Bellouacensis.

IN epistola vestræ sanctitatis, per *Odonem* Episcopum Episcopis in regno *Lotharii*, pro præiudicio Cameracensis ecclesiæ directa, relegi, vestram auctoritatem sciscitaturam, cuius neglectu eadem ecclesia, vltra decimum mensem, Pastore vacaret.

Hæ sunt Nicolai epist. 63. 64, & 65,

VNDE, ne vt negligens à vestro Apostolatu succensear, in dico auctoritati vestræ, post directas *Lothario* & Episcopis regni eius, atque *Hilduino*, qui eamdem ecclesiam inregulariter occupauit, ita vt antequam ipsas mitteretis epistolas, hactenus præiudicium permanere, meque *Lotharium* Regem & legatis & litteris, prout potui, sæpè & eò vsque inde commonuisse, donec regijs suis litteris mihi respondit, *Hilduinum* ad vestram auctoritatem

ctoritatem suum Legatum misisse, & nihil aliter de præfata ecclesia, nisi vt egerat, disponere debuisse, donec à vobis inde responsum acciperet.

BALDVINVS quoque in proximo nunc decurso mense Octobri, quinto Kalendas Nouembris, per duos homines suos mihi litteras auctoritatis vestræ direxit, in quibus continetur vt easdem litteras Coëpiscopis prouinciæ nostræ legerem, & IVDITH paternis ac maternis obtutibus præsentandam susciperemus: si tamen intelligeremus, quòd confestim præfatus excellentissimus Rex noster, quæ de illa vobis scriptis & verbis, per Legatos vestros, Apostolatui vestro renuntianda spopondit, adimplere vellet.

QVOD si eorum animos ad id protelandum esse intentos, inuestigare possemus, nequaquam eam reciperemus. Alioquin, id est, si aliter egissemus, gratia & cômunione vestra frui nequaquam valeremus. Quam vestræ auctoritatis epistolam, vt oportuit, reuerenter suscepi, & Coëpiscopis nostris eam relegi, & pro præfata IVDITH apud fratrem & matrem illius, quantum potuimus, vt mandastis, communiter interuenimus, & paternis ac maternis obtutibus eam præsentare studuimus.

POST quæ voluimus, quia sic nobis, secundùm sacras regulas, sicut eas intelligimus visum fuerat (non enim sine dignis pœnitentiæ fructibus absolui posse putamus quod anathematis vinculo à sacris regulis innodatum videmus) vt iuxta ecclesiasticam traditionem priùs Ecclesiæ, quam læserant, satisfacerent: & sic demum quod præcipiunt iura legum mundialium, exequi procurarent.

SED quoniam litteras vestras, quæ inde nihil præceperunt, imo etiam nullam protelationem in eorum côiunctione fiendam significauerunt, sibi sufficere voluerunt, & sine vestra auctoritate, ad quam clamauerant, cogi, nisi alio se modo submitterent, non debuerunt.

Ex altera epistola vestræ Sanctitatis eis retuli, quod non leges ecclesiasticas dissoluistis, sed preces pro eo

misistis,qui puniri secundùm leges mundanas poterat, quatenus locum pœnitendi haberet,quod contra leges diuinas admiserat.

Sic & Saluator noster,qui vult omnes homines saluos fieri,& neminem vult perire,in cruce apud patrem iure sacerdotis,pro suis persecutoribus intercessit:quod in eis,qui post passionem eius crediderunt, & compuncti pœnitentiam egerunt,qui cum patre omnia donat,efficaciter impetrauit.

Ad cuius instar Apostolorum Vicarius, ad quorum limina confugerunt,& Catholicæ atque Apostolicæ Ecclesiæ summus Pontifex,quod in hominem Regem & in leges mundi peccatum est,perdonari petistis,vt quod in Regem cæli & terræ,&in leges cœlestis regni offensum erat, haberent inducias per pœnitentiam abolendi.

E contrà carnales,& etiam quidam eorum, qui antea coniunctioni huiusmodi contradicebant,hac defensione,vt eis visum fuerat, se protegentes, (sed sicut se habet veritas)salute nudantes, ab illius nouissimæ vestræ epistolæ verbis recedere noluerunt, quam sine protelatione eorum coniunctionem debere fieri demonstrare dicebant.

Dicenti verò mihi, quia pro nulla potestate terrena,quod de Ecclesiasticis regulis intelligerem, dimittere deberem:maximè cùm etiam mecum, imo cum Deo,domnus Rex noster,filius vester,Carolus faceret quasi consulendo mihi quidam hoc dederũt consilium, in quo non meis sed verbis eorum vtar, quæ mansuetudo vestra,velut exemplum & doctrix disciplinæ Dei, mitis & humilis corde,ac patiens æquanimiter sustinebit,dicentium:vt quia non sæcularis, sed ecclesiastica potestas de hoc mihi negotio imperaret, conspirationẽ resistentium aliquantulum declinarem, ne quisquam æmulus noster vestræ Sanctitati suggereret,quasi in cõtemptum sancti Apostolatus vestri, & sedis Apostolicæ hoc egissem,& vestræ mansuetudinis erga me animum commoueret, & quamcumque excommunicationem, sicut

ſicut pro *Rothado* actum fuerat (quod tamen ad me nō peruenit,niſi quantum *Odo* Epiſcopus, & poſtea *Luido* detulit, antequam ad auctoritatem veſtram geſtorum ſeriem inde mittere valuiſſemus: vel quomodo res geſta fuerit,per Legatos veſtros reſciretis)obtineret: præſertim cùm in hac epiſtola veſtræ auctoritatis legatur, quod ſi aliter egiſſemus,quam in ea ſcriptum eſt,gratia & communione veſtra frui nequaquam valeremus.

Quò contra mihi dicenti, hoc in epiſtola veſtra ob id poſuiſſe,ne femina illa à nobis deciperetur, & non ob hoc,ne Eccleſiæ ſatiſfaceret:reſponderunt,Cur aliter vellem veſtram epiſtolam intelligere, quàm vobis placuit eam componere,cũ de in præterito mihi transmiſſis,eius ſenſum poſſem manifeſtè cognoſcere.

QVAPROPTER memor præteritarum epiſtolarum, mihi & Epiſcopis regni filij veſtri domni CAROLI à vobis miſſarum,attendens etiam quæ in epiſtola nuper per LVIDONEM mihi benignitas veſtra mandauerat, (hæc enim in*Autiſiodoro*,poſt aduentum Luidonis,ventilabantur) inter metum præteritarum, & ſpem poſterioris epiſtolæ,mihi mitiora monſtrantis, contentionē in hac cauſſa diſsimulando vitaui,& condeſcenſionem quaſi in tempus aliud differendo,diſſimulaui,exſpectās vt in cauſſæ huius,quæ inſtat diſpoſitione veſtra,ex *Rothado* diſcere valeam,qualiter de reliquo in huiuſmodi agere debeam. *Auxerre.*

SICQVE nihil nobis de eccleſiaſtico miniſterio eis interdicentibus, ſed tantùm quod valuimus noſtram præſentiam ab hoc negotio ſubducentibus,BALDVINVS & IVDITH iura legum ſæculariũ,quæ elegerunt,exequi ſtuduerunt.

DOMNVS etiam noſter Rex,filius veſter,huic deſponſationi & coniunctioni intereſſe non voluit, ſed miſsis publicæ rei miniſtris, ſicut vobis promiſit, ſecundùm leges ſæculi eos vxoria coniunctione adinuicem copulari permiſit,& honores BALDVINO pro veſtra ſolummodo petitione donauit.

NQ-

NOTATIONES.

PARTEM huius epistolæ, qua vacationem Episcopatus Cameracensis tangit, Baldericus in Chronico Cameracensi lib 1.cap.48. recitat. Integra apud Flodoardum lib.3.cap.12.exstat. Porrò res ipsa sic se habet.

AN.863.Nonis Augusti THEODERICVS Cameracensis & Atrebatensis Episcopus obierat:vt idem Baldericus diserte affirmat.In defuncti locum Lotharius, Rex Lotharingiæ,primò *Guntbertum*, postea *Tetboldum*, denique *Hilduinum*,cognatum & Capellanum suum, contra sacros Canones,intrudere est conatus.

SED Hincmarus Remorū Archiepiscopus, vt Metropolitanus, ipsum consecrare noluit, & decimo pòst Theodorici obitum mense,hoc est,anno 864.epistolam supra à me recitatam ad Nicolaum I. Papam scripsit. Hilduino itaque expulso,IOANNES an.866.Cameracensis Episcopus est constitutus : vt idem Baldericus lib. cit.cap.49.commemorat.

IVDITH) Caroli Calui Francorū Regis filia primùm Edilulfo Regi Anglorum nupserat:vt Acta coronationis à Sirmondo,cum Capitulis Caroli Calui, edita declarant.Edilulfo mortuo,cùm Iudith rediјsset in Galliam,BALDVINVM FERREVM, Flandriæ Comitem, ipsius nuptias appetentem,patre inscio, sed *Ludouico* fratre,vt ferunt, approbante, volens secuta est.

BALDVINVS tamen quasi raptor est accusatus,& metu Caroli Calui,in regno Lotharij delituit, quò ad Carolus,Nicolai I.Papæ litteris ac precibus flexus,annuit, vt nuptiæ solennes Autisiodori celebrarentur anno octingentesimo sexagesimo quarto : vt ex Hincmari ad Nicolaum I.epistola,quam supra recitauimus, col:

colligere licet. Est enim ea scripta mense decimo post obitum Theodorici Cameracensis Episcopi, quem anno 863. Nonis Augusti obijsse Baldericus li. citato cap. 47. disertè tradit.

Qvod ergò scribunt non pauci, Balduinum vxorem suam rapuisse, aut furatum fuisse, ideo dictum puta, quòd illam, sine patris assensu, duxerat. Volentem alioqui, vt dixi, secutam fuisse, Balduinus ipse semper affirmauit; vt Nicolai Papæ ad Carolum epistola 2. testatur: *Qui vestram se habere indignationem, eo quod Iudith filiam vestram, illum præ ceteris diligentem, sine vestræ voluntatis consensu, in coniugium elegerit, eamq; volentem acceperit, ore proprio retulit.*

CAPVT XVIII

Carolus Caluus Francorum Rex prædia Gandensi S. Bauonis monasterio olim collata confirmat, an. 864.

In nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Karolvs gratia Dei Rex.

Si erga loca diuinis cultibus mancipata, propter amorem Dei, eiúsque in eisdem locis famulantes, beneficia oportuna largimur, præmium nobis apud Dominū æternæ remunerationis rependi non diffidimus. Idcirco nouerit omnium sanctæ Dei Ecclesiæ fidelium,

nostrorumque præsentium scilicet & futurorum industria, quia vir venerabilis, Nouiomensium siue Tornacensium ecclesiarum præsul REINHELMVS, curam ministerij sui gerens, nec non etiam carissimus fidelis noster ADELMVS Comes, qui & largitu nostro Rector monasterij S.Petri, & S.Bauonis, quod vocatur *Gand*, super fluuium *Scbald* siti, pari deuotione ad nostram accedẽtes magnificentiam, innotuerunt, Canonicos ipsius cœnobij, Domini ac genitoris nostri LVDOVICI gloriosi Imperatoris, ceterorumque prædecessorum nostrorum Regum, ex villis suorum vsibus delegatis, confirmationis quondam habuisse præcepta, sed nimia infestatione paganorum, nostrisque præpedientibus peccatis, eadem deperisse, ignique cremata fuisse.

Adelmus Comes & Abbas commendatarius S.Bauonis.

VNDE humiliter nostram deposcentes Serenitatem, petierunt denuò memoratis sanctis fratribus nostra benignitate idem renouari, ac restitui confirmationis præceptum, quo irrefragabiliter, nulloque inhibente, villis ac rebus ipsius Abbatiæ, suorum scilicet vsibus à priscis temporibus delegatis, liberiùs deinceps vti valerent, id est, in pago *Gandense*, in villa quæ dicitur *Marka*, quidquid ex ratione S.Bauonis ibidem adspicere videtur, & in pago *Brachbatense* in villa *Vncorminia*, similiter cum omnibus suis adiacentijs, & in villa *Flitbersala*, cum omnibus quæ ibidem pertinere noscuntur, & villa *Gisingarule*, similiter cum cunctis appendicijs suis in pago verò *Mempisco*, in villa *Helsca*, cum omnibus suis appendicijs, & in pago *Cameracense*, in villa *Colonia* quidquid ibidem attinet; in pago quoque *Suessonico*, in villa *Vaesles*, medietatem vinearum, & ecclesia, quæ ibi noscitur esse sita, & in pago *Medelentense*, in villa *Solelnum*, quidquid ibidem pertinet; in pago etiam *Flandrense Illumariscum*, cum vel quidquid ibidem aspicit, & in *Friesinse* similiter.

VNDE animæ nostræ saluti consulentes, eorum petitionibus, quia rationabiles satis ac salutiferæ visæ sunt, libenter assensum prębuimus, ac propterea hoc magnitudinis

tudinis ac celsitudinis nostræ præceptum memoratis sanctis fratribus fieri dariq́ue iussimus; per quod prælibatas villas atque res, sicut in eorum præceptis pleniùs continuisse visum fuit, cum omnium rerum ad se pertinentium summa integritate confirmamus, perenniter eorum vsibus famulandum ac nemine inquietante, aut subtrahente vel diminuente, siue commutante, non Abbate, nec vlla iudiciaria potestate, decernimus iure perpetuo seruienda, & pro eorum libitu vel necessitate atque vtilitate ordinanda: quarum sumptibus sustentati, vberius pro nobis & coniuge cara, quæ cum prole ac regni à Deo nobis commissi & conseruandi statu & pace, omnipotentis Dei misericordiam iugis precibus eorumdem exorare delectet.

VT autem hæc nostræ renouationis atque confirmationis auctoritas maiorem in Dei nomine, per superuenientia tempora, obtineat vigorem, manu propria hac sub charta confirmauimus, annuliq́ue nostri impressione assignari iussimus.

SIGNVM Karoli gloriosissimi Regis.

DATVM V. Idus Octobris, Indictione XII. Anno XXV. An. 864.
regnante Karolo gloriosissimo Rege. Actum apud *Pettingehem* villa in Dei nomine feliciter. Amen.

NOTATIONES.

REINHELMVS) Episcopus Nouiomensis ac Tornacensis, Flodoardo in Hist. Remensi lib. 3. cap. 19. Ragenelmus, Papinio Massono Ragenelmus, alijs Rainelmus, aut Remelinus.

CANONICOS) Nota Canonicos, non monachos an. 864. in S. Bauonis monasterio resedisse. Vide supra cap. 14.

MARCHA') Duplex hodie est Marka, *Marcken Peuele* & *Marken Barrois*, vterque vicus in Castellania, vt loquuntur,

quuntur,

quuntur, Insulensi Flandrorum, ad fl. *Marque*: ad cuius & Deullæ confluentes sita est Marquetta, monialium Ord. Cisterciensis Abbatia.

Brachbatensis.) seu Bragbantensis pagus olim ab Alosto & Gandauo extendebatur supra Tornacum & Condatum: vt ex Sigeberti Chronico datur intelligi.

Flithersala.) Hodie *Flierseele* aut *Vlierseele*, vicus agri Alostani.

Gisingarvle) hodie *Gysenzeele*, vulgò *Gyseele* per syncopen.

Helsoca.) Legendum videtur Helseca vel Helsca, & fortasse notatur *Esche*, vicus agri Alostani.

Vaeslei) fortè *Aerseele*.

Medelentensis) pagus, hodie *Melantois*: cuius pagi caput est Seclinium, *Seclin*, collegio Canonicorum & lipsanis S. Piati martyris nobile. Quod an hîc designetur per Schelinum aut Sohelnum, dubitari posset. In autographo legitur *Sohelnum*, quod nonnemo putat esse *Svvallem*, vicum agri Alostani, ex vetusto S. Bauonis patrimonio. Sed obstat situs: nam in pago Medelentensi Sohelnum vel Schelinum collocant litteræ Caroli Calui, iam recitatæ.

Pettinghem.) Hodie *Petinghem* pagus seu vicus ad Scaldim, prope Aldenardam Flandriæ opidum.

CAP.

CAPVT XVIIII.

Pactio Aquisgranensis, inter Carolum Caluum Franciæ Regem, & eius fratrem Ludouicum Germaniæ Regem, anno 870. *pridie Nonas Martij, inita Aquisgrani.*

NNO Incarnationis Domini nostri Iesu Christi DCCCCLXX. Indictione tertia, pridie Nonas Martij, anno XXXII. KAROLI gloriosi Regis, Aquisgrani palatio, hæ pactiones inter ipsum & HLVDOVICVM Regem, fratrem ipsius, factæ sunt. An. 870.

INGELRAMNVS Comes ex parte Karoli Regis.

SIC promitto ex parte senioris mei: quod senior meus KAROLVS Rex fratri suo HLVDOVICO Regi talem portionem de regno HLOTHARII Regis consentit habere, qualem aut ipsi iustiorem, & plùs æqualiorem, aut communes fideles eorum inter se inuenerint. Nec eum in ipsa portione, vel in regno, quod antea tenuit, per aliquam fraudem vel surreptionem, decipiet, aut forconsiliabit, si frater suus *Hludouicus* eamdem firmitatem & fidelitatem, quam ex parte senioris mei illi habeo promissam, iste frater suus *Hludouicus* seniori meo ex parte sua, quamdiu vixerit, inuiolabiliter seruauerit.

ITEM LEVTFRIDVS Comes ex parte HLVDOVICI Regis.

SIC promitto ego ex parte senioris mei, quod senior meus HLVDOVICVS Rex fratri suo KAROLO Regi talem portionem de regno HLOTHARII Regis consentit habere, qualem aut ipsi iustiorem, aut plus æqualiorem, aut communes fideles eorum inter se inuenerint. Nec eum in ipsa portione, vel in regno, quod antea tenuit, per aliquam fraudem vel surreptionem decipiet aut forconsiliabit: si frater suus KAROLVS eandem firmitatem, & fidelitatem, quam ex parte senioris mei habeo promissam, iste frater suus *Karolus* seniori meo ex sua parte, quamdiu vixerit inuiolabiliter seruauerit.

HAEC eadem tertius *Theodoricus* Comes, ex parte gloriosi Regis *Karoli*, & quartus *Radulfus* Comes ex parte HLVDOVICI prosecuti sunt.

ISTI præsentes fuerunt.

LEVTBERTVS Archiepiscopus,
AFRIDVS Episcopus.
ODO Episcopus,
ADALELMVS Comes,
INGELRAMNVS Comes,
LVITFRIDVS Comes,
THEODORICVS Comes,
ITEM ADELELMVS Comes.

NOTATIONES.

LVDOVICO, Germaniæ Rege, ægre ferente regnum LOTHARII, an. 869. mense Iunio Placentiæ in Italia defuncti, vniuersum à CAROLO CALVO vsurpari, inita per vtriusque legatos apud Aquasgrani pactione, conuentum est, vt regnum istud inter ipsos æquis portionibus diuideretur. Itaque facta est ea Diuisio, quæ proximo capite continetur, quamque Aimoinus lib. 5. cap. 25. & Petrus Pithæus in Scriptoribus XII. coætaneis recitant.

AN. XXXII. KAROLI.) Initium annorum Caroli Calui à XII.

à XII. Kalendas Iulias ducendum esse Iac. Sirmondus in Notis ad Capitula eiusdẽ Caroli, tit. 35. rectè docuit. Hinc sequitur, Martio mense anni 870. nondum expletum fuisse annum eius tricesimum. Quare scribendum hoc loco, non XXXI. sed XXX. & eamdem ob caussam in titulo cap. sequentis legendum XXXI. non XXXIII.

INGELRAMNVS.) Camerarius hic Caroli Calui fuit, eique intimus. Postea tamen, suasu Richildis Reginæ, honoribus exutus, ad Ludouicum Germaniæ Regem transijt, eique auctor fuit, vt in Galliam cum exercitu iterum an. 875. veniret: Vt Aimoinus lib. 5. cap. 32. narrat.

CAPVT XX.

Diuisio regni Lotharij Imperatoris, anno 870. VI. Idus Augusti, inter Carolum Caluum Franciæ, & Ludouicum Germaniæ Reges fratres facta in Procaspide ad Mosam fl.

ANNO Incarnationis Dominicæ DCCCLXX. regni CAROLI XXXIII. Indictione III. VI. Idus Augusti, inter gloriosos Reges CAROLVM & HLVDOVICVM, fuit hæc Diuisio regni facta, in Procaspide super fluuium Mosam.

Et

Et hæc eſt portio, quam ſibi HLVDOVICVS accepit.

COloniam. *Colen*, ad Rhenum.
Treueros, *Trier*, ad Moſellam.
Vtrech, *Vltraiectum*, ad veterem Rheni alueum.
Stratſburch, *Argentoratum*, ad Rhenum.
Baſulam, *Baſel*, ibidem.
Abbatiam Sueſtre, *Suſteren*, in Ducatu Iuliacenſi.
Berch, *prope Ruremundam*.
Niu monaſterium, *fortè Huy*.
Caſtellum, *Keſſel*, ad Moſam.
Indam. *S. Cornelis Munſter*, prope Aquaſgrani.
S. Maximini, *prope Treueros*.
Ephternacum, *Echternach*, opidum & Abbatia in Ducatu Luxeburgenſi.
Horreum *Treuerenſe*, monaſterium.
S. Gangulfi, *S. Gengoul*.
Fauerniacum, *Fauerney*, Abb. in Comitatu Burg.
Polemniacum, *Poligny*, opidum ibidem.
Luxouium, *Luxeul*, opidum & Abbatia ibidem.
Luteram, *Lure*, Abbatia in Alſatia.
Balmam, *Baulme les Nonnes*.
Offonis villam, *Vellefaux*.
Megeni monaſterium. *Moien mouſtier* Abbatia in Loth.
S. Deodati. *S. Diey*, in Loth. ad Murtham.
Bodonis monaſterium, *fortè Bodonuille*.
Stiuagium, *Eſtiuay*, Abb. in Loth. ad Murtham.
Romerici montem. *Miremont in Loth.*
Morbach, *Murbacum*, in Alſatia.
S. Gregorij.
Mauri monaſterium, *Maur munſter*.
Eboresheim, *Abbatia*.
Homowa.
Maſonis monaſterium, *Maeſmunſter*.

Hum-

Homburg.
S.Stephani Stratsburch.
Erenſtein.
S.Vrſi in Salodoro.*Soleurre.*
Grandi vallem,*Grandvaux.*
Altam petram,*Haulte pierre.*
Iuſtinam,*fortè,Mont Iuſtin.*
Vallem Cluſæ.
Caſtellum Carnonis,*Chaſtelchalon.*
Heribodesheim,*Abbatia.*
Abbatiam de Aquis.
Hoenchirche.
Auguſtchirche.
Comitatum Teſtrebant,*Teyſterbant.*
Batua,*Betuvve,*
Hattuarias,*ad fl.Neers* in Geldria.
Maſau ſubterior de iſta parte,*Onder Maeſlandt.*
Item Maſau ſuperior,quod de iſta parte eſt,*Opper Maeſlandt.*
Liugas quod eſt de iſta parte,*Liege.*
Diſtrictum Aquenſe,*Aken,Aix.*
Diſtrictum Tectis ſeu Tetis,*prope Spa.*
In Ribuarias Comitatus V *ad Ruram fl.*
Megenenſium,*Meyen,*prope Andernacum.
Bedagowa,*Bidburg,*verſus *Meyen.*
Nitachowa,*ager ad Nidam* fl.in Lotharingia.
Sarachowa ſubterior:*ad fl.Sar,*in Loth.
Bleſitchowa,*Blis,*verſus Treueros.
Selme,*Salme,*ad Saram fl.
Albechowa,*Sar alben.*
Suentiſium,*Sanctoy* in Lotharingia.
Calmontis *Chaumont* ad Moſellam in Loth.
Sarachowa ſuperior,*Sargou.*
Odornenſe,quod Bernardus habuit.*Darney,*in ſilua Voſego.
Solocenſe,*Solieu,*in Burgundia.
Baſiniacum,*Baſsigny.*
Eliſchowe , *ager Aliſienſis* vel *Elſatius.*

warasch, *Comitatus de Varesco.*
Scudingum, *Salins*, in Comitatu Burg.
Emaus,
Basalchowa, *ager Basileensis.*
In Elisatio Comitatus II. *Elsaten.*
De Frisia duas partes.

DE regno quod HLOTHARIVS habuit super istam Diuisionem, propter pacis & caritatis custodiam, superaddimus istam adiectionem.

Mets. Ciuitatem Mettis, cum Abbatia S. Petri & S. Martini & Comitatu Moslensi, cum omnibus villis in eo consistentibus, tam dominicatis, quàm & vasallorum. De Arduenna, sicut flumen Vrta surgit, inter Bisllanc & Tumbas, ac decurrit in Mosam: & sicut recta via pergit in Bedensi, secundùm quod communes fideles nostri rectiùs inuenerint, excepto quod de Cōdustro est ad partē Orientis trans Vrtam. Et Abbatias Prumiam, & Stabolau, cum omnibus villis dominicatis & vasallorum.

Ourt. *Condrou.* *Prum.* *Stauelo.*

Et hæc est portio quam CAROLVS de eodem regno sibi accepit.

LVgdunum *Lion.*
Vesontium *Besançon.*
Viennam *Vienne.*
Tungris *Tongre.*
Tullum *Toul.*
Viridunum *Verdun.*
Cameracum *Cambray.*
Viuarias *Viuarez.*
Vcetia. *Vsez.*
Montem Falconis, *Montfaulcon ad Mosam.*
S. Michaelis, *S. Miel* in Lotharingia.

Culduni

Culdini monasterium *Col moustier.*
S. Mariæ in Bisontione,*Iussanum monasterium.*
S.Martini,in eodem loco.
S.Eugendi.S.*Oyan de Ioux* vulgò *S.Claude.*
S.Marcelli,*à Chalon.*
S.Laurentij,*S.Laurens* in Comitatu Burg.
Leudensi.
Sennonem.*Senone* Abbatia in Lotharingia.
Abbatiam Mellam.
Melbarium.
Laubias.*Lob* ad Sabim.
S.Gaugerici,*prope Cameracum.*
S.Saluij,*prope Valentianas.*
Crispinio,*Crespin*,in Hannonia.
Fossas,*Fosse*,in d.Leodiensi.
Marilias,*Maroilles*,in Hannonia.
Hunulcurt,*Houncourt*,in diœcesi Camer.
S.Seruatij, *S.Seruais,à Maestricht.*
Malinas,*Malines*,ad Demeram.
Ledi, *Lier,* in Brabantia ad Netam fl.
Sunniacum,*Soignij*,in Hannonia.
Antonium,*Antoin,* prope Tornacum.
Condatum,*Condé*,in Hannonia.
Merrebecchi, *Meerbeke*,prope Ninouiam.
Ticliuinni,*Dickeluenne*,prope Gerardi montem.
Luitosa,*Leuse*,in Hannonia.
Calmontis,*Calmont*,in d.Leod.
S.Mariæ in Deonant,*Dinant.*
Echa,*Eyck*,prope Masceicam.
Andana,*Andenne.*
Wasloi,*VVaster* in Fania.
Altum montem,*Haultmont.*
Comitatum Texandrum,*Kempenlandt.*
In Brachbanto Comitatus IV,*Brabant.*
Cameracesium,*Pays de Cambresy.*
Hanioum,*Hainau.*
Lomensem,*vers Namur.*
In Hasbanio Comitatus IV.*Hasbaigne.*

Masau superior de ista parte Mosę, *Maestlandt.*
Masau subterior, quantum de ista parte est.
Liugas, quod de ista parte Mosæ est, & pertinet ad Vesatum. *Liege, Viset.*
Scarponnense, *Scarponne ad Mosellam in Loth.*
Viridunense, *Le Verdunois.*
Dulminse.
Arlon, *in Ducatu Luxemburg.*
Vaurense Comitatus II. *Terre de la Vaiure, ad Carumfl.*
Mosminse, *Mouson.*
Castricium.
Condrust. *Condreux.*
De Arduenna sicut flumen Vrta surgit inter Bislanc & Tumbas, ac decurrit ex hac parte in Mosam: & sicut recta via ex hac parte Occidentis pergit in Bedensi, secundùm quod Missi nostri rectiùs inuenerint.
Tullense. *Toul.*
Aliud Odornense, quod Termarus habuit.
Barrense, *Barrois.*
Portense, *Portian.*
Salmoringum, *Semurre in Ducatu Burg.*
Lugdunense, *Le Lionnoys.*
Viennense, *Le Viennois.*
Viuarias. *Viuarez.*
Vcetiam, *Vsez.*
De Frisia tertiam partem.

NOTATIONES.

HANC ipsam Diuisionem Aimoinus, Pithæus, & Sirmondus in Capitulis Caroli Calui recitāt. In ea quàm plurima erant menda seu vitia: ego remedium & lucem (quod à nemine hactenus præstitum) adferre conatus sum. Tu lector faue, & iuua.

IN PROCASPIDE.) Fortè legendum *In Procuspide,* hoc est

eſt, in promontoriolo ſeu lingua in Moſam prominēte. Vt vt ſit, locus, in quo Carolus & Ludouicus colloquium habuerunt, fuit inter Heriſtallum & Marſnam, in diœceſi Leodienſi. Aimoinus lib. 5. cap. 25. *Carolus Pontigonem veniens Legatos accepit, nuntiantes vt ipſe ad Heriſtallium veniret, & frater eius Hludouicus ad Marſnam venturus eſſet, & in meditullio eorumdem locorum Kalendis Auguſti colloquerentur.* Et poſt alia: *Tandem V. Kalendas Auguſti ad locum colloquij conuenerunt.*

CAROLI XXXIII.) Legendum XXXI. ob cauſſam ſuperiore capite allegatam.

COL. STRATSBVRCH.) In tota hac enumeratione nulla fit mentio Moguntiæ, Spiræ, & Vormatiæ: eò quod illæ ciuitates ad regnum Lotharij (cuius hîc Diuiſio proponitur) non pertinuiſſent, ſed ad regnum Ludouici Transrhenani. Atque hi nimirum pagi fuerunt, qui propter vini copiam, Transrhenanis prouincijs adiecti ſunt, cùm Ludouici Pij filij, *Ludouicus, Carolus Caluus & Lotharius Imp. an.* 843. paternum imperium inter ſe diuiderent

ABBATIA SVESTRE) vulgò *Suſteren.* Suſterenſe nobilium virginum Canonicarum collegium, in diœceſi Leodicenſi, & Ducatu Iuliacenſi ſitum intellige: quod monaſterium à S. Willibrordo Archiepiſcopo Vltraiectino incohatum, *Suendeboldus* Lotharingiæ Rex poſtea auxit, ampliterque dotauit, qui, & ibidem ſepultus iacet.

PRIMA loci Abbatiſſa fuit *B. Amelberga*: ſub cuius diſciplina enutritæ fuerunt duæ filiæ eiuſdem Regis Suendeboldi, *B. Benedicta & B. Cæcilia*, quæ Amelbergæ in præfectura ex ordine ſucceſſerunt.

IN eadem eccleſia quieſcunt *SS. Gregorius & S. Albericus* Vltraiectenſes Epiſcopi, itemque *B. Vaſtradis*, mater eiuſdem Gregorij Epiſcopi. Horum corpora à diuerſis Epiſcopis Leodienſibus è terra ſunt eleuata, & in feretris decenter locata.

SIC ferè Ioannes Molanus, die 13. Auguſti, ex vetuſto codice Miſſali ac Matutinali Domicellarum ſeu Canoni-

nonicarum Susterensium,in autographo Natalium Belgicorum,quod Louanij ms.adseruatur apud Zangrium Bibliopolam,quodque à me auctum & Notis illustratū sperò typis aliquando edendum.Natales namque Sanctorum Belgij,qui nunc exstant, non ab ipso Molano, sed à Petro Louio,ex schedis Molani in ordinem sunt digesti atque editi,iussu *Henrici Cuquij*,tunc Louaniensis Academiæ Cancellarij, pòst Ruremundensis Episcopi, me Louanij in studijs Theologicis tunc agente. Autographum verò,quod per iniquitatem temporum, ab obitu Molani,perierat seu latuerat,demum post editionem Louianam est inuentum.

Berch.)Latine Mons S.Petri,aliàs Mons S.Odiliæ ad Ruram fluuium,vno milliari à Ruremunda Geldriæ vrbe:quem locum *Pipinus Herstallius* Francorum Dux S.Wironi Episcopo,ex Scotia ad prædicandum Euangelium,illius æui more,venienti dono dedit.Is cum socijs suis SS.Plechelmo,& Otgero,ibi monasterium ædificauit.Eumdem locum postea,Normanis per Belgicam sæuientibus,Canonici Vltraiectini incoluerunt, Lothario Rege fauente. Spectantur ibidem hodieque veteris monasterij rudera.

Balma.) seu potiùs Palma, opidum est Comitatus Burgundiæ,decimo milliari à Vesontione situm, cuius hodie muris inclusum est vetustissimum cœnobium monialium Benedictinarum,*Baulme les Nonnes* nuncupatum. Cœnobium istud, viuente adhuc S.Desiderato XI.Vesontionensi Archiepiscopo,ædificari cœptum legimus,perfectum deinde ab eius successore S. Germano,ab eoque virginibus Deo sacratis attributum: à Vādalis postea euersum,ac deinde circa an.600.à Warnario,palatij Burgundici Comite, reædificatum & prouentibus auctum.

Exstat ibidem insigne eiusdem Warnarij lapideum monumentum : cui insculptum est Guntramni Regis somnium,quod Aimoinus lib.3.cap.3.narrat. Vide plura apud Chiffletium in Vesontione.

Vo-

VOCATVR autem vulgò *Balma Nonnarum* seu monialium, ad discrimen faciendum à Balma monachorum ord. Cluniacensis Abbatia, in eodem Burgundiæ Comitatu.

OFFONIS VILLA) hodie *Vellefaux*: de quo loco sic in ms. Chronico S.Benigni Diuionensis, quod circa an. 1060. desinit, legitur: *Burchardus Comes dedit locum, Offonis villa dictum, quondam nobilem Abbatiam, in honore S. Leodegarij consecratam.*

MEGENI monasterium) est, nisi fallor, *Moien Monstier*, Abbatia in Lotharingia. In Burgundiæ Comitatu, est Prioratus *de Mieges* in monte Iura.

ROMARICI MONS) opidum & monasterium à S. Romarico, Auendi Comite, circa an. 638. fundatum: quod est hodie nobilium virginum Canonicarum collegium in Lotharingia.

GRANDIS VALLIS) *Grand Vaux*, olim Abbatia celebris in monte Iura, nunc Prioratus, cum Abbatia S. Claudij Iurensis vnitus.

ALTA PETRA) *Haulte Pierre*, Abbatia in Lotharingia: aut *Monstier Haulte pierre*, Prioratus ord. Cluniacensis in Burgundia.

IVSTINA) an castrum est in Burgundia, vulgò *Mont Iustin*? an Prioratus ord. Cluniacensis, *Iusse* vel *Ioue*?

CASTELLVM CARNONIS) vulgò *Chastelchalon*, Abbatia monialium vetustissima, in opido eiusdem nominis apud Burgundos: vt me docuit V.CL. Ioan. Iac. Chiffletius.

HERIBOPESHEIM) Abbatia, cuius infra fiet mentio in diplomate Ludouici Germaniæ Regis an. 908. dato.

HATTVARII) siue Attuarij ad Nersam fl. habitabant: vt ex Chronico Laurishamensi, quod in tomis Rerum Germanicarum exstat, colligi datur. Nersa autē, *Neers*, medio fere itinere inter Rhenū, & Mosam, per Wachtenduncam, Gelriam, Goch, aliaque ditionis Cliuensis opida lapsus, infra Gennapiam Mosæ immergitur.

RIBVARII) seu potiùs Ripuarij ad Ruram in Annalibus Pithæanis distinctè collocantur: suntque Iuliacenses

censes hodie cum accolis. Compilator Chronici Trudonensis, quod apud me ms. exstat, part. 1. lib. 2. cap. 20. *Est autem Ribuaria terra victualibus abundans, sub qua Comitatus Iuliacensis, aliorumq; Principum fortalitia continentur.*

BEDAGOWA.) Id est Bidburgensis ager versus *Meyen.*

ALIVS est vicus Beda, Antonino notus in Itinerario, hodie *Bidburg*, opidū Ducatus Luxeburgēsis, inter Augustam Treuerorum & Ausanam vicum, nunc *Pallescheit.* Porrò *Govv* vel *Gau* idem est quod ager seu terra.

SARACHOWA) ager ad Saram seu Sarauum fluuium.

SELME) Salme Comitatus ad Saram fl.

ELISCHOWE) seu ELISGOW, id est, ager Elisatiæ seu Alsatiæ.

WARASCH) tractus Sequanorum seu Burgundionum, qui etiamnum dicitur Comitatus de *Varesco.*

SCVDINGVM) hodie opidum Salinense, seu Salinarū, *Salins.* in Comitatu Burgundiæ. In ms. vita S. Anatholij, Salinensis ecclesiæ & vrbis patroni: *Vallis Romano itineri peruia, Scodinga in Sequanis, vbi nunc Salinarum locus.*

BASALCHOWA) Basileensis ager.

MOSLENSI) seu Mosellensi Comitatu, ad Mosellam fl. quem Ausonius iam olim accuratè descripsit.

RECTA VIA.) Id est, Via militaris Romana, quæ in pago Bedensi, nunc Ducatu Luxeburgensi, populariter *Herestrate* aut *Heydenstrate* nuncupatur. *Here* maioribus nostris idem quod exercitus. *Heyden* Latinè sunt ethnici seu pagani: à quibus Vias militares ante Christum natum stratas vulgus credit.

Sc-

Sequitur explicatio portionis, quæ Carolo Caluo cessit.

LVG. VES. VIENNA.) Non fuerant hæ ciuitates in antiquo Lotharij regno, sed eidem postea ex Caroli fratris successione obtigerant.

MONTEM FALCONIS.) an *Mont Faulcon* vicus prope Vesontionem, ad gentem Nassauiam spectans, à quo multæ toparchiæ dependent?

S. MICHAELIS) Abbatia in diœcesi, siue, vt Sigebertus in Chronico ad an. 667. loquitur, *in parochia Virdunensi, supra Mosam, fundata à Vulfoaldo Maiore domus Hildrici Regis.*

CVLDINI MONASTERIVM) an *Calmoustier*, vetus Canonicorum collegium n Burgundia?

S. MARIAE IN BISONTIONE.) Iussanum monasterium in vrbe Bisontina intellige, quod primùm fuit monialium. post monachorum Benedictinorum, nunc est Minimorum ab an. 1607. vt Chiffletius in s. Donato XXV. Archiepiscopo Vesontionensi docet.

S. MARTINI IN EODEM LOCO.) Superest ecclesiola seu sacellum vetustissimum S. Martini, in claustro, vt loquuntur, S. Stephani Bisontini.

S. EVGENDI.) Ita legendum, non S. *Augentij*, Designatur autem Abbatia Iurensis, quæ nomen *S. Eugendi*, conditoris ac primi Abbatis, aliquot sæculis gessit, nunc *S. Claudij*, in diœcesi quidem Lugdunensi, sed in Comitatu Burgundiæ sita. *S. Glaude.*

S. LAVRENTII.) Vide, an notetur Prioratus Cluniacēsis S. Laurentij de Rupe, in Comitatu Burgundiæ, *S. Laurent de la Roche.*

LAVBIAS.) Laubium, illustris monachorum Benedictinorum ad Sabim Abbatia, in diœcesi quidem Cameracensi, sed sub ditione politica Episcopi Leodicensis, *Lob.*

à *S.Landelino*,S.Auberti Cameracensis Episcopi discipulo circa an.640.fundata.

S. GAVGERICI)monasterium, in honorem S. Medardi Nouiomensis ac Tornacensis Episcopi,à *S. Gaugerico* Cameracensi Episcopo,in vertice montis,prope muros illius vrbis circa an.600.ædificatum : vbi nunc arx Cameracensis,à Carolo V. Imp. excitata visitur. Baldericum in Chron.Cameracensi lib.2.cap.4.consule.Gaugericianum monasterium est nunc Canonicorum collegium,in Cameracensi basilica S.Vedasti residens.

S.SALVII) Prioratus vnicus ord. Cluniacensis in Belgica nostra,prope Valentianas,ad Scaldim, à Carolo Magno Imp. fundatus:qui diuinitus monitus S.Saluij Episcopi ac martyris corpus ibi inuenit,atq; inuẽtum honorifice sepeliuit : vt Sigebertus in Chronico an.801.& Baldericus lib.2.cap.31.narrant.

CRISPINVM)seu potiùs Crispinium,Abbatia Benedictinorum,ad duorum riuulorum confluentes à *S. Landelino*,(cuius ibidem corpus quiescit)circa an.650.fundata.Baldericus lib.2.cap.41.

FOSSAS.)*Fossensi monasterium S. Foillanus, Hibernus, dono S.Gertrudis virginis Niuellensis,fundauit,vbi & quiescit*:vt Sigebertus in Chron.an. 648. loquitur. Eginhartus,in Hist.translationis SS.Marcellini & Petri,vocat monasterium Scottorum:qualia olim multa Scotti siue Hiberni per Germaniam habuerunt.

MARILIAS)siue Mareclias. Abbatia Bendictinorum in Hannonia à *Choneberto*,pagi Fanomartensis Comite,fundata, & à S. Huntberto siue Humberto Abbate dotata:de qua vide supra cap.5.

HVNVLCVRT) Hunulfi Curtis, siue Hunonis curia, Abbatia in diœcesi quidem Cameracensi, sed ditione Regis Galliæ nunc sita, à viro illustri *Amalfrido*, eiusque coniuge *Childebertana*, pro sanctimonialibus fundata:quibus posteà Canonici,ac demum monachi Benedictini successerunt.

S.SERVATII.)Ita legendum,non *S.Geruasij*.Traiectẽse ad

se ad Mosam collegium Canonicorum S. Seruatij intellige: de quo Fastos & Annales nostros Belgicos vide.

MALINAS.) Baldericus in Chron. Cameracensi lib. 2. cap. 47. *Apud Maslinas monasterium est Canonicorum, vbi quiescit pretiosus Dei martyr* Rumoldus *genere Scotus qui vitam eremiticam ducens inibi martyrizatus est. Hoc autem monasterium ab antiquitate constructum, regalibus emolumentis maximè augmentatur.* Ex quibus verbis colligi videtur, ante tempora Notgeri Leodiensis Episcopi (qui an. 1007. obijt) Mechliniæ monasterium aliquod fuisse, ab *Odone* Comite fortassis incohatum, quodque Notgerus posteà prædijs ac præbendis XII. auxerit.

LEDI) Liranum opidum ac collegium Canonicorum intellige à S. Gummaro seu Guntmaro fundatum: de quo sic Baldericus lib. cit. cap. 48. *Nec procul à Maslinis est monasterium Canonicorum, quod ex proprijs prædijs vir Dei* Guntmarus, *illustris laicus, struxit, ibiq́; sepultus diem resurrectionis exspectat.* Floruit is temporibus Pipini Frācorum Regis.

CETERVM LEDO & MALINA, vt rectè Molanus in Natalibus SS. Belgij 1. Iulij. notauit, apud veteres accipiūtur pro maris recessu & accessu: vt in appendice ad tomū 3. Augustini, in lib. 1. De mirabilibus sacræ scripturæ, & alibi. Quibus adde quæ in vita S. Bonifacij Archiepiscopi Moguntini Willibaldus, ab Henrico Canisio editus, narrat: *In loco,* inquit, *vbi quondam pretiosus sancti martyris effusus est sanguis, cum consilio populi Frisonum, structura cuiusdam tumuli, propter immensas* Ledonis *ac* Malinæ *irruptiones, quæ diuerso inter se ordine, maris æstu, Oceaniq́; recursu, sed & aquarum diminutione, infusioneq́; commouentur, ab imo in excelsum vsque construeretur, &c.*

A maris certè fluxu *Malinam* & *Liram* seu *Ledonem* sua nomina accepisse, in ss. Rumoldi & Gummari historijs ms. legitur.

SVMNIACVM) seu potiùs Sunniacum, *Soigny*, Hannoniæ opidum: quod Baldericus lib. 2. cap. 46. *Sungeias* nūcupat: hodie *Songias* dicimus. Est in eo opido illustre Canonicorum collegium, quod fundatoris sui *S. Vin-*

centij Comitis eiusque filij *S.Landrici* Meldensis Episcopi corpora adseruat.

ANTONIVM) *Antoin*,vicum cum vetusto collegio Canonicorum,ad Scaldim,prope Tornacum.

Condè. CONDATVM.) Hannoniæ opidum,ad Scaldis & Hainæ confluentes,*olim regalis & diues Abbatia puellarum, nunc monasterium paucorum Canonicorum. Vbi* S. Wasnulfus,*genere Scotus,cursu peregrinationis consummato sepultus,in pace obdormiuit* : vt Baldericus cap. 42. loquitur.

MERREBECCHI) Merbeca,vulgò *Meerbeke*,municipiū haut procul à Ninouia Flandriæ opido : in quo *Odelardus* Comes,eiusque coniux *Nona*, S. Amandi Tungrensis Episcopi soror monasterium ædificarunt,quod est hodie collegium IV.Canonicorū,&quinque Sacellanorum.Fastos nostros Belgicos 3.Febr.consule.

TICLIVINNI.) *Dickeluenne*, vicus prope Gerardi montem in Flandria: de quo vide Origines nostras Benedictinas, vbi de Gerardi-montana Abbatia agitur.

Leuse. LVITOSA) seu potiùs Lutosa,Hannoniæ opidum,*cum monasterio Canonicorum,quod construxit* B. Amandus: *& est diues Abbatia,vbi vir Dei* Badilo *requiescit, qui corpus S.Mariæ Magdalenæ de Hierusalem in Burgundiam,in loco Verceliaco attulisse fertur* : vt Baldericus cap. 43. loquitur.

Dinant. S.MARIAE IN DEONANT) Seu Dionanto opido ad Mosam,quod *S.Monulphus* Tungrensis Episcopus circa an.590.Ecclesiæ suæ dedit,quodque etiamnum Leodicensis ecclesia possidet.

Eike. ECHA.) Eike,vicus ad Mosam,in quo *Adelardus* eiusque vxor *Grinuara* monasterium puellarum circa an. 730.construxerunt.Sanctimonialibus postea Canonici

Maeseike. sunt suffecti,qui inde ad opidum vicinum *Maeseike* an. 1571.migrarunt:vide Fastos nostros 2.Octobris.

Andenne. ANDANA) siue Andenna,vicus ad Mosam inter Namurcum & Huium,in quo *S.Begga,Ansigisi vidua , se & sua*

sua Deo mancipans an.686. vt Sigebertus testatur, *monasterium ædificauit*, quod hodie est nobilium Canonicarum collegium.

WASLOI) seu potiùs waslerum, monasterium à *S. Landelino* fundatum: cuius templum an.844. *Theodericus* Cameracensis Episcopus dedicauit, petente Hariberto Abbate: vt Baldericus lib.1.cap.41.& lib.2. cap.3. testatur. Monasterium istud, à Waslero riuo sic dictum, in silua Fania situm erat, nunc prorsus dirutum.

ALTVS MONS) est hodie Benedictinorum Abbatia ad Sabim, haut procul à Melbodio Hannoniæ opido, à *S. Vincentio* Comite, qui & Sonegiense monasterium cōdidit, fundata. Vide Baldericnm lib.2.cap.35.

TEXANDRVM) siue Taxandrum Comitatum hodie *Kempenlandt*, supra cap.8. pro parte explicatum inuenies in Testamento S.Willibrordi.

IN BRACBBANTO) Comitatus seu districtus olim quattuor fuere, qui tamē in hac Diuisione non enumerantur. Quod nota contra Lipsium & alios, qui ex subiuncto *Lomensi* pago seu Comitatu *Louensem* seu Louaniēsem fabricare conantur. Brachbantum porrò olim ab Alosto Tornacum vsque, imò vltra Condatum extendebatur.

SIC & in HASBANIO, seu Hasbania, Gallis *Hasbay*, Teutonis *Haspengovv*, olim quattuor Comitatus fuere. Inter veteres Hasbaniæ Comites laudatur ROBERTVS, Lamberti filius, qui monasterio S.Trudonis *Halen, Velpen, Merhout*, & alias aliquot villas dono dedit, anno quinto post obitum Theoderici Francorū II.Regis: vt in ms.Chronico Trudonensi legitur.

HANIOVM) nunc Hannonia, *Hainau* siue *Hainou*, sic dicta ab Haina fluuio, qui mediam regionem intersecat. Teutonis *Henegau*, siue *Hainegovv*, id est, ager Hainæ adiacens.

LOMENSIS) seu Lomacensis pagus hodie est pars magna Comitatus Namurcensis. In hoc pago situm est *Bronium*, Abbatia à S.Gerardo fundata, & *Fosse*, opidum ac monasterium à S.Foillano fundatum: vt ex Ludouici

Germaniæ Regis & Henrici Aucupis diplomatibus, infra recitandis, datur intelligi.

LIVGAS) vulgò *Lige*, medij æui scriptores *Leodicum* vocant. Ioannes Papa X. in epistola ad Carolum Regem vocat *Legiam*. Cui conformis est sigilli publici inscriptio: LEGIA SANCTAE ROMANAE ECCLESIAE FILIA. In Capitulis Caroli Calui ad an. 854. tit. 14. vocatur *Leudica*, hodie *Leodium*, Episcoporum sedes, amænissimo loco ad Mosam.

SCARPONINSE) seu potiùs Scarponnense. Scarponna nota est Antonino in Itinerario & in Tabula Peutingeriana: nunc vicus *Sanponne* inter Tullum & Metas.

VIRIDVNVM) Antonino Virodunum, nunc Virdunum, Mosæ adiacet.

ARLON) Antonino in Itinerario *Orlonaunus vicus*, hodie opidum Ducatus Luxeburgensis, ex quo nonnulli *Aram Lunæ* effingunt.

MOSMENSE) Id est ager Mosomensis. Mosomum hodie opidum est ad Mosam, in quo Synodum olim habitam Flodoardus, & Annales Pithœani tradunt.

CONDRVST) Condrusos Cæsar & alij veteres memorant: & nomen hodieque retinent in ditione Leodicẽsi, prope Huium opidum.

CETERVM S. GREGORII monasterium ad Ludouici portionem pertinens, de quo supra pag. 79. hodie Petri Domus *Peterf-hausen* nuncupatur. Quod ex Hermanni Contracti Chron. per Henr. Canisium edito d[illegible]dici, in quo sic legitur: *Anno 979. Constantiæ Gamenolfus Episcopus obijt, eiq; Gebehardus Præsul succedens 16. annis ecclesiam rexit, qui basilicam S. Gregorij in ripa Rheni, Abbatiamq; ex suis prædijs construxit, quæ iam dicitur Petri Domus.* Construxit, inquam, seu potiùs ab alijs incohatam Abbatiam auxit & perfecit.

HORREVM) celebre virginum apud Treueros cœnobium Dagobertus Galliæ Rex fundauit ac dotauit: cui loco prima Abbatissa præfuit *S. Irmina*, eiusdem Regis filia: vide supra pag. 34.

CAP.

CAPVT XXI.

Testamentum S. Euerardi Comitis (qui fundauit Abbatiam Cisoniensem, Canonicorum regularium in diœcesi Tornacensi) anno 937. conditum.

GO EVERARDVS Comes, cum coniuge mea GISLA, decreui qualiter nostri infantes, quandoque post obitum nostrum, prædiũ nostrum inter se, absque aliquo impedimento vel animositatis iurgio, à nobis diuisum rationabili executione particulatim cum mancipijs cæterisque mobilibus, quæ ad nos pertinere videntur, potestate habita deinceps obtinere debeant.

Primogenitus namque noster VNROCH volumus vt habeat quidquid in *Langobardia*, & in *Alamannia* de proprietate habere videmur, cum omnibus quæ ad ipsam proprietatẽ pertinere videntur, vt supra diximus, tam in Langobardia, quàm in Alamannia, præter *Balguinet*, & ea quæ ad eam pertinere videntur.

SECVNDVS quoque BERENGARIVS volumus vt habeat cortem in *Anaspis*, cum his omnibus, quæ ibi pertinere videntur, præter Grecinam, & cortem nostram *Hildidam* in *Hasbanio*, cum omnibus quæ adiacent ei, & quod habere videmur in pago *Condiestrim* volumus, vt habeat.

TERTIVS ADALARDVS volumus vt habeat cortem nostram in *Cisonio*, & *Cantinium*, cum omnibus

nibus quæ ad ipſam eccleſiam in ſupradicto loco *Ciſonio*, pertinere diſpoſui, in tali tenore vt ipſam eccleſiam eo ordine, quo ego conſtitui ſemper cuſtodiat, & nihil auferri de ijs quæ ei dedi permittat, per ſe aut per quemcumque, & *Summinium* cortem noſtram.

QVARTVS RODVLPHVS volumus vt habeat *Vitrei, Vuis, Meſtucha*, cum omnibus ſupradictis locis, quæ pertinẽt præter eccleſiam *Vitry*, quam ad eccleſiam noſtram cũ omnibus quæ pertinent in *Ciſonio* pertinere cenſui. Et volumus vt habeat quod in *Scelleburd* habere videmur, quod *Matrid* dudum habuit, & omnes res noſtras quæ coniacent in *Comitatu Taſſandrio*. Ita hanc diuiſionem peragere volumus, vt ſi minus *Adalardus* aut *Rodulphus* de manſis habuerint quàm *Berengarius*, de *Anaſpio* adæquare, inter eos cum mancipijs quæ ſuperſedent debeant.

Hæc diuiſio omni modo inter eos vt ita permaneat, volumus, excepto ſi aliquis Rex Langobardorum, vel Francorum, vel etiam Alemannorum, quod abſit, & fieri non credo, alicui eorum de ſupradictis germanis ſuam proprietatem ita à nobis diuiſam per violentiam ſine cauſſa abſtulerit, tunc volumus quod reſiduum fuerit, vt conuenientes in vnum æqualiter inter eos diuidant illud.

DE filiabus verò noſtris volumus vt INGELTRVD habeat *Ermen* & *Mareſſem*: IVDITH verò volumus vt habeat *Balgingam*, & curtem noſtram in pago *Moila*, quæ vocatur *Heliſſem*. HEILVINCH verò volumus vt habeat *Hoſtrenheim* & *Luiſinga*, & *VVendoſſa*, & vnum manſum in *Engereſheim*.

TALEM autem legem de ſupradictis rebus eſſe cenſemus, vt ſi quiſquã eorum aduerſus alium aliter contentioſe ſurrexerit, præter quod nos inde ordinauimus aut in publico placito citatio mallauerit, præſumptor ille, quia contra noſtram voluntatem ire auſus fuerit, componat, cui calumniatus fuerit, auri libras mille.

De paramento autem noſtro volumus vt habeat primogenitus noſter VNROCH ſpatam vnam, cùm aureis hilcis

hilcis & cuſpide aurea, & Faculum vnum de auro & gemmis, Baltheum vnum de auro & gemmis, ſpourones duos de auro & gemmis, veſtitum vnum de auro paratum, Mantellum vnum de auro paratum, cum fibula aurea, & alteram ſpatam volumus vt habeat, Vrceũ cum aqua, Manile argenteum vnum, ciphum aureum vnum, ciphos eburneos duos, Bruniam vnam, Helmum vnum, & Manicam vnam ad ipſum opus, Bembergas duas, Mortariolum argenteum vnum, cum piſtillo. De paramento verò Capellæ noſtræ Ciboreum cum Cruce aurea, & capſa aurea, & Calicem aureum cum patena, Coronam auream cum ligno Domini, Crucem auream cum criſtallo ſuper ciboreum, Planetas duas, vnam auro paratam, alteram de cendalo, Dalmaticam auro paratam, tres pannos ſuper altare auro paratos, duo Phylacteria in cruce pẽdentia, Euangelium de auro paratum, Sia aurea, Armillas duas auro paratas, Miſſale cum auro & argento paratum, lectionarium ſimiliter, Vrceum cum aqua, Manile argenteum vnum, Thuribulum argenteum vnum, Pipam auream vnam, Tabulas eburneas auro paratas, Pectem verò auro paratum vnum, Flauellum argenteum vnum, Capſellam eburneam vnã, Candelabra argentea duo: hæc volumus vt ſupradictus filius noſter primogenitus habeat.

SECVNDVS BERENGARIVS volumus vt habeat Spatas duas, vnam cum hilcis argenteis, & aureis ſimul, Facilum de argento & auro vnũ, Baltheos aureos cũ gemmis duos, Spourones aureos duos, Veſtitũ auro paratũ vnum, alterum Facilum cum gemmis aureum, Ciphos cum cornu, & argento cum auro, duos, Scutellas argenteas duas, Cochlearia argentea duo, Bruniam vnam, Helmum vnum, Manicam vnam. De paramento Capellæ noſtræ, Altare argento paratum vnum, Calicem eburneum cum patena auro paratum vnum, Capſam eburneam auro paratam vnam, Phylacteriũ de criſtallo cum auro paratum vnum, Euangelium eburneum vnum, Lectionarium ſimile par atum, Miſſale ſimile, Commentarium ſimile, Antiphonarium ſimile, Smaragdum

ragdum ſimile paratum,Thuribulum argẽteum vnum, Planetas duas, vnam variatam, alteram de cendalo, Dalmaticam variatam vnam ſericam, ſimile pallium ſuper altare vnum,Tabulas ad canendum auro & argento paratas:hæc volumus vt ſecundus *Berengarius* habeat.

TERTIVS ADALARDVS volumus vt habeat Spatas duas, vnam cum hilcis eburneis & aureis,Facilum ſimile, & balteum eburneum,& aureum,alterum Facilum aureum, & balteos aureos duos cum gemmis, Vas ad bibendum marmoreum vnum,cum argento & auro paratum.Garalem argenteum vnum, Ciphum argenteũ vnum, Pallia duo, Garales argenteos cum binis cochlearijs duos.Bruniam vnã,&Helmum cumHalsberga & Manicam vnam,Bemiuergas duas. De paramento Capellæ noſtræ,Altare de criſtallo & argento paratum vnum,Capſam criſtallo & auro paratam vnam, Calicem vitreum auro paratum vnum,Calicem argẽteum cum patena, Euangelium argento paratum vnum, Planetam diploidam vnam, de cendalo vnam, Dalmaticam vnam,Sericam vnam, Pannum ſuper altare vnum, Filacterium vnum,in quo reliquiæ S.Remigij:hæc volumus vt tertius *Adalardus* habeat.

QVARTVS RODVLPHVS volumus vt habeat Spatas tres,Mancoſos centum,balteum vnum,Garales argenteos duos, Cochlearia tria, Bruniam vnam, Manicas duas,de paramento Capellæ noſtræ Buſteam criſtallinam cum Reliquijs, Filacterium de almandinis & criſtallo paratum vnum, Filacterium argenteum vnum, Calicem de nuce & argento & auro paratum vnum, Calicem argenteum cum patena, Planetas duas, Pannum vnum ſuper altare:hæc volumus vt *Rodulphus* habeat.

ENGELTRVD filia noſtra volumus vt habeat ſcutellam argenteam vnam,& pallium vnum.IVDITH vt habeat ſcutellam argenteam vnam, & pallium vnum. HEILWICK volumus vt habeat argenteum vas vnum, & pallium vnum,quibus ſingulis,ne de Capellæ noſtræ exor-

exortes esse viderentur benedictione, dedimus singula Filacteria de auro parata.

De libris etiam Capellæ nostræ diuisionem inter eos facere volumus. In primis volumus, vt *Vnroch* habeat Psalterium nostrum duplum, & Bibliothecam nostram & librũ S. Augustini De verbis Domini, & librũ De lege Francorum, & Ripuariorum & Langobardorum, & Alamanorum, & Bauariorum, & librum rei militaris, & librum De diuersis sermonibus, qui incipit de Elia & Achab, & librum De vtilitate pœnitentiæ, & librum De constitutionibus Principum, & Edictis Imperatorum, & Synonima Isidori, & librum De quattuor virtutibus, & Euangelium & librum bestiarum, & Cosmographiã Ethici Philosophi.

BERENGARIVS aliud Psalterium volumus vt habeat, cum auro scriptum, & librum De ciuitate Dei S. Augustini, & De verbis Domini, & Gesta Pontificum Romanorum, & Gesta Francorum, & librum Isidori, Fulgentij, Martini, Episcoporum, & librum Ephrem, Synonima Isidori, & librum Glossarum, & explanationis, & dierum.

ADALARDVS tertium Psalterium volumus vt habeat, quod ad nostrum opus habuimus, & expositionem super epistolas Pauli, & librum S. Augustini De verbis Domini, & super Ezechielem Prophetam, & Lectionarium de Epistolis & Euangelijs cum auro scriptum, & vitam S. Martini, & librum Aniani, & volumen septem librorum magni Ozozij Pauli, & librum S. Augustini, Hieronymi presbyteri. de hoc quod Iacobus ait: *Qui totam legem seruauit, & in vno offenderit, factus est omnium reus.*

RODVLPHVS volumus vt habeat Psalterium cum sua expositioue, quem GISLA ad suum vsum habuit, & Smaragdum, & Collectaneum, & Fulgentium, & Missale cottidianum, quod semper in nostra Capella habuimus, & vitam S. Martini, & Physonomiam Lopi Medici, & ordinem priorum Principum.

Primogenita etiam filia mea ENGELTRVD volumus

vt habeat librum qui vocatur Vitas patrum, & librum qui appellatur Liber de doctrina S.Basilidis,& Apollonium,& Synonima Isidori.

Ivdith volumus vt habeat Missale vnum,& librum vnum,qui incipit à sermone S.Augustini De ebrietate, & legem Langobardorum,& librum Alquini ad Widonem Comitem.

Heilwich volumus vt habeat Missale vnum , & Pasionalem & librum orationum cum Psalmis, & libellum de orationibus.

Gisla volumus vt habeat librum de quattuor virtutibus,& Enchiridium S.Augustini.

Hæc omnia,vt supra diximus,post quandoque obitũ nostrum,vt inter eos ita diuisa permaneant,absque impedimento,volumus:ab hodierno verò die(quod nunc ita præordinauimus) quidquid de mobilibus cuiuscumque rei deinceps,si vitam & sanitatem Omnipotens desuper nobis concesserit,acquisiuerimus, si aliter ante obitum nostrum non ordinauerimus , siue in laboratione,seu in peculio,in prædictis,quas inter eos diuisimus rebus,seu beneficijs nostris,quę habere videmur,volumus vt super omnia medietatem Vnroch filius noster , & ceteri nostri fideles, qui interfuerunt, quando hæc ita disposuimus,post nostrum obitum, pro salute animæ nostræ distribuant,tam in Francia quàm in Langobardia vel Alemania,siue in proprio siue in beneficio,vt supra diximus.

Servos autem nostros, quantos nobis placuerit in supradictis locis dimittere liberos de nostro prædio, tam in Francia,quàm in Lãgobardia seu in Alemania, volumus vt liberi sint,vel cuicumque illorum de loco in locum,dum aduixerimus,voluerimus dare aliquem, in nostra seruamus potestate. Similiter de nostra familia,qui non de prædio nostro sunt,sed forinsecus acquisiuimus, volumus vt cuicumque donauerimus eos de nostris infantibus, absque contentione ceterorum donati sint.

Hæc

Hæc ſuper omnia, ſicut iam diximus vt ita permaneant, volumus. Ego in Dei nomine EVERARDVS Comes cum coniuge GISLA huius teſtamentum diuiſionis fieri inter infantes noſtros inſtitui, quorum hæc ſunt nomina, VNROCH, BERENGARIVS, ADALARDVS, RODVLPHVS, ENGELTRVD, IVDITH, HEILVVICH, coram fidelibus noſtris qui interfuerunt: quorum nomina hæc.

Adalroch nepos noſter.
VVellebertus presbyter.
VVerinbertus, Lanfridus, Drumar,
Vto, Diſo, Engelhad,
Heribert, Otpert, Fredeco.

ACTVM in Comitatu *Taruiſiano* in corte noſtra *Muſeſtro*, imperante Domino Ludouico Auguſto, anno regni eius, Chriſto propitio, viceſimo quarto. *An.* 837.

NOTATIONES.

S. EVERARDVS Comes ſeu Marchio potentiſsimus vxorem habuit GISLAM, Ludouici Pij filiam, & Caroli Calui Imp. ſororem: ex qua plures vtriuſque ſexus liberos ſuſtulit. Poſſedit autem prædia ampliſsima varijs in locis, vt in Longobardia, Comitatu Taruiſino, Alemannia, Haſbania, Taxandria, Condruſio, Auſtrouandia, Ciſonio, Vitriaco, & alibi: vt ex Teſtamenti tabulis iam à me recitatis, quarum autographum in Ciſonienſi Abbatia hodieque adſeruatur, conſtat.

CETERVM in Ciſonienſi monaſterio RAINARDVS Remenſis Archiepiſcopus an. 1129. ordinem Canonicum inſtituit, *Angelone* primo Abbate regulari ibidem collocato, cùm antea Hermannus cognomento Inſulanus, Præpoſitus & Theſaurarius Ciſonienſis, loco ceſsiſſet.

De hoc ipſo monaſterio Ciſonienſi deque S. Euerardo

Euerardus. rardo Flodoardus lib.4.cap.1.in Historia Remensi ista tradit: *Formoso Papa Fulco Remensis Archiepiscopus litteras mittens, adnotat qualiter* Eurardus *Marchio S. Calixti Papa & martyris venerabile corpus à Romana Sede impetrauerit, atque in eius honore monasterium in pradio suo constituerit. Quod pradium post eius obitum, ad filium ipsius* Rodulfum *Abbatem hereditario iure deuenerit; qui res ipsas, simul cum memorati martyris gleba, vita sua diebus absque vlla contradictione tenuerit, & de saculo migraturus easdem res, cum monasterio, & corpore sacro, Remensi S. Dei genitricis ecclesia delegauerit, eamdemq; rerum suarum heredem instituerit.*

Rodulfus.

Hucboldus. *Tunc verò Hucboldus quidam, sororis huius Rodulfi maritus, munus eiusdem Abbatis calumniabatur, & ab ecclesia Dei genitricis iure conabatur auferre. Proinde precatur, vt quid sibi sit in talibus agendum, suis eum sacris instruat litteris, & harum collationem rerum aterna stabilitate corroboret, atque contradicentes digna excommunicationis vltione percellat.*

Obiit autem S. Euerardus in Italia, indeque corpus eius Cisonium est aduectum, per Vnrochvm filium primogenitum: vbi festo ritu quotannis die 16. Decembris colitur: vt in Fastis nostris Belgicis disseruimus.

Ceterum, quod hactenus à nemine notatum, filius secundò genitus S. Euerardi Berengarivs, cuius supra in testamento fit mentio, postea Rex Italiæ ac demum Imperator fuit.

Anaspis) hodie vicus *Anappe*, ad gentem Roblesiam pertinens, in Castellania Insulensi apud Flandros: quem vicum Albertus Pius, Belgarum Princeps, titulo Comitatus decorauit.

Condriestrim) pagus Condrusorum, *Condros* de quibus supra cap.20.

Canfinivm) *Canfin*: Svmminivm, *Summin* vici sunt Cisonio vicini.

Vitrei) Latine Victoriacum, *Vitry* inter Atrebatum & Duacum, vicus ad Episcopum Atrebatensem spectans.

Scel-

Scellebvrt)vicus vicinus Comitatui Taxandriæ: vt ex subiunctis Testamenti verbis liquet. Forte *Scelle*, prope Antuerpiam, aut alius vicus illo in tractu, ad Scaldim fl.

Helissem)Est hoc nomine Abbatia ord. Præmonstratensis, apud Thenas Hasbaniæ Brabantinæ oppidum: quæ an hic designetur, dubito. Hoc constat, S. Euerardum illo in tractu, hoc est, in Hasbania prædia nō pauca possedisse.

Placito Et Mallaverit.) Placitum & Mallum pro eodem apud medij æui scriptores vsurpantur. Vitus Amerpachius in Notis ad constitutiones Caroli Magni per Lotharium Imp. eius nepotem editas, ait in Legibus Longobardicis persæpe vtramque vocem coniungi, expositionis caussa: & Mallum esse vocem origine Germanicam. Nam locum indictum vel designatum Germani vocant *ein Mal* vel *Malstat*: vnde aucupes quibusdam in locis dicunt *Malen*, hoc est, notare locum.

Ob hanc coniunctionem idem Amerpachius suspicatur & nomen Placiti esse Germanicum, & deductum à *Platz*, quod significat locum vel aream. Inuenitur vtrumque vocabulum etiam coniunctum in Capitularibus Caroli Magni, nominatim in cap. cuius inscriptio est: Quæ ad *Niumaczd*, cap. 17. hæc leguntur: Vt nullus ad mallum vel ad placitum infra patriam arma portet, id est, scutum & lanceam.

Spata)id est, Gladius. Hinc apud Hispanos est ordo Equitum S. Iacobi de Spata, qui pro tessera gladij insigne, pectori affixum, gestant.

Spovrones.)id est, Calcaria, Teutonicè *Sporen* Gallicè *Esprons*.

Brvnia.)id est, Lorica, Gallis *Quirasse*.

Helmvm)significat Galeam, *Helm, Heaulme*.

Bembargas,)id est, Tibialia ferrea.

Pipa avrea,)id est, Canula, ad sumendum seu hauriendum sacrosanctum Domini sanguinem ex calice benedicto, more veteris Ecclesiæ. Baronium

nium in Annalibus consule.

Flavellum) seu potiùs Flabellum, ad muscas arcendas aut ad calorem minuendum

Facilum) pugionem, *Poignart*, interpretantur.

Phylacterium) Gallis *Reliquaire*, capsula Sanctorum ossa seu reliquias continens. Quo sensu etiam vsurpatur à Balderico in Chron. Cameracensi.

Cendalum) *Taffetas*, aut quid simile. Sic Auriflamma vexillum fuit ex cendalo.

Garales) cum Cochlearibus, in contextu Testamenti, ferè iunguntur. Itaque Garalis videtur patellam *Esquelle* significare. Hispanis hinc fortasse *Iarro de aqua*.

Halsberga) fortè, colli tegumentum, voculo Teutonico, *Haubert*, veteri lingua Francica, idem quod *Quirasse*. Sic Bemberga seu Beinberga significat tegumentum tibiæ, voce, nisi fallor, Germanica. Vt vt sit, constat S. Euerardi æuo, non solùm in Germania nostra inferiore, sed etiam in Gallia, & Insubria, quam Langobardi occuparant, linguam Germanicam in vsu fuisse. Vide Nithardi historiam lib. 3.

Bustea) Gallis *Boiste* vel *Boite* Latinè arcula.

CAP.

CAPVT XXII.

Carolus Caluus Imp. prædia Abbatiæ Hasnoniensis anno 877. *confirmat.*

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, CAROLVS misericordia Dei Imperator Augustus. Si seruorum Dei vtilitatibus subueniendo conferimus, profuturum nobis hoc ad æternam beatitudinem fore, nullo modo ambigimus.

QVAPROPTER nouerit omnium sanctæ Dei Ecclesiæ fidelium, nostrorumque tam præsentium, quàm & futurorum industria, quoniam fratrum & sororum necessitatibus in cœnobio HASNON nuncupato, videlicet sito in Comitatu Atrebatensi, in pago OSTREBANTO, super fluuium *Scarpin*, sub tutela S. Petri Apostolorum principis, Deo militantium subuenire cupientes, corũ indigentijs per ERMENTRVDEM, filiam nostram, Abbatissam, patefactis, decernimus, per eiusdem Ermentrudis deprecationem, nostræ Altitudinis præcepta eis cõfirmari, quatenus per nostram munificentiam ad augmentum & vtilitatem eorum ea perpetualiter possideant, quæ inferius descripta habentur. Concedimus igitur memorato cœnobio infra ipsum monasterium mansos duos, & cambas duas, siluamque vnam, & insuper etiam de silua Abbatis, vnde possint sexaginta porci saginari, nec non & in prædicto pago villam *Azinniũ*, Azinium ad Scaldim.

cum omni integritate, exceptis tribus mansis, denique in ipso pago *Azinium*, quod est super fluuium *Scaldim*, cum omni integritate, exceptis mansis quinque & molendinis duobus, cum camba vna & pratis duobus.

VVancercin ad Scaldim. PARI tenore largimur in præfato pago *Ostrebanto*, villam *VVancercium*, cum omni integritate, nec non in ipso pago in *Scaldinio*, dedimus eis octo mansos. De ipsis quoque tenet per nostram iussionem *Gotrannus*, quattuor, deprecante præfata Abbatissa, quamdiu vixerit; postea verò recipiantur ad opus fratrum.

Tartenois vers Noyon. Velle. De cetero in Comitatu *Tardanensi* villam *Auciacum*, situm super fluuium *VVellula*, cum mansis vndecim, nec non & de omnibus villis totius Abbatiæ omnē decimam pleniter statuimus largiendam, & si non suffecerit ad vsus fratrum seu sororum, ex ...... cuncta necessaria suppleantur. Et vt hoc per omnia tempora inuiolabiliter permaneat, manu propria subscribi firmauimus, & annuli nostri impresione insigniri iussimus.

SIGNVM CAROLI gloriosissimi Imp. Augusti.

An. 877. ODACRVS Notarius, ad vicē Goselini, recognouit & subscripsit. Datum V. Idus Iulij, Indictione X. anno tricesimo octauo regni D. CAROLI Regis in Francia, & Imperij eius secundo. Actum Carisiaco palatio Imperiali, in Dei nomine feliciter, Amen.

NO-

NOTATIONES.

DIPLOMATIS huius meminit Meierus, in rebus an.878.gestis. Fuit autem HASNONIVM olim vtriusque sexus monasterium, à viro nobili Ioanne, eiusque sorore Eulalia an.670.fundatum & à Vindiciano Episcopo Cameracensi in honorem S.Petri dicatum. Hodie est illustris monachorum Benedictinorum Abbatia, ad Scarpum fl. in diœcesi Atrebatensi sita. De qua fusè egimus in Originibus nostris Benedictinis.

OSTREBANTI) seu Ostrouandiæ Comitatus, olim sub Comitatu Atrebatensi (in qua diœcesi etiamnum est) nunc sub Hannoniæ Comitatu comprehenditur. Ostrouandiæ caput est hodie Buccinium, *Bouchain*, opidum ad Scaldim. Olim & Duacum fuit in Ostrouandiæ Comitatu.

ERMENTRVDIS) fuit soror Iudithæ, Balduino Ferreo, Flandriæ Comiti nuptæ: de qua vide supra cap.17.

CARISIACVS) seu Carisiacum palatium, hodie Cressiacum ad Isaram fluuium, *Cressy sur Oise*. Synodi apud Carisiacum plurimæ olim habitæ fuerunt.

CAPVT XXIII.

Ludouicus Germaniæ Rex Theoderico Comiti donat VVasdam, id est, VVasiam.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. LOTHOWICVS Dei gratia Rex.

NOTVM sit omnibus fidelibus nostris tam præsentibus quàm futuris, quòd dilecta coniux nostra HEMMA Regina, adiens nostræ Celsitudinis præsentiam humiliter deprecata est, vt cuidam nostro fideli, scilicet THEODRICO Comiti forestum *VVasda*, in eodem Comitatu, cum pratis, aquis, terrisque aratorijs, exitibus & regressibus, cumque rebus pertinentibus ad prædictum forestum perintegrè nostro daremus præcepto.

CVIVS petitionibus (prout dignum est) fauentes prædicto Comiti prædictum damus atque largimur forestum, vt habeat teneat, possideat, cum suis ad se pertinentijs, tam ipse quàm sui heredes, seu cui ipse suique heredes vendere vel mancipare voluerint, sine omni contradictione.

ET vt firmius maneat inconuulsumque seruetur, hoc ei præceptum fieri iussimus, & manu propria subterfirmantes, sigillo nostro iussimus sigillari.

SIGNVM domini LOTHOWICI gloriosissimi Regis.

Othildrici alias. GEZO Cancellarius ad vicem Domini Vthelrici Archiepiscopi summique Cancellarij recognouit & *An.* 868. subscripsit. Datum anno Domini DCCCLXVIII. Idus Aprilis,

Aprilis,regnante Domino LOTHOWICO anno XIV. indictione XIV.

NOTATIONES.

WASDA,hodie Wasia,non Zelandia, neque Zelandiæ pars Walachria.

IANVS Dousa,lib.5.Annalium Hollãdiæ, suspicatur, *Theodericum* Comitem,ad quem isti Ludouici Germaniæ Regis liberalitas pertinuerit, fuisse auum *Theoderici* I.Hollandiæ Comitis,& patrem *Gerolfi*,qui eiusdem Theoderici Primi pater fuerit.Atque id quidem ex Reginone colligi posse videtur, qui an.885.*Gerolfum* & *Gardolfum*, Frisonum Comites, à *Godefrido* Normannorum Rege Legatos ad Imperatorem missos,& an.898.*Eberhardum* Ducem à *VValgario* seu *VValgero* Frisone, Gerolfi filio, in venatione per fraudem trucidatum fuisse scribit.Quem eumdem esse cum *VValgero*, Theoderici I.Hollandiæ Comitis fratre idem Dousa censet.

THEODERICVS autem.Gerolfi pater,nisi coniectura me fallit,fuit Ludouico Balbo,Caroli Calui filio, Cubicularius;ipsique idem Balbus Comitatum Augustidunensem supremis tabulis an.879. legauit: vt apud Aimoinum.lib.5.cap.39.legitur.

WALGERVM istum Dousa & alij, Teisterbantiæ Comitem nuncupant.

CETERVM illud Ludouici diploma mihi suspectum est,quòd ipsi titulus Augusti aut Imperatoris non tribuatur.

CAPVT XXIV.

Arnulphus Imp. Gerolfo Comiti, Theoderici I. Hollandiæ Comitis parenti, varia prædia confert, an. 889.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. ARNVLPHVS Rex diuina fauente gratia.

NOTVM esse volumus omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibusque nostris, præsentibus scilicet & futuris, qualiter quidam fidelis & venerabilis Comes noster, nomine GEROLFVS mansuetudinem nostram deprecatus est, vt ei quasdam res iuris nostri in proprium concederemus.

CVIVS petitioni libenter annuentes, ita fieri decreuimus. Dedimus namque ei inter *Rhenum* & *Suithardes-Hage*, in Comitatu ipsius, in locis *Northa* & *Ospretashem*, nominatis, siluam vnam & terram arabilem vnam, & in loco qui dicitur *Bodokenlo* hobam vnam, in *Alburch* quoque hobas duas, & in *Hornum* hobam vnam, & in loco *Iiuni* vocato, mansam vnam, & in loco *Theole* mansam vnam, & in *Aske* mansam vnam, & quidquid ad easdem hobas & mansas iure legitimeque pertinere videtur, cum curtilibus & ædificijs, mancipijs, campis, agris, pascuis, pratis, siluis, aquis, aquarumque decursibus, molinis, piscationibus, vijs & inuijs, accessibus & regressibus quæsitis & inquæsitis, cultis & in-

& incultis,& cum vniuersis appenditijs & adiacentijs, finibus ad præfatas hobas iuste aspicientibus.

Et iussimus inde ei hoc nostræ auctoritatis fieri præceptum:per quod volumus, firmiterque iubemus vt ante titulatus fidelis noster de ijs omnibus ab hodierna die,& deinceps, omni tempore, liberam securamque habeat potestatem tenendi,donandi, vendendi,commutandi,vel quidquid exinde voluerit faciendi,absque vllius impedimento.

Et vt hæc concessionis nostræ auctoritas firmior habeatur, & per futura tempora à fidelibus nostris veriùs credatur, ac diligentiùs obseruetur, manu nostra subter eam firmauimus,annuloque nostro sigillari iussimus.

Signvm Domini Arnvlphi inuictissimi Regis.

Aspertvs Cancellarius, ad vicem Otmari Archicapellani, recognoui & scripsi. Data pridie Nonas Augusti, incarnatione Domini DCCCLXXXIX. Indictione VII. anno secundo regni Arnulphi prudentissimi Regis. Actum Franconofurth in Dei nomine feliciter,Amen. *An.889.*

NOTATIONES.

Hoba) Flandris ac Batauis *Hoene*,id est fundus seu prædium.

Mansvm) siue Mansa idem significat quod Hoba;teste Hotomanno,Comment. De verbis Feudistarum.

Gerolfvs,)quem Regino lib.2.Chronicorum,vocat Frisonum Comitem,fuit pater Walgarij seu Walgeri Comitis,& Theoderici I.Hollandiæ Comitis.

CAP.

mino patre nostro *Arnulpho*, Rege gloriosissimo datam, in pago ac in Comitatu *Hainnensi* sitam, cuius ad præsens Comes videtur adesse *Sigehardus*, ac fiscum nomine *Tectis* à Rege *Suendipolcho* fratre nostro concessum in pago ac Comitatu *Liuunensi* positum: cuius etiam in præsentiarum idem Comes dignoscitur existere *Sigehardus*: atque Abbatiam nomine *Fossas*, per præstariam, à *Gisla* Abbatissa, nostra consanguinea, nostræ voluntatis consensu, acquisitam, in pago ac in Comitatu *Lummensi* constitutam, cuius nunc adest Comes *Berengarius*: insuper teloneum, ac monetam de Traiecto, nostra donatione, cum consensu *Albuini*, eo tempore illius Comitis, concessam: pariter quoque Abbatiam *Heribotesheim* nomine dictam, quæ à *Gerhardo* quondam Comite proprio iure habita postea, pro culpa infidelitatis, contra nostram Serenitatem exhibita, nostro cessit donatui versa, quam prælibato *Stephano* ipsius proprio affini, quandoquidem mansit semper fidelis, dare volentes: tamen suæ iam dictæ Ecclesiæ ipsius precatu dedimus: hæc nominata, & omnia cetera, cum omni suorum integritate, quæ ibi nunc sunt, vel iuste acquiri poterunt, iam sæpius dictæ Ecclesiæ Pastorique præsenti *Stephano*, & qui Dei nutu venturi sunt, æternaliter possidenda concedimus.

Eo videlicet ordinis modo, vt quidquid secundùm Dei ac suam dispositionem facere maluerint, libero, quemadmodum ex alijs ecclesiasticis rebus, in faciendo potiantur arbitrio, quatenus ob hanc nostræ mercedis seu parentum nostrorum emelioratione͂, pro nobis & pro illis præsens, futurique Præsules, cum omni sibi congregatione commissa, Deum libenter exorare festinent.

Vt autem huius nostræ auctoritatis confirmatio pleniorem in Dei nomine obtineat firmitatis vigorem manu propria eam subterfirmauimus, annulique nostri impresione, insigniri iussimus.

SIGNVM Domini HLODOVICI Serenissimi Regis.

ERNVLDVS Cancellarius, ad vicem RATPOTI Archicancellarij, recognouit. Datum V. Kalendas Februarij,
An. 908. anno Incarnationis nongentesimo octauo. Indictione vndecima, anno autem regni Domini HLVDOVICI octauo. Actum Aquisgrani palatio feliciter, Amen.

NOTATIONES.

NOTANDI hic Comites, SIGEHARDVS Hainuensis, & BERENGARIVS Lummensis seu Lomensis aliàs Lomacensis, in territorio Namurcensi, & ALBVINVS Traiectensis.

BERENGARIO olim familiaris fuit *S. Gerardus* Abbas Broniensis, vt in huius vita legitur apud Surium. Vide infra Henrici Aucupis Imp. diploma.

TECTIS FOSSAS.) Vide supra cap. 20.

GISLA) Abbatissa, commendataria, vt loquuntur.

CAP.

CAPVT XXVI.

Carolus Simplex, Francorum Rex Egmondam cum appendicibus donat Theoderico I. Hollandiæ Comiti, an. 913.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. CAROLVS, diuina propitiante clementia, Rex Francorum.

Regalis celsitudinis est, nostros & fideles suos donis multiplicibus honorare. Idcirco notũ fieri volumus omnibus fidelibus Dei Ecclesiæ, præsentibus scilicet atque futuris, quomodo adiens præsentiam solij nostri HAGANO venerabilis Comes, expetijt à nostra mansuetudine dari cuidam fideli nostro nomine THEODERICO quasdam res, ecclesiam videlicet *Hecmunde*, cum omnibus ad eam iure pertinentibus, à loco qui dicitur *Zvvtherdes-Hage* vsque ad *Fortrapa*, & *Kinnem*.

CVIVS petitionem benignè, vti decebat, suscipientes concedimus præfato fideli nostro hæc omnia ex integro, cum mancipijs quæsitis & acquirendis, pratis, siluis, pascuis, aquis, siue aquarum decursibus. Præcipientesque iubemus, vt sicut reliquis possessionibus, quibus iure hæreditario videtur vti, ita vt his, nostri muneris largitate, rebus impensis valeat securè omni tempore vitæ suæ frui, ipse & omnis eius posteritas. Vnde & hoc præceptum nostræ clementiæ ei super his conscribi

 iussimus,

iussimus,per quod præcipimus atque mandamus,vt liberè hæc omnia teneat atque possideat, habeatque de his potestatem,iuxta libitum suum ; ordinandi seu faciendi,Deo in omnibus propitiante,& nemine inquietante.

Et vt hoc nostræ largitionis munus per succedentia tempora firmius habeatur,& attentius obseruetur, manu propria subterfirmauimus, & annuli nostri impressione iussimus sigillari.

Signvm Caroli gloriosissimi Regis.Hagano Notarius,ad vicem Rotgeri Archiepiscopi , summique Cancellarij , recognouit. Datum anno Domini DCCCCXIII. XVII.Kalendas Iulias. Actum Pladella villa,feliciter,Amen.

Non, DCCC. LXIII. vt antea legebatur.

NOTATIONES.

Diplomatis huius calculum , leui numeralis vnius notæ seu litteræ correctiuncula, restituit Ianus Dousa lib.5.Annalium Hollandicorum: adeoque docuit, hoc ipsum *Caroli* Francorum Regis diploma,non ad *Calui*,sed *Simplicis* beneficentiã trahi oportere.

Comitatus Holl.initium an. 913

Ad eumdem 913.Christi annum Dousa,& alij initia Comitatus Hollandici referunt.

Hagano) Notarius. Alius ab isto fuit Hagano Comes patria Laudunensis , apud Carolum Simplicem gratiosissimus:vt constat ex Conradi Abbatis Vrspergensis & Flodoardi Chronicis.

Pladella) *Bladel*,extremum hodie est Campaniæ Brabanticæ municipium.

CAP.

CAPVT XXVII.

Pactum Bonnense, inter Carolum Simplicem Franciæ & Henricum Germaniæ Reges an. 921. initum.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis diuina propitiante clementia anno Dominicæ incarnationis DCCCCXXVI. anno verò regni Domini & gloriosissimi Regis Francorum occidentalium CAROLI XXIX redintegrante XXI V. largiore verò hereditate indepta X. Indictione IX. anno quoque regni Domini & magnificentissimi Regis Francorum Orientalium HEINRICI tertio, inter ipsos præfatos principes vnanimitatis pactum, ac societatis amicitia quæsita repertaque exordia sumpsit prout visa sunt competentia.

CONVENERVNT enim ambo illustres Reges, sicut inter se discurrentibus Legatis conuenerant II. Nonas Nouembris feria prima: domnus enim CAROLVS super Rhenum flumen ad Bonnam castrum, & strenuus HEINRICVS ex altera parte Rheni. Et ea tantùm die mutuis se visibus intuentes super ripas eiusdem fluminis huc & vltra, vt sui fierent fideles innoxij sacramento, quo hanc eorum conuentionem fuerant polliciti.

VERVM feria quarta VII. Idus Nouembris in medio Rheni fluminis sæpius dicti principes, in nauibus quisq; suis, in tertiam ascenderunt, quæ ancorata in fluminis

medio gratia eorum colloquij fixa erat: ibique in primo hinc sibi vicissim conuenientiam ob statum pacis, iuramento sanxerunt ita.

Ego Carolvs diuina propitiante clementia Rex Francorum Occidentalium, amodò ero huic amico meo Regi Orientali Heinrico amicus, sicut amicus per rectum debet esse suo amico secundùm meum scire ac posse:ea verò ratione si ipse mihi iurauerit ipsum eumdemque sacramentum, & attenderit quæ promiserit.Sic me Deus adiuuet & istæ sanctæ reliquiæ.

E contra Rex Heinricus eamdem promissionem sacramento eisdem prosecutus est verbis subsequenter, vt huius amicitiæ firmitas inuiolabiliter obseruaretur.

Hæc sunt nomina Episcoporum qui cum nobilibus ac fidelibus laicis firmitatem, quam præmemorati Reges inter se fecerunt, collaudando accceptauerunt, & manibus suis sacramentum firmauerunt, numquam à se destruendum.

Episcopi ex parte Domini Regis Caroli.

Herimannvs Archiepiscopus Agrippinæ, quæ modo est Colonia vocitata.
Rodgervs Archiepiscopus Treuerorum.
Stephanvs Præsul Cameracorum.
Bovo Episcopus Catalaunensium.
Baldricvs Traiectensium Episcopus.

Hæc nomina Comitum.

Matfredvs, Erkengerus, Hagano, Boso, Waltkerus, Isaac, Ragenberus, Theodricus, Adalardus, Adelelmus.

Episcopi ex parte Regis inclyti Heinrici.

Herigervs Archiepiscopus Moguntiacorum.
Nithardvs Episcopus Mimmogerneferdæ.
Dodo Episcopus Osnobroggæ.
Ricawdo Episcopus Vangionum, quę nunc dicitur Wormatia.
Honvardvs Episcopus Paderbornensis.
Notingvs Episcopus Constantię Alemannicæ.

Hæc sunt nomina Comitum,

Et

Evrardvs, Chonradus, Herimannus, Hato, Godefredus, Otto Herimannus, Cobbo, Magenhardus, Fridericus, Foldac.

NOTATIONES.

Pactio ista non ad annum 926 aut ad an. 923. vt Sigebertus in Chronico suo retulit, sed ad an. 921. est referenda: iuxta Flodoardum in Chronico, & rationes, quas Iac. Sirmondus allegat in Notis ad Capitula Caroli Calui.

Pleriqve rerum Gallicarum scriptores Caroli Simplicis annorum exordium ab obitu Odonis Regis, hoc est, à tertio die ante Nonas Ianuarias anni octingentesimi nonagesimi octaui, Carolus autem ipse in diplomatibus suis quinquennio altius repetit: à die videlicet, quo Remis Fulco Archiepiscopus ipsum vnxit in Regem, hoc est, à quinto die ante Kalendas Februarias anni octingentesimi nonagesimi tertij. Quem annum Regino indicat, cùm Regem leuatum ait sub finem anni octingentesimi nonagesimi secundi. Nam cùm annos à Christi Incarnatione ordiatur, non à Natali, anno cuique primos etiam sequentis anni mensès adnumerat. Denique Caroli Simplicis regnū ab hôc, quem diximus, Christi anno in eius diplomatibus incohari facilè perspiciet, qui eius annos cum Indictionibus comparabit. Exempla qui volet, apud Sirmondum citato loco reperiet.

898.

893.

892.

Redintegrante xxiv.) Carolus Simplex quo tempore in Regem confirmatus est, integrum regnum sua in potestate non habuit, quia Odo Rex quam diu vixit, Aquitaniam & Burgundiam tenuit. Mortuo post quinquennium Odone, quæ ab illo possessa fuerant, recepit, regnumque redintegrauit. Atque huius redintegrationis annos regni sui annis Carolus deinceps in suis diplo-

plomatibus ſubiunxit.

SEMPER igitur redintegrationis anni ſolido ferè quinquennio annis regni pauciores ſunt: & ſolidum fuiſſet, ſi ODO, qui III. Nonas Ianuarias, obijt, ad V. Kalendas Februarias, quo die Carolus Simplex inunctus fuit, vitam produxiſſet.

LARGIORE HERED. INDEPTA X.) Hoc ad regnum Lotharij pertinet, cuius acceſsione Carolus Simplex hereditatem ſuã amplificat: quia non ſolum partem illam recepit, quam auus & pater eius olim poſſederant, ſed alteram etiam, quæ Regum Tranſrhenanorum fuerat.

CETERVM quo anno regnum Lotharij is receperit, inueſtigandum reſtat. Sigebertus noſter in Chronico receptum anno 915. notat. Sed ex hoc loco, & ex varijs
An. 912. eiuſdem Caroli diplomatibus Sirmondus rectè concludit, quadriennio ante, hoc eſt, anno Chriſti nongenteſimo duodecimo, regni autem Caroli viceſimo, receptum fuiſſe. Quo nimirum tempore, Ludouico vltimo Franciæ ſtirpis in Germania Rege ſine liberis defuncto, Carolo vt legitimo heredi, iure licuit non regnum modò Lotharij, ſed Germaniam quoque ipſam, ſi par in armis vis fuiſſet, repetere.

CAP.

CAPVT XXVIII.

Carolus Simplex Francorum Rex varia prædia Maricolensi Abbatiæ attribuit seu confirmat, an. 921.

HRISTI præeunte & auxiliante clementia KAROLVS Simplex Francorum Rex cunctis sanctæ Ecclesiæ siue Imperij fidelibus salutiferæ pacis optat stabilitatem.

NOTIFICARE voluimus omnibus tam instantis quàm futuri temporis fidelibus, quòd flexi carissimorum nostrorum Comitum *Isaac* & *Haganonis* precibus, quasdam res, quas tenere hactenus in suo seruitio solebant Abbates, vel ipsorum fideles, caussa beneficij, quæ magis congruebant seruire fratribus monasterij *Mariculas*, quod in honore constructum est sanctæ Dei genitricis Mariæ, principumque Apostolorum Petri & Pauli, in quo etiam corpore quiescit almus confessor Christi *Humbertus*, illas supratactas res, quæ subter nomine tenus notabuntur, nostra potestate regia, prædicti loci fratribus perenniter confirmaremus.

RES igitur de quibus loquimur, coniacent in subdesignatis locis. In pago *Hainoensi*, super fluuium Helprã, in villa *Taisneras*, sunt mãsi xxx. cum ecclesia, culturis, pratis, mancipijs, silua & omnibus ibi adspicientibus.

ET in loco, qui vocatur *Fagetus*, mansi quinque sunt in prædicto pago super fluuium eumdem, cum omnibus inibi respicientibus. *Taisneire.* *Faj.*

Q AT-

Atqve in *Flobodeica* mansi dicuntur quinque, cum suis omnibus appendicijs, & in loco qui fertur *Magnus Mons* mansus vnus & ibi aspicientia.

Ivxta hunc quoque locellum in *Didineicas* est mansus vnus, & in ipso monasterio est pratum vnum, ex quo solet fieri sæpè fratribus molestia.

Hæc igitur supra verbo tenus omnia descripta, secũdum prædictorum nostrorum fidelium, *Isaac* scilicet & *Haganonis* humilem petitionem, ad mensam fratrum iam dicti monasterij Maricolensis, regali auctoritate concedimus, ad stipendia & seruitia exhibenda: nullique hominum amodo seruitutis debitum soluant, nisi iam dictis fratribus.

Datvm VIII. Idus Ianuarij, anno ab Incarnatione Domini nongentesimo vicesimo primo, Indictione nona, palatio Lugduno.

NOTATIONES.

S. Hvntberti Abbatis, itemque Caroli Calui diplomata, in fauorem Maricolensis Abbatiæ concessa, vide supra cap. 5. & 119.

Isaac) Comes Cameracensis.

Hagano) Comes intimus Carolo Simplici.

Lvgdvnvm.) Laudunum clauatum hic notari existimo. Sic Pardulus Lugdunensium Episcopus dicitur in Synodo Suessionensi sub Carolo Caluo an. 853.

CAP.

CAPVT XXIX.

Eiusdem Caroli Simplicis diploma alterum in fauorem eiusdem Maricolensis monasterij concessum an. eodem 921.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. CAROLVS Dei gratia Rex.

OMNIVM sanctæ Dei Ecclesiæ fidelium præsentium ac futurorum nouerit industria, quòd INGELRAMVS illustris Comes ad nostram se colligens magnificentiam, exposuit qualiter fratres *Maricolensis* ecclesiæ, quę constructa est in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ, & SS. Apostolorum Petri & Pauli, vbi etiam pretiosissimus confessor *Humbertus* corpore quiescit humatus, penuria laborantes, diuinum, vt expedit, nequeunt implere officium, & quod miseratus vsibus eorum XXX. fratrum suppeditauerit res ad eamdem Abbatiam pertinentes.

IN pago videlicet *Landunensi* in villa *Maceriis* siue castello, vbi S. Humbertus est ortus, triginta tres mansos, & in eodem pago in villa *Salueriis* quinque mansos, & in pago *Hainao*, in villa *Vercinio*, super ipsum fluuium mansos decem: in eodem pago in villa *Lideneicas*, super fluuium Helpram, mansos octo, & illos qui in *Hulta* coniacent, censum soluentes, & siluas ad eos pertinentes, ac cambam in ipso monasterio, iuxta pontem *Haisinciaſ* cum appendicijs suis, & siluam iuxta mona-

Vide supra c. 7.

VVercin.

Helpre.

CAPVT XXX.

Henricus Auceps Imp. an. 932. confirmat fundationem Abbatiæ Bronienſis, in Comitatu & diœceſi Namurcenſi, quæ nunc S. Gerardi nuncupatur, ab ipſo fundatore ibi quieſcente.

IN nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis, HENRICVS diuina fauente clementia Romanorum Imperator.

NOVERIT itaque omnium fidelium noſtrorum, præſentium ſcilicet & futurorum ſolertia, quẽdam venerabilem Abbatem, GERARDUM noſtræ regalitatis adiſſe præſentiam, petiſſeque vt cœnobium, quod ipſe, ex hereditatis ſuæ proprio, in pago *Lomacenſi*, in loco qui dicitur *Bronium*, conuerſus nuper conſtruxerat, in honore *S. Petri* principis Apoſtolorum, nec non & *S. Eugenij* Toletani Archiepiſcopi & martyris, poteſtate regia contuendum ſuſciperemus, allodiumque & poſſeſsiones, vel prædia, quæ iam dictus Abbas, ſeu vir nobiliſsimus multa poſſederat, & ea S. Petro ad ſolatium inibi Deo ſeruientium contulerat, in noſtra protectione noſtrorumque ſucceſſorum deinceps conſiſterent.

Nos verò iuſtis & religioſis petitionibus aſſenſum præbentes, & à vero Remuneratore, pro hoc & alijs

 pietatis

pietatis commercijs,mercedem ſperantes,idem monaſterium cum omnibus,quæ ad ipſum pertinent, in noſtra tutela perpetuò conſeruandum ſuſcipimus, & ſtatuimus,vt quamdiu locus ille,Deo protegente, inhabitabitur,Abbas eiuſdem cœnobij omnia iura , iudiciariaſque poteſtates in villa *Brony*, & in *S. Laurentio*, in *Marſons* in parte ſua quam habet, in villa *Leubinas*, in *Montinio*,& in *Merendrech* in parte ſua quam habet, in villa de *Ermeton*,in *Fendeſerta*,in *Romereias*,in *Maniſia*, liberè & poteſtatiuè exerceat.Et in his locis,& in omnibus quæ poſsidet,concedimus,& confirmamus ei bānum & iuſtitiam,impetum & burinam , ictum & ſanguinem reperturum,pergum regium,fora,telonea, vicecomitatum,wagaria,rectum & non rectum, vectigalia,& quidquid pertinet ad iudicatum , integritatem Reipublicæ,& incolumitatem, & cāpeſtria & ſiluestria iura,& mortimanus ſuas & abmatrimonia tam liberè in ſempiternum poſsideat, ſicut fundator ipſius loci, nobili proſapia exortus,ante conuerſionem ſuam poſſederat.

kams. Nec ſit qui præſumat inijcere manus in ſeruos & ancillas eccleſiæ, vel in homines cohabitantes in omni ipſius poſſeſsione; ſed ſoli Eccleſiæ liceat tractare pacificè de omnibus prædictis negotijs, abſque calumnia alicuius ſiue tyrannidis.Nec ſit qui cōtradicat huic noſtræ regiæ conſtitutioni. Alioquin ſi quis in hoc obuiauerit noſtræ voluntati,nouerit pro certo ſeſe grauiter noſtram incurrere offenſam,& ſuſpenſum à gratia & beneuolentia noſtra.Succeſſoreſque noſtros conteſtamur,conformes & coadiutores fore in huiuſmodi ſtabilitione,vtImperatoria dignitate roborata,ſine ruina,ſine vacillatione,ſine alicuius malæ incurſionis offendiculo,perpetuum firma duret in æuum.

Praeterea quia locus ille conſiſtit in vicinia caſtri Namucenſis,precamur *Comitem Namuci*, ſicut fidelem & amicum,vt particeps nobiſcum exiſtat ipſius Eccleſiæ orationum,& grates à Deo & laudem à nobis habeat,ſi tempus aut res expoſtulauerit, recta manu &

vero

vero auxilio, subministret Ecclesiæ opem sui adiutorij. Si verò diabolica suasione incitatus excesserit, in aliquibus Ecclesiam opprimens iniustè, cùm sit libera & res ipsius authentica, si ad nostram præsentiam fratres detulerint querimoniam, consulam eis & liberabo eos ab oppresione. Hoc præceptum pro eterna remuneratione prædicto monasterio fieri iussimus, per quod imperamus, vt ea quæ à præfato *Gerardo* ad sanctum locum, vel quæ deinceps à fidelibus Christianis eidem collata fuerint, fratres ipsius loci, cum tranquillitate, per sæcula firmiter habeant, teneant, & possideant, & pro salute nostra atq; stabilitate totius regni misericordiam Domini iugiter exorent. Et vt per succedentium temporum curricula, veriùs credatur & attentiùs obseruetur, sigilli nostri impresione corroborauimus.

QVIA verò idem famulus GERARDVS præsentiam Domini Papæ in corde suo disposuit adire, & ad roborandam libertatem *Broniensis* Ecclesiæ ab ipso priuilegia vult expetere; mandamus patri nostro summo Pôtifici, vt traditionem, quam de eodem loco Imperiali sanximus auctoritate, Apostolica confirmet benedictione, vt obseruatores nostræ præceptionis gratiam & misericordiam, vitamque æternam à Deo consequantur. Qui autem ex his quæ prælibata sunt, quidquam irritum fecerit, vel infregerit, indissolubili anathematis vinculo constringatur, nisi resipuerit & pœnituerit, & ab Abbate & fratribus veniam promeruerit, & de cetero emendauerit.

HAEC autem sunt ingenuorum testium nomina, vt omnis legalis firmitas impleatur.

RICHARIVS Leodicensis Episcopus.
RICHVINVS Stratzburgis Episcopus.
ROTGERVS Treueris Episcopus.
BENEDICTVS Metensis Episcopus.
COMES Witbertus.
COMES Berengarius.
COMES Herimannus.
SIGNVM HENRICI Regis gloriosissimi.

Hi-

Hildvinvs Notarius, vice Rotgeri Archiepiscopi recognoui.

Data Nonis Aprilis anno Dominicæ incarnationis
An. 932. DCCCCXXXII. Indictione V. regnante Henrico Rege glorioso, anno XIII. Actum Aquisgrani palatio feliciter, Amen.

NOTATIONES.

Wagaria) fortè idem quod Rotaticum aut Angaria, *Droict de Corovvee.*

Comitem Namvci) Berengarium, qui & diplomati huic subscripsit. Eidem Comiti Berengario perfamiliaris fuit S. Gerardus monasterij Broniensis fundator: vt in huius vita legitur. De eodem supra cap. 25.

Namvcvm sine R. passim scribunt Sigebertus Chronographus, & alij mediæ ætatis scriptores. Sic & marmoreo tumulo insculptum legitur Montibus Hannoniæ, in basilica S. Waldetrudis, in ambitu chori. Hodie Namurcum, *Namur*, vrbs episcopalis ad Mosam fl.

Mandamvs patri) id est, significamus aut rogamus.

Witbertvs) Comes Gemblacensis, & illius monasterij fundator: alijs Wibertus aut Guibertus. In tabulis Martyrologij Rom. 4. Februarij dicitur Gilbertus.

CAP.

CAPVT XXXI.

Arnulphus I. cognomento Magnus, Flandriæ Comes, prædia varia monasterio Blandiniensi restituit, seu donat, hortatu Transmari Nouiomensis ac Tornacensis Episcopi.

ARNVLPHVS, adminiculante superni Regis clementia, Marchisus, sanctæ Ecclesiæ fidelibus, quocumque passim ordine, Deo Catholicè militantibus.

LEGITVR in Machabæorum libris, diuinitus exaratis, destructum Ierosolymis templum Dei ab Antiocho Regum nefandissimo, quod post multos grauissimosque bellorum triumphos, Iudas Machabæus restruxerit, & auro ac argento, quod de hostium spolijs acquirebat, decorauerit: quo scilicet facto credebat sibi affore auxilium è cœlo Regis polorum.

HVIVS igitur exempli auiditate incitatus, ego humillimus ARNVLPHVS, toto mentis conamine illorum gestiens particeps effici, qui præcepta seruantes Dominica, terrena cælestes ad thesauros transtulerunt patrimonia, religiosorum veridicorumque hortatu virorum animatus, atque, vt ita dicam, exurgens quasi à graui somno excitatus, cæpi cogitatione tacita mecum diebus

noctibusque reuoluere, quoddam monasterium esse sub mea ditione antiquitus situm, à Pontifice laude bonorum digno sanctissimo AMANDO, iuxta fluenta Scaldis, in castro *Gandauo*, quod *Blandinium* vocitauit, quodque Christo auspice reliquijs B. Petri Apostolorum principis, multorumque Sanctorum, quas à Roma secundò rediens secum detulit, solemniter nobilitauit.

EGIT autem hoc ea tempestate, qua Romanam Ecclesiā regebat Papa MARTINVS.....post beatum aulæ supernæ clauigerum Petrum, tempore inclyti Regis Frācorum *Dagoberti*, *Eligio* miræ sanctitatis Episcopo, apud Nouiomagum & Tornacum præsidente.

GAVDEO quidem tantorum pignoribus Sanctorum iam dictum monasterium multimode illustratum, sed doleo plurimùm deesse honorem, quo tantæ dignitatis reliquias, secundùm meam voluntatem, extollam in terra, quarum Sancti reliquiarum in cœlesti fulgent curia.

PERMISSV tandem Regis *Ludouici*, atque cum Episcopo *Transmaro*, ad cuius diœcesim pertinet locus ille, cum amicis quoque ac specialiter cum fidelibus meis consilio habito, reddens restitui loco sancto partim ex ijs reditibus terræ, quos *B. Amandus* impetrauit à Regibus, qui per id tempus diuinis se subdiderant legibus, & ob amorem principis Apostolorum Petri, iure perpetuo tradidit in eodem cœnobio degentibus, partim ex ijs quæ fideles quique per loca & tempora diuersa, à præfati Regis Dagoberti diebus, vsque ad nostra largiti sunt tempora.

ET si non omnia, saltem reddidi aliqua, quæ prædecessorum meorum tempore inde sunt abstracta: quæque existimaui sufficere monachis, ob amorem Christi ibi morantibus, id est, censum, qui accipitur de mansionibus, quæ sitæ sunt in *portu Gandauo*, à flumine *Scalda*, vsque ad decursum fluminis *Legiæ*, & decimam, quá pro remedio animarum suarum Deo exsoluere debent in ipso commanentes portu.

NAVLVM quoque, quod à prætereuntibus exigitur supradicti

prędicti monasterij Reliquijs cōcessi. Floralia prati quę adiacent ipsi portui, illorum cedo potestati: molendinum, in loco qui dicitur *Afsna* capellam vnam, in honore S. Mariæ dicatam: in villa *Meron* vineam, quam secus monasterium construxi, & terram quæ ibi adiacet vsque ad portum, & alia rura quæ monasterio sunt contigua, supra quæ construant officinas sibi congruas & hortos, in quibus plantent olera, quę monachis sunt commoda, ceteraque omnia, quę in charta Abbatis *Einhardi* scripta habentur, reddidi, & propria manu roboraui.

In pago denique Flandrensi, iuxta castrum *Oostburch* in loco nuncupato *Merona Benonis*, pastoralia quæ sufficere possint ouibus CXX & in alio loco mari proximo, vocabulo *Combescura*, terram ad alendas oues centum, & in ipso pago medietatem fisci mei, qui vocatur *Snetlinghem*, cuius pars media coniacet à plaga orientis, ex qua medietate mansum vnum, dum aduixero, Abbati & fratribus supradicti monasterij concessi, & residuę medietatis partem, post excessum vitę meę, vt habeant, teneant atque possideant, totis viribus concupisco.

In pago etiam *Hainau*, super fluuio Sauo, villam quę vocatur *Dulciaca*, cum appendicijs suis, illis reddo. In pago etiam *VVasa*, super fluuio Scalda, villa nuncupata *Temseca*, in qua diu corpus B. Virginis requieuit *Amelberga*, quam iure hereditario, quoad vixit, possidere visa est: & ob id illis reddidi eam, qui diu noctuque excubantes sacro corpori eius assistunt.

Hæc cuncta, licet quantitate & numero videantur permodica, obtineat perpetualiter, cum suo Abbate, monachorum caterua, in supradicto monasterio constituta, quibus solatiata queat Domino indefessè famulari.

Cvpio namque atque magnopere gestio, omni tempore æui, in sæpe fato monasterio monachos examussim Christo ancillari, vt actum est iam fati sanctissimi tempore *Amandi*, quique secundùm normam sancti vi-

uentes *Benedicti*, iuxta electionem suam..... qui morte interueniente ...... successerit ...... Abbatem præponant sibi: cuius hortatu atque regimine animati, terrena postponentes, cœlestia studeant meditari.

Si quis verò de omnibus successoribus meis hæc meæ restitutionis beneficia, quæ loco sancto, ob amorem Dei, sanctique principis Apostolorum Petri, ceterorumque Sanctorum, quorum ibidem pretiosa continentur busta, reddidimus, ausu nefario calumniari, vel reinficere conatus fuerit, nisi citò resipuerit, iram Dei omnipotentis, cui S. Amandus constructor loci illius sinceriter militauit, ac polorum clauigeri Petri ac Doctoris egregij Pauli, atque paradoxæ virginis AMELBERGAE, omniumque incurrat offensam Sanctorũ, omnique perpetim sodalitio priuatus, dæmonum contubernijs indissociabiliter maneat coniunctus. Amen dicat mecum omnium bonorum virorum cætus.

ACTVM Blandiniensi cœnobio, regnante Ludouico anno..... VI. filio Regis Karoli Reclausi.

Signum ARNVLPHI clementissimi Comitis atque Marchisi, qui huius schedulæ inscriptionem fieri & firmari rogauit.

Signum Transmari Episcopi.
S. Folberti Episcopi.
S. Bernardi Archidiaconi.
S. Odilbaldi Archidiaconi.
S. Wulfardi Archidiaconi.
S. Engelfridi Decani.
S. Tangeradi. S. Vmberti.
S. Balduini, filij Arnulphi Marchisi.
S. Isaac Comitis.
S. Arnulphi, filij eius.
S. Theodorici Comitis.
S. Wenemari Aduocati.
S. Fulberti Vicarij.
S. Walberti. S. Balduini.
S. Leutberti. S. Ascherici.
S. Amulrici. S. Ioannis.

S. E-

S.Ewardi. S.Heribandi.
S.Organdi. S.Smardi.
S.Ewardi. S.Georgij.
S.Ebroini. S.Dodonis.
S.Blichardi. S.Wilhelmi.
S.Gotheri. S.Hademari.

NOTATIONES.

TRANSMARVS) Nouiomensis ac Tornacensis Episcopus an. 937. creatus: vt Flodoardus in Chronico testatur.

LAMBESCVRA) forte *Lapscure* vicus.

SNETLINGHEM) hodie Snelleghem vicus.

SAVVS fluuius per agrum Cameracensem fluit.

DVLCIACA VILLA) *Doucy*.

WASA PAGVS) nunc Wasia, olim Wasda. Vide supra cap. 23.

TEMPSECA) celebre municipium ad Scaldim, *Tempst* Flandris, *Tamise* Gallis: in cuius loci templo hodieque ostenditur locus sepulcralis S. Amelbergæ virginis: de qua Fastos nostros consule.

ANNO VI.) Corruptus haut dubiè est annorum numerus. Ponatur itaque annus XVI. Ludouici Regis, ab obitu patris Caroli Simplicis computando. Obijt is anno 929. Peronæ in carcere (vt Flodoardus in Chronico testatur) ideoque hîc Reclausus dicitur.

FOLBERTVS) seu Fulbertus an. 935. creatus est Episcopus Cameracensis, stilo Romano annum à Kalendis Ianuarijs incohante. Vide Baldericum in Chron. Cameracensi lib. 1. cap. 68. & 69.

BALDVINVS) Arnulfi Magni, Flandriæ Comitis filius obijt ante patrem.

ISAAC) Comes Cameracensis varias contentiones habuit cum Fulberto Episcopo: vt idem Baldericus testatur. Filius illi fuit *Arnulphus*, hîc nominatus, & N. filia,

lia, *Amulrico* Comiti, ex pago *Hainau*, nupta: vt idem Baldericus lib. citato cap. 73. narrat.

WENEMARVS) ex familia Comitum castri Gandensis. Dauidem Lindanum in Teneramunda consule.

CAPVT XXXII.

Otho I. Imp. Lambertum Comitem Louaniensem anno 948 *constituit Aduocatum Gemblacensis Abbatiæ in Brabantia.*

IN nomine Domini Dei & Saluatoris æterni. OTHO diuina fauente clementia Rex Lothariensis & Francigenùm.

NOTVM sit præsentibus & futuris, quod quidam vir nobilis & dilectus Deo, WIBERTVS nomine, his temporibus construxit monasterium in honore SS. Petri Apostoli & Exuperij martyris gloriosi, in pago *Darmiensi*, in proprietate hereditatis suæ, quæ *Gembloues* nuncupatur.

QVI præcauens in futurum, scilicet ne aliquando sæcularis potentiæ homines aliqua persuasione vel iniusta dominatione perturbent quietem fratrum, Deo famulantium, adijt præsentiam nostram, cum venerabili ERLVINO, eiusdem loci Abbate, & locum ipsum cũ omnibus ad eum pertinentibus, nostræ defensioni atque tutelæ commisit. Quod nos gratanter accepimus, & nostra imperiali auctoritate decreuimus, ac sigilli nostri

nostri impreſsione roborauimus, vt locus ille in perpetuum, cum omnibus, quæ ad ipſum pertinent, ab omni ſæcularium, tam maiorum quàm minorum, dominio eſſet immunis, ſub ſolo tantùm regiæ defenſionis munimine conſtitutus.

Verùm quia fratribus eiuſdem loci (ſi quando incumberet aliqua neceſsitas) graue nimis eſſet, propter longinquitatem terrarum, præſentiam Regis ſemper adire, cum electione ipſius domni WIBERTI, & Abbatis, & fratrum, dedimus aduocatiam ipſius Abbatiæ de Gembloues *Lamberto* Comiti Louanienſi, viro forti & bellicoſo, qui vice noſtra, contra omnium inquietationem, adiutor eorum ſit ác defenſor.

SIC autem dedimus ei Aduocatiam iſtam, vt numquam ipſe Comes, vel ſucceſſores ſui in Abbatia, vel in villis ad eam pertinentibus aliquid accipere, aut per potentiam exigere debeant, præter ius & beneficium ſibi conſtitutum. Aduocati enim debent eſſe, non prædatores, ſed defenſores eccleſiarum, Illud etiam ſtatuimus, vt Comes Louanienſis numquam in aduocatiam Gemblacenſem, præter vnum Subaduocatum habeat id eſt, vt donum huius Aduocatiæ à Rege (qui maior Aduocatus eſt) pluſquam ad tertiam manum numquam deueniat.

SI autem (quod nolimus) noſtram conſtitutionem contempſerit, & Aduocato illi qui ſub ſe eſt, ex ipſa aduocatia aliquid vſurpare, vel militibus ſuis beneficiare conſenſerit, terram ſuam in Camera Regis ſibi abiudicatam ſciat, & quidquid beneficij pro ipſa aduocatia tenebat, de manu Regis ſe amiſſurum nouerit.

Porrò Subaduocatus in villis ad Abbatiam pertinẽtibus nihil aliud iuris habebit, niſi per ſingulos annos de vnaquaque domo denarium vnum, gallinam vnam, auenæ ſextarium vnum. Qui etſi aliquando habuerit bellum contra aliquem de paribus ſuis, quod bellum nonniſi ad ipſum pertineat, de ſuo procuret & prouideat quæ neceſſaria ſunt vſibus belli ad ſe pertinentis. Neque enim propter hoc in Abbatia, vel in villis ad *Subaduocati iura.*

eam

eam pertinentibus aut obſonia aut ſeruitia aliqua exigere ei licebit.

Subaduocatus f.

Si verò bellum aliud fuerit, quod idem Aduocatus adminiſtret, quod ſcilicet bellum vel ad Regem vel ad Comitem Louanienſem pertineat, tunc ſiquidem licebit ei (ſed non ſine conſenſu Abbatis) vt à manſionarijs qui per villas Abbatiæ commorantur, aliquid ſubſidij accipiat, ſed tamen ita menſuratè, vt numquam inde querela ad Comitem vel à Comite ad Regias aures perueniat.

Hoc noſtrum Imperiale conſtitutum de Aduocatia Gemblacenſis eccleſiæ, quæ Regiæ defenſioni ſubiecta eſt, vt per ſuccedentia tempora fixum maneat & inconuulſum, Palatinorum principum, & multorum nobilium iudicio, in præſentia noſtra fecimus confirmari, annuli noſtri impreſsione iuſsimus conſigillari, ac manu noſtra ſubterſignauimus.

Et ſicut nos Gemblacenſem eccleſiam noſtra clementia tuemur & fouemus, ſic etiam volumus, vt omnes ſucceſſores noſtri in perpetuum tueantur eam & foueant, quatenus & nos & ipſi orationibus eorum poſsimus ſemper adiuuari.

Acta ſunt hæc anno Incarnationis Domini DCCCCXLVIII. Indictione XII. anno Imperij noſtri XII. ſub pontificatu domni *Benedicti* Papæ, qui rogatus à nobis huic noſtræ auctoritati ſuam quoque auctoritatem ſuperaddidit, interdicens ſub indiſſolubili anathematis vinculo, ne vmquam huius conſtitutionis charta violetur, vel infringatur ab aliquo.

Actum in opido *Franconefort*, menſe Iunio, in martyrio Petri & Pauli feliciter.

NO-

NOTATIONES.

SWIBERTVS seu Guibertus (quem Fasti Romani S. Gilbertum 4. Febr. nuncupant) deposito militiæ sæcularis balteo, castrum suum *Gemblacum* Deo & S.Petro obtulit, in eoque monasterium an 922.suo ære extruxit: quod est inter Brabantina Benedictinorum cœnobia antiquissimum. Gaudetque etiamnum Abbas Gemblacensis titulo Comitis, & in comitijs Ordinum Brabantiæ primum inter Nobiles locum obtinet. *Giblen.*

OBIIT autem S. Guibertus in *Gorzia*, Lotharingiæ cœnobio, diœcesis Metensis, X.Kal.Iunij an. *962.* vt Sigebertus monachus Gemblacensis in Chronico testatur. Indeque Gemblacum translatus, anno 1110. è terra eleuatus est, procurante eodem Sigeberto, qui & vitam eius scripsit à Surio editam.

DARMIENSI PAGO,) alijs, Darnuensi.

LAMBERTVS) hic Comes Louaniensis fuit frater RAGINERI LONGICOLLI, Hannoniæ Comitis, à S. Brunone Archiepiscopo Coloniensi in exilium missi: vt Diuæus, Lipsius & Grammaius tradunt.

RAGINERVS autem Longicollus non fuit filius Manassis Comitis (vt Lipsius in Louanio & alij scripserunt) sed RAGINERI senioris, Comitis seu Ducis; qui ex *Albrada* tres filios sustulit, GISLEBERTVM Lotharingiæ Ducem, primum Gerbergæ (quæ postea Francorum Regina fuit) maritum, RAGINERVM LONGICOLLVM, & LAMBERTVM hunc nostrum Comitem Louaniensem. Hæc colligi dantur ex diplomate Marsanensi anno *968.* per eamdem Gerbergam dato, quod infra recitabimus, itemque ex Flodoardi Chronico ad an. *924.* & *956.* *Flod. an. 924.*

DE Raginero seniore multa leguntur apud Reginonem, itemque in Fragmento Gallici scriptoris, apud

S Con-

Conradum Abbatem Vrſpergenſem, ex quo hæc habe: *Hac tempeſtate* Regenerus *vir nobilis, partium* Caroli Simplicis *fidiſsimus tutor, finem vitæ accepit, cuius exequiis Carolus interfuit. Hiſq; peractis* Giſilberto *eius filio iam adulto paternum honorem, coram Principibus, qui confluxerant, liberaliſsimè contulit. Hic cùm eſſet opibus & genere inclytus, & coniugio* Gerbergæ, *Henrici Transrhenenſis ſiue Aucupis filiæ, ſatis beatus, in nimiam præ inſolentia temeritatem præceps contra Carolum ferebatur.*

CETERVM Raginero Longicollo in exilium pulſo; quò ſe contulerit, aut vbi hæſerit *Lambertus* Comes Louanienſis, nuſquam legimus.

HVIVS Lamberti filium, & in Aduocatia Gemblacenſi ſucceſſorem fuiſſe *Aufridum*, ex Bratuſpantium Comite Epiſcopum Vltraiectinum, colligi poſſe videtur ex ms. Catalogo Abbatum Gemblacenſium; in quo ſic legitur: *Nobilis vir* Lambertus *medietatem eccleſiæ de VVſettine, in pago Maſavv, tradidit* Erluino *Abbati Gemblacenſi, eiuſque Aduocato: vidente* Aufrido, *filio* Lamberti: *vt ex chartula exinde peracta, & a Lamberto ſubſcripta liquet.*

PER Bratuſpantes (quos Iulius Cæſar inter Bellouacos & Ambianos collocat) Sigebertus in Chronico ad an. 1012. & alij illius ætatis ſcriptores, ex alluſione vocabuli deſignant Brabantos. Sigeberti verba hæc ſunt: *Heinricus Imp. Godefridum Ducem cum exercitu in fines Bratuſpantium mittit*, contra Lantbertum Comitem Louanienſem, ad obſidendum caſtrum Louanium, ſed inefficax redijt.

DE Aufrido ſiue Anſfrido ſic an. 997. idem Sigebertus: *Clarebat hoc tempore inter Gallos* Anſfridus, *qui cum fuiſſet Comes* Bratuſpantium, *non minus iuſtitia quàm potentia ſæculari famoſus, depoſito militiæ cingulo, tonſuratus in clericum, eò profectus eſt, vt ordinaretur Epiſcopus Vltraiectenſis eccleſiæ.*

HVNC ipſum Aufridum Anſelmus Canonicus Leodienſis, qui ante annos plùs minùs quingentos Geſta Pontificum Leodienſium conſcripſit, vbi de Notgero

XLVI.

XLVI. Episcopo agit, disertè nuncupat COMITEM LOVANIENSEM. Ex quibus liquet AVFRIDVM, hactenus à Brabantinarum rerum scriptoribus, in serie Comitum Louaniensium, inter Lambertum I. & Lambertum II. esse collocandum.

AVFRIDO namque ad Episcopatum Vltraiectinum euecto, mox in Comitatu Louaniensi succeßit LAMBERTVS II. Ragineri Longicolli filius, & Gerbergæ maritus.

QVOD ad MANASSEM in Burgundia Comitem attinet, habuit & is filium nomine *Gislebertum*: vnde natus est error. Manaßis tumulus etiamnum in monasterio S. Viuentij, in Burgundiæ Ducatu, prope Vergeium, ab ipso fundato, spectatur. Eius, vt & filij Gisleberti, Flodoardus in Chronico ad an. 925 meminit.

ANNO DCCCCXLVIII.) De Othonis I. Imp. annis est quæstio. Sunt qui putant ipsum, viuente patre, Cæsarem designatum fuisse. Widichindum & alios consule.

BENEDICTI PAPAE.) Dubitari fortasse poßit, an *Benedictus* sit hîc nomen proprium, an verò adiectiuum. Nam anno 948. sedebat Romæ Agapitus II. Papa, qui an alio nomine sit *Benedictus* nuncupatus, inuestigandum restat. Sic Benedictus I. Papa, à Græcis præsertim, dictus est *Bonosus*. Ego quod certò statuam, non habeo.

CAPVT XXXIV.

Arnulfus Magnus Flandriæ Comes an. 961. dotat ecclesiam Brugensem S. Donatiani, quæ nunc est cathedralis.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis Patris & Filij & Spiritus sancti, amen. EGO ARNVLFVS dictus MAGNVS, Balduini Calui genitus, per Dei misericordiam Flandriæ Marchio, considerãs quòd non habemus hîc manẽtem mansionem, sed futuram exspectamus in Domino, prouidens meæ ac illustris ATHALAE meæ coniugis & consortis mei corporis animabus, vt per hoc salutem perpetuam, & remedium nostrorum peccaminũ inuenire possimus, capellam in honorem gloriosæ virginis & Domini nostri IESV CHRISTI genitricis *Mariæ* & *S. Donatiani* Archiepiscopi, à BALDVINO auo meo, zelo diuini amoris accenso, constitutam, & ab antiquo tempore fundatam, magnificare volens, de consensu & voluntate sanctissimorum patrum & dominorum. *N. Tornacensis*, & *N. Morinensis*, Episcoporum, duodecim præbendarum numerum in ipsa ecclesia statuo: & volo quòd duodecim Canonici ibidem præbendati in eadem capella, ad honorem Dei & eiusdem beatæ Virginis, & *S. Donatiani*, pro remedio animæ meæ, dictęque coniugis meæ, ac auorum & ceterorum parentum nostrorum, nec non & succes-

successorum nostrorum, die noctuque horis congruis, Horas canonicas, pro viuis & defunctis, deuotè celebrēt & sacrificia offerant.

Cvi capellæ, de prędictorum Episcoporum ordinatione ac consilio, quasdam decimas, de ijs quas mihi & prædecessoribus meis, in Comitatu seu Marchionatu Flandriæ, de terris cultis & incultis, sanctissimi Patres *Papæ Romani*, pro adiutorio expensarum nostrarum, & nostrorum militum, pro expugnatione ac resistentia contra *VVandalos*, qui Flandriam & alias terras vicinas, cum ecclesijs in ipsis constructis, crudeliter & dānabiliter deuastabant, & incendio tradebant, in feudum perpetuum concesserunt, nec non & quædam alia bona in eodem Comitatu, pro eorumdem Canonicorum vita, & alijs eiusdem capellæ expensis, dono, trado, & præsenti charta concedo.

Locorvm verò, in quibus decimæ ac bona ipsa sita, sunt hæc;

Scilicet ecclesia S. Michaelis in villa *VVemebriga*, cū omnibus appendicijs, decimis, pratis, agris, mancipijs, vectigalibus, excepto regio Fisco.

Capella S. Crucis, in villa quæ dicitur *Gera*, cum omnibus decimis, & terris adiacentibus.

Capella de *VVara*, & quæ dicitur *Ridenorda*, cum omnibus decimis, & terris sibi attinentibus.

Capella S. Christophori iuxta forum; ecclesia de *VVidisgatis*, & ecclesia de *Kenilis*, cum omnibus terris, quæ ad nos pertinent ibidem:

Bodium de *Thicabusca*, bodium de *Formescla*, bodium de *Ipris*;

Ecclesia de *Esna*, cum capellis suis, *Dicasmutha* & *Clare*;

In parochia *Oostkercka* apud *Budanflit*, vnum aratrum, & pars alterius, & grex vnus ouium cum terra tota;

In parochia *Redenburg* terra tota: item in eadem parochia *Oostkercka*. VIII. pisæ caseorum, & denarij de vitulis; de terra *Herradi*, pisæ caseorum, & omnes denarij *forte pecia.*

de vitulis, de terra *Oflet* VII. pisæ caseorum, & denarij de vitulis.

De terra *Vulfras* VII. pisæ caseorum, & XV. arietes, & triginta vellera agnorum, & XV. vellera arietum, & XXX. vellera agnorum.

De terra *Frobbine* III. pisæ caseorum, & denarij de vitulis.

De terra *VVerenbaldi* II. pisæ caseorum, & V. arietes & X. vellera agnorum, & V. vellera vnius agni, & X. agnorum.

De terra *Herradi* V. pisæ casei, & duodecim arietes, & XXIV. vellera agnorum, & XII. vellera arietum, & XXIV. vellera agnorum.

De terra *Tanchradi* I. pisa casei.

De terra *Euerbaldi* & *VVulfildis* II. pisæ caseorum.

In parochia *Holtavve* terra in *VVegha* circiter XL. mensur. diurn.

In parochia *Vtkerck* de terra *Blidase* X. pisæ caseorum.

In parochia *Oostkerck* terra *Tanchradi* L. diurn. mensur.

In parochia S. Mariæ, terra pratorum XXXII. mensur. diurn.

In parochia *Madkercka* terra, quæ dicitur *Haddiggaland*.

VOLO etiam, quòd prædicti Canonici caput sibi habeant, & Maiorem, qui nominetur *Præpositus*, quem sibi liberè ipsi possint eligere: & isti Præposito hæc bona similiter do, trado, & concedo, quorum primum est:

ECCLESIA *Oorscamp*, cum omnibus decimis, & terra ibi sita.

BODIVM in villa *Sarra*, cum XIV. bonarijs, & XVII. mensur. diurn.

In *Lisvvega* LXII. mensur. diurn.

In *Vutkercke* LXXIX. mensur. diurn.

In *Dudzela* LV. mensur. diurn.

In *Michem* XIII. mensur. diurn.

In

In parochia S. *Crucis* XLV. mensur. diurn. & I. curtile.

In *VVulpis* circiter D. & quinque mensur. diurn.

In *Oostkercka* centum triginta oues, cum terra.

In *Artrica* I. curtile: apud *Dicasmuta* CC. oues, cum terra.

In parochia *Lo*, X. mensur. diurn.

Apud *busarica* CXX. mensur. diurn.

In *labeca* XXX. mensur. diurn.

In *Zarkenghem* X. mensur.

In *Lisvvega* XVI. mensur: in *Riedsela* IX. mensur.

In parochia *S. Mariæ* Brugensis IIII. curtilia & I. pratum.

In parochia *S. Saluatoris*, in castello forinseco II. curtilia.

Rogo insuper, & iubeo atque mando, vt nullus prędictæ meę donationi contradicat, vel dictā capellam *B. Mariæ*, ac *S. Donatiani* impetat, siue impediat super bonis prędictis. Si quis autem ijs in aliquo contraire vel contradicere voluerit, quingentas libras auri persoluat, & si fuerit heres meus (quod absit) exheres sit, & maledictionem Dei & B. Virginis matris eius, & S. Donatiani, & omnium Sanctorum, & meam incurrat. Si verò donatarius sit ingratus, & dono meo careat & meorum, & priuetur à meis heredibus, vt ingratus.

Actvm *Brugis*, II. Calen. Augusti, anno Dominicæ Incarnationis nongentesimo sexagesimo primo. An. 961.

NO-

NOTATIONES.

ATHALA) Adala siue Aleida, Arnulfi Magni cōiux, fuit filia *Herberti* Veromanduorum Comitis: qui *Carolum Simplicem*, Francorum Regem turri Peronensi inclusit, & Arnulfi patruum *Rudolphum* per Normannos in prælio oppressit.

BALDVINO) Ferreo: de quo vide supra cap. 17.

TORNACENSIS) Episcopus HADVLFVS, qui anno 955. electus est: teste Flodoardo in Chronico.

MORINENSIS) fortè Wicfredus, qui anno 948. sedere cœpit, teste eodem Flodoardo.

PAPAE ROMANI.) Notet Lector, Pontificum Romanorum concessione, variorum locorum Decimas ad manus Principum & aliorum laicorum transiisse, intuitu beneficiorum ab ijs Ecclesiæ præstitorum.

WANDALI) olim haut dubiè Flandriam vastarunt: sed hîc, Wandalorum nomine putem designari Normannos.

BODIVM) id est, fundus, *Bodem* Flandris.

PISA) fortè idem hîc quod pondus, *pois* vel *poix* Gallicè. Nisi malis legere, pecia, id est, pars, *piece* Gallicè.

PRAEPOSITVS) ecclesiæ S. Donatiani, fuit olim Cancellarius hereditarius Comitis Flādriæ. Ea dignitas, vnà cum dote Præpositurę, nunc est annexa Episcopatui Brugensi, quem an. 1559. Paulus IV. Papa instituit, petente Philippo II. Rege Catholico, Flandriæque Comite.

CAP.

CAPVT XXXV.

VVicmannus, noui castri Gandensis ab Othon Imp. structi Comes, dat villam Theslam monasterio Blandiniensi. an. 962.

IN nomine Patris & Filij & Spiritus sancti & indiuiduæ Trinitatis Cùm omnipotentis Patris sapientia, eademque & virtus & verbum Dei cuncta essentia constituit ex nihilo, solo verbo & imperio, vniuersaliter hoc omni creaturæ constituit, vt factũ sequeretur factorem.

ET cùm iam cuncta processissent valdè bona à summo & bono Deo creata, omnia subdidit vsui hominis, quem in hanc excellentiam componebat, vt consimilem Deo faceret, & vniuersis à se super terram creatis præferret.

SED væ væ in terris animæ & cælestium inani, degeneranti à suo factore. Deperit omnis ea creatura, quæ nec aliquando per se animaduertit, vt declinaret à malo & faceret bonum. Vnde ne homo penitus periret, quem ipse creauit Deus, hominem induit, quem etiam super cęlestia exaltauit....

PRAETEREA documenta dedit, quomodo spiritu humilibus, & eleemosynam facientibus pateret ingressus cęlestium ædium, & qualiter de terrenis negotiaremur cælestia....

QVAPROPTER in Dei nomine ego WICMANNVS, gratia Dei, non meis meritis Comes, flagrans amore cœlestis hereditatis, cupiens adipisci quamdam particulam beatitudinis, cum his, qui patrimonijs suis Domino legaliter traditis cælestem peruenerunt ad hereditatē, salubre hoc mihi visum est vt ex bonis, à clemente Domino mihi collatis, aliquam prouiderem æternæ felicitatis mihi portionem.

IDCIRCO ad monasterium BLANDINIVM à sanctæ recordationis patre AMANDO antiquitus constitutum, & in honore principis Apostolorum Petri, doctorisque gentium Pauli consecratum, vbi requiescunt corpora *SS. VVandregisili, Ansberti, Vulframni*, Archipræsulum, cum beata Christi virgine *Amalberga*, cuiusque Rector exstat & Abbas Deo deuotus WOMARVS, cogitans ac pertractans, superna Dei inspirante clementia, delegaui & tradidi Domino Deo, sanctissimo eius Apostolo Petro, ac ceteris Sanctis ibidem requiescentibus, atque seruis Dei in ipso loco, nunc & in futurum militaturis mei villam iuris THASLAM dictam, cum ecclesia, mancipijs, culturis, pratis, pascuis, silua & omni hereditate, quæ ad ipsam respicit & quidquid speratur pars prædictæ hereditatis.

HAEC omnia, sicut præfatus sum ad idem venerabile cœnobium Blandiniense pro remedio animæ meæ, & coniugis meæ defunctæ LVITGARDIS, trado, transfundo, atque transcribo, & de iure meo cedens ei, iuris potestatisque dominium eiusdem loci destino atque concedo, vt ipsi serui Dei amodo & deinceps hæc recipiant ad vtilitatis suæ profectum, habeant, teneant, possideāt absque vllius contradictione vel refragatione: quatenus ipsi serui Dei ibidem secundùm regulam *S. Benedicti* viuentes, Deoque seruientes liberiùs & deuotiùs pro me & coniuge mea nunc defuncta, cunctisque prędecessoribus meis, omnipotentis Dei, Sanctorumque eius exorent clementiam.

SI verò, quod futurum minimè credo, quisquam de successoribus meis, heredibus, aut proheredibus iniuriosius

riosus contradictor,seu quçlibet extranea persona huic traditioni meæ contraire voluerit,& infirmare, quod multorum firmatum est fidelium auctoritate,in primis S.Trinitatis & S.Dei genitricis Mariæ,B.Petri,ac deinde omniū Sanctorum iram incurrat,ob offensam,perpetuæ maledictioni subiaceat, & partem habeat cum ijs,qui hereditatem Domini voluerunt delere de terra. Tamen iniqua præsumptio non obtineat effectum, sed hæc nunc traditio firma permaneat & inconuulsa.

ACTVM publicè in monasterio Blandinio, Kalendis Nouembris,anno verbi incarnati DCCCCLXII.Indictione V.Lotharij Regis anno XIIII.Domini Womari Abbatis VIII.

SIGNVM ipsius WICMANNI Comitis, qui hanc traditionem fecit, & illustrium virorum testimonio firmari petijt.

SIGNVM illustris ARNVLFI Comitis,patris supradictę Luitgardis Comitissæ.

S.THEODORICI Comitis.

S.BALDVINI. S.ARNVLFI.

S.ERICI. S.EVIRVVINI.

EGO quoque Wichardus, etsi indignus monachus, interfui & subscripsi.

NOTATIONES.

WICMANNVS,primus noui castri Gandensis, ab Othone I.Imp.anno.949. ad ripam Legiæ fl.structi, Comes constitutus fuit. Huic Comitatui quattuor villæ,cum appendicijs *Asneibe,Bocholt,Axla, Hulsta cum tota VVasia, subiecta fuerunt*;vt in Chronico ms.Gandensi legitur.Hæ villæ, quattuor Ministeria seu Ambacti vulgò vocantur, *Asneda,Bochout,Axel & Hulst*:quæ quidem villę siue opida sub diœcesi Vltraiectina fuerunt vsque ad annum 1559. quo multiplicatis in Belgica Episcopatibus,sub diœcesi

Gandensi sunt collocata.

I. WICMANNVS vxorem habuit LVTGARDIM, Arnulfi Magni Flandriæ Comitis filiam: vt in eodem Chronico, & in diplomate supra recitato legitur. Obijt ea III. Kalend. Octobris, an. 961. teste Meiero.

Comes Gandensis.

II. WICMANNVS ex ea filium THEODERICVM, similiter Comitem, sustulit, qui paterno diplomati subscripsit, & anno 977. cum coniuge sua HILDEGARDE dedit monasterio Blandiniensi Cleiham, (nunc *Keiham* prope Dixmudam opidum) in pago Flandrensi anno Regis Lotharij XXII. & Abbatis, Womari XXIII. subscribẽtibus *Arnulfo* Marchiso Flandrensi iuniore, & Arnulfo filio prædicti Theoderici Comitis, Indictione tertia: vt idem Meierus tradit.

III. ARNVLFVS autem Comes vxorem habuit LIETGARDAM, deditque is an. 998. Blandiniensibus ecclesiam in villa Materne, nunc *Matere*. Huius donationis diplomati subscripserunt THEODERICVS & ADELBERTVS, filij Arnulfi Comitis: vt Dauid Lindanus lib. 3. cap. 3. in sua Teneramonda refert.

IV. THEODERICVS patri in Comitatu Gandensi traditur successisse: vt idem Lindanus commemorat.

CETERVM castro Gandensi à Comitibus Flandriæ occupato, LAMBERTVS ab ijsdem primus Castellanus Gãdensis est constitutus: à quo ceteri deinde Castellani seu Vicecomites Gandenses, & ex ijs orta VILLANORVM, nunc Comitum Isenghemij familia, genus duxerunt. De quibus vide Lindanum loco citato, qui & Castellanos Gandenses, & Comites Alostanos ex Gandẽsium Comitum stirpe deducit: & quidem verosimiliter.

NAM ex varijs dictorum Comitum & Castellanorũ cùm diplomatibus tum sigillis constat, vtriusque familiæ idem cognomen DE GANDAVO, eademque insignia gentilitia fuisse.

COMITATVM porrò Alostanum ex Comitibus castri noui Gandensis Iacobus Marchantius deriuatum scribit: quò facit, Alostanum Comitatum tunc exortum, quan-

quando Gandensis desijt.

GRATIA DEI) hoc est, Dei miseratione, vt Episcopi hodie scribunt. Quo sensu fere accipiendum est in diplomatibus, quæ minorum gentium proceres ista ætate ediderunt

THESLA VILLA,) nunc *Desselbergh*, vicus prope Gandauum.

CAPVT XXXVI.

Lotharius Francorum Rex Gandense S. Bauonis monasterium, ab Arnulfo Flandriæ Comite eiusque filio Balduino, opera S. Gerardi Abbatis Broniensis instauratum, sua auctoritate firmat.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis.

LOTHARIVS diuina annuente clementia Rex Francorum. Quandoquidem nos fidelium nostrorũ petitionibus, ac præcipuè ad religionẽ & restaurationẽ sanctæ Ecclesiæ pertinentibus, assensum præbere dignũ dignoscitur, notum fieri volumus omnibus fidelibus nostris tam præsentibus quàm futuris, qualiter fidelis noster ARNVLPHVS Comes, ac filius eius BALDVINVS, nostram adierunt clementiam, supplicantes de quodam monasterio in vico GANDAVO posito, vbi *Legia & Scal-*

& *Scaldis* flumina confluunt, in honore S Petri constructo (in quo etiam S. BAVO corpore quiescit humatus, à cuius quoque tempore, aliorumque religiosorum virorum, religio & regularis ordo ibidem seruatus fuisse memoratur) nostra auctoritate voluntatis suæ deuotionem confirmari.

Erat ergò idem locus multis temporibus, tam incursione paganorum, quàm incursione & negligentia incolentium desertus, & in solitudinem redactus, & penè inhabitabilis effectus: ita vt nihil quidquam diuini officij Deo inibi persolueretur. Pia verò admonitione memorabilis viri GERARDI Abbatis, placuit eis eumdem restaurare, & quendam alumnum eiusdem Gerardi, religiosum videlicet virum WOMARVM, Abbatem ordinare, atque monachos, qui regulam S. *Benedicti* obseruarent, congregare.

QVO etiam in loco transacto iam anno ordinationis suæ, dictus Womarus religiosos Abbates accessit, *Agnalduns* videlicet, Gorziensis cœnobij Abbatem....prouisorem cœnobij S. Petri, nec non & suæ ditionis Abbates quàm plures, id est, *Hildebrandum* atque *Ledricum*, ceterosque sanctæ dictæ Ecclesiæ adiutores. Quorum instinctu & exhortatione nostram, vt dicere incohauimus, iam dictus Comes, filiusque eius adierunt clementiam, supplicantes litteris nostræ auctoritatis ita hoc, quod ipsi prò seruitio Dei omnipotentis, sub professione regulæ S. Benedicti incoharunt, firmiter roborari, quatenus....succedentium annorum, nullus sanctæ Dei Ecclesiæ infidelis, contra hoc suæ deuotionis affectionisque opus insurgeret, sed idem locus omni tempore in potestate Abbatis & fratrum eiusdem loci perseueraret.

VNDE.... rationabilibus fidelium petitionibus annuentes, decernimus, iubemus, regiaque munificentia præcipimus, idem sæpè dictum monasterium à monachis inibi Domino, secũdum regulam S. Benedicti, militantibus....seruandum, & in perpetuum possidendum: ita vt licitè & absque vlla contradictione, tam de rebus eius-

eiusdem loci, quàm omnium ad eumdem pertinentium quidquid rationabiliter, oportunitate temporis dictante, iuxta auctoritatem normæ propriæ professionis, facere decreuerunt, & potestas omnis & licentia, regia auctoritate, eis concedatur. Habeant sanè potestatem eligendi Abbatem regulariter, quomodocunque elegerint: ita tamen vt is, qui in præsenti tempore eiusdem cœnobij regimen regulariter suscepisse dignoscitur, dominus WOMARVS, omnium opponentium se insidijs, ab eiusdem loci regimine nunquam priuari valeat.

NE verò alicuius fraudulentia vel contradictio contra huius nostræ auctoritatis præceptum venire præsumat, vel illud infringere conari audeat, atque hanc chartam priuilegij irrumpere praualeat, eam manu propria firmare voluimus, & annulo nostro signari præcepimus.*

SIGNVM LOTHARII bonæ indolis Regis gloriosissimi.

EGO WIDO Cancellarius, ad vicem ARNOLDI Archicancellarij Regij.

Datum in palatio Lauduni clauati, apud monasterium S. Ioannis.... X. Decembris, anno incarnationis Dominicæ. DCCCCL.... Indictione.... anno primo regnante Lothario Rege gloriosissimo.

NOTATIONES.

LOTHARIVS.) Ludouico Transmarino, Francorum Rege, Remis anno 954. defuncto, eius ex Gerberga filius Lotharius, adhuc puer, eodem anno ab Artoldo Archiepiscopo ad S. Remigium Rex est consecratus: vt Flodoardus in aureo suo Chronico, per Pithœum edito, narrat. Sigebertus noster, in Chronico suo, hæc ad annum proximè sequentem refert. Vt vt sit

CAPVT XXXVII.

Idem Lotharius Rex varia prædia Bauonensi monasterio an. 967. confirmat, petente Balduino Comite Cameracensi.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. LOTHARIVS gratia Dei Rex. Si ea quæ fideles nostri pro statu & vtilitate Ecclesiarum in locis sibi commissis statuerunt, nostris confirmamus edictis, hoc nobis proculdubio ad æternam beatitudinem, & totius regni à Deo nobis commissi tutelam, mansurum esse credimus, & retributorem Deum exinde in futuro nos habere confidimus.

Igitur sit notum omnibus tam præsentibus quàm futuris sanctæ matris Ecclesiæ filijs, quòd venerabilis *An. 954.* Comes ARNVLPHVS, noster videlicet cousanguineus, & *vel 955.* regni nostri Marchio nobilissimus, nostram adiens excellentiam, humiliter petierit, vt quoddam monasterium, in honore B. Petri Apostolorum principis constructum super fluuium *Scaldim*, quod antiquitus vocatum est GANDA, pro cauendo eiusdem cœnobij futuro periculo, & statu monasticæ religionis ibidem perpetualiter corroborando, nostræ auctoritatis præcepto muniremus. Cuius petitioni tunc assensum præbuimus, & statuimus, vt idem monasterium, cum Dei auxilio, à prædicto ARNVLPHO venerabili Comite moderno tempore restauratum, & in melius exaltatum, iuxta

eiusdem loci scripta, & regularia seu Imperatoria pręcepta, in ordine monastico, sub regulari disciplina, res suas, pia largitione fidelium concessas, quietè possideret. Decreuimus.... quod & regia auctoritate, cum omni imperio præcipimus, vt præfato monasterio de rebus suis aliquod dispendium nemo vnquam inferre præsumeret, neque ad dominium seu prioratum eiusdem loci, aliquis tyrannica vsurpatione adscenderet, siue per generis nobilitatem, siue turpis lucri illicita largitione, sed secundùm B. Benedicti regulam ibi Abbas constitueretur, & constitutus legitima potestate vteretur.

NVNC verò illustri Comite ARNVLPHO ab hac vita sublato, & ad superos, vt credimus, transuecto, BALDVINVS cognomento BALZO, noster eiusque consanguineus,....ARNOLPHI pueri, filij Balduini, filij sæpe dicti memorabilis Arnulphi, cum reuerendo Abbate WOMARO, solertissimo sanctæ religionis fautore, ac insigni propugnatore, & prælibati Gandensis monasterij rectore, nostram adijt serenitatem, petens nostræ auctoritatis munimentum erga idem reuocare monasterium.

Nos verò eorum nihilominus annuentes saluberrimis petitionibus, interuentu etiam dilectæ matris nostræ GERBERGAE scilicet, & amabilis coniugis nostræ EMMAE, illorum Deo dignam adimpleuimus postulationem, & hanc nostræ auctoritatis defensionem eis concessimus super idem monasterium, & eius res infra regni nostri terminos constitutas.

In primis ergò, ex auctoritate omnipotentis Dei, à quo omne regnum & imperium est, & nostra præcipimus, vt nullus Episcoporum aut Archiepiscoporum, qualicumque caussa existente, locum illum inuadere, aut bannire aliquo modo audeat, nisi priùs res ad aures nostri imperij referatur, & tunc consilio nostro definiatur.

Appendentia autem hæc roboramus, omnes mansiones vltra Legiam de portu Gandauo. in *Heckenghem* man-

mansiones decem cùm ecclesia & omnibus appendicijs, id est, in *Maglina*, mansus vnus & villa *Gendelghem*, cum omnibus appendicijs suis, id est, terris, pratis, pascuis, siluis, villa *Slola & Slouderega & Desseldonck*, & *Tonenscla*, & *Spenghedonck*, & *Metmedonck*, cum ecclesia, villa *Singen*, cum appendicijs suis.

In villa *Hadertinia*, mansi duo, in villa *Benghina*, mãsi duo, in villa *Hembotus*, mansi duo, villa *Herlinghen*, cũ appendicijs, id est, terris, pratis, pascuis, siluis.

In pago *Curtracensi*, *Singhehem*, mansi decem, cum ecclesia & reliquis appendicijs, id est terris, pratis, pascuis, siluis.

IN *Haulinghem*, mansus vnus, in *Aspre*, quarta pars ecclesiæ, & septem mansus, in *Geudinghem*, mansi septem, villa *Esloia*, cum triginta octo mansis & ecclesia & reliquis adiacentijs, scilicet terris, pratis, pascuis, siluis.

IN *Caneghem*, cum mansis tribus & ecclesia in pago *Metelentensi*, in *VVilda*, mãsus vnus, in *Merendra*, mansi tres, in pago *Flandrensi*, in *Rodenborch*, mater ecclesia cum capella & omnibus appendicijs. *Melanthoys.*

Præcauentes itaque antiqui hostis insidias, quibus seruorum Dei quietem conturbare & multiformi calliditate molestare nititur, reuerendo Abbate *VVomaro* & eiusdem loci fratribus hanc nostræ auctoritatis tutelam, contra . . . . perturbationis iacula, opponendam concedimus.

VIDELICET vt prædicto Abbati, eiusque Fratribus nullus laicorum, siue clericorum, siue sęcularium, non aliquis Princeps vim aliquam inferat, nullus iudex publicus ex iudiciaria potestate in ecclesias, aut loca, aut agros, seu reliquas possessiones memorati cœnobij, quas moderno tempore infra ditionem nostri imperij iustè & rationabiliter possidet, vel eas quas in iure ipsius loci voluerit diuina pietas augere, ad caussam audiendam, vel fredas aut tributa exigenda, vel mansiones aut paratas faciendas, aut fideiussores tollendos, aut homines eiusdem monasterij, tam ingenuos quàm

seruos super terras ipsius commanentes, absque Abbatis iussu disstringendos vel vllas redibitiones aut illicitas occasiones quærendas, nostris vel futuris temporibus, ingredi audeat vel valeat, vel ea quæ supra memorata sunt penitus exigere præsumat, nec de ordinationibus monasterij, nisi ad hoc rogatus, secundùm regulam S Benedicti, se quisquam intromittat, nec vllam penitus vim banni aut similium inferat.

QVIETO itaque iure cuncta quæ possident, & quæ Deo auxiliatore, acquisituri vel adepturi sunt, vsibus eorum deseruiant, quatenus absque penuria & infestatione cuiusquam, tam pro anima venerabilis ARNVLPHI ceterorumque suorum benefactorum, quàm etiam pro totius regni nostri quiete & vtilitate, diuinis laudibus incumbentes, diuinam clementiam exorent.

QVISQVIS igitur cõtra huius præceptionis munimẽtum aliquid sinistri molitus fuerit, quod neminem facturum credimus, omnipotentis Dei iram incurrat, & iudicio fidelium conuictus, reatus sui pœnas exsoluens, centum auri libras coactus monasterio conferat, & quod illicitè tentauit, frustretur & inane fiat.

QVAE nostræ constitutionis auctoritas vt firmior inconuulsaque ....seruetur, hoc ei præceptum fieri iussimus, & annulo nostri palatij subfirmantes præcepimus insigniri.

DATVM III. Nonas Maij, regnante Domino LOTHARIO anno XII. Indictione X. Actum Nobiliaco feliciter, anno Dominicæ incarnationis DCCCC.
An. 967. LXVII.

NO

NOTATIONES.

MEIERVS in Annalibus Flandriæ an.967.diplomatis huius disertè meminit, vt & alibi aliorum à nobis productorum.

BALDVINVS BALZO.) De eo sic idem Meierus: *Anno 973. obijt Balduinus, qui & Balzo, cognomine Breuis, filius Rodulphi Comitis Cameracensis,* sepeliturque Gandaui ad D.Petri.

De Rodulpho, Balduini Ferrei filio, Balzonis patre, per Heribertum Veromanduorum Comitem in prælio an. 898. occiso, sic Regino Prumiensis, in gestis anni 899. *Rodulphus Comes pagi Cameracensis, frater Balduini Comitis Flandrensis, in ira commotus, propter castella ab Odone Rege sibi ablata, S.Quintini, & Peronam, dum deprædari non cessat Abbatiam S. Quintini, ab* Heriberto *Comite in bello occiditur.*

ARNOLPHVS siue Arnulphus, eo nomine secundus Flandriæ Comes, patrem Balduinum eo nomine tertium an 961.adhuc puer amisit. Eius immaturam imperio pueritiam auus paternus *Arnulphus Magnus* aliquamdiu rexit: quo defuncto curam illam *Balduinus Balzo* excepit.

GERBERGA.) De ea agemus cap.sequenti.

ANNO XII. Hic calculus annorum Christi & Lotharij Regis exactè respondet calculo Sigeberti in Chronico.

NOBILIACVS) seu Nobiliacum opidum, ac monasterium S.Vedasti, *la ville d'Arras*, est vetustæ Atrebatium ciuitati (quam Iulius Cæsar NEMETOCERNAM, Antoninus in Itinerario NEMETACVM nuncupat, quæque nunc *la citè d'Arras* dicitur) contiguum, muris tamen ac portis discretum. Monasterium ipsum, iam inde à temporibus Theoderici Regis, Nobiliacum est nuncupatum: vt ex eius diplomate constat. In ciuitate Episco-

pus Atrebatensis,cum collegio suo Canonicorum, resi-
det,& politicam iurisdictionem exercet: in Nobiliaco,
quod ciuitatem amplitudine multò nunc superat, Ab-
batia Vedastina visitur. Ea haut dubiè, postquàm à
Theoderico Rege copiosissimè ditata fuerat, occasionẽ
dedit & causam vrbis exstruendæ,confluentibus nimi-
rum cùm accolis tum exteris, ad S. Vedasti reliquias,
miraculis tunc celebres,honorandas.

Sic & Audomaropolis,*S.Omer*, in eadem prouincia,
Gislenopolis, *S. Gislain*,in Hannonia, Trudonopolis,
S.Tron,in ditione Leodicensi,& alia alibi opida origi-
nem atque incrementa sua monasterijs debent.

CAPVT XXXVIII.

Gerberga Francorum Regina alodium Marsanense, prope Traiectum Mosæ, donat monasterio S. Remigij Remensis an. 968.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. GERBERGA diuina dispensante clementia,humilis Francorum Regina.

Cùm omnibus sancta Ecclesia, ab exordio Christianæ Religionis rectè dispositis,quibusque ecclesiasticis vtilitatibus donis sit maximè ditata regalibus, dignum profectò ducimus, si morem antiquorum sequentes, ex rebus nostris

nostris eamdem honorantes sublimauimus, sperantes à Domino bonis æternalibus remunerari, cuius pietatis consilio actus nostros optamus in salutem d rigi.

Quocirca fidelium præstantium vniuersitati, simul & secuturorum notum sit posteritati, quemadmodum locum S. REMIGII magnifici Doctoris, Apostoli Francorum, gaudentes rerum incrementis feliciter prosperari, ac multiplici bonorum copia fortunatum haberi, delegantes solemniter per manus fidelis Aduocati nostri, Comitis ARNVLPHI, legitima vestitura cum consilio, pietate, benigno quoque consensu OTHONIS Imperatoris Augusti, tradidimus S. Remigio quoddam nostris nostri prædium, in alodio, in honore S. Petri consecratum, vocabulo MERSEN, in Comitatu MOSAVGAE, cum omnibus ad ipsum prædium pertinentibus, id est, *Duinam & Litam*, cum appendicijs suis, *Hertam & Angleduram*, cum appendicijs, superadditis etiam rebus alijs, quæcumque ex ipso fisco in ius dominicum iam olim deuenerant: adstantibus, etiam animo collaudantibus & confirmantibus GERARDO Tullensi Episcopo, atque Comitibus EMMONE & AVFRIDO, nonnullisque alijs viris. *Mersen.*

Fidentes itaque tanti patris & patroni nostri plurimùm meritis adiuuari, totumque hoc agentes pro salute videlicet nostra, & remedio senioris viri nostri piæ memoriæ GISLEBERTI, suique parentum, patris scilicet & matris RAGENERI & ALBRADAE, ea scilicet ratione, vt idem locus S. Remigij, qui semper ab antiquo regijs donationibus, vtpote caput Franciæ, fuerat honoratus, nostris etiam donis regalibus ditescat & polleat vberiùs, ipsumque alodium, vt sui proprium iure legitimo firmiter tenendo possideat in perpetuum, quatenus memoriam nostri, ac præfati viri senioris nostri GISLEBERTI apud se iugiter fixam idem locus habeat, suisque orationibus perpetuis & sacrificiorum muneribus & votis in conspectu Dei eiusdem memoriam pijssimè recolat.

Ipsum

Ipſum autem alodium omnium rerum integritate legitima ex terminatione conſtat,habẽs manſos octingentos duos,cum terris videlicet cultis & incultis, ſiluis,pratis,vineis,& paſcuis,campis, molendinibus, aquis,aquarumue decurſibus,exitibus & regreſsibus.

Ceterùm ſi quis fortè olim tentauerit hanc traditionem regiam inquietare,eique nefas aliquod ex aduerſo irrogare,pœnas temeritati ſuæ obnoxias, vt reus maieſtatis,exſoluat,imo etiam Deo & S.Remigio, cum omni emendatione, iuxta decretum ſatisfaciat. Et ſic hæc Regalis donatio noſtra inuiolabilis ſemper permaneat & inconuulſa.

Actum III.Idus Februarij anno Incarnationis Dominicæ DCCCCLXVIII.in præfato Comitatu, in villa quæ dicitur SARTA,annum XXXII.regnante D.Othone Imperatore inclyto,ac Cæſare Auguſto filio quoque eius æquiuoco regnante annum VII.

Signum dominæ GERBERGAE glorioſæ Reginæ,quæ Regiæ auctoritatis manu hoc ſcriptum, quod fieri iuſſit,dignanter corroborauit,& alijs confirmare mandauit.

Signum iuuenis magnæ indolis CAROLI.

S.ARNVLPHI Comitis,qui vice dominæ Reginæ hanc traditionem fecit.

S.Emmonis Comitis.	S.Aufridi Comitis.
S.Hubeti.	S.Huberti.
S.Gotrannis.	S.Franconis.
S.Gerardi.	S.Euruni.
S.Adelſtaui.	S.Himonis.
S.Godelmi.	S.Iſaac.
S.Theoderici.	S.Onulphi.
S.Wiberti.	S.Rolandi.
S.Rageneri.	

Data pridie Idus Februarij, manu dominæ Reginæ, & ſuſcepta à domino Abbate HVGONE, qui ibi adfuit cum ſuo aduocato EMMONE prædicto Comite.

NO-

NOTATIONES.

GERBERGA) Henrici Aucupis Imp. filia, Othonis I.Imp.soror, anno 929. primùm *Gislcberto* Lotharingiæ Duci, post *Ludouico Transmarino*, Francorum Regi, Caroli Simplicis filio an. 939. nupta fuit.

MARSNA) Reginoni Marsana, *Mersen*, palatium olim regium, nunc municipium amplum, secundo lapide à Traiecto Mosæ, cum monasteriolo seu Præpositura, vt loquuntur: quam ad nostra vsque tempora monachi Benedictini ex Remensi S.Remigij cœnobio, possederunt, & annis superioribus, via permutationis aliorum in Francia prædiorum, cesserunt Canonicis regularibus cœnobij quod Aquas curtus, *Eaucourt*, in Artesia nũcupant. Vide supra cap. 15.

GISLEBERTVS) seu Giselbertus Lotharingiæ Dux, primus Gerbergæ maritus, fuit RAGINERI Ducis (vt ipsum Regino in gestis anni 898. nuncupat) & ALBRADAE filius: vt ex diplomate iam recitato, itemque ex Flodoardi Chronico, & ex Fragmento Gallici scriptoris, quód ex Conrado Abbate Vrspergensi Petrus Pithæus recitat, certò constat.

IN Fragmento illo sic legitur: Hac tempestate REGENERVS vir nobilis, partium Caroli Simplicis fidissimus tutor, finem vitæ accepit, cuius exequijs Carolus interfuit Hisque peractis *Giselberto* eius filio iam adulto paternum honorem, coram Principibus, qui confluxerant, liberalissimè contulit. Hic cùm esset opibus & genere inclytus, & coniugio GERBERGAE, Henrici Transrhenensis filiæ, satis beatus, in nimiam præ insolentia temeritatem præceps ferebatur, multaque pro abiectione Regis Caroli moliebatur. Sed victus, Rhe-

num pertransiens, annis aliquot apud socerum suum Henricum, patrimonio priuatus, exulauit. Euoluto autem tempore, Henricus egit apud Regem Carolum, vt Gislebertus reciperetur in gratiam. Recepit itaque *Traiectum, Iupiliam, Haristallum, Marsnam, Littam & Capremontem.* Exinde in Celticam secessit, & in Neustriá transijt: sicque cum ROBERTO, Othonis siue Odonis Regis fratre, qui erat Dux Celticæ, consilium pertractauit, suggerens ei de regni susceptione, & Caroli abiectione. Procedente autem tempore Robertus, collectis Principibus, an. 922. Rex est effectus.

Sic ferè in Fragmento supra citato apud Conradum Abbatem Vrspergensem legitur. His consonant ea quæ Flodoardus in Chronico ad an 922. de Gisleberto narrat.

Eiusdem porrò, vt arbitror, Regeneri seu Ragineri Ducis est diploma, quod anno 913. Indictione prima, die 9. mensis Maij scriptum, Haræus in Annalibus Brabantiæ citat, quo is amplissimum latifundium monasterio S. Matthiæ Treuerensis dono dedit.

GISLEBERTVM verò fuisse fratrem Ragineri Longicolli, Hannoniæ Comitis, idem Flodoardus in Chronico ad an. 924. testatur: *Interea* Gislebertum Berengarius (*Lomensis seu Namurcensis Comes*) *qui sororem ipsius habebat, comprehendit; eumq́, oblatis obsidibus sibi pro eo filijs* Ragenarij, *fratris ipsius* Gisleberti, *dimisit. Idem verò* Gislebertus *dimissus, terram Berengarij* Ragenarijque *fratris sui,* & Isaac *Comitis (Cameracensis) deprædationibus plurimis vastat.* Vide plura cap. 32. suprà.

GERARDVS) Tullensis Episcopus, est is, nisi fallor, quem Leo IX. Papa in catalogum Sanctorum retulit: vt Wibertus lib. 2. De rebus gestis eiusdem Leonis cap. 6. & Sigebertus in Chronico ad an. 1052. commemorant.

CAROLVS) Dux Lotharingiæ, iuuenis hìc nũcupatur, vtpote an. 953. Lauduni matre Gerberga natus: vt idem Flodoardus in Chronico scribit.

ARNVLPHVS) Non Flandrensis, sed alterius pagi Comes, traditionem fecit tamquam Vicarius Gerbergæ.

De

De hoc Arnulfo agit fortaſſe Flodoardus in Chronico an.959.

EMMO) ſiue Immo Comes, primùm Brunonis Archiepiſcopi Colonienſis, ac Lotharingiæ Ducis conſiliarius fuit; pòſt hoſtis factus Capræmontem an.960. muniuit contra eumdem Brunonem; teſte Flodoardo.

AVFRIDVS) Comes Bratiſpantium pòſt Epiſcopus Vltraiectinus: de quo vide ſupra in Notis cap.32.

ISAAC) Comes Cameracenſis, qui varias contentiones cum Stephano & Fulberto Epiſcopis Cameracenſibus habuit: vt Baldericus lib.1.cap.65.& 70.narrat.

WIBERTVS) ſeu Guibertus Comes, & fundator Abbatiæ Gemblacenſis in Brabantia: de quo ſupra cap.32. egimus.

Ceterùm ex ſupradictis abundè liquet, *Raginerum Longicollum* non *Manaſsis* (vt Lipſius, & alij ſcripſerunt) ſed *Regineri* Ducis filium fuiſſe. *Manaſſes* autem (cuius occaſione error natus eſt) Comes in Burgundia fuit, itemque fundator monaſterij S.Vincentij in diœceſi Auguſtidunenſi, vbi & ſepultus iacet cum coniuge ſua HERMANGARDE. Ex ea filium reliquit GISLEBERTVM, qui Burgundiæ Dux fuit, poſt obitum *Hugonis* cognomẽto *Nigri*: vt Quercetanus in ſua Burgũdia teſtatur.

CAPVT XXXIX.

Otho II. Imp. prædia ablata monachis S. Bauonis Gandensis restituit an. 974.

IN nomine Domini Dei æterni, ac Saluatoris nostri, Iesu Christi. superna largiente clementia. OTHO Imperator Augustus. SI locis, diuinis cultibus mancipatis, emolumentum nostræ largitatis impendimus, id nobis procul dubio, ad præsentem vitam faciliùs transigendam, & ad æternam feliciùs capessendam, prodesse confidimus. Idcirco notum esse volumus omnium fidelium nostrorum, tam præsentium quàm futurorum industriæ, qualiter venerabilis WOMARVS Abbas cœnobij S. confessoris Christi BAVONIS, domini genitoris nostri OTHONIS, bonæ memoriæ præcellentissimi Imperatoris, excellentiam adierit, eius benignissimam interpellans Serenitatem, super aliquibus rebus, infra regni nostri terminos constitutis, prædicto cœnobio S. BAVONIS aliquamdiu iniustè præreptis, qui continuo more sibi consuetæ pietatis, eius libentissimè assensum præbuit iustæ petitioni, constituens & imperans præfato loco & fratribus easdem res, cum omni integritate restitui, quas etiam antea sæpè fratribus eiusdem loci, pro hoc æquè cum adeuntibus, benignè reddiderat, sed humani debiti sorte præuentus ad meliora, vt credimus, transmigrans, nullum super hoc Imperialis auctoritatis scriptum ediderat.

Qua-

QVAPROPTER post illius ex hac luce decessum iã dicti venerabilis Abbatis, monachi nostram adierunt Celsitudinem, rogantes vt secundùm pij nostri genitoris laudabile votum, nostræ quoque largitatis & immunitatis eis prospicere dignaretur auctoritas. Nos verò hæc omnia à fidelibus nostris comperta, procul dubiò vera esse non ignorantes, ob spem diuinæ remunerationis, ac pro salute animæ eiusdem carissimi nostri patris atque statu & incolumitate regni vel Imperij nostri, piam illorum nolumus frustrari petitionẽ, sed insuper res ipsas diu sibi ablatas, omni cum integritate, eis restituentes, nostræ auctoritatis immunitate ac tuitione confirmamus.

NOMINA autem rerum hæc sunt, hoc est, in pago *Tessandria*, *Nordrevvic*, cùm ecclesia & omnibus appendicijs, & in pago *Bragbatense*, *Setkleta*, cum ecclesia & omnibus suis adiacẽtijs: in pago quoque *Rien*, *Bouchołt*, æque cum ecclesia, & reliquis appenditijs.

HAEC ergò omnia sub perpetua immunitatis nostræ tuitione esse volumus, ita vt nullus noster Comes aut Iudex, aut Vicarius, aut publicus fisci exactor, vel Aduocatus, vel alius aliquis prænominatas villas ingredi audeat, ad fredas exigendas, vel paratas exigendas, vel hominibus præscripti monasterij inibi habitãtibus districtionem ingerendi, vel aliud quid potestatis exercendi, licentiam aut potestatem habeat: nisi Abbas & Aduocatus, quem sibi ipse vtilem & necessarium elegerit.

QVISQVIS igitur contra huius nostræ præceptionis munimen, quod futurum minimè credimus, aliquid sinistrum molitus fuerit, primò omnipotentis Dei iram incurrat, & iudicio fidelium conuictus, reatus sui pœnam exsoluens, centum auri libras coactus dicto monasterio reddat, & quod illicitè tentauerit, frustraretur & inane fiat. Et vt firmiùs maneat inconuulsumque seruetur, hoc ei præceptum fieri iussimus, quod & propria manu firmauimus, annulique nostri impressione signari iussimus.

Signum domini OTHONIS inuictissimi Imperatoris.
WILLIGISVS Cancellarius, ad vicem ROTBERTI Archicapellani notaui. Datum XII. Kal Febr. anno Dominicæ Incarnationis DCCCC. LXXIIII. Indictione
An. 974. II. anno regni Domini Othonis XIII. Imperij autem IIII. Actum *Bosgrat* in Domino feliciter, Amen.

NOTATIONES.

BOSGRAT.) Ita legitur in autographo, quod etiamnum Gandaui in archiuis palatij Episcopalis exstat: vt mirer, vnde Meiero in mentem venerit hic legere, *Actum Brosella*. Potuit is legisse *Bruohsela*, & non *Brosella*, in alijs duobus diplomatibus, quorum autographa ibidem adseruantur, & quorum prius sic finitur: *XIIII. Kal. Febr. anno Dominicæ Incarnationis DCCCC. LXXVI. Indictione IIII. anno vero regni domini Othonis XV. Imperii X. actum Bruohsela.*

Alterum sic finitur: *XV. Kal. Febr. anno Dominicæ Incarnationis DCCCCLXXVI. &c. vt supra.*

WILLIGISVS) Archiepiscopus Moguntinus, humili ortus genere, patrem habuit hamaxurgum seu carpentarium, qui victus quotidiani caussa, rotas & plaustra conficere soleret. Vtque sese intra rectæ rationis ac modestiæ gyrum contineret, pristinamque suam tenuitatem semper ob oculos haberet, passim in ædificijs & parietibus rotas pinxit atque incidit. Quas pro suis hodieque insignibus non solum Moguntina ciuitas, sed ipsi etiam Moguntini Archiepiscopi retinent.

CAP.

CAPVT XL.

Otho II. Imp. confirmat possessiones Ecclesiæ Leodicensis an. 981.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. OTHO diuina fauente clementia Imperator Augustus. Nouerint omnes nostri fideles, tam præsentes quàm etiam futuri, quòd venerabilis Episcopus Leodicē-sium NOTKERVS præcepta quædam nostris obtulit obtutibus, quæ ab antecessoribus nostris *Pipino, Carolo, Lodouico*, & item *Carolo*, Regibus Francorum, collata erant Ecclesiæ S. Mariæ & S. Lamberti, & insuper à patre nostro OTHONE Imperatore confirmata, super vniuersas possessiones eiusdem matris Ecclesiæ: quarum istæ sunt capitales, *Hoium*, *Fosses*, *Lobies*, *Tungres*, ... & super cetera loca, cum omnibus rebus & hominibus ad ea pertinentibus, vt omni publica potestate exclusa, in manu Episcopi singulariter consistant.

Nos itaque eamdem sanctę Ecclesiæ dignitatem considerantes, imperiali edicto præcipimus, vt nullus Comes, nullus Iudex, nisi cui Episcopus commiserit, audeat potestatem exercere super ea loca, neque placitum habere, aut freda, aut tributa, aut bannos aut telonia, aut reditus de statione nauium exigere, neque in quibuslibet alijs, quæ vel nunc habentur, vel de cetero habenda sunt.

SI QVIS autem contra hoc nostrum præceptum egerit

rit, & vllam vim in rebus ecclesiæ, sub nomine potestatis, fecerit, & bannum regium componat, & conatus eius irritus fiat. Hanc auctoritatem manu propria firmauimus & annuli nostri impressione signari iussimus.

Hildibaldus Cancellarius, ad vicem Willigisi Archicapellani, notaui. Datum VIII. Idus Ianuarij,
An.981. anno Dominicæ Incarnationis nōgentesimo octogesimoprimo, regni Othonis II. decimo nono, Imperij verò XIII. Indictione VI. Actum in Gruona.

NOTATIONES.

Hoium) opidum ditionis hodieque Leodicensis ad Mosam fl. ab *Hoio* eiusdem nominis fluuio sic dictum. Ecclesia S. Mariæ in Hoio pertinuit olim ad Ecclesiam Cameracensem. Vide Baldericum in Chron. Cameracensi lib. 1. cap. 52.

Fossas, Lobias) seu Laubias. Vide supra cap. 26. pag. 88. & 89.

Tungrorum) opidum, *Tungres*, Episcopi olim Tungrensis sedes, qui nunc Leodici residet ab anno 709. quo S. Hubertus cathedram Traiecto Leodicum transtulit, cum corpore S. Lamberti.

CAP.

CAPVT XLI.

Otho III. Imp. an. 985. donat Notgero Leodicensi Episcopo Comitatum Hoiensem seu Huiensem, quem Aufridus Comes antea tenuerat.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. OTHO, diuina fauente clementia, Rex. Cunctis fidelibus nostris, præsentibus scilicet atque futuris, per scripti huius prætitulationem manifestari volumus: quia adijt Celsitudinem nostram venerabilis, & fidelitatis nostræ in omnibus executor, NOTKERVS, Tungrensium vel Leodicensium Episcopus, vt ei vel successoribus suis, S. Mariæ, sanctoque Lamberto deseruituris, Comitatum HOIENSEM, qui in nostra ditione hactenus erat, quemque AVFRIDVS Comes, illustris vir, qui illum ad præsens tenebat, pro Dei honore, & prædictorum Sanctorum veneratione, ipsiusque Episcopi amore reddiderat, perpetuò habendum concederemus.

ET quia quod reliquum erat regiæ ditionis, in moneta scilicet, & telonio, reliquisque reditibus, munificentia Regum vel Imperatorum, prædecessorum nostrorum, Ecclesiæ S. Mariæ, in Leodio vel Hoio positæ, iam cesserat & dilectissima mater nostra THEOPHANIA Imperatrix, fiendum petebat, ratum duximus eius subseruire petitioni.

terſignari iuſsimus.

HILDIBALDVS Epiſcopus & Cācellarius, vice WILLIGISI Archicapellani, recognoui. Datum Nonis Iunij, anno Dominicæ Incarnationis nōgentefimo octogeſimo quinto, Indictione XIII. anno verò Tertij Othonis regnantis ſecundo. Actum in *Gilenheim*, feliciter, amen. 895.

NOTATIONES.

AVFRIDVS) ex Hoienſium & Bratuſpantium Comite cùm factus eſſet Epiſcopus Vltraiectinus, Otho III. Imp. Comitatum Hoienſem Eccleſiæ Leodicenſi perpetuò habendum conceſſit. Vide ſupra cap. 32.

PERPETVO) inquam, habendum conceſsit: quod nota, vt rarum illo æuo. Nam Comitatus & ſimiles præfecturæ ijs tēporibus non erant perpetuæ aut hereditariæ: vt in Annalibus Belgicis docui.

EEONANTVN.) Vide ſupra cap. 20. pag. 91.

CAPVT XLII.

Othonis III. Imp. diploma largitionis, quâ Theodericum Hollandiæ Comitem, auunculum suum, est prosecutus an.985.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. OTHO, diuina fauente clementia Rex. CVNCTIS fidelibus nostris, præsentibus scilicet atque futuris, manifestum esse volumus quomodo nos ob votum & amorem dilectæ genitricis nostræ, THEOPHANIÆ, videlicet Imperatricis Augustæ, nec non interuentu fidelium nostrorum ECBERTI Treuerensis Ecclesiæ venerabilis Archiepiscopi, ac nepotis nostri HENRICI Bauariorum Ducis, fideli nostro THEODERICO Comiti, quidquid nostro concessu hactenus in beneficium tenuit, inter duo flumina, quæ vocantur *Liora & Hisla* in proprium dedimus, cum omnibus vtensilibus, quæ in eodem beneficio, Regio concessu, per fructuarium vsum, ante hoc possedit, & totum quod nostra Regia concessione in villa *Sunnemere* dicta beneficiario vsu vsque modò, cum omni vtilitate illuc aspiciente, sed etiam in proprium deinceps tenēdum donauimus, adhuc quoque quidquid beneficij nostra de parte inter duo flumina *Medemelacha & Chimelosara (Gemerchi* dicta) tenuit, cum omnibus appendicijs ad idem beneficium pertinentibus, similiter in proprietatem habendam dedimus.

AD

Ad hæc etiam totum, quod de nostro iure, in pago *Texla* nuncupato, in beneficium tenuit, cum omni vtilitate ad hoc appendente (excepto quod vulgari lingua dicitur *Husiada*) ad integrum sibi in proprium tradidimus, in Comitatibus ita nuncupatis *Masalant*, *Kinhem*, *Texla*.

Et vt de prędictis rebus liberam habeat potestatem donandi, commutandi, seu quidquid voluerit faciẽdi, hoc nostræ auctoritatis præceptum conscribi, & annuli nostri impressione sigillari iussimus, manuque propria subterfirmauimus.

Signvm domini Othonis gloriosissimi Regis. Hildebaldvs Episcopus & Cancellarius, vice Willigisi Archicapellani recognoui. Data VIII. Kalendas Septembris, anno Dominicæ Incarnationis nõgentesimo octogesimo quinto, Indictione decima tertia, anno autem tertij Othonis regnantis secundo. Actum Nouiomago feliciter, amen. An. 981.

NOTATIONES.

Diploma istud recitat Ianus Dousa in suis Hollandiæ Annalibus.

De Theoderico Hollandiæ Comite, eiusq; coniuge Hildigarde, & eorum filio Egberto Treuerorum Archiepiscopo, vide infra Diploma anno 1083. datum de fundatione & dotatione Abbatiæ Egmondanæ.

que Martini incidat,& quasi profanus à sanctæ Ecclesiæ liminibus sequestratus existat. Et vt veriùs credatur firmiusque obseruetur, sigilli nostri impressione propria manu designauimus.

NOTATIONES.

DIPLOMA istud exstat apud Ioannem Gerbrandum Leidanum Carmelitam, in Hollandiæ Chronicis.

CETERVM AVFRIDVS, ex Bratuspantium seu Louaniensium & Hoiensium Comite, factus Episcopus Vltraiectinus, dedit eidem Ecclesiæ *VVesterlo*, & alias villas suprà nominatas in pago Riensi, haut procul ab *Herentalia*, Campaniæ Brabantinæ opido, sitas, quas hodieque Baro PETERSEMIVS, caput illustris familiæ *Merodiæ*, sub annuo censu possidet. An.994.

IDEM in *Monte sancto*, primo lapide ab Amersfurto ditionis Vltraiectinæ opido, an. 1006. monasterium Benedictinis monachis ædificauit, quod ann. 1050. in vrbem Vltraiectinam translatum, S. PAVLI nomine innotuit. Obijt autem an. 1008. aut proximè sequenti, in eodem illo suo cœnobio conditus. Vide supra Notas ad cap. 32. itemque Ioannem Becanũ & Guilielmum Hedam, rerum Vltraiectinarum scriptores. *S. Pauli Abbatia.*

AVFRIDI coniux HILSMVNDA seu HILSINDIS, exẽplo mariti, sæculum pariter relinquens, THORENSE virginum Canonicarum collegium, ad Mosam sesquimilliari à Maseica, ditionis Leodicensis opido, constituit ac dotauit: ad quod non nisi illustribus Comitum familijs prognatæ nunc admittuntur. Virginibus istis Canonici sex, amplissimè ab eadem Hilsmunda dotati, in sacris celebrandis subseruiunt.

CAP.

Et vt hæc donationis nostræ auctoritas stabilis & inconuulsa omni permaneat tempore, hoc præceptum inde conscriptum, manu propria corroborantes, sigillo nostro insigniri iussimus.

Signvm Domini Henrici Regis inuictissimi.

Eberhardvs Cancellarius vice Willigisi Archicapellani, recognouit. Datum pridie Idus Septembris, Indictione sexta, anno Dominicæ Incarnationis millesimo octauo, anno verò Domini Henrici secundi regnantis septimo. Actum Treueris feliciter, amen.

NOTATIONES.

SHERIBERTVS) Coloniensis Archiepiscopus anno 1021. die 16. Martij ad meliorem vitam transijt, ex opposito vrbis Coloniensis in monasterio Tuitiensi, à se condito, sepultus. Vitæ eius historiam scripsit Rupertus Abbas Tuitiensis à Surio editam.

BALDRICVS) Leodiensis Episcopus, fundator Abbatiæ S. Iacobi, in vrbe Leodicensi, anno 1017. viuere desijt, & successorem habuit Wolbodonem.

BALDRICVS Comes) Leodicensis fuit, vt suspicor. Olim pleræque ciuitates episcopales, vt Cameracum, Atrebatum, Ambianum, & aliæ, suos Comites habuerũt.

Ambo Nithe) Duo hîc flumina notantur, quę *Nithe* seu *Nethe* nomen hodieque gerunt in Campania Brabantina, & in opido Lirano confluunt, videlicet *Netha maior & Netha minor*.

Thila) seu Thilia, *Thy* Gallis, Dilia, *Dyle* Teutonibus, flumen prope Genapiam in Gallo-Brabantia ortũ, Villariense ord. Cisterciensis monasterium alluit, exinde Fura riuo Louanij auctum, in Demeram ac denique in Scaldim influit.

Heiste) municipium, agri Riensis hodieque notum. *Heist op den berg*.

Iesus Christus, qui ad vitam prædestinatis dicturus est in mundi fine, *Esuriui, & dedistis mihi manducare, nudus fui & operuistis me.*

Hac itaque diuina veritate compulsus Sasvvalo, vir timoratus, Dei clementia prouidente, qui omnem creaturam vult in agnitionem veritatis venire, & vitam beatam promittit diligentibus se, ad humilitatem paruitatis nostræ venit, qui deputatus sum indignus procurator Nouiomensis & Tornacensis Ecclesiæ, & postulans quatenus & eius petitioni fauere & Deo vota ipsius satagerem offerre.

Idcirco notum fieri volumus tam præsentibus filijs Ecclesiæ, quàm posteritati futuræ, & successoribus sedis in præsentiarum nobis commissæ, quòd eidem Saswaloni succenso cœlesti amore, & territo peccatorum suorum immensitate, ego prædictarum immeritus Ecclesiarum Pastor, Hvgo nomine, & consensu clericorū nec non & fidelium laicorum nostrorum, ex sanctorum Patrum traditione & sacrorum Canonum auctoritate concessimus collibentiam, cum corroboratione potestatis ecclesiasticæ. Deprecatus est siquidem, vt altari libertatem concederemus, quod est in villa *Phalempin*, in Comitatu videlicet *Carenbam*, quatenus ibi ædificaret Abbatiam in honore B. martyris *Christophori*, & ibi stabiliret pauperum Christi clerimoniam, eamque sub obtentu charitatis dotaret appendicijs terrarum atque familiarum, vnde haberent ipsius Abbatiæ clerici alimoniam.

Annventibvs itaque voto suo Baldvino Marchione, nec non & Adela regali Comitissa, eius coniuge, absoluendum decreuimus, ea videlicet ratione, vt amodò careat omni venditione, & qualibet commutatione, & pristina seruitute, duos tantummodò solidos singulis annis soluat ad Synodum Episcopalis censuræ. Curam animarū Episcopus electo ab ipsis fratribus Priori delegabit ipsius cateruulæ, & sic erit libera ab omni reliqua conditione, nec non & Principis potestate.

Haec sunt igitur, quæ liberaliter attribuit, fauente

prędictoPrincipe, idem SASWALO eidem Abbatiæ, terras optime fertiles, in villis videlicet *VVilleradi prato, Riuocnrt, Burkung.*

HAEC autem sunt nomina seruorũ per familias eidẽ Abbatiæ cõcessa, *Dodo*, & vxor eius, cũ infantibus, *Bernardus* cum vxore & filijs, *Florbertus* cum vxore & filijs *Dauid, Tetuũ, Algis, Berengarius, Tetricus, Heibertus, Gunterus*, *Erembertus, Alguerus, Girhardus, VVille, Rodulphus, Remaldus, Rainerus, Constantus, Alaldus, Bernardus.*

SI quis igitur posthac (quod absit) temerarius filius Belial, contra hæc instituta insurrexerit, iram incurrat Omnipotentis, & deleatur nomen eius de libro viuentium, & cum iustis non scribatur.

ACTVM Tornaco, Pontificali sede, regnante in æternum Domino nostro Iesu Christo, anno Incarnationis eiusdẽ millesimo tricesimo nono, Indictione septima, imperante gloriosissimo Rege HENRICO, anno duodecimo, HVGONE Præsulatum agente, anno nono.

Signum Hugonis Episcopi.
S. Fureli Archidiaconi.
S. Malbodi Abbatis cęnobij.
S. Amandi, cum reliquis fratribus.
Hugo Tornacensis ecclesię Cancellarius scripsit.
Signum Balduini Marchionis Flandrię.
S. Adelę, Regię prolis, Comitissę.
S. Filiorum eius, Balduini & Roberti.
S. Eustathij Comitis.
S. Rogerij Comitis.
S. Roberti Atrebatensis.
S. Walteri Cameracensis.
S. Hugonij. S. Amaldi.
S. Rodulphi. S. Anselmi.
S. Reingauldi. S. Saleconis.

NO-

NOTATIONES.

SASWALO) Caſtellanus Inſulenſis: quę vrbs eſt Flandrię, mercatu celebris, Gallis *Lille*, Flandirs *Ryſſel.* Florentium Vander Haer de Caſtellanis Inſulenſibus lege.

CAREMBAN) Comitatus, in quo ſitum eſt Falempinum.

BALDVINVS) Cognomento Pius, Marchio & Comes Flandrię.

CAPVT XLVI.

Gerardus I. Cameracenſis & Atrebatenſis Epiſcopus fundat ac dotat abbatiam S. Andreæ, monachorum Benedictinorum, an. 1046. *in Caſtro ſeu Caſtello, Cameraceſij, ditionis epiſcopalis opido.*

INTER cetera bonorum operum exercitia, non mediocriter viget eleemoſyna, cùm ſcriptum ſit, *Date eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis.* Huius itaque rei animaduerſione diligenter pręcepta, ego GIRARDVS Cameracenſium, nomine, non

decim denarios mihi & successoribus meis quotannis soluat.

WATENNIAS dedit BERNARDVS ad hunc locum, medietatem pro anima matris suæ, medietatem pro sua. De *Theoderici* monte dedit FVLCO & soror eius ELICHINDIS medietatem, & BERNARDVS aliam medietatem pro filio suo, quem ibi monachum fecit. *Petrosum*, quod acquisiui à *Ioanne* decem libris. *Hinlui curtis*, quam acquisiui cum filijs *Gamelonis*, HVGONE & RODVLPHO. *Biresrum*, cuius medietatem ODO, propter plurimas prædas dedit, & aliam medietatem ab vxore eius acquisiui duodecim libris.

ROMERIAS, terram *S. Humberti* totam, plurimis annis destructam, villam & ecclesiam ad opus supradicti cœnobij restruxi, & pro censu quinque solidos monachis de *Maricolis* singulis annis soluendos constitui. De *Chimaneis* tertia pars, inter *Elogiam & Gondrecheias*, viginti tres mansi, quos pro *Godescalci* anima, sine vlla aduocatia, quietos & omninò liberos accepimus.

Altare de *Vendelgeias*, altare de *Orceto*, altare de *Fontanis*, altare de *S. Martino*, altare de *Furnis*: hæc quinque concedo fratribus eiusdem loci hac lege tenenda, videlicet sine personis, sine redemptione, & obsoniorum persolutione, excepto quòd singula eorum per singulos annos duodecim denarios soluant.

ET hoc oro vos, successores mei carissimi, vt id ipsum pro animabus vestris inuiolatum manere consentiatis. Volo namque vt certum teneatis, quòd hanc eleemosynam tam animæ vestræ, quàm nostræ profuturam deuoui. Igitur eam, sicut prædestinata est, vestram facite: tutelam huic loco, pro viribus vestris, ferte, augete, prouehite, & monachos illos regulariter faciatis viuere.

IN

In omnia, quæ prælibauimus, donaria, per huius chartæ instrumenta, huic S. Andreae monasterio contrado, & nominis nostri & fidelium nostrorum titulo auctorizo. Quod vt inconuulsum maneat & inuiolatū, ipsorum fidelium nostrorum, tam clericorum quàm laicorum testimonio corroborauimus.

Signvm Lietberti Præpositi & Archidiaconi.
S. Adelini Archidiaconi.
S. Gerardi Archidiaconi.
S. Guonis Archidiaconi.
S. Ingelberti Archidiaconi.
S. Fulbaldi Archidiaconi.
S. Franconis Decani. S. Ioannis Castellani.
S. Adonis militis. S. Vdonis militis.
S. Oilbardi militis. S. Ioannis militis.
S. Ostonis militis. S. Lilberti militis.
S. Wedrici militis.

Si quis autem de his omnibus, quæ ad hunc locum contulimus, quidquam auferre, & in proprios vsus vertere voluerit, auctoritate Dei Patris omnipotentis, excommunicatus & damnatus sit, nisi resipuerit, & ad satisfactionem & emendationem venerit.

S. Domni Gerardi Pontificis.

An. 1045. Actvm Cameraci anno Dominicæ incarnationis millesimo quadragesimo sexto, Indictione decima quarta, regni verò Henrici Regis anno nono, Præsulatus domni Gerardi tricesimo sexto.

Fvlchervs Archicapellanus recognouit.

NO-

NOTATIONES.

LIETBERTVS Præpositus & Archidiaconus, qui primus hanc donationem signauit, Gerardo I. Episcopo an. 1049. defuncto, in cathedra Cameracensi succesit. De quo vide Balderici Chronicon Cameracense.

S. MAXELLENDIS.) De ea vide Baldericum in Chron. Cameracensi lib. 1. cap. 23. & seq.

VENDELGEIAS) *Vendegies* vicus pro maiore parte nunc inclusus Castello Cameracesij.

SORORES S. Gertrudis de Niuella) sunt hodie virgines Canonicæ nobiles Niuellenses in Brabantia, à S. Gertrude eiusque matre Itta dotatæ.

ANDRELECH) siue *Anderlecht*, Anderlacum latinè, vicus haut procul à Bruxella, cum collegio Canonicorum SS. Petri & Guidonis.

MARICOLIS) Abbatia Benedictinorum in diœcesi Cameracensi: de qua vide supra cap. 20. & cap. seq.

CAPVT XLVII.

Conradus Imp. confirmat fundationem Abbatiæ S. Andreæ in Castello Cameracesii, à Gerardo I. Cameracensi Episcopo factam, an. 1033.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. CONRADVS, diuina fauente gratia, Romanorum Imperator Augustus, credimus & scimus nobis verè proficuum, & ad transeũtis vitæ cursum prosperè transigendum, & ad æternæ brauium felicitatis obtinendum, si ad promouendas siue tuendas res ecclesiasticas imperij nostri profecerit auctoritas.

QVARE innotescimus omnibus Christi fidelibus & nostris tam præsentibus quàm futuris, quia GERARDVS Antistes, noster fidelis, & ad profectum animæ suæ, & omnium ante se & post se Episcoporum Ecclesiæ Cameracensis, ad conseruandam quoque incolumitatem nostri & nostræ coniugis, filijque nostri, ad obtinendã etiam pacem & prosperitatem Imperij, quamdam Abbatiam in honore B. ANDREAE Apostoli construxit, sitam in suburbio quod PERONA dicitur, ante CASTRVM siquidem quod S. MARIAE nuncupatum, iam pridem prædecessor eius ERLVINVS videlicet Episcopus, fauente tertio OTHONE Imperatore, exstruxerat, in munimentum contra omnes incursus malignorum, inibi cir-

circumquaque exuberantium, in quo ipse Episcopus Gerardus B.SARII confessoris,& S.MAXELLENDIS virginis sacra deposuit somata:quæ virgo scilicet, propter inextorquibilem sui cœlibatus pudicitiam, ibi propè capitis sectione martyrij consecuta sit palmam.

QVAM profectò Abbatiam idcirco ibi esse prælegit, vt quia prædecessor suus hinc munierat Cameracense Episcopium,per humanæ equidem tuitionis castrum, ipse insuper diuinum procuraret præsidium, per orationes siquidem monachorum,Deo ibidem iugiter famulantium.

DEDIT autem ipsi Abbatiæ quantum est monasterium,telonei medium in ipso municipio,soluentis nūc per singulos annos libras viginti quattuor,in annali verò mercato totum concessit teloneū:ecclesiam de *Vendelgeias*,quæ in suburbio est, cum appendicijs suis, ecclesiam de *Ferrarias*,cum appendicijs & partem terræ, quam ibi S.Maria videbatur habere:ecclesiam de *Orceto*,cum appendicijs suis,prędium quod dicitur de *Monchin*,& ad *Briastum* cum molendinis & cambis, & reliquis appendicijs suis,quæ ex magna parte ipse Episcopus emit, ecclesiam de *Florinis* pro quibusdam partibus,quas in concambium reddidit ei apud *Corbreium*, in Comitatu *Lommensi*,& apud *Villare* in *Darnoensi* alodium,quod acquisiuit Episcopus vocatum ad *Fontanas*,cum ecclesia & reliquis appendicijs; ecclesiam de *Lineias* cum appendicijs,in suburbio Cameracensi ecclesiam S.Martini, & cambam iuxta, & molendinum vnum:in *Attrebato* mansionalia tria: ecclesiam de *Fornis* cum appendicijs,in *Brabanto* apud *Ham*,quod S.Maria ibi priùs habebat,& partem,quam *VVidericus*,& *Ioannes* frater eius Episcopo tradiderunt, quod concambiauit de alodio quod *Arnulfus* ei aliàs dederat.

ERGO omni ritè peracto publicè & in pleno colloquio,quatenus impensus labor non periret, sed defensum & securum maneret, & pro incolumitate nostra & nostræ coniugis,filijque nostri,& pro statu regni Dei clementiam exoraret iugiter,per hoc nostrę auctorita-

tis præceptum firmiter iubemus, ne quis vlterius vlla calumnia offendere præsumat.

ABBATIAM quoque S. HVMBERTI in *Maricolis*, quam idem Episcopus, expulsis inde inreligiosis Canonicis, in priorem monachorum ordinem reformauit, præcipimus dein inlibatam perseueratum iri.

HVIVS itaque præcepti auctoritatem, vt in nomine ipsius, qui nobis præcipiendi concessit potestatem, pleniorem obtineat vigorem, & à fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ ac nostris diligentiùs conseruetur, & manu propria firmauimus, & sigilli nostri impressione signari iussimus.

SIGNVM domini CONRADI Romanorum Imperatoris Augusti.

BVLCHARDVS Cancellarius recognouit. Datum Indictione secunda, anno dominicę Incarnationis M. XXXIII. anno domini CONRADI regni XI. Imperij autem V.

NOTATIONES.

CASTRVM S. MARIAE) hodie inclusum est opido Episcopi Cameracēsis, quod Castellū Cameracesij, *Chasteau en Cābresi* nūcupatur, quodq; ERLVINVS siue HERLVINVS Camerace͂sis Episcopus muniuit, & in formā opidi redegit: indulgente & probante *Othone III.* Imperatore, cuius diploma anno Christi millesimo primo Rauennæ datum Baldericus in Chron. Cameracensi lib. 1. cap. 112. recitat. Prædicto opido inclusę sunt & villæ *Perona & Vendelgeias*, pro maiori parte, quarū villarum in diplomatibus iā recitatis & apud eumdem Baldericum frequens est mentio.

S. SARIVS) putatur fuisse Pastor seu Parochus *Lambris*, vico celebri ad Scarpū fl. prope Duacum; cuius soma seu corpus inde Cameracum, ac demum ad Castellum

lum Cameracesij, per Gerardum I. Episcopum, vnà cũ corpore S. Maxellendis virginis, est translatum. De Lãbris, olim fisco ac portu regio, Ecclesiæ cathedrali B. Mariæ Cameracensis per Carolum Simplicem Francorum Regem dato, idem Baldericus lib. 2 cap. 12. & alibi agit.

S. MAXELLENDIS) sectione capitis palmam martyrij consecuta est, vt in Conradi Imp. diplomate notatur, Calderiaci, *Caudry*, tertio lapide à Cameraco itemque à Castello Cameracesij. Passa est autem circa an. 670. exstatque vitæ ac passionis eius historia apud Surium tomo. 6.

ORCETVM) hodie *Os*, BRIASTVM, VILLARE seu VASVILLARE, & alias villas, à Gerardo Episcopo donatas monasterio S. Andreæ, à se fundato, recitat Baldericus in citato Chronico lib. 3. cap 49.

CAMBA) nostratibus *Cam*, est officina coctoria cereuisiæ: quo genere potus, ex Cerere seu granis confecto Belgæ passim vtuntur, ob vini defectum, quod apud nostrates vix nascitur: aliunde tamen copiosè aduehitur.

FORNIS) hodie *Fourne*, vicus diœcesis Cameracensis, in Castellania Insulensi, vbi celebris est Deiparæ cultus, ac frequens piè peregrinantium, præsertim mulierum prægnantium, concursus. *Fourne.*

HAM IN BRABANTO) arx & vicus est agri Alostani, ad Demerã fluuium, haut procul ab ipso opido Alosto, quem vicum frater S. Gudilæ Episcopus Cameracensis (siue is fuerit ABLEBERTVS siue HILDEBERTVS) dono dedit Ecclesiæ B. Mariæ Cameracensis. *Ham.*

MARICOLIS.) Notet hîc lector, in Maricolensi S. Huberti Abbatia monachos Benedictinos à Gerardo I. Cameracensi Episcopo collocatos fuisse, amotis Canonicis.

INDICTIONE II.) Sic in autographo disertè legitur, adeoque calculus Indictionum, à veteribus vsurpatus, vno anno differt à calculo quo nunc vtimur. Quod in isto diplomate, itemque in superiore, & alijs alibi non semel obseruauimus.

CAPVT XLVIII.

Baldricus Comes Bracbatensis fundat collegium Canonicorum in vrbe Bruxellensi, anno 1047.

VIDQVID in hoc sæculo fundamento bonitatis quisquam superædificat, apud Dominum in æternaremuneratione retribui confidat.

QVAPROPTER egoBALDRICVSparochialem ecclesiam BRVCSELLIS cõsecrari feci,& in ea corpus sanctissimæ virginis Christi GVDILAE, quanta potui honorificentia,transtuli,quod in ecclesiola S.GAVGERICI negligenter positum inueni,eidemque sanctissimæ virgini, cum appendicijs omnibus, ipsam ecclesiam, pro animæ meæ meorumque propinquorum remedio, legaliter coram omnibus tradidi, addens quinque mansos in *Hascreold*,& in *VVolevve* septem bonaria. Hoc totum quamuis esset parum, in clericorum duodecim præbendas de di,& diuisi,quos ibi ad seruiẽdum Deo & sanctæ virgini constitui, pro animæ meæ heredumque meorum & proheredum redemptione, eisque in pascuis, siluis, teloneis talem concessi libertatem,vt absque vllius r edditu seruitutis,liberè horum fruerentur vtilitate.

HIS ita constitutis,quorum ecclesia nullo erat iuuamine fulta,& vndique egens auxilij,ad eius ædificationem

nem redimiculi præbendarum partem dimisi, ne statum eleemosynæ omninò viderer vendere pretio. Ad hoc etiam concessi illis, vt vnusquisque fratrum ipsorum, post vitæ suæ spatium, per annum integrum, præbendam suam, cuicumque sibi placuerit, relinquat, & si quis eorum supra præbendariam terram ædificauit quidquam, per annum istum heres eius, aut cuicumque ipse adhuc viuens concesserit, ædificationes eius sibi auferat.

Si quis autem, quod absit, heredum aut proheredum meorum, aut etiam extranea quælibet persona, hanc meam traditionem peruertere, & inde demere tentauerit quidquam, iram Dei, & offensam S. *Michaelis* Archangeli, cuius in prædicta ecclesia veneratur memoria, & prædictæ S. Virginis in perpetuum incurrat, & excommunicationem sancti Pontificis, quæ in præsentia cunctorum, qui aderant, terribilis resonabat, nũquam euadat, sed semper huius vinculi nodo appareat, ante vultum Altissimi, constrictus.

Actvm publicè Brvcsellae anno Dominicæ Incarnationis millesimo quadragesimo septimo, Indictione decima quinta, Leone Nono in Apostolica sede præsidente Pontifice summo, regnante Henrico Imperatore tertio, Cameracensium pontificalem cathedram domino Gerardo obtinente Præsule, qui in his omnibus, cum vxore mea Oda, adiutor mihi exstitit, tam auxilio quàm consilio, & præsens eamdem ecclesiam dedicauit, &, vt præscriptum est, excommunicatione omnia firmauit. Eius præsentia sunt omnia ibi constituta, & testibus idoneis firmata.

Signum domini Gerardi prædicti Episcopi.

S. Gerardi Archidiaconi.
S. Emelini. S. Ingelberti fratris eius.
S. Sigeri. S. Folcardi.
S. Onulfi filij eius.
S. Gerardi. S. Lietberti.
S. Azonis prebyteri. S. Folberti presbyteri.
S. Ostonis. S. Ioannis.

S. Fastradi.	S. Ioannis.
S. Stepponis,	S. Siberti.
S. Thiedonis Decani.	S. Hennezonis.
S. Hartfridi presbyteri.	S. Adelardi.
S. Radulfi.	S. Emmonis.

NOTATIONES.

BALDRICVS) aliàs LAMBERTVS, vt ex subiuncto diplomate LIETBERTI Cameracensis Episcopi liquet. Alij eum vocant *Lambertum Baldricum.* Fuit autem Baldricus Comes Louaniensis, & vxorem habuit Odam, Gozilonis Ducis filiam. Ad Tornacum an. 1054. cæsus, maiorum tumulo apud Niuellas est illatus, relicto filio ac successore HENRICO. De Comitibus Louaniensibus vide Lipsij Louanium, & Fastos nostros Belgicos.

S. GVDILA) virgo, & ciuitatis Bruxellensis patrona circa annum 712. obijt, in vico *Ham* ad Teneram fl. haut procul ab Alosto opido sepulta. Caroli Magni Imp. æuo, è terra, more Ecclesiæ Gallicanæ, eleuata, inde transuecta est *Morsellam* seu *Mortesellam,* condito ibidem monialium cœnobio. Distat autem Morsella primo lapide ab Alosto: in cuius loci cœmiterio hodieque capella S. Gudilæ sacra visitur. Exinde *VVenemaro* cœnobij illius prædia occupante, S. Gudilæ corpus à CAROLO Lotharingiæ Duce inde Bruxellam circa an. 980. translatū, & in vetustissimo vrbis templo, quod S. GAVGERICO Cameracensi Episcopo sacrum, in *Sennæ* fl. insula visitur, est collocatum. Ex hoc templo ad nouam basilicam in monte Bruxellis à se constructam BALDRICVS transtulit, præsente Gerardo I. Cameracensi Episcopo.

REDIMICVLVM præbendæ) id est, reditus seu census

vnius anni præbendæ vacantis, ad vsum fabricæ templi.

PER ANNVM INTEGRVM, &c.) Anni vnius reditum intellige, quem Annum gratiæ nuncupant quique heredibus cedit.

ANNO MXLVII.) Sic in autographo expresse legitur, quod non semel vidi. Datum est autem hoc diploma (nisi fallor) ante Pascha anni millesimi quadragesimi octaui, stilo Romano, anni exordiū a Kalendis Ianuarijs incohante. Itaque stilo veteri Cameracensi ac Gallicano, annum à Paschate incohante, annus qui in diplomate notatur, millesimus quadragesimus septimus, esset nobis, Romano stilo nunc vtentibus, annus millesimus quadragesimus octauus.

HAEC visum fuit breuiter notare, propter disputationem, quæ est de initio pontificatus seu electionis LEONIS IX. Papæ. Is namque Bruno dictus cum esset Tullensis Episcopus, HENRICO Imp. agente, Wormatiæ existens, an. 1047. aut 1048. electus est Pontifex. Romam inde petens, anno demum 1049. à clero Romano est electus, & die 12. Februarij Papa consecratus, adsumpto Leonis IX. nomine: vt Onuphrius Panuinius & Baronius supputant. Obijt autem an. 1055. XVI. Kalend. Maij, vitæ sanctitate ac doctrina clarissimus: ideoque tabulis Martyrologij Romani meritò adscriptus. Res eius gestas *VVibertus* Archidiaconus coætaneus, libris duobus Lutetiæ editis descripsit. Itinerarium eiusdem, ab *Anselmo* monacho Remensi litteris consignatum, cuius Sigebertus lib. De scriptoribus ecclesiasticis meminit, Remis ms. exstat.

CAPVT XLIX.

Eccleſia Bruxellenſis, in qua Lambertus Comes Louanienſis Canonicos poſuerat, libertate donatur à Lietberto Cameracenſi Epiſcopo.

LIETBERTVS, Dei gratia Cameracenſis videlicet Epiſcopus, omnibus ſuis ſucceſſoribus, Coepiſcopis & ceteris Chriſti fidelibus, hereditatem promereri cum Sanctis in cæleſtibus.

SICVT ędificatores domus Domini Deo placere confidimus, ita coadiutores & defenſores ipſius domus, gratia Dei condonari non dubitamus. Ita namque Salomon in veteri teſtamento, ædificato templo Domini, audiuit reuelationem diuinæ promiſſionis; in nouo verò teſtamento Apoſtoli & ſancti ſucceſſores eorum ædificando eccleſias, & deſtruendo delubra, amici Dei appellati ſunt. Vnde proculdubio credimus exiſtere, ſimiliter amicum Dei, quiſquis Eccleſiam Dei conſtruere & exaltare ſtuduerit.

Hoc igitur in animo ſemper cum Dei gratia retinens, cum à Comite HENRICO ſuper eccleſia Bruſellenſi in qua Pater eius LAMBERTVS Comes Canonicos poſuerat, poſtularetur, propter Deum & amorem Comitis, vtilitati etiam Eccleſiæ noſtræ conſulens, annui ipſius petitioni.

ANNVI enim & annuo, vt ipſa Bruſellenſis eccleſia libera

libera sit amodò à persona, & ab omni redēptione: excepto quod per singulos annos in festiuitate S. Lucæ Euangelistę, id est, in dedicatione Cameracensis ecclesiæ, duo solidi mihi vel successoribus meis, pro ipsa ecclesia soluantur, Brucsellensis monetæ.

Vt autem factum hoc ratū maneat & inconuulsum, chartam hanc iussi inde fieri, quam sigilli mei impressione firmaui & bonorum virorum, tam clericorum quam laicorum, testimonio roboraui.

SIGNVM Gerardi Archidiaconi.
S. iterum Gerardi Archidiaconi.
S. Nazelij Archidiaconi.
S. Warmundi Archidiaconi.
S. Sigeri Archidiaconi.
S. Franconis Archidiaconi.
S. Widonis Archidiaconi.
S. Henrici Comitis,
S. Reneri Comitis, eius fratris.
S. Casatorum siue domesticorum nostrorum,
S. Ioannis. S. iterum Ioannis.
S. Amelrici. S. Balduini.
S. Engebrandi. S. Oilardi.
S. Falconis. S. Gillardi.
S. Hugonis. S. Herimberti.

ACTVM est & sancitum hoc Cameraci, anno ab Incarnatione Domini millesimo ..... Indictione sexta, regno videlicet HENRICI Regis vicesimo secundo, anno prælatus domni LIETBERTI Episcopi vicesimo tertio.

NOTATIONES.

LIETBERTVS Cameracensis & Atrebatensis Episcopus Gerardi I. successor, sedit annis. XXVII. & anno salutis 1076. viuere desijt, locum eius excipiente Gerardo eo nomine Secundo. Post cuius obitum diuisus est Episcopatus, & Atrebatensis Ecclesia proprium sibi Episcopum anno. 1094. accepit.

HENRICVS Comes Louaniensis fuit filius Lamberti seu Baldrici Comitis, cuius diploma superiore capite recitauimus. Henrici soror fuit MACHTILDIS seu Mathildis, quæ ex Eustathio Bononiæ ad Oceanum Comite, Eustathium genuit, Godefridi Bullonij patrem. Obijt autem Henricus anno. 1065. filios ex Adela coniuge reliquit *Henricum, Godefridum & Raginerum seu Renerum*, quorum postremus huic diplomati subscripsit, & in Hispania anno. 1077. perijt.

HENRICVS Henrici filius coenobium Affligemiense, tertio milliari à Bruxella anno. 1086. condidit, & in diplomate fundationis, infra à nobis recitando, *Bracbatensis patriæ Comitem & Aduocatum* se nuncupat.

HENRICO in ludis militaribus anno. 1069. Tornaci occiso, & Niuellis apud maiores humato, successit frater GODEFRIDVS BARBATVS Princeps laudatissimus, cui Henricus IV Imp. anno. 1105. Ducatum Lotharingiæ contulit.

CAP.

CAPVT L.

Philippus Francorum Rex an. 1063. confirmat fundationem collegij Canonicorum in Harlebeca, à Balduino Insulano, Flandriæ Comite, eiusque coniuge Adelaide factam.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Ego PHILIPPVS gratia Dei Francorum Rex. Si conditionem nostræ mortalitatis, quam pro primi parentis inobedientia incurrimus, lenire vel solamen inferre curamus, cum ex toto eam euellere nequeamus, nihil est tam proficuum, quàm pro temporalibus æterna commutare, pro momentaneis perpetua acquirere. Restat ergò, vt quod per nos obtinere non possumus, eorum iuuamine, qui diuino cultui sunt mancipati, orationibus & beneficijs adipiscamur.

HAEC ideò præmisimus, quoniam Comes BALDVINVS, iustitiæ & pacis cultor, instinctu suæ coniugis & amitæ nostræ ADELAIDIS, nostræ Serenitatis adierit præsentiam, rogans & obnixe postulans, vt nostræ auctoritatis præcepto corroboraremus Abbatiam quandam Canonicorum, quam monitu & precatu suæ venerabilis & religiosæ coniugis ADELAIDIS, fundauerat in loco, qui HARLEBECA

vocatur, & titulo & memoria S. SALVATORIS prænotatur.

SVNT autem ea quæ ibi concessit & deuotè condonauit ista, scilicet ecclesia cum altare, capella *Sueuengehem*, appendens illi ecclesiæ, altare de *Maldengehem* cum ecclesia, ecclesia de *Trellengehem*, sex mansa terrę libera à Comitatu, vnum mansum terrę ab antiquis, quando ipsa ecclesia primitus fuit constructa, duo bonaria, quæ dedit *Gisla*, vnum bonarium quod dedit *Reinfridus*, duo bonaria quæ dedit *Agentrudis*, duo bonaria quæ dedit *Bergundis*.

Hæc omnia prælibata præcipiendo mandamus, & mandando præcipimus, & etiam sigilli nostri impressione adstipulando firmamus, vt sicut AQVENSIS Abbatia, Caroli Magni institutione & largitione fundata, à dominatione Leodicensis Episcopi est libera, & sicut S. MEDARDI Abbatia ab Episcopo Suessionensi manet quieta, nec non S. MARTINI ab Archiepiscopo Turonensi, ita & ista ab Episcopo Nouiomensi. Quod si aliquis huic nostræ corroborationi occurrere vel obuiare præsumpserit, fisco nostro auri centum libras componat: insuper & sua calumnia irrita in perpetuum maneat.

ACTVM Parisius publicè anno incarnati Verbi Millesimo sexagesimo tertio, & regni PHILIPPI Regis tertio, Indictione prima.

NOTATIONES.

BALDVINVS, cognomento *Insulanus & Pius*, tria Canonicorum collegia *Harlebecanum Insulense*, *& Ariense* fundauit: vt Iacobus Guisius in mss. Hannoniæ Chronicis commemorat. Vita decessit anno 1067. Insulis, Flandrorum emporio, in D. Petri templo à se constructo, conditus. His titulis

lis vti solebat: *Balduinus Comes Flandriæ, Marchio, & Philippi Francorum Regis procurator ac baiulus.*

ADELAIDIS seu Adela, Roberti Francorum Regis filia, *Messinis* seu Mecinis sanctimonialium construxit cœnobium, & viro orbata deuotè limina Apostolorum visitans, ab *Alexandro* II. Papa vidualem suscepit habitum. Sicque reuersa, in monasterio suo Messinensi humillime vixit, & plena pietatis operibus anno 1079 obijt ibique sepulta est: vt Iperius in Chron. Bertinensi ms. loquitur.

Messinis hodieque celebris est Deiparæ cultus, & miracula frequentia. Anno 1623. *Iacoba Carondeleta*, vna ex virginibus Canonicis Melbodiensibus, ibi à paralysi, qua diu laborauit, miraculose curata est: quod & Medici professi sunt ac testati. Ipsa in memoriam beneficij accepti lampadem argenteam postea Deiparę obtulit.

SVEVENGEHEM) nunc *Svveueghem* prope Curtracum *Maldengehem*, nunc Maldeghem, vicus prope Brugas, spectat ad Comitem de Croix in Castellania Insulensi à Philippo IV. Rege Catholico creatum.....

TRELLENGEHEM, nunc *Derleke*.

De Abbatiæ S. MEDARDI exemptione, vide opera Gregorij Magni, ad calcem.

CAP.

CAPVT L.

Balduinus & Ratbodus Episcopi Nouiomenses ac Tornacenses confirmant fundationem collegij Harlebecani an. 1063. & 1089.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Patris & Filij & Spiritus sancti. Ego BALDVINVS gratia Dei Nouiomensis ecclesiæ Episcopus. Quandoquidem a d ædificationem animarum, cum sanctis Patribus multa nobis vestigia reseruantur, quibus humanæ fragilitatis lapsus de interitu ad vitam releuatur, ex aceruo tantæ multitudinis illud præ cæteris salubrius dignè iudicatur, sub cuius consolatione & corporalis necessitas ad præsens possit gaudere, & animarum immortalitas de bonæ operationis affectu fructum remunerationis mereatur obtinere. In huius siquidem salutaris desiderij pia exspectatione, optimum est ecclesiam Dei non solùm lapidibus decorare, verum etiam de religionis cultu sancti Spiritus habitaculũ præparare.

HANC itaque sententiam Comitissa Flandrensium ADELA memoriter pertractans ecclesiam de HARLEBECA, quæ mihi ac ministris meis personaliter seruiebat, construxit, atque ibidem seruientes sub professione canonica in religionis habitu viuere instituit. Sed quia post consummationem operis, sine auctoritate nostra, non habet effectum dispositio regularis, petitionis

titionis Comitis *Balduini*, suęque coniugis frequentia impetrauit dimissionem personalitatis, vt ordo dispositus liberalitatis, & absque vllo censu deseruiens altari canonicè degeret, sub ditione Decani. Altare verò de *Sueuengehem*, quod illi appendet, tali conuentione concessi ad mensam eorum, vt nobis per singulos annos, in festiuitate SS. Simonis & Iudę, soluat decem solidos denariorum. Sed & altare de *Maldenghem* sub ęquali censu personaliter illis tradidi. Item altare de *Hulsla* eiusdem census rationi substitutum est, ita tamen vt in restitutione personalitatis decem soluantur solidi.

Qvod si Episcopus, siue suus minister pro tenenda synodo vel aliqua quomodolibet caussa ad aliquam prædictarum ecclesiarum venerit, nihil exigentes de rebus ad ecclesiam pertinentibus, de suis proprijs viuant, contenti prænominato censu quotannis.

Horvm autem omnium quodlibet si quis infringere voluerit, damnationi maledictionis irrecuparabili subiaceat, nisi resipuerit. Quod vt firmius permaneat scriptum, in charta manu propria firmaui, testimonioque tam clericorum quàm laicorum corroborari feci.

Signum Baldvini Episcopi.
S. Folcardi Archidiaconi.
S. R. Decani. S. A. Subdiaconi.
S. W. Subdiaconi. S. B. Subdiaconi.
S. A. Presbyteri. S. R. Presbyteri.
S. Ardonis Presbyteri.
S. Ingelramni Diaconi.
SS. Canonicorum Alboldi, Lodeuuini,
Walonis, Erleboldi, Hermanni.
S. Adelae Comitissæ.
R. Aduocati.
A. Aldenardensis.

Actvm apud Harlebecam VIII. Kal. Iunij anno ab Incarnatione Domini millesimo sexagesimo tertio, Indictione tertia, regnante Rege Philippo anno tertio. domino Baldvino episcopante anno vicesimo. An. 1063.

Haec, vt diximus, dominus Baldvinvs Episcopus

in vita sua ordinauit, sed quia præuentus morte sigilli sui impressione priuilegium confirmare non valuit, ego RATHBODVS, in episcopatu ei succedens consilio clericorum nostrorum, imo rogatu Canonicorum Harlebecensium, ROTBERTI etiam Comitis, optimatumque suorum precatu, prædictarum ecclesiarum priuilegiũ sigilli mei impressione, cum subscriptorum testimonio confirmaui, tali tamen conuentione, quòd eiusdem loci Præpositus mihi meisque successoribus debitam subiectionem exhibeat.

Signum domini RATHBODI Episcopi.
S. W. Archidiaconi.
S. Walcheri Custodis.
S. R. Præpositi.
S. Lamberti. S. Bertulfi.
S. Tancardi. S. Raineri.
S. Alulfi. S. Hermanni Præpositi.
S. Seigeri Cantoris.
S. Erlebaldi Decani.
S. Leiberti. S. Hermanni.
S. Alboldi. S. Leduuini. S. Lamberti
Signum Comitis ROTBERTI.
S. Erembaldi Castellani.
S. Cunonis. S. Radulfi.
S. Balduini. S. Isaac.
S. Meinardi. S. Alberti.
S. Lamberti. S. Ansboldi. S. Sigewalonis.

An. 1087. ACTVM Tornaci XI. Kal. Aprilis, anno ab Incarnatione Domini millesimo octogesimo septimo, Indictione decima, regnante Rege PHILIPPO anno vicesimo septimo, domno RATBODO episcopante anno decimo nono. ego WIDO Cancellarius confirmaui.

NO-

NOTATIONES.

ALTARE) id est, ecclesia parochialis.
HVLSTA) vicus est prope Harlebecam.
R. ADVOCATVS.) Is fuit Robertus Aduocatus Atrebatensis.
ARNVLFVS) Aldenardensis Dominus aut Castellanus: à quo Pameliorum familia originem traxit.

CAPVT LII.

Alexander II. Papa an. 1070. confirmat Harlebecani collegij Canonicorum institutionem.

ALEXANDER Episcopus, seruus seruorum Dei, ERLEBOLDO Pręposito Harlebecensis Canonicæ S. Saluatoris, sitæ in Episcopatu Nouiomensi, cunctisque suis successoribus regulariter promouendis in perpetuum. Quandoquidem diuinæ prouidentiæ dispensatione vniuersalis administrationis curam suscepimus, ex debito nostri officij cogimur cunctis ecclesijs per orbem terrarum latè diffusis prouidere, & vtilitatibus earum ac saluti animarum, quæ in eius sunt, solerti studio inuigilare, præsertim his locis, quæ pia religione pollere noscuntur, & nostro munimine specialiter quodammodo se tueri humili prece deposcunt, qui in eis habitat.

tione Domini millesimo septuagesimo, pontificatus autem domini ALEXANDRI Papæ II. octauo, Indictione VIII.

NOTATIO.

VINEIS.) Si Louanium excipias, vix alibi apud Belgas nostros vineæ, saltem ad vini copiam habendam, hodie excoluntur. Ex isto tamen diplomate & alijs supra recitatis liquet, olim *Harlebecæ, Mariçolis*, & alibi à maioribus nostris vineas studiosè cultas fuisse.

CAPVT LIII.

Rodulphus, Abbas & Chronographus Trudonensis, VValeramo Duci Limburgensi, & Aduocato monasterij Trudonensis, per epistolam explicat originem ac statum eiusdem sui monasterij, circa an. 1130.

GLORIOSO Principi & Aduocato suo maiori WALERAMO Abbas RODVLPHVS, & congregatio S.Trudonis fideles orationes & feruentes. Quia quæsiuistis à nobis, notum vobis facimus breuiter, dominum nostrū S.TRV

S. TRVDONEM progenitum fuiſſe de nobili ſtirpe Francorum Regum, & Ducum Auſtraſiorum; propter amorem Dei, reliquiſſe militiam ſæcularem, & Angelica reuelatione, & beati REMACLI admonitione *Metas* tranſiſſe, & omne patrimonium ſuum B. Protomartyri Stephano tradidiſſe: litteras ibi didiciſſe, multis miraculis ibidem claruiſſe, & vſque ad ſacerdotis virtutem, ſcientiam & gradum perueniſſe: deinde ad terram noſtram reuerſum, coenobium noſtrum fundaſse.

TANTA autem & tot fuerunt prædia ſua, quæ beato protomartyri *Stephano* tradidit, vt exceptis his quæ dominus Metenſis Epiſcopus ad dominicalia ſua tenet, & milites eius multi in beneficijs habent, & exceptis his quæ Eccleſia noſtra adhuc poſſidet, & exceptis multis & magnis, quę tam olim eccleſia noſtra perdidit (nam inter cetera *Bruges* in Flandria alodium S. Trudonis fuit, vbi & congregationem LXXX. monachorum habuit) exceptis his, inquam, & alijs multis, tot & tanta fuerunt, vt vos habeatis inde in feodo, pro Aduocatia, mille & centum manſos. De quibus Comes GISELBERTVS tenet de nobis trecentos, exceptis eccleſijs & ſeruis ad eam pertinentibus, & placitis ſuis & iuſtitijs ſuis.

ET quia tantis alodijs ditauit S. TRVDO Metenſem eccleſiam, ſancti & religioſi Pontifices, maiori liberalitate donauerunt eccleſiam noſtram, quàm aliam aliquam.

MISIMVS igitur vobis, quia petiſtis, exemplar chartę de libertate noſtræ Eccleſię & de iure veſtro in ea: quia noſter maior Aduocatus eſtis.

NO-

NOTATIONES.

S. TRVDO, vir nobilis ac potens, hortatu S. REMACLI Leodicensis Episcopi, seculum reliquit, & Metas in Lotharingiam profectus, ibi totum se Deo dicauit, prędiaque sua S. Stephano, Metensis Ecclesiæ patrono, obtulit. Sacerdos factus domum postliminio redijt, & in SARCINIO, sui iuris apud Hasbanos villa, monasterium circa an. 660. aut 670. ædificauit, quod à conditorè nunc *Trudonense* nuncupatur, eiusdē nominis opido inclusum, in diœcesi Leodiensi.

HVIVS monasterij hodieque Aduocatus est Dux Limburgensis, qui nunc Rex Catholicus. Subaduocati autem olim fuere Comites Durachienses seu Durassij.

WALERAMVS porrò Henrici cognomento Exducis filius, non solùm Limburgi sed & Lotharingiæ inferioris Dux fuit: vt in Annalibus Belgicis ad an. 959. docuimus.

RODVLPHVS Abbas Trudonensis scripsit monasterij sui Chronicon, quod ms. apud me exstat, & anno 1138. viuere desijt. Meminit eiusdem Rodulphi Abbatis, Gádaui an...... exulatis Meyerus in Flandriæ Annalibus.

BRVGES) Notet Lector S. TRVDONEM Brugensis in Flādria vrbis olim dominum fuisse, ibique coenobium condidisse, de quo in Annalibus nostris citato loco fuse egimus.

GISELBERTVS Comes Durachiensis, Subaduocatus monasterij Trudonensis.

CAP.

cato: quia eadem stipendijs adscriptæ fratrum, nulli alteri obaudire debent, quàm Præposito, & eiusdem monasterij Cellerario.

IN villa autem S. TRVDONIS, vel in reliquis Abbatiæ villis, professi sunt, ipsi Duci (quia vt dictum est, Aduocatiam in beneficio tenebat) siue Aduocato ab eo constituto, & tribus generalibus placitis, & magno banno, si quis forte infra villam occisus vel vulneratus fuerit, tertium denarium debere assignari, reliquos autem duos vel mihi vel Abbati.

CETERVM testati sunt, Abbatis vel Villici mei esse arbitrij, vt legitimè & liberè, quidquid libuerit sine Aduocato possent placitare scilicet de terris, de domibus, de alienis vxoribus ducendis, de familijs, nisi grandi forte exigente negotio, ab Abbate vel ministro meo ad rem discutiendam inuitatus fuerit.

HIS ergò ita in prædicta villa inquisitis, & absque alicuius contradictione collaudatis, aliquanto tempore transacto, post decessum felicis memoriæ iam dicti fratris mei, iterum ijdem, qui prius in præsentiam nostram in castello nostro SALEMBVRCA venire iussi, præsente domino VDONE, fratris mei successore, eamdem Aduocatiā in beneficio à nobis habente & OTTONE Subaduocato, eodem modo, quo prius admoniti, quæ antea potuerunt tunc vtique sunt professi.

QVAPROPTER quibusdam fidelibus nostris. qui tunc temporis nobiscum aderant, consilium præbentibus, quorum etiam nomina infra notari iussimus, nequis hoc postmodum valeat vel audeat infringere sub certa descriptione placuit tam præsentium quem futurorum memoriæ commendare, Et vt hoc firmum & inconvulsum habeatur, manu propria illud roborauimus, & fidelium nostrorum testimonio, roborari fecimus.

ACTVM publicè in supradicto castello SALEMBVRCA anno ab Incarnatione Domini millesimo sexagesimo quinto, Indictione tertia, regnante Henrico III. ADELBERO sanctæ Metensis Ecclesiæ humilis Episcopus subscripsit.

ſeu inferioris Lotharingiæ Dux fuit, Antuerpiæ (vbi anno 1055. obſeſsus fuit) & alibi in vicinia noſtra plerumque commorans. Fuit autem creatus Dux anno 1046. & anno 1064. viuere deſijt: vt ex Cõtracto & Sigeberto colligitur. Illo autem tempore *Godefridus Barbatus* ſenior, *Adelbertus*, & *Gerardus Alſatius*, ex ordine Ducatum Lotharingiæ Moſellanæ tenuerunt: vt in Annalibus Belgicis ad annum 959. oſtendimus.

Hic itaque FREDERICVS non fuit Dux Moſellanorũ, niſi fortaſſe titulo tenùs, aut vt actionem habens ſeu prætendens.

ODELRICVS) frater Gerardi Alſatij, an. 1048 Moſellanorũ Ducis creati, & an. 1070. defuncti; teſte Sigeberto. Ab iſto Gerardo ſtirpẽ ſuam ducunt Duces Lotharingiæ, qui in tractu Moſellano hodieque regnant: vt ex Genealogia S. Arnulfi Metenſis, per Petrum Pithæum edita, in Annalibus Belg. loco citato commonſtrauimus.

CAPVT LV.

Theodericus Metenſis Epiſcopus monaſterio S. Trudonis Scrutum ſiue Grutam eiuſdem opidi Trudonopolitani dederat: id ſucceſſor eius Adelbero confirmat.

IN nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Notum ſit omnibus tam præſentibus quàm futuris, qualiter dominus THEODERICVS Mediomatricæ ſedis Epiſcopus, in cœnobio S. TRVDONIS, per aliquot dies vel tempus moratus, & ibi in ægritudinẽ incidens

S. Richuini. S. Bardonis.
S. Hermanni. S. Walberti.
S. Aufridi. S. Theodorici.
S. Crachij. S. Vasonis,
S. Othonis. S. Gunzelini.

Nomina plebeiorum de familia.

S. Raimundi. S. Lamberti,
S. Wichmanni. S. Euerardi.
S. Ascolphi. S. Lizeconis
S. Stephani. S. Lideconis.
S. Ruthardi.

Ego Raimvndvs, ad vicem domini Asonis Cancellarij, scripsi & subscripsi.

NOTATIONES.

Theodericvs) Metensis Episcopus an. 1047. viuere desijt, cuique successit Adelbero, Henrici Boiariæ ducis & Frederici inferioris Lotharingiæ Ducis frater superiore capite à nobis laudatus.

* Scrvtvm) alijs Gruta: vnde nomen nobili Grvthvsiorvm familiæ apud Brugenses in Flandria.

Notet lector Henricvm Ducem Limburgensem an. 1155. *Godefrido* III. Brabantiæ Duci cessisse Aduocatiam monasterij S. Trudonis, vt in Auctario Affligemiensi legitur, quod cum Sigeberti Chronico Antuerpiæ an. 1608. edendum curauimus.

CAPVT LVI.

Drogo Teruanensis Episcopus anno 1065. talem dat libertatem ecclesiæ Mecinensi seu Messinensi, qualem Bertefridus Episcopus Ambianensis circa an. 662. dedit ecclesiæ Corbeiensi.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Quicūque diuinæ præcepta legis obseruare nititur, inter alia quàm plurima, hæc sibi obseruanda intelligimus, vt & ipse ab alio solùm quod iustum est petat, & id idem alij petenti non inuitus concedat. Sicut enim iniusta petere, & iniusta petenti iniuste cōcedere, inter non minima computatur vitia, ita illa duo velut ijs contraria, virtutes constat esse præcipuas.

QVAE cùm communiter omnes, vt diximus, obseruare oporteat diuinæ legis amatores, præcipuè tamen summoque studio obseruare decet eiusdem religionis prædicatores. Non enim aliter digni poterunt esse prædicationis officio, nisi summa cum diligentia eadem obseruent, quæ obseruanda prædicant populo: nec decet eos à virtutibus recedere, qui virtutum prædicatores atque persuasores volunt existere.

QVA-

QVAPROPTER ego DROGO, gratia Dei Teruanẽsis Ecclesiæ Episcopus, Comitis BALDEWINI, ADELAEQVE vxoris eius, Regis Frãcorũ ROTBERTI scilicet religiosi viri filiæ, iustæ ac diuturnæ petitioni, assensu atque cõsilio meorum fidelium tam clericorum quàm laicorũ satisfeci, quatenùs ipsi iustis aliorum petitionibus libentiùs satisfaciant, meo exemplo admoniti.

Ii enim in loco, qui dicitur MECINIS, diu noctuque diuino cultui vacantes sanctimoniales atque Canonicos disponere cupientes, eiusdem loci absolutissimam à me petierunt libertatem; quam quidem huiusmodi talemq; illis concessi, qualẽ BERTEFRIDVS Ambianensis Ecclesiæ quondam Episcopus petẽte LOTHARIO Rege ac BATHILDE religiosissima Regina, cõsilioq; sui tẽporis Episcoporum atque assensu scilicet, GENESII NIPHONIS, ETHERALDI, EMMONIS, ADONIS, AVDOMARI, AVDOENI, AVDOBERTI, LVRGONDII, PHARONIS, item AVDOBERTI, DRAVCIONIS, ecclesiæ concessit Corbeiensi, instar ecclesiæ *Agaunensis, Lirinensis*, basilicæ quoque D. *Marcelli*.

HAEC verò talis est, vt quæcumque ibi à quibusque fidelibus fuerint oblata, scilicet agros, familias, aurum, argentum, sine aliqua exactione alicuius ordinatoris Ecclesiæ Teruanensis, liberè possideat prædicti loci Abbatissa, vel quos ipsa constituerit.

EPISCOPVS tamen Teruanensis quæcumque ad diuinam pertinent religionem, scilicet altarium benedictionem, sanctimonialium seu Canonicorum ibidem seruiturorum consecrationem, quos ipsa elegerit, olei quoque & chrismatis largitionem, sine alicuius præmij petitione, caritatis amore, concedat.

ABBATISSAM sanctimonialium chorus sibi eligat ex semetipsis meliorem & religiosiorem: cui idem Episcopus gratis & non inuitè addat benedictionem. In loco verò sæpe dicto Episcopus seu Archidiaconus, seu Archipresbyter conuiuium vel conuentum non celebret, nec illuc accedat, nisi caussa necessitatis, vel amore caritatis, ab Abbatissa rogatus fuerit.

ET

Et vt ita res firmiùs ac stabiliùs permanere possit, idem Comes & Comitissa ecclesiam de *Pernis*, cum suis appendicijs, & vnum bonarium terræ in eadem villa, & alodium dimidiæ carucæ Ecclesiæ Teruanēsi perpetuò habenda tradiderunt.

Illvd etiam superest memorandum, quod altare de *VVarnesston* ad mensam supradictarum sanctimonialium tali pacto concessi, vt mihi & successoribus meis annuatim decem solidi persoluantur denariorum: similiter pro restitutione personæ ipsius altaris, alij decem.

Qvod si aliquis eiusdem Teruanensis Ecclesiæ Episcopus hanc libertatem, cupiditate aut superbia elatus, violare præsumpserit, tribus annis pænitentiam districtissimè agat, à communione fratrum subtractus: & nihilominus hæc libertas, Christo protegente, qui & adiuuet hanc conseruantes, & destruat hanc destruere cupientes, perpetuò maneat incorrupta.

Quam diffinitionem constitutionis meæ, vt meis & futuris temporibus permāsura sit, manus meæ subscriptione coboraui, & fideles meos eamdem roborare permisi. Actum est hoc Teruanæ V. Kal. Iunij anno Incarnationis Domini M.LXV. Indictione III. regnante Rege Francorum Philippo. Anno 1065.

Signvm Drogonis Episcopi Teruanensis.
S. Huberti. S. Weremboldi Decani.
S. Warnerij Archidiaconi Teruanensis.]
S. Werini Archidiaconi Remensis.
S. Fuccardi Archidiaconi Nouiomensis.
S. Balduini Archidiaconi Ambianensis.

NO-

NOTATIONES.

MECINENSE) ſeu Meſsinenſe nobilium virginum cœnobium, olim in Morinenſi, nunc in Iprenſi diœceſi, ſecundo lapide ab Ipris diſtat. Id anno 1060, ADELA Comitiſſa ædificare cœpit: vt ex illius loci monumentis accepi. Similis inſtituti cœnobium BORBVRGI Clementia, Roberti Hieroſolymitani, Flandriæ Comitis, vxor an. 1101. excitauit.

BERTEFRIDVS.) Olim ab Epiſcopis priuilegia libertatis monaſterijs tributa fuiſſe, nemo veteris hiſtoriæ eccleſiaſticæ peritus ignorat.

IN hoc DROGONIS diplomate Meſsinenſi, fit mentio *Corbeienſis, Agaunenſis, Lirinenſis, & S. Marcelli Cabilonenſis* monaſteriorum. Sanè illud in ædificandis monaſterijs priuilegium, ab ipſis ædificatoribus Regibus & alijs Principibus petitum, & ab Epiſcopis conceſſum fuiſſe, multa probant exempla, quæ exſtant.

BERTEFRIDVS (cuius hic auctoritas citatur) Epiſcopus Ambianenſis, Clotario Francorum Rege & Bathilde Regina petentibus, iſtiuſmodi priuilegium monaſterio CORBEIAE veteris indulſit, anno ſeptimo Chlotarij Regis, VIII. Idus Septembris, hoc eſt, anno Chriſti 661. aut 662. videlicet annos regni Clotarij, ab anno ſalutis 655. incohando. Cui quidem priuilegio ſubſcripſerunt *Audebertus* Cameracenſis, *Mommolenus* Nouiomenſis, *Dranſcio* Morinenſis, alter item *Audebertus* Epiſcopus, cum alijs non paucis.

GVNTRAMNVS Burgundiæ Rex, quæ ipſe, vxor eius, aut binæ filiæ, cœnobia conſtruxerant, multiſque poſſeſsionibus dotarant, ſimili modo ab Epiſcoporum cõuentu firmari poſtulauit, & vt fieret, in ſynodo Valentina obtinuit, quæ anno regni eius XXIV. eſt habita.

S. MARCELLI Abbatia, à Drogone memorata, nunc eſt Prioratus inſtituti Cluniacenſis, haut procul ab vrbe

habuisse ad manum diploma Corbeiense, à Bertefrido Episcopo Ambianensi datum: quod liquebit conferenti diploma hoc Messinense cum Corbeiensi.

CAPVT LVII.

Philippus Francorum Rex prædia, per Balduinum Insulanum, eiusque coniugem Adelam Messinensi monasterio attributa, anno 1066. *confirmat.*

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Ego Philippvs Francorum Rex notum volo fieri cunctis Christianæ religionis cultoribus, tam futuris quàm præsentibus, quòd Comes Baldevvinvs coniuxque Adela Flandriæ Comitissa, vnaque nobilissimi Roberti Francorum Regis filia, maiestatis nostræ serenitatem adiere, cum humilitate maxima, obnixè deprecantes, quatenus ecclesiæ Mecinensi libertatem quam facere disposuerat pater meus Henricvs in vita sua, facerē ego pro eius anima, parentumque meorum perenni memoria.

Qvorvm supplicationibus condescendens humillimè, qui non eram filius ancillæ, sed filius liberæ, libertatem, quam Comes Baldevvinvs Adelaqve vxor illius expetiere, nolui denegare. Verum ne irrita foret libertas sanctæ Dei ecclesię, chartam istam sigilli mei corroboraui impressione, meisque fidelibus huius libertatis testimonium, ascriptis eorum omnibus, iussi perhibere.

Sic autem ecclesiæ supradictæ libertatem tribui, vt terras & alodia, cum pratis & molendinis, ceterisque beneficijs, ad eandem sanctam Dei Ecclesiam pertinentibus, nullo contradicente vel iniuriam faciente, salua sororũ suarum fidelitate, Abbatissa atque Canonici eiusdem ecclesiæ, sicut idem Comes & Comitissa in vsus necessarios illis disposuerunt, & chartæ nostræ series diffinit, ab omni potestate siue dominatione cuiusque personę, liberè possideant, seu quos prædictæ Abbatissæ atque Canonicorum constituerit beneuolentia.

Haec sunt autem, quæ possederit Abbatissa, ecclesiã eiusdem loci & altare, vicum & terras infra Rosebecam & Duniam, in territorio Furnensi octo berquerias quæ sexdecim mansis continentur, apud *Furnes* mansum vnum Drusloni, apud *Ecbes* in Mempisco septem mansa terræ, apud *VVideschat* viginti octo mansa terræ altare de *VVarneston*, apud *Ferlinghem* dimidiam vacceriam, in villa, quam appellamus *Duplices Montes* curiam & molendina, & duodecim mansa terrę, & portam aquæ, villam quamdam *Crucicolas* nominatam, sitam iuxta S. Pauli opidum, duo mansa terræ apud *Lambrene*, apud Duacum terram, quæ diuiditur in duodecim particulas, quam Waldricus dedit S. Mariæ, tunc temporis eiusdem ecclesiæ Præpositus.

Hæc sunt verò quæ Canonici possederint, decimam ipsius villæ Mecinensis, in territorio Furnensi, duas berquerias in eodem territorio, apud *Affringhem* septem mansa terræ continentia centum vaccas, apud *VVideschat* tredecim hortos, apud Ipram decem libras denariorum de censu, apud *Ferlinghem* duo pensa caseorum, apud *Duplices Montes* centum solidos, apud Bruges alodium persoluens XII. solidos, apud *AleVVangne* vnum mansum terræ, ecclesiam S. Richarij, apud *VVideschat* mansum vnum, tam monialibus quàm Canonicis datum à Manechino, iuxta *Rosebecam* mansum vnum Decano habendum cum viginti solidis, de censu rusticorum eiusdem villæ Mecinensis.

Hvic legitimę libertati atque diffinitioni faciendæ.

hi

hi legitimi testes interfueruut, tàm de parte Regis & BALDEVVINI Comitis, quam de parte Comitissæ.

BALDEVVINVS Comes de Montibus, filius Baldevvini Comitis.
Ingelramnus Magister Regis.
Frericus de Curbulo.
Hugo de Bleis
Ingelramnus de Villers.
Robertus filius Gifardi.
Robertus Burgundigena, Comes de Gisnes.
Radulfus de Tornay..
Robertus de Peronia

ACTVM Furnis publicè anno ab Incarnatione Domini millesimo sexagesimo sexto, Indictione quarta, regnante Rege PHILIPPO, anno post obitum patris sui Henrici VI.

HVIC verò chartæ si quis, quod absit, contradicere voluerit, persoluat Regi trecentas libras auri, & postea eius calumnia irrita maneat, & ipse sit anathema.

EGO GOFRIDVS gratia Dei Parisiorum Episcopus, & eodem tempore Regis Cancellarius relegi & relegendo subscripsi.

S. BALDEVVINI Comitis.

NOTATIONES.

WIDESCHAT) vicus Castellaniæ Iprēsis, quem hodieque possident moniales Messinenses.

FERLINGHEM) vicus Castellaniæ Insulensis

DVPLICES montes hodie *Deulemont*, vicus ad Deulę & Lisę confluentes. Deula vrbem Insulensem interfecat.

CRVCICOLAS) vicus Artesiæ, *Croisettes* Principatus titulo clarus, ad virgines Messinenses etiamnum pertinens.

LAMBRENE) vicus *Lamprenne*.

enni memoria, litterali attestatione innotescerem, & sigilli mei impressione corroborarem.

Qvorvm iustis petitionibus condescendens obtemperare volui, tum quia ossa matris meæ sepeliuntur in eadem ecclesia, cuius nimirum structuræ, dum viueret omnino videbatur insudare, pro animabus communiter nostris, tum quia visis tot Miracvlorvm signis in eodem loco, placere euidentissime comperi aliquid ibidem omnipotenti Deo.

In territorio itaque *Furnensi* Canonici, prædictæ ecclesiæ altari deseruientes, habeant duas berquereias, triginta sex marcas argenti persoluentes, in eodem territorio apud *Alfringhem* septem mansa terræ, continentia centum vaccas; ecclesiam quoque S. Richarij; apud *Bruges* alodium persoluens duodecim solidos; apud *Ipram* decem libras de censu; apud villam, qnam appellamus *Duplices Montes*, centum solidos; apud *Alevvangne* vnam mansionem terræ; de decima ipsius villæ Mecinensis quinque modios de frumento, & totidem de auena; & de censu eiusdem villæ vnusquisque Canonicorum dimidium vini sextarium, in his tantùm festiuis diebus qui subnotantur, in Natali Domini, in Circumcisione & Epiphania, in quattuor festiuitatibus sanctæ Dei genitricis Mariæ, in Pascha & eius Octauis, in Ascensione Domini, in Pentecoste & Octauis, in Natiuitate præcursoris Domini, in Natali Apostolorum SS. Petri & Pauli, ad vincula S. Petri, in dedicatione ipsius ecclesiæ Mecinensis, in festo quoque S. Michaelis, in solemnitate omnium Sanctorum, & commemoratione omnium fidelium defunctorum.

Habeant etiam in platea de *VVidescat* tredecim hortos, iuxta *Rosebecam* vnum mansum terræ, cum viginti solidis de censu rusticorum eiusdem villæ, Decano habendum.

Nvnc verò superest dicendum, quomodo in pondere, mensura quoque & numero, de cibo ac potu

potu XXX. sororum sępedictæ ecclesię facta sit institutio. Panis itaque ex adipe frumenti vnicuique earũ præponendus penset quinque marcas, caseus duas & dimidiam. Quartum verò halec, quartum palezinc, & quartum ouum me illis auxisse, tam futuris quàm præsentibus sit cognitum.

In Dominicis & festis diebus habeant quattuor fercula, in alijs verò tria, omni die iustam cereuisiæ & dimidiam; vinum quoque in omnibus festis, quando cantauerint *Sequentiam*, vnaqueque videlicet quartam partem sextarij; ad vestimenta sua triginta libras denariorum.

Abbatissa verò vt hæc instituta sororibus suis copiosè possit impendere, & operarijs ea præparantibus mercedem soluere, hospitesque & peregrinos, secundùm regulam sibi iniunctam benignè suscipere, hæc liberè possideat: ecclesiam eiusdem loci & altare, vicũ & terras infrà *Ros ecũ & Duniam*: in territorio *Furnẽsi* octo berquerias CXLII. marcas argenti persoluentes; apud *Eches* septẽ masa terræ, apud *VVideschat* XXVIII. mãsa terræ: altare de *VVernestom*, apud *Ferlingehem* dimidiam vacceriam XVI. vaccarum, vnde Canonici habeant in festo S. Sidronii duo pensa caseorum; villam quandã *Crucicolas* nominatam, sitam iuxta S. Pauli opidum: duo mansa terræ apud *Lambrene*; in villa, quam appellamus *Duplices Montes*, curiam cum molendinis & pratis (sed molendina ad panem XIII. fratrum & sororum, qui sunt in hospitali domo, constituta fuisse, nulli sit dubiũ) in eadem villa XII. mansa terræ & portam aquæ; apud *Duacum* terram quæ diuiditur in XII. particulis: apud Martini campum mansum vnum.

Illud etiam non est prætermittendum, quod villam de *Scotis* centum libras reditibus suis annuatim plenissimè persoluentem, supradictæ ecclesiæ tali dispensatione, pro anima matris meæ dederim, scilicet vt ad sepulcrum eius lucerna inde die noctuque, in honore Dei genitricis, luceat, & in anniuersario depositionis eius die, Abbatissa pauperibus sex libras de eadem villa distribuat:

ſtribuat: Canonicis verò in eodem die ad menſam ſuam duas, totidem quoque ſanctimonialibus impendat; omni etiam die ad Miſſam pro fidelibus defunctis, vnum denarium offerat, vel offerre faciat, reliquum verò ad ſtructuram eccleſiæ reſeruet: ſimiliter & medium teloneum de *Duna*, item apud villam *Hochingehem* nominatam ſeptem millia alheum: eccleſiam quoque de *Merignies*, & decimam de Martini campo: vnde ſanctimoniales ad calceamenta ſua in anniuerſario filii mei BALDVINI, qui ibidem ſepelitur, XXX. ſolidos denariorum habeant, Canonici verò duodecim.

HIS ita ordinatis & diſpoſitis, conſilio itque aſſenſu meorum fidelium, ſic ſæpedictæ eccleſiæ libertatem tribui, vt terras & alodia cum pratis & molendinis, ceteriſque beneficijs ad Eccleſiam pertinentibus, nullo contradicente vel iniuriam faciente, Abbatiſſa poſsideat, vel quem elegerit eiuſdem Abbatiſſæ beneuolentia: & ſicut ego, ſic & quiſque heredum meorum ſit eiuſdem eccleſiæ Aduocatus, eam impugnare volentes expugnans.

ABBATISSA verò, vt orationum eiuſdem eccleſiæ & beneficiorum ſim particeps, mihi & omni heredi meo præbendam, caritatis amore, conceſsit, ſcilicet vnum tantummodò panem, & iuſtam cereuiſiæ, quotieſcumque illuc acceſſero.

ACTVM MECINIS IIII. Nonas Februarij, anno ab Incarnatione Domini MLXXX. Francis dominante feliciter Rege PHILIPPO. Et vt hęc noſtra cõſtitutio perenniter firmiſsima permaneat, optimatum meorum, qui pręſentes adfuerunt, liberalis atteſtatio & deſignatio firmiter ſuſtineat. Si quis huic chartę contradicere voluerit, iram Dei incurrens, ſit anathema. Anno 1080.

✝ ROTBERTVS.

Signum ROTBERTI Comitis & PHILIPPI, filiorum Rotberti Comitis.

S. Euſtathij Comitis.
S. Segardi.
S. Balduini de Gant.

S. Arnulfi de Ardea.
S. Rotberti de Peronia.
S. Hugonis Comitis.
S. Onulfi.
S. Euerhardi de Tournay.
S. Ernulphi Archidiaconi Teruanensis.
S. Tibaldi. S. Gozelini.
S. Gondevvini Decani Mecinensis.
S. Magistri Willemini.

Ego Reinarvs Vicecancellarius recognoui & subscripsi.

NOTATIONES.

Miracvlorvm) signa in Messinensi monasterio, iam inde à quinque ferè seculis, visa fuisse, notet Lector, quæ hodieque perdurant, vt supra cap. 50. ostendimus.

Ivsta) id est, certa cereuisiæ mensura.

Canonici) olim XII. fuerunt Messinis, ab Adela Comitissa similiter instituti ac dotati, vt sanctimonialibus in sacris faciendis subseruirent: nunc pauciores sunt numero, ob census iniuria temporis imminutos.

S. Sidronii martyris, sub Aureliano Cæsare passi, corpus Adela Comitissa ex vrbe Roma Messinas attulit, & thecæ argenteæ inclusit; ibidemque sic religiosè nunc adseruatur.

Pensae) seu pensa, id est, pensitationes.

Dvnia) forte *Dunen*, vbi nunc Abbatia monachorum ord. Cisterciensis, prope Furnas Flandriæ opidum.

Merignies) vicus Castellaniæ Insulensis.

Warneston) vicus ad fl. Lisam, secundo lapide ab Ipris, vbi nunc Abbatia Canonicorum regularium.

Evstathivs) Comes Boloniensis seu Bononiensis ad mare, pater Godefridi Bullonij, Regis Hierosolymorum.

Hvgo) Comes S. Pauli, in Artesia.

Ro-

ROBERTVS) Peronensis, & Euerardus Tornacensis Castellanus fuit, vt suspicor.

PRAETER Robertum Frisium, & alij Comites Flandriæ Mesinensi monasterio varia beneficia præstiterunt. Ex his PHILIPPVS, Flandriæ & Veromandiæ Comes, in *Elsendamo* agri Furnensis vico, itemque in *Neoclesia & Balliolo* villas amplas anno. 1176 & 1180. contulit. Neoclesia, *Nieukercke*, vicus Castellaniæ Belliolanæ, ad Comitem Egmondanum spectat. Balliolum *Belle*, amplum municipium, fuit patria Iacobi Meieri, Flandriæ Historiographi.

CAPVT

Balduinus cognomento Insulanus seu Pius, Insulense Canonicorum collegium, à se fundatum, an. 1066. *dotat, præsente Philippo Francorum Rege.*

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, vnius veri Dei. Quoniã ego BALDEVVINVS Flandrensium Comes Marchio, & PHILIPPI Francorum Regis, eiusque regni Procurator & Baiulus, secundùm diuinorum librorum testimonia, sciebam quòd supernę vocationis maneat hereditas, quos in exercitium diuini operis bona excitat voluntas, coepi mecum singulari mentis consideratione speculari, quia, cùm diuinorum mandatorum obseruatione, nihil alicui Dei cultori magis valeat esse ad salutem animæ & corporis salubre, quàm ecclesias ad honorem Dei, eiusque Sancto-

rum, vbi rationabiliter ac legaliter fieri poteſt ædificare.

QVAPROPTER ſæpius oculis cordis illud reſpiciens quod ſcriptum eſt: *Cui multum committitur, multum ab eo exigitur*, & illud: *Qui domum Dei ædificat in terris, domũ ſuam præparat in cælis*: propterea coniugis meæ ADELAE, & filij mei BALDEVVINI fideli ac ſalubri acquiſcens conſilio, baſilicam in honore S. Petri Apoſtolorum principis à fundamento conſtruens, congregationem Canonicorum, in eadem Dei miſericordiam, pro anima mea, & anteceſſorum meorum, vxoriſque meæ ac filiorum meorum & omnium Dei fidelium, die noctéque exorare inſtitui, eiſque ad vſus neceſſarios de rebus poſſeſsionis meę tradidi, quę inferiùs continentur, libera videlicet omnimodò, & ab omni dominatione ſeu poteſtate cuiuſquam abſoluta: excepta eius quidem quem Præpoſitus & Canonici eiuſdem eccleſiæ, in loco à progenitoribus ISLA nominato fundatę, communi elegerint voluntate: qui & ipſe quoque tamdiu & non vlterius eorum rebus prę ſit quamdiu eis placuerit. In territorio ISLENSI.

QVIN etiam vxor mea eleemoſynarum & remunerationis à Domino mecum particeps eſſe cupiens, & illius Dominici verbi reminiſcens, *Hoſpes fui, & ſuſcepiſtis me, Eſuriui & dediſtis mihi manducare*, contulit ſupradictę eccleſię villam in Atrebatenſi pago ſitam nomine *Eſlues*, ad hoſpitium & refectionem pauperum: ea tamen ratione, vt Canonici exinde ſingulis annis XL. ſolidos habeant in ipſius dedicatione.

DEDIT quoque prę terea bodium eccleſiæ de *Douleſmons* Theſaurario, vt ex eo vnoquoque anno Canonici XII. ſolidos recipiant in die ſolemni Apoſtolorum Petri & Pauli: quia eodem die celebrabunt anniuerſariũ diem patris eius ROTBERTI, Francorum quondam Regis, & pauperes panem vnius modij variæ annonę, & duas caſeorum penſas. Sed & altare S. Petri in cripta ex eo omni tempore ſęculi, per noctium tempora, indeficiens luminare habeat. Si quis autem in aliquo con-

per

traire aut contradicere voluerit, centum libras auri persoluat, & bannum Regis, & quod tentauit irritum fiat.

ACTVM apud ISLAM in S. Petri basilica, coram PHILIPPI Francorum Regis presentia, anno VII. imperij eius, anno ab Incarnatione Domini MLXVI. Indictione IV. astantibus quàm plurimis nobilibus & idoneis testibus, clericis atque laicis.

VT autem hęc traditio firma atque in omne tempus indissoluta permaneat, prędictus Rex eam, rogatu meo, sua manu signauit, atque sigilli sui impreśsione firmauit.

Signum BALDEWINI iunioris Comitis.
S. ISAAC de Valencines.
S. BALDVINI Nouiomensis Episcopi.
S. WIDONIS Ambianensis Episcopi.
S. DROGONIS Taruennensis Episcopi.
S. Fuscardi Nouiomensis Archidiaconi.
S. Warnerij Taruennensis Archidiaconi.
S. Warmundi Cameracensis Archidiaconi.
S. Clareboldi Pincernę.
S. Theoderici Dapiferi.
S. Rengoti de Gandauo.
S. Anselmi Calui.
S. Roberti Aduocati.
S. Ioannis Aduocati.
S. Walteri Duacensis.
S. Hugonis fratris eius.
S. Rudolphi Tornacensis.
S. Wederici Tornacensis.
Ego BALDVINVS Cancellarius subscripsi.

NOTATIONES.

COMES MARCHIO.) Apud medij ęui ſcriptores hęc duo vocabula fere pro eodem ſumuntur. Sunt item hic notandi tituli, quibus Balduinus Inſulanus in ſuis diplomatibus eſt vſus.

ISLA) hodie Inſula, vt Guilelmus Brito in ſua Philippeide nuncupat, ſeu Inſulę, plurali numero, vrbs Gallo-Flandriæ primaria, mercatu celebris; quam *Balduinus* Flandriæ Comes, Inſulanus inde dictus, condidit, muris item, foſsis, arce, aula (quam Salam vocant) templo, collegioque Canonicorum exornauit.

DOVLESMONS) fortè *Deulcmont*, Deulemonda, vbi Deula fluuius Liſæ miſcetur. Sic *Teneramonda*, vbi Tenera in Scaldim, *Ruremonda*, vbi Rura in Moſam, *Rupelmonda*, vbi Rupela in Scaldim influit atque immergitur. Noſtratibus *Mont*, idem eſt quod os ſiue oſtium.

EXCEPTA EIVS QVEM) Hunc vulgò Guardianum ſeu Gardianum, id eſt, Defenſorem ſeu Tutorem Canonici nuncupant.

BALDVINVS Nouiomenſis, WIDO ſeu Guido Ambianenſis, & DROGO Teruanenſis, Epiſcopi, huic diplomati ſubſcripſerunt, & templum S. Petri Inſulenſe ſolenni ritu an 1066. conſecrarunt, Philippo Francorum Rege, Balduino Inſulano, Flandriæ Comite, eiuſque coniuge Adela, præſentibus.

De his rebus plura qui volet, Ioannis Buzelini Gallo-Flandriam legat.

CAP.

CAPVT LX.

Theoduinus Leodiensis Episcopus in Hoiensi seu Huiensi ecclesia XV. Canonicos an. 1066. *constituit.*

EGo THEODVINVS, Dei gratia Leodicensis Episcopus, notum esse volo tam præsentibus quàm futuris, qualiter post libertatem HOIENSIS ecclesiæ, quam MATERNVS beatæ memoriæ Episcopus consecrando primitiauit, adiecerim libertatem etiam villæ. Præfatam siquidem ecclesiam à fundamentis ad laquearia, à laquearibus & vltra reædificaui; quam etiam in auro, argento, gemmis & prædijs, pro modulo meo ditâui, & de Agar Saram esse feci.

PRAENOMINATA verò villa pro libertate sua, ad sumptus ecclesiæ necessarios, omnia mobilia sua primò mihi tertiauit; quia libertate vt ampliùs frueretur, postmodum dimidiauit.

PRIMA libertas hæc est, quòd defuncto in pace Episcopo, vsque ad plenariam alterius institutionem, burgenses villę bona fide & bono consilio, castrum HOIENSE de redditibus villę conseruabunt. Si verò nos, vel aliquis successorũ nostrorum pręscriptam libertatem, vel aliqua iura eorum (quod absit) infringere tentauerit, concedimus & statuimus, vt Dux Lotharingię, & alij tam clerici quàm laici subnotati ad conseruandum libertatem, & iura eorum (admonitione tamen pręmissa) eis efficaciter assistere non omittant.

DIE

Die tertio dedicationis Hoiensis ecclesię, hæc omnia supradicta à meipso corroborata sunt & confirmata, sub anathematis vinculo, & à compare meo & cooperatore LIETBERTO Cameracensi Episcopo, & ab omnibus sacerdotibus inibi astantibus. Et ne in posterum prece vel pretio ista possent immutari, impressione sigilli nostri prædicta volumus communiri, sub assensu & testimonio tam clericorum quàm laicorum.

ACTA sunt hæc anno Domini MLXVI. Indictione IV. pontificatus nostri anno XVIII. regni verò Henrici XI.

NOTATIONES.

THEODVINI diploma, sed mutilum Ægidius Vallis aureæ monachus, Brusthemius & Chapeauillius, rerum Leodiensium scriptores, recitãt. Quod quidem signarunt, vt ijdem scriptores asserunt.

Hermannus Archidiaconus,
Godescalcus Præpositus,
Wolbertus Decanus,
Aistulphus Cantor,
Franco Scholasticus.
Bono Canonicus, Emo & Wolbodo.
Godefridus Barbatus, Dux Lotharingiæ,
Albertus Comes Namurcensis,
Henricus Comes Luceburgensis,
Cono Comes Montisacuti,
Walterus Aduocatus eiusdem villæ,
Godescalcus de Cennano,
Godefridus & Arnulfus de Florines,
Godefridus de Floressia,
Christianus eius frater.

CETE-

Ceterùm Bozo Archidiaconus, & Abbas S. Mariæ XV. Canonicos in Huiensi S. Mariæ ecclesia posuerat. His alios totidem THEODVINVS Episcopus addidit, & eamdem ecclesiam, à fundamentis vsque ad laquearia à se perfectam, anno 1066. dedicauit, præsente LIETBERTO Cameracensi Episcopo. Iidem Pontifices corpus S. DOMITIANI Episcopi ad dictam ecclesiam ex ecclesiola, per S. Maternum primum Tungrensium Episcopum, constructa, transtulerunt: vt idem Ægidius in Gestis Episcoporum Leodicensium tradit.

CAPVT LXI.

Robertus Frisius, Flandriæ Comes, anno 1072. confirmat prædia ac possessiones monasterij S. Petri Gandensis.

IN nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, amen.

ROTBERTVS Dei gratia Comes Flandriæ tam futuris quàm præsentibus in perpetuum. Quoniam Domini est salus, & non est vera salus, nisi in eo, qui dat salutem Regibus; toto cordis affectu & corporis gestu, si saluari volumus, eius seruituti insudare debemus: quippe cùm ei seruire, regnare sit.

SED quia terrenis negotijs occupati, vix aliquando possumus reminisci Saluatoris nostri, magnoperè no-

bis ſtudendum eſt, vt faciamus nobis amicos, qui recipiant nos in æterna tabernacula, cùm defecerimus.

PROINDE petitioni dilecti nobis Abbatis FOLCARDI, & fratrum in eccleſia S. Petri Gandenſis Deo ſeruientium, & pro nobis iugiter orantium, aſſenſum præbentes, ne aliquorum infeſtatione in futurum moleſtentur & per hoc à Dei ſeruitio, & noſtri memoria retardentur, præſentis ſcripti teſtimonio, omnia à prædeceſſoribus noſtris in immobilibus, & mobilibus, in villis, terris, ſiluis, reditibus & decimis prædictæ Eccleſiæ tradita contradimus; & ſicut à prædeceſſoribus noſtris prælibatæ Eccleſiæ confirmata ſunt, & nos propria animi deuotione confirmamus, vt omnia integre, quiete, & pacifice poſsideant & teneant.

VT autem hoc omnibus notum ſit, & ratum & inconuulſum permaneat, prȩſentem paginam ſigilli noſtri appoſitione, & teſtium corroboratione ſignari præ-
1072. cepimus. Actum anno Domini M.LXXII. regnante Rege Francorum PHILIPPO.

Signum Rotberti Marchiſi.
S. Folcardi Caſtellani Gandenſis.
S. Lamberti filij eius.
S. Alardi fratris eius.
S. Balduini. S. Euſtathij.
S. Hugonis. S. Arnulphi filij eius.
S. Aſſerici de Afna. S. Reineri patris eius.
S. Expolſi de Suinarde.
S. Aſſerici de Munte.
S. Luberti de Didelſuena.
S. Rozonis de Melna,
S. Ioannis de... S. Elberti de Roſebeca.
S. Ioannis de Buthem.
S. Arnulſi de Hardopa.
S. Sefridi de Marck.
S. Euſtathij de S. Audomaro.
S. Walerici de Niuela.

NO-

NOTATIONES.

ROTBERTVS) cognomento Frisius, ob victoriam contra RICHILDEM, eiusque filium ARNVLFVM Flandriæ Comitem, nepotem suum, & contra PHILIPPVM Franciæ Regem, an. 1072. die 22. Februarij, in festo Cathedræ S. Petri, prope Casletum obtentam, plures per Flandriam ecclesias, in honorem principis Apostolorum ædificauit, aut collapsas instaurauit, aut alia ipsis beneficia contulit: vt in Annalibus Belgicis docui.

CAPVT LXII.

Egmondanæ Abbatiæ in Hollandia fundatio, dotatio, ac confirmatio prædiorum, per Theodericum V. Hollandiæ Comitem an. 1083.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Ego THEODERICVS Dei gratia Hollandiensium Comes, reputans mecum incertos casus humanæ fragilitatis, decreui iustis petitionibus assensum præbere, vt diuinam misericordiam in illo districto examine placabilem merear habere.

gemisque decoratum historiã, id est, Medicinalẽ librũ.

Ecbertvs, nominati Comitis filius, Dei gratia, Treuericę ecclesię Archiepiscopus, honorauit eũdum locũ Egmondensem, offerens Deo sanctoque Adelberto crucem auream casulam pretiosam, stolam pulcherrimam, cingulum auro intextum, dalmaticam, Subtile, Missale, Capitulare, Historiam, uetus nouumque testamentum continentem, multosque alios libros, scriniũ argenteum, plenum reliquijs Sanctorum.

Arnvlphvs Comes, cum condigna vxore sua Lvtgarda, obtulit ad prędictum locum in *Thosi* mansos duos, in *Castercbẽ* duos mansus & quartam partẽ vnius in *Velzen* tres mansus & vnum agrum, in *Saxnem* dimidium mansum: in *Forenholte* tres mansus, in *Norgha* mansus quinque, in *Lopsen* mansus nouẽ, iuxta flumen *Marne* ... mansus, & quartam partem vnius, in villa *Leiden* mansum & sextam partem vnius, in villa *Bergan*, ab occidente Rheni posita, tres mansus, ecclesiã *Flardinga* cum decimatione terræ, inter flumen *Matlinga*, & riuulum *Turlede*, qui vocatur *Harga*.

Theodericvs III. prędicti Arnulfi filius, cum coniuge sua Othelhilde, obtulit S. Adelberto in *Rademburch* quattuor mansus, decem libras singulis annis soluentes, in *Rademburgherbroeke* terram XVI. vncias soluentem, in *Su tam* terram XIII vncias soluentem, in *VValdmanne Venna* terram XVI. vncias soluentem, in *Comitis Frugersa*, terram XVI. vncias soluentem.

Sifridvs, cognomẽto Sicco, prędicti frater Theoderici dedit S. Adelberto pro animæ suæ remedio, terrã super *Gheest* nominatam *Northorpe*, *Smithem*, ad *Giringelandt*, *Hildebransland*, *Smirding land*, *V*. fierteken, *Lantosmade* in *Ackerslote* XII. libras, in boues & libras.

Florentivs III. Theoderici filius, cum bonæ memorię vxore sua Gertrvde, obtulit ad supra dictũ locũ terrã in *Esmundelf*, V. libras & vnciã soluentẽ, in *Lusebusa* mãsus XXXII. in *Stervvije* mansus XXVIII. vncias soluentẽ, iuxta *Delf* X. mãsus, ex alia parte *Delf* IX. mansus *Alijs V.*

Hvivs Florentij filius fui ego quartus Theode-

quem humiliter deprecatus est prædictus Abbas STEPHANVS, vt pro amore Dei & reuerentia S. Adelberti, renouarem & confirmarem auctoritate mea omnia prædecessorum meorum dona, ad Egmondensem ecclesiã pertinentia. Cuius petitioni libenter assensum præbui, & summæ caritatis auctoritate confirmaui, vt omnia supradicta libertate teneat, posśideatque prædicta Ecclesia, & à terra *VVimmorosuetha* vsque in *Heram*, quæ est videlicet eiusdem ecclesiæ, nullus mortalium audeat placitum habere, sine Abbatis permisśione, vel iniuste inde aliquid decerpere, hominesque eiusdem ecclesiæ in toto Comitatu nostro, sine teloneo esse, nullusque debeat eos opprimere, sed sint sub Abbatis potestate, & cum Causidico suo placitum habeat ipse.

QVOD si aliquis ex eis, qui ex parentibus suis iustè pertinet ad prædictum locum, negare & contradicere voluerit, liceat memorato Abbati, suisque successoribus, cum Aduocato suo illum tenere, & ad iustitiam trahere, in cuiuscumque ministerio sit. Similiter faciat de reditibus suis quicumque sedet super terram prædictæ ecclesiæ, & non vult soluere quod debeat iuste: Aduocatus Abbatis intret domum illius, & tantum de rebus accipiat, quantum debet ille, sine alicuius iudicis contradictione.

SI quis verò, quod futurum non credimus, nostrorum vel extraneorum, hanc libertatem ecclesiæ voluerit infringere, iram Dei & omnium Sanctorum incurrat, & hoc, quod nititur, nunquam perficere valeat, sed cum Iuda traditore Domini, & diabolo & Angelis eius in die iudicij, & cum his, quorum vermis non morietur & ignis non exstinguetur, partem posśideat. Qui autem hoc nostrum conseruauerint præceptum, gloriam & honorem & benedictionem percipiant à Domino, & misericordiam consequantur, & gratiam inueniant in auxilio oportuno.

VT autem istius nostræ concesśionis auctoritas stabilis & inconuulsa permaneat omni tempore, hanc char-

chartam conscribi fecimus, & beneuolentiæ dilectionisque nostræ sigillo corroborari.

Hvivs rei testes sunt dominus Abbas Stephanvs, Florentius, & Ancelmus, presbyteri.

Laici, Adelbertus, Hermannus, filius Popponis, Engelbertus Stathaloech, Thrasino Adalum Castellanus, tres germani, Gerbrandus, Isbrandus, Guntwachar, Dodo de Riswijc, Thid tert, Thiebald, Thigard Blankart, alijque quàm plurimi.

Eodem die, coram eisdem testibus, mutuaui contra S. Adelbertum nouem mansus in *Maesland a Scoepleda* (nunc *Scipluiden*) in Mosam, & in *VVesterricam* tres mansus à Mosa in *Vronemscale*, dans censum in *Alcmera* VIII. librarum singulis annis.

Insuper, precante & adiuuante Othelhilda vxore mea dilectissima, concessi Abbati Stephano, suisque successoribus iudicariam potestatem, quæ *ambocht* vocatur, tenere.

Actvm est hoc publicè in Fladringa, coram populi multitudine, anno Dominicæ incarnationis M. LXXXIII. Indictione VI. regnante Henrico, xxvii. anno Imperij sui, Conradi Traiectensis Ecclesiæ Episcopi anno Episcopatus sui VIII. domini Stephani Abbatis anno xxvi. suscepti pastoralis officij, VII. Kal. Augusti.

NOTATIONES.

Hvivs diplomatis archetypum, in archiuis Abbatiæ Egmondanæ, coram oculis se vsurpasse, *Gulielmus Heda*, in Historiâ Episcoporũ Vltraiectinorum, diserte testatur. Cuius apographũ, ex Hedæ commentarijs transscriptum, *Ianus Dousa* suis Annalibus Hollandicis inseruit.

Ceterùm hic Theodericus, nomine quintus Hollandiæ Comes, primus exstitit, qui repudiata antiqui moris simpli-

ſimplicitate, nudum Comitis titulum maioribus ſuis hactenus vſurpatum, adiecta regionis, cui præerat (Hollandiæ inquam) appellatione auxit atque ampliauit: vt Guilielmus Hedi, & Ianus Douſa annotarunt.

FLARDINGA ſeu Fladirtinga, Hermanno Contracto Phladirtinga, *Vlaerdinghen*, peruetuſtum eſt Hollandiæ opidum, ad Moſam fluuium. Fuit primorum Hollandiæ Comitum ſedes ac domicilium: adeò vt idem Contractus Theodericum V. vocet Marchionem Phladirtingæ.

CAPVT LXIII.

Lotbertus Abbas Haſnonienſis anno 1088. vendit Giſelberto, Balduini Gandenſis filio, alodia in Aloſt, Raſſeghem & Lede.

IN nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Patris, & filij, & Spiritus ſancti. Quoniam induſtriæ eſt Prælatorum, non tantùm ea proſpicere, quæ in præſentiarum ſunt, verùm etiam longe ſagacitatis porrigere oculum, ego LOTBERTVS, gratia Dei, Abbas Haſnonienſis cœnobij, per huius noſtræ conſcriptionis paginam, quæ conſilio fratrum noſtrorum concepi, concepta peregi, poſteris commendare curaui.

BALDVINVS Marchio venerabilis, noſtri reformator loculi, prædeceſſorum negligentia pæne ad deſtructionem redacti, alodium in ALOST & RASSEGHEM & LEDE, quod iure poſſiderat hereditario, Eccleſiæ noſtræ mancipauit: cuius vſusfructus in vita ſua, & poſt deceſſum ſuum

suum aliqu intulo tempore nobis prouenit.

INGRAVESCENTE verò mundi nequitia, qui totus esse probatur positus in malitia, cùm deuastatione tyrannorum, circumquaque manentium, paruam vel nullam nobis conferret vtilitatem; distraxi, pretiumque eius in reditu meliore locaui, & per manum iunioris Comitis ROTBERTI cuidam GISELBERTO, Balduini GANDENSIS filio, perpetuaui.

ACTVM anno ab Incarnatione Domini MLXXXVIII. Indictione x. Epacta XIV. Concurrente IV. regni Regis Francorum PHILIPPI XXV. ROTBERTI Comitis iunioris 1088.
XI. Huic adsertioni adfuerunt testes idonei.

Balduinus, filius Balduini de Gandauo.
Theodericus de Aldenarda.
Euerardus de Tornaco.
Walterus, filius Balduini de Gandauo.
Gerardus de Soiteghem.
Godefridus de Lathem.
Wenemarus Castellanus Gandensis.
Willelmus de Olsene.
Gerardus frater eius.
Raso de Gauera. Astricus de.
Berno de Tenremonda.
Ralicardus de Cordes, & fratres eius.
Stephanus de Boular.
Stepo de Borsele.
Lambertus & filius eius.
Rangotus de Tenremonde.
Arnulfus & frater eius.
Anselmus de Sipe.
Gocelinus de Lidekerke.
Remboldus Niger, & filius eius.
Theodericus de Scendelbec, & frater eius.
Ingelbertus, Adalhardus.
Rothardus de Raffeghem. Sigerus...

NOTATIONES.

LOTBERTVS) fortè Rotbertus, Abbas monaſterij Haſnonienſis in Oſtrouandia ſiti, ad Scarpum fl. in diœceſi Atrebatenſi: de quo vide ſupra cap. 22.

BALDVINVS) cognomento Montenſis, Flandriæ Comes, Haſnonienſe cœnobium Benedictinis an. 1070. tradidit, amotis clericis, & templum nouum ibidem exſtruxit.

GISELBERTVS) fuit filius Balduini Aloſtani ſeu Gandauenſis, vt alibi vocatur. Balduini autem pater fuit Rodulfus. Ex quibus liquet familiam Gandauiam diu ante an. 1088. poſſediſſe ditionem Aloſtanam. Qui autẽ fuerint primi, & quot ex ordine Comites Aloſtani, difficile ſit certò adfirmare. Primus itaque ſit BALDVINVS cognomento CRASSVS, ſecundus BALDVINVS LVSCVS, Craſsi filius, tertius IVANVS CALVVS, Luſci frater, quartus & poſtremus THEODERICVS, Iuani filius: de quibus infra ſuis locis agemus.

Comitatus porrò Aloſtanus magnam veteris *Brachbanti* (quod olim ſupra Tornacum extendebatur) portionem comprehendit. Præter opida duo, *Aloſtum & Gerardi-Montem*, vici centum ſeptuaginta duo aut circiter in eo numerantur: ex quibus nonnulli vſque ad Montem S. Trinitatis, Tornaco vicinum, porriguntur.

RASSEGEM) ſeu Reſſegem, Baronia vetus gentis Villanæ, & Comitum Iſegemij.

LEDE) Baronia per Albertum Pium, Belgarum Principem, inſtituta: quo loco baſilica eſt ampliſsima, Deiparæ cultu ac miraculis ab aliquot ſæculis clara.

CAP.

CAPVT LXIV.

Gerardus II. Cameracensis Episcopus alodia aliquot, iure hereditario ad se pertinentia, dat Ecclesiæ Cameracensi, & alia alodia à Manscelino Præposito donata confirmat 1089.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. GERARDVS Dei gratia Cameracensis Episcopus, omnibus in Christo renatis cælorum gloriam appetere remigio caritatis.

SCIANT præsentes, & his, qui nascentur, studeant enarrare: quomodo ego pro salute animæ meæ & prædecessorum meorum, trado ad vsus fratrum sanctæ Cameracensis ecclesiæ, matris nostræ, alodium de *Lietsceins* & de *VVilrehem*, cum moneta, cum teponeo & macera & districto, cum molendinis, cum terris cultis & incultis, siluis, pratis, cum seruis etiam & ancillis, alodium quoque apud *Odenghem*, quod ibi habeo, libera ab omni aduocatione, & cetera quæ mihi in BRACBANT hereditario iure succedunt: vnde in anniuersario meo fratres cibentur, & residua in vsibus eorumdem dispendantur

CENSVS quoque seruorum & ancillarum, duo scilicet denarij à viro, vnus à femina, in Natiuitate S. Mariæ annuatim soluantur, & in lege, qua ceteri sunt, de eleemosyna

mosyna teneantur, & dies anniuersarius patris mei matris meæ, fratrisque mei celebretur.

Dono etiam, domini *Manscelini*, eiusdem ecclesiæ Præpositi & Archidiaconi petitione, altare de *Calderico* eidem matri nostræ Ecclesiæ, liberum ab omni persona: sed annuatim persoluat quæ ceteræ eiusdem Archidiaconatus capitales ecclesiæ; tali tamen conditione, vt ter in anno fratres ipsi in Refectorio conueniant, quinta scilicet feria Absolutionis, & in festiuitate S. Gavgerici, quę est in Augusto, & in sui obitus anniuersario.

Dat etiam idem Manscelinvs eidem Ecclesiæ alodium, quod apud *Maronis VValdum* habet, seruos etiam & ancillas, concedentibus & assentientibus fratribus suis *VValtero*, & *Tietuuino*, sicut iure possidet hereditario: serui tamen & ancillæ sub lege sint eleemosynæ. Gerardvs quoque *Cordella* alodium suum, quod apud eumdem *Maronis-VValdum* & circa *Teneram* iure hereditario possidet, eidem confert Ecclesiæ.

Horvm igitur petitione, canonica fretus auctoritate, tam in ea prescripta quàm sua huic confirmo Ecclesiæ charta & anathemate.... Vt autem ratum & inconuulsum hoc maneat, corroboro sigilli mei impressione, & subtus signatorum attestatione.

Signum mei ipsius Gerardi Episcopi.
S. eiusdem Manscelini Præpositi & Archidiaconi.
S. Desiderij Archidiaconi.
S. Gerardi Archidiaconi.
S. Frederici Archidiaconi.
S. Alardi Præpositi & Archidiaconi.
S. Aufridi Archidiaconi.
S. Hugonis Decani.
S. Wuerneboldi Scholastici.
S. Griodonis Cantoris.

Signa Casatorum.

Anselli de Ribodimonte. Fulconis Vicedomini.
Walteri Tonitrui. Amultrici.

Ar-

Arnulfi, Walteri.

Wenchelonis, Walteri Coleti.

Actvm Cameraci anno ab Incarnatione Domini M. LXXXIX. Præsulatus mei XIV. Indictione XII. 1089.

NOTATIONES.

Gerardvs II.) Cameracensis & Atrebatensis Episcopus, Lietberti successor, an. 1092. viuere desijt. Post cuius obitum Atrebatenses proprium sibi Episcopum ab Vrbano Papa an. 1093. impetrarunt. Vrbani diploma paulò infra recitabimus.

Odenghem) nunc *Oudeghem* vel *Auvveghem*, toparchia territorij Teneramondani, quam Dauid Lindanus in sua Teneramonda lib. 3. cap. 6. multis descripsit. Huic vicinus est vicus *Mespelaer*, ditionis Alostanę, in quo bis mille circiter nummi aurei, à Romanis cusi, anno 1607. ab agricola sunt inuenti, moxque per vniuersam Europam sparsi.

Refectorio) Canonicos communi olim Refectorio vsos fuisse, Molanus in libris de Canonicis docet, & Triclinia, quæ varijs locis eo nomine supersunt, abundè testantur.

CAPVT LXV.

Henricus III. Comes Louaniensis & Bracbatensis an. 1086. *fundat dotatque Abbatiam Afflige-miensem.*

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Ego HENRICVS, diuina propitiante clementia, BRACBATENSIS PATRIAE COMES ET ADVOCATVS, omnibus tam præsentibus quàm futuris fidelibus, omne datum optimum & omne donum perfectum, descendens à patre luminum.

NOTVM vobis facimus qualiter miles quidam meus, GERARDVS nomine, cum alijs quibusdam, quos æquè diuina gratia & præuenit & subsecuta est, balteo militari deposito, vt meliorem inuenirent hereditatem, militiam Iesu Christi professi sunt, & in Comitatu meo loco ab antiquis HAFFLINGEM vocato, modò autem *Nouo monasterio* appellato, habitationem saltuosam adhuc & desertam elegerunt, vt quantò ampliùs remoti à secularibus, tantò sub regula beati Benedicti Deo seruirent familiariùs.

EREXERVNT autem ecclesiam in honore beati Petri Apostolorum principis, vt vbi antea erat spelunca latronum, habitatio inciperet tandem rectè viuentium, & qui erat locus rapinæ & homicidij, mutaretur in possessionem pacis & fructus eleemosynarum,

Qvo-

QVONIAM verò locus ipse ad comitatum nostrum hereditario iure videbatur pertinere, ego fraterque meus GODEFRIDVS, ab eisdem exorati fratribus, & pro remedio animarum nostrarum, omniumque antecessorum nostrorum, legitimè & ex toto liberè ad altare ipsius Ecclesiæ tradidimus: præterea, quoniam sæpissimè probata valdè nobis placuerit militaris eorum industria, tam pro seculari eorum amicitia, quàm pro remuneratione diuina, de eodem alodio adiacente, & ad seruitium nostrum remanente, in siluis & pratis, in campis & pascuis, in piscationibus & venationibus, omnem eis vsum habere nobiscum.

VT autem per amplius beneficium, maius ad Dei seruitium cresceret eis desiderium, capellam nostram liberam in *VVaucra* subteriùs sitam, cum tota decimatione superioris ecclesiæ, cum debita instituendi presbyteri subiectione, cũ terris insuper aliquibus nostræ culturę subsistentibus, cum teloneo & maceria, cũ molendinis, & curtibus ad nos in eadem villa pertinentibus, huic traditioni legitime addidimus.

QVOD si, vt verè de misericordia Dei præsumimus, ad meritum eorum accesserit, & numeris Abbatem eligere, baculumque super altare positum ipsi committere, nullo Principe, nullo Episcopo contradicente, in eorum erit potestate, quatenus secundùm eorum regulam eligatur, qui eligendus est, & per ostium IesuChristi ingrediatur, qui ordinandus est, remota omni aliena contradictione, & suspecta occasione. Nos vero de aliqua sibi illata iniuria, si appellare voluerint, quasi pro animabus nostris, pro eis nos exponemus, nec quidquã aliud de loco illo nisi orationes fratrum & Dei retributionem recipere volumus.

ET vt hæc nostra traditio vel condictio omnibus retrò sæculis rata & inconuulsa permaneat, charta & atramẽto rem, vti est, notamus & roboramus. Ante omnia Dominum omnipotentem & Sanctos eius citamus, & fideles nostros, qui huic traditioni interfuerunt, idoneos

neos testes subtersignamus.

Steppo Brussellensis, & frater eius Walterus.
Balduinus de Alost. Gerardus de Cumbersaca.
Adalbertus Snickart. Theodericus de Budengem.
Anselmus de Erpe. Sigerus frater eius.
Herebrand de Hordingoschen.
Folcardus & Godescalcus filij eius.
Ingelbertus Kaluarstert. Sigeris Anderlechtensis.
Onulfus de Miluerschem. Gillebertus de Laca.
Arnulfus & Obertus de Ordengehem.
Henricus Cameracensis ecclesiæ Canonicus.
Alardus Canonicus, & Godero & Meinerus, clerici de Louania.
Ioannes Canonicus de Petingehem.
Gerardus de Leneca. Godefridus de Lathem.
Franco. Amandus. Hugo de Brusselle.
Amalricus de Beckensele. Sigerus de Alost.
Walterus de Ascha. Walterus de Hamme.

1086. Actum est hoc anno ab Incarnatione Domini millesimo octogesimo sexto, regni verò *Henrici* Regis tricesimo quinto, præsulatus *Gerardi* Episcopi decimo.

NOTATIONES.

BRACBATENSIS) patriæ Comitem primus se scripsit Henricus, eo nomine III. Comes Louaniensis, de quo saltem constet. Sic Henricus III. Lotharingiæ eo nomine Dux, circa annũ 1250. titulum Brabantię Ducis primus assumpsit. Henricus porrò Comes anno 1095. in hastiludio apud Tornacum perijt, Niuellis conditus: vt Sigebertus in Chron. testatur. Fratri sine liberis defuncto successit *Godefridus Barbatus*, qui Comitatui Louaniensi an. 1106. Ducatum Lotharingiæ adiunxit.

ADVOCATVS) Ecclesię Niuellensis. Sic & Gemblacensis

ſis eccleſiæ Aduocati, à multis retro ſæculis, fuere Comites Louanienſes: vt ex Othonis I. Imp. diplomate ſupra cap. 32. recitato liquet.

GERARDVS) cognomento Niger, miles, id eſt, Eques vt hodie loquimur, illuſtriori genere natus.

HAFFLINGEM) hodie *Afflighem*, illuſtris Benedictinorum apud Brabantos Abbatia, inter Bruxellam & Aloſtum ſita.

GODEFRIDVS) Barbatus, Henrici frater paulò antè à me laudatus, verus Brabantiæ Numa (vt ſic loquar) varia apud Brabantos monaſteria à fundamentis partim excitauit, partim ab alijs incohata perfecit.

WAVERA) municipium celebre inter Bruxellam & Namurcum: éſtque etiamnum ibi Præpoſitura, ſeu cella aliquot monachorum, Affligemio miſſorum.

STEPPO) Caſtellanus Bruxellenſis.

CAPVT LXVI.

Vrbanus II. Papa Atrebatenſibus dat proprium Epiſcopum an. 1093.

VRBANVS Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, Clero & Populo Atrebatenſi ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

ATREBATENSIS eccleſia, vna ex nobilioribus Eccleſijs comprouincialibus Remenſis metropolis, ſolemnibus canonum monumentis freta, olim principalis ſedes Epiſcopatus fuit, proprium Pontificem habuit, ſuam diœceſim & cetera

pontificalia iura firmis antiquitate rationum instrumentis obtinuit.

Volumus itaque, & Apostolica auctoritate præcipimus, vt iugo Cameracensis subiectionis ab Ecclesia vestra excusso, & recepta dignitate, primis temporibus, rationabili firmitate possessa, Cardinalem Episcopum vobis & Ecclesiæ vestræ vtilem eligere, & electum per manum Metropolitani vestri consecrare, & Ecclesiæ vestræ incardinare studeatis. Ei verò, qui canonico consensu cleri & populi electus fuerit, Apostolica auctoritate interdicimus, ne impositam ipsi electionem, dissimulatione aliqua huius nouæ ordinationis, subterfugiat.

Solet enim fieri, vt Ecclesiæ persecutionis tempore suis ordinibus, suis populis, subsidijs etiam temporalibus destitutæ, alijs temporaliter committantur Ecclesijs. Postquam verò, ijs, quibus imminutæ fuerant, Domino donante, abundare cœperunt, pristinam recipiant dignitatem. Data Romæ.

NOTATIONES.

VT olim, stante Imperio Romano, sub Remorum Metropoli Ciuitates XI. videlicet *Suessionum, Catalaunorum, Veromanduorum, Atrebatium, Cameracensium, Tornacensium, Siluanectensium, Bellouacorum, Ambianorum, Morinorum & Bononiensium*, numerabantur; sic primis Ecclesiæ sæculis Metropolitana Remorum Ecclesia Episcopatus XI. sibi suffraganeos habuit. Testatur id Hincmarus Remensis Episcopus in suis Epistolis, non vno loco.

Gallia exinde per Hunnos, Gothos ac Vandalos vastata, *Atrebatensis* & *Cameracensis*, *Veromanduensis* seu *Nouiomensis* & *Tornacensis*; *Morinensis & Bononiensis* Ecclesiæ

Ecclesiæ, per S. Remigium Remensem Episcopum (cui Hormisda Romanus Pontifex vices suas commiserat) fuerunt vnitæ. Id colligi datur ex Hincmari Epistola VI. per Busæum Moguntiæ an. 1602. edita, cap. 18.

Cameracensis & Atrebatensis Episcopatus vsque ad an. 1093. Nouiomensis & Tornacensis vsque ad an. 1146. manserunt vniti. Atrebatensibus Vrbanus II. Tornacensibus Eugenius III. Papa, proprium cuique Episcopum dedit: vt in Annalibus Belgicis docui.

CAPVT LXVII.

Godefridus Bullonius, Dux Lotharingiæ, postea Rex Hierosolymorum, copiosius dotat monasteriolum seu Prioratum S. Petri, in municipio Bullonicnsi, à Godefrido Barbato, Lotharingiæ Duce, fundatum.

IN nomine Patris & Filij & Spiritus sancti amen. Ego GODEFRIDVS, legitimus successor & heres Ducis GODEFRIDI BARBATI, filijque eius potentissimi & iustissimi Ducis GODEFRIDI, auunculi mei, repræsentans, nec non beneficia, quæ Diuina mihi gratia donauerat, recogitans, de ijsdem donis suis, ad

augendum seruitium eius, destinaui reddere aliqua.

Et quia præfatus auus meus Godefridvs apud ecclesiam beati Petri Apostolorum principis, quæ sita est ante castrum Bvlonivm, religiosos fratres, ex cœnobio beati Huberti Pontificis, concedente venerabili Theoderico Abbate, pro remedio animæ suæ constituerat, & eamdem constitutionem suam de nominatis ibidem reditibus, auctoritate & priuilegio Alexandri Papæ confirmari fecerat, mihi quoque visum est iustum, ex effectu diuinæ inspirationis, vt qui eram eius honoris, essem & particeps deuotionis.

Hanc meam intentionem cùm retulissem matri meæ Idae, prædicti Ducis filiæ, & fratribus meis Balduino & Evstathio, eorum deinde consilio & consensu voluntario, ecclesiam nostram, nostri proprij & hereditarij iuris de Baseio, destinauimus & donauimus, ad augmentum prædictæ eleemosynæ aui mei Godefridi, donandam perpetualiter beato Petro & beato Huberto.

Qvod donum vt ratum & firmum esset, eamdem matrem meam & fratres meos mecum Bvlonivm duxi, & in præsentia optimatum meorum, vestituram prædictæ ecclesiæ in *Baseio*, sine vlla calumnia & cōtradictione, simul deposuimus super altare beati Petri, eandemque donationem ego ipse, qui eram legalis
1094. Aduocatus ecclesiæ, Abbate Theoderico II. ibidem præsente, iure tuendam recepi.

Actvm publicè Bvlonii anno Dominicæ Incarnationis MLXXXXIIII. Indictione II.

NOTATIONES.

GODEFRIDVS) cognomento Barbatus Goziloni patri, adhuc viuenti, in Ducatu Mosellano suffectus est; iuxta Hermannum Contractum. Ducatu illo postmodum, ob rebellionem, ab Henrico IV. Rege priuatus, in Italiam se contulit, & BEATRICEM, Bonifacij Italiæ Marchionis viduam, Frederici II. Mosellanorum Ducis filiam, duxit vxorem. Exinde Ducatum Lotharingiæ inferioris obtinuit, & 1070.
an. 1070. moriens, Virduni est conditus. Liberos reliquit *Godefridum* cognomento *Iustum* seu *Gibbosum*, & *Idam*, Godefridi Bullonij matrem.

GODEFRIDVS) cognomento IVSTVS seu GIBBOSVS patri in Ducatu Lotharingiæ inferioris successit, & vnà Marcam Antuerpiensem tenuit. Vxor illi fuit MATHILDIS potentissima Italiæ Marchionissa, Beatricis paulò ante laudatæ filia, quæ amplissimas possessiones Ecclesiæ Romanæ, testamenti tabulis, legauit, & an. 1115. obijt. Godefridus porro Gibbosus an. 1076. Antuerpiæ à sicario confossus est, & Virduni iuxta patrem humatus.

CAPVT LXVIII.

Ida Boloniensis Comitissa, Godefridi Bullonij, Hierosolymorum Regis, mater, decimas Genapiæ, an. 1096. dat monasterio Affligemiensi.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Ego IDA Boloniensis Comitissa, humilis Christi ancilla, cũctis in fide manentibus gaudia promereri promissa fidelibus.

NOTVM fieri cupio, tam præsentibus, quàm futuris, signum meæ dilectionis, erga dominos meos & fratres videlicet monachos cœnobij NOVI MONASTERII, cui vocabulum HAFFLINGEM inditum erat ab antiquis. Quoniam quidem mihi multisque eorum complacuit conuersatio, & religionis affectus, dignum duxi me commendare talium orationibus, nec in incerto diuitiarum sperare, sed has potiùs cum eis participare.

IGITVR in alodio meo & villa, quæ vocatur GENAPIA, pro salute animæ meæ, patris quoque mei Ducis GODEFRIDI, & Comitis EVSTATHII domini mei, ecclesiam cum decimis & vniuersis eius reditibus, firmiter perpetuoque iure tenendam dedi supradictis fratribus, in idipsum filijs meis GODEFRIDO, EVSTATHIO & BALDVINO, mihi cooperantibus.

FI-

Filivs quoque meus Dux Godefridvs in eadem villa *Genapia* quinque mansos terræ donauit iisdem fratribus, ad quos ego postea in augmentum concessi quasdam partes circumiacentes, planè sextum mansum continentes, ab omni comitatu, & censu tributario liberas & expertes.

Insvper autem quidquid sibi vendicabant, quippe quod à prioris domi tempore possederant, & vsibus suis assignauerant, siue in siluis, siue in pascuis, siue in satis, eis concessi eadem libertate, qua tenui, sed & omne participium in silua, & reliquo vsuario communi, in hoc nihilominus filijs meis consentientibus mihi.

Factvm est autem hoc apud *Traiectum*, in ecclesia S. Servatii confessoris, præsentibus etiam reliquijs S. Gertrvdis virginis, pro simili negotio illuc tunc allatis. Vt autem hæc traditio omnibus retro sæculis rata & inconuulsa permaneat, omnem rem, vti gesta est, litterarum memoriæ commendamus, & sigillis nostris ego & Godefridvs filius meus roboramus, & testes idoneos, qui huic rei interfuerunt, subtersignanimus. *Maestricht*

Signum Lamberti nostri Capellani.
S. Roberti Capellani.
S. Gerardi Comitis de Gelre, & fratris eius Henrici.
S. Godescalci de Iacen.
S. Henrici de Cuck. S. Arnulphi de Rede.
S. Cononis de Montant.
S. Theoderici de Bemel.
S. Henrici de Birbaica.
S. Balduini de Osteruic.
S. Walteri de Grimberges.
S. Reineri Aduocati Leodicensis.

Denique de scriptis testibus & illud notum facimus, quod Comes Henricvs, qui eamdem villam in beneficium à nobis tenuit, duobis annis, antequam hæc donatio confirmaretur, nobis reddiderit, ad opus fratrum, quod ad eum pertinuit.

Fac-

CAPVT LXIX.

Forestensis Abbatia, monialium Benedictinarum, propè Bruxellas, à Giselberto Alostano fundatur, & à Fulgentio I. Abbate Affligemiensi legibus firmatur.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Ego FVLGENTIVS Dei gratia primus Abbas in loco, qui vocatur HAFFLINGEM, omnibus Christi fidelibus, post huius exilia carnis, in regimine viuorum habitacula cum Sanctis.

NOTVM vobis fieri volumus, quòd quidam miles GISELBERTVS nomine, filius *Balduini de Alost*, filij *Adolphi*, alodium, quod ab Abbate S. Petri de HASNON emerat, nostræ ecclesiæ, pro salute animæ suæ & omniũ antecessorum suorum, libere tradidit, vt in eodem alodio, cum eiusdem alodij appenditijs, ecclesiam & claustrum, in honore beatæ Mariæ Virginis, construeretur, vbi sub regula S. Benedicti, mater sua nomine ODA, cum filia LVTGARDE, monachicam duceret vitam.

HIS me, simul cum fratribus, consentiente, quæsiuit à nobis charta & sigillo hæc confirmari, ne nos, vel posteri nostri, ex his beneficiis, deinceps loco illi conferendis, aliquid vsui nostro, absque voluntate sororum

rum inibi manentium, vindicaremus, si regulariter & secundùm subscriptam institutionem vixerint. Sin autem non, quod auertat Deus, persoluant auri vnciam, quam idem miles, caussa respectus, per singulos annos nobis dari instituit.

Hvivs rei testes sunt.

Albertus Snagardus.

Bernerus de Tenremonde, & nepos eius *Africus*,

Lanxo de Alost, & Henricus priuignus ipsius,

Sigerus de Alost,

Suboldus Castellanus, *Godescalcus* nepos eius,

Tiboldus de Hoffstade.

Et quia animabus earum vagatio non expedit, constitui, vt ex nostrò loco fratres ætate & moribus maturos habeant, qui inibi per se habentes habitacula, tam de diuinis officijs, quàm de sæcularibus procurent eis quoque necessaria.

Vna autem ex ijsdem aptior ceteris regendis, electione Abbatis & sororum Dominum timentium, ab ipso Abbate præponenda est illis. Absque consilio Abbatis in suo consortio nullam eis concedimus recipere, nec Abbati vllam, absque earum consilio, eis inserere.

Ordinamvs insuper & præcipimus, ne cupiditate aliqua, infantium vel iuuencularum sibi attrahant multitudinem, ne quoque aduersus Conuersas puellaris præualeat leuitas, & ipsius congregationis destruatur sanctitas. Notamus etiam Abbatem, vel eius nuntium, si necesse fuerit, publico placito, quod ter fit in anno, interesse; quia præter illum alius Aduocatus ipsius alodij non æstimabitur. Quod si contigerit in earum possessione, vel in earum conuentu, alicuius rei magna transgresio, Abbatis præstolabitur præsentia.

Svper omnia autem decreuimus ordinem *Cluniacensem* sanctimonialium de Marcinis debere eas obseruare, vel aliarum feminarum, sub regulari

Abba-

Abbate consistentium; ita vt numquam de claustro, postquam intrauerint, liceat exire, sed claustri clauem Abbas habeat, aut monachus maturus, & Deum timens, cui bene credat. Professiones suas coram Abbate faciant: nulli mortalium, & maximè hominum, absque licentia in collocutione socientur.; quod tamen cum magna grauitate & honestate fiat, preter verba otiosa, & risum mouentia, & absque inordinata coniunctione, & hoc non sine testimonio sororum Dominum timentium, cum clara luce diei.

FACTA est huius traditionis charta, anno Dominicæ Incarnationis millesimo nonagesimo sexto, 1096.
Indictione IV. eo anno, quo occidentales, vna conspiratione, Ierusalem contra paganos proficiscuntur, cum quibus & iste GISELBERTVS profectus est.

EGO autem, post discessum ipsius *Giselberti*, loca ipsius alodij peragrans, & situm congregationi aptum non inueniens, in ecclesia FORESTENSI, ab ODONE Cameracensi Episcopo nobis tradita, eas transtuli: vbi Christus, qui est sacrarum virginum sponsus, pacem tribuat eis, & vitam quietam det eis, inibi sanctè & castè sub eodem sponso suo viuere, per omnia & in omnibus ei placere, vt cum eodem in cælesti palatio possint regnare, & in eius pijs amplexibus valeant in æternum gaudere. Quod filius æterni Regis eis præstare dignetur. Fiat, fiat, fiat.

NOTATIONES.

GISELBERTVS) seu Gilbertus, Balduini Aloſtani filius, Adolfi ſeu Rodulfi nepos, an. 1083. à LOTBERTO Abbate Haſnonienſi emit tria alodia, *Aloſt, Raſſeghem & Lede*: vt ex Lotberti diplomate, ſupra cap. 60. recitato, liquet. Ex his *Aloſtanum* alodium idem Giſelbertus, ad bellum ſacrum profecturus, an. 1096. Deo obtulit, ad monaſterium ODAE matri ſuæ, LVTGARDI filiæ ſuæ, alijſque virginibus exſtruendum. Sed cùm Aloſtanus fundus ad id minùs idoneus videretur, FVLGENTIVS Abbas Affligemienſis, in eccleſia Foreſtenſi, prope Bruxellam, ab ODONE Cameracenſi Epiſcopo accepta, monaſterium conſtituit: vbi hodieque perſtat illuſtris nobilium virginum Abbatia.

ALBERTVS SNAGARDVS) in diplomate Henrici Comitis Bracbatenſis, quod ſuprà cap. 50. produxi, vocatur ADALBERTVS SNAKART.

BERNERVS DE TENREMONDE.) Dauidis Lindani Teneramondam, Antuerpiæ an. 1612. excuſam, vide. lib. 1. cap. 6.

Marchienues. MARCINIS.) Exiſtimo deſignari ſanctimoniales Marchianenſes, quarum diſciplina olim fuit laudatiſsima, iuxta reformationem Cluniacenſem, vt hic dicitur. Anno tamen ſalutis 1096 quo diploma iſtud ſcriptũ eſt, nõ moniales, ſed monachi reſidebãt Marchianis: ſed regulæ ſeu diſciplinæ ipſarum memoria etiamnum reſtabat. Monialibus porrò Marchianenſibus monachi anno 1028. ſunt ſubrogati, agente Balduino Barbato, Flandriæ Comite: vt in Originibus Benedictinis, & Annalibus Belgicis docuimus.

1096. HOMINVM,) id eſt, virorum, phraſi Gallica.

GISELBERTVS profectus eſt ad bellum ſacrum, eo ipſo

ipſo anno, quo GODEFRIDVS BVLLONIVS ANSELMVS RIBOLDIMONTANVS, Aquicinctini monaſterij fundator,& alij plurimi proceres Belgæ.

CAPVT LXX.

Ida Bolonienſium Comitiſſa anno 1098. *dotat S.Bartini monaſterium in Arteſia.*

IN nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Cùm conſtet vnicuique incerta & imminens mors, quàm neceſsarium nobis ſit, ſaluti noſtræ bonis opibus eleemoſynarumque largitionibus inſiſtēdo conſulere, cotidianus mundanæ rei defectus ſatis oſtendit.

VNDE ego IDA,Bolonienſium Dei gratia Comitiſsa, notifico tam futuris quàm præſentibus quibuſlibet, quòd ob ſalutem animæ meæ, nec non pro anima domini mei Comitis EVSTATHII, & pro incolumitate filiorũ meorũ EVSTATHII, GODEFRIDI, & BALDVINI (qui contra pagnanorum incurſus, ex præcepto Apoſtolico Hieroſolymam profecti ſunt) omnes conſuetudines & Comitatum,& quidquid ad me pertinebat de terra, quam *Ondigir & Berevvoldus* Deo & S. Bertino, ad eleemoſynam pauperum tradiderunt, dōno LAMBERTO Abbati de cœnobio eiuſdem Chriſti confeſsoris BERTINI,& fratribus ibidem Deo ſeruientibus, perpetuò poſsidendas conceſserim: ea videlicet ratione, vt nullus de heredibus prædictorum virorum

CAPVT LXXI.

Baldricus Nouiomensis ac Tornacensis Episcopus parcchiam Tiletanam donat Canonicis Harlebecanis an. 1105.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Ego BALDRICVS Dei gratia Nouiomensium siue Tornacensium Episcopus. Quoniam nobis à speculatoribus Ecclesiarum, ad cultum sanctæ Religionis, multa documenta, quibus virtus ad virtutem promoueri potest, conseruata sunt, animaduerti inter cetera nihil Deo placabiliùs, animæ verò nostræ nihil fore salubrius, quàm fratres Domino canonicè famulantes, ne deuient, diligenter obseruare, & ad vsum eorum, qui pro nobis exorant, ne turpis lucri fœditatibus insudet, beneficia ecclesiarum cum beneuolentia conferre.

QVAPROPTER quidem dignis petitionibus cuiusdã ROTBERTI assensum præbens ei dimißionẽ personalitatis de altari, quod in villa, quæ dicitur TILETVM, situm est, concessi, & intercedentibus venerandis Principibus, videlicet Comite ROTBERTO, & dilectißima coniuge sua CLEMENTIA, LAMBERTO quoque Archidiacono, & ceteris clericis, nostris assentientibus, Præposito Harlebecẽsis Canonicę. pro meis prædecessorumq; meorum criminibus redimendis, cũ omni deuotione contradidi: eo scilicet tenore, vt quãdiu Rotbertus vixerit, de reditibus altaris viginti solidos denariorum omni anno fratribus persoluat. Illo verò mortuo, ipsum altare cum omnibus sibi pertinentibus, siue decimis, siue terris, siue aduocationibus, siue quibuscumque ad ministrationibus, ad mensam fratrum, ibidem Saluatori deseruientium,

tium, absque illius contradictione perpetualiter appendat.

Illvd etiam adnectendum censui, vt Præpositus illius altaris curam gerens, vnoquoque anno, in festiuitate SS. Simonis & Iudæ, Episcopo siue ministris eius decem solidos denariorum soluat. Porro si Archidiaconus, siue Decanus in ecclesia supranominatæ villæ synodum tenuerint, ad procurationem suam, statuto tempore, priores consuetudines habeant, sicque ab omni alia exactione prædictum altare Præpositus, cum ipsis fratribus, liberum in perpetuum teneat.

Qvod vt nostris seu futuris in temporibus ratum & inconuulsum maneat, sub anathematis interdictione confirmaui, & sigilli mei signo corroboraui, his præsentibus,

Lamberto Archidiacóno, Guidone Cancellario,

Gontero Decano, Gontero Prępositο,

Balduino Cantore, Henrico Decano,

Lietberto Canonico, Fretherico Decano.

Geldulfo Canonico. Athelolfo Canonico.

1105. Actvm est Tornaci anno ab Incarnatione Domini millesimo centesimo quinto. Indictione XIII. regnante Philippo Rege Francorum, domino Baldrico episcopante, Rotberto iuniore, principatum Flandriæ obtinente. Ego Gvido Cancellarius subscripsi.

NO-

NOTATIONES.

BALDRICVS) ſeu Baldericus, Nouiomenſis ac Tornacenſis Epiſcopus, is eſt, qui ſcripſit Hiſtoriam ſeu Chronicon Cameracenſe & Atrebatenſe, Duaci an. 1615. typis editum, ſæpe à nobis citatum: quo nihil vtilius aut accuratius in iſto genere ſcriptionis. Scripſit & Chronicon Morinenſe ſeu Teruanenſe: quod vtinam quis in lucem proferat? Rogatus item fuit à Godefrido Epiſcopo Ambianenſi, vt Hiſtoriam diœceſis Ambianenſis ſcriberet: quod an præſtiterit, neſcio. Viuere deſijt an. 1112.

TILETVM) opidum linificio opulentum, Flandriæ velut vmbilicum obtinet.

ROTBERTVS II.) cognomento Hieroſolymitanus, Flandriæ Comes, an. 1111. deceſsit, Atrebati ad S. Vedaſtum conditus.

CLEMENTIA) Guilielmi Burgundiæ Comitis filia, Calixti II. Papæ ſoror, an. 1131. obijt Borburgi ſepulta, in nobilium virginum cœnobio à ſe condito.

LI CAP.

ſcriptis continentur, ſiue à ceteris Dei fidelibus iam prędictę Eccleſię, quę cognoſcitur ad titulum B. *Mariæ* ſemper Virginis Dominę noſtrę, & B. *Vulganij* confeſſoris, à principio fundata, iuſtè donata, & canonicè ſunt poſſeſſa, ſiue in poſterum concedenda, pondere noſtrę auctoritatis à Canonicis & eorum Prę latis diſponenda auctoriſamus.

PRAETEREA eccleſias SS. *Leodegarij* atque *Laurentij* martyrum, & eorum epiſcopales reditus, ſicut prędeceſſor noſter venerabilis & religioſus Epiſcopus LIETBERTVS, ad vſus Canonicorum donauit & conceſsit, nos quoque conſequenter annuimus & concedimus: ita tamen vt presbyteri, qui in ijs eccleſijs populo præficiendi ſunt, per manum Canonicorum, ſiue eorum Prę latorum, Atrebatenſi Epiſcopo ſemper offerantur, & ſicut canonicum eſt, de honeſtate vitæ ſuæ Epiſcopo profeſsionem faciant, & obedientiam promittant, & ſic curam populi ſuſcipiant & gerant.

DE DECANO autem, iuxta timorem Dei, & auctoritatem ſanctorum Canonum eligendo, liberam Canonicis concedimus facultatem: de ADVOCATO autem in ſuis cauſsis, ſicut ex rogatu & permiſſu Comitis cognouimus, quem voluerint, & quamdiu voluerint, & non vlterius. Canonici hunc talem habeant Aduocatum. Datum Atrebati anno Dei Chriſti 1106. Indictione XIIII. ſeptimo Idus Iunij, anno autem pontificatus domini LAMBERTI Epiſcopi Atrebatenſis XII. regnante PHILIPPO Rege in Francia, ROTBERTO iuniore Comite in Flandria, EVSTATHIO Comite Bononienſium & Lenſenſium. 1106.

CAPVT LXXIII.

Odardus Cameracensis. Episcopus an. 1108. confirmat Teneræmondanum Canonicorum collegium, à Remigio seu Ringoto Caluo, Teneræmondæ domino, eiusque coniuge Adelvvide fundatum. 1108.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, amen. ODARDVS, per gratiam Dei Episcopus Cameracensis, pro salute animæ meæ, meorumque prædecessorum, pro magna Ecclesiæ deuotione, dominæ ADELVVIDIS, venerablis vxoris REMIGII TENERAEMONDANI & omnimoda supplicatione Canonicorum Teneræmondensium, eos ab omni persona, omnique laica vexatione, auctoritate Dei & nostra emancipamus, & Canonicis eius ecclesiæ canonicam libertatem assignamus, concedentes vt Decanus, qui Canonicorum ibidem Deo famulantium curam habuerit, in ecclesiæ malefactores excommunicandi potestatem habeat. Sic tamen vt eadem ecclesia, pro libertatis memoria, tres Teneræmondensis monetę solidos Decano Bruxellensi ad vsus nostros singulis annis persoluat.

Dvo ecclesiæ altaria de *Opvvijck & Lebbeke* ecclesię Teneræmondensis, sanctæ scilicet *Trinitatis & S. Christianæ*, solummodo ad ædificia siue ornamenta

 ecclesiæ

ecclesiæ retinenda, libera canonicè traditi in quibus, saluis nostris reditibus pontificalibus, presbyteri per Decanum & Canonicos statuantur, & ipsi nobis vel ministris nostris ad Curam suscipiendam præsententur.

PRAEFATAE quoque ecclesiæ alodia de *VVinsia* in campis, in siluis, in pratis, de *Morsele* in campis, in siluis, in pratis, de *Gheuerghem* in campis, in siluis, in pratis, cum omni Iustitia terræ & siluæ, liberè & integrè confirmamus: solis Canonicis vsibus profutura.

Præterea quæcumque, à quibuscumque, in terris, in siluis, in pratis, seu in alijs possessionibus præfatæ Ecclesiæ oblata sunt, vel in posterum offerri contigerit, modis omnibus ad Canonicorum vsus permanere ac conseruari decernimus. Quæ bona ne tradantur obliuioni, nostri sigilli imaginatione signamus: & ne ab aliquo violentur, auctoritate Dei & nostra, sub anathemate prohibemus. Huius confirmationis testes sunt.

Signum Rodolphi Archidiaconi.
S. Anselmi Archidiaconi.
S. Eurardi Archidiaconi.
S. Sigardi Decani.
S. Lamberti Subdecani.
S. Lamberti, Sanctę Mariæ Canonici.
S. Gerardi Canonici.
S. Marcellini Canonici.

Peractum est hoc, anno Dominicæ Incarnationis
1108. millesimo centesimo octauo, Indictione prima, prædicti Episcopi anno tertio. Salus & gloria omnibus Christianis.

NO-

NOTATIONES.

ODARDVS) siue Odo, ex primo Abbate monasteriæ S. Martini Tornacensis, factus Episcopus Cameracensis, obijt an. 1113,

REMIGIVS) aliàs Ringotus, cognomento Caluus, collegij Canonicorum & ecclesiæ Teneræmondanæ fundator, an. 1106. viuere desijt: vt in eiusdē ecclesię libro Obituario, vt vocant, legitur.

BIENNIO pòst ADELVVIDIS, quondā Remigij vxor, tunc vidua, confirmationem hanc fundationis impetrauit. Plura vide apud Lindanum in Teneræmonda lib. 1. cap. 6. & lib. 2. cap. 2.

CAPVT LXXIV.

Balduinus cognomento Securis, Flandriæ Comes, alodium Valsense ecclesiæ S. Petri Insulensis detractum, circa an. 1115. *eidem restituit.*

EGo BALDVINVS, Dei miseratione Flandrensis Comes, contra Deū & ecclesiam B. Petri Insulensis me peccasse, & multū male egisse, per Dei gratiam recognosco. Alodium enim, quod venerabilis prædecessor meus Comes BALDVINVS, qui eam fundauit, & in ea sepultus est, ad honorem & seruitium Dei, & Fratrum sustentationem, prædictę ecclesię pro remissione peccatorum suorum contulit, & priuilegio

uilegio suo firmauit, ego peccator contra Deum & salutem animæ meæ, iniuste subtraxisse recognoui.

Nunc itaque Dei miseratione respectus, coram venerabilibus, Teruanensium IOANNE, & Nouiomensiũ ac Tornacensium LAMBERTO, Episcopis, meam hoc & in alijs peccasse confiteor, & culpam dico, & præfatæ Ecclesiæ ius suum, scilicet prædictum alodium, quod est in villa *Vals*, in territorio Aquisgranensi, recognosco, & nulli omnino ampliùs inde Warandus ero.

PRECOR etiam successores meos & fideles meos, quatenus omni modo, cum Dei adiutorio, elaborent, vt Ecclesia illa ius suum, & alodium quietum & liberum rehabeat.

EGO verò CAROLVS, consanguineus & successor Comitis BALDVINI, in præsentia ipsius id ipsum pro iustitia recognosco, concedo & confirmo.

Signum IOANNIS Morinensis Episcopi.

S. LAMBERTI Nouiomensis & Tornacensis Episcopi.

S. CLEMENTIAE Comitissæ.

S. Alardi Pincernæ.

S. Balduini Gandensis.

NOTATIONES.

BALDVINVS) cognomento Securis, nulla prole relicta, an. 1119. decessit, Audomaropoli ad S. Bertinum conditus. Heredem scripsit amitinum suum CAROLVM cognomento BONVM seu PIVM, Canuti Danorum Regis filium.

IOANNES Morinorum Episcopus, Iuonis Carnutensis Episcopi discipulus, Ipris ad S. Martinum, Formiselæ & alibi Canonicos regulares constituit, & an. 1130. obijt.

CAPVT LXXV.

Eustathius Comes Bononiensis, Godefridi Bullonij frater, terram Merckensem, quæ ad S. Bertini monasterium pertinet, ab omni exactione liberam facit, anno 1122.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Ego EVSTATHIVS, Dei gratia Boloniensis Comes, notum facio tam futuris quàm præsentibus quibuslibet, ad salutem animæ meæ, nec non per omnia patris mei Comitis EVSTATHII, matrisque meæ IDAE Comitissæ, & fratrum meorum GODEFRIDI Hierosolymitani Regis, atque BALDEVVINI, qui ei in regno successit, terram, quam beatus Bertinus infra ministeriũ de *Merck* possidet, videlicet quæ ad eleemosynam pauperum pertinet, à comitatu & omnimoda consuetudine, nec non ab omni prorsus exactione liberam fecisse.....præter decimam & fossatum: sic tamen vt de eodem fossato demonstratio illa, quæ vulgò *Besene* vocatur, nullatenus exigatur.

HVIVS autem libertatis concessio facta est à me EVSTATHIO apud *Capellam*, post reditum meũ ab Hierosolymis anno XX. Dominicæ autem Incarnationis millesimo centesimo vicesimo secundo, Indictione XV. regnante LVDOVICO Rege in Francia, nec non 1122.

DANENSE KAROLO Marchionatum administrante in Flandria: præsente IOANNE Morinorum Episcopo, & alijs testibus idoneis tam clericis, quàm laicis, quorũ nomina subtus habentur annotata.

Signum EVSTATHII Comitis.

S. IOANNIS Episcopi Morinorum.
S. Heriberti Archidiaconi.
S. Walteri Archidiaconi.
S. Lamberti Abbatis S. Bertini.
S. Balduini Abbatis S. Wolmari.
S. Rainaldi Abbatis Andernensis.
S. Mangerij Abbatis de Capella.
S. Alulfi Cancellarij.
S. Lamberti. S. Bernardi.
S. Rodulfi, filij Comitis Eustathij.
S. Arnoldi.
S. Eustathij Vicecomitis
S. Balduini Conestabilis.

NOTATIONES.

CAPELLA) B. Mariæ titulo clara, est Benedictinorum Abbatia, diœcesis Bononiensis, haut procul à Caleto, in ministerio seu territorio Merkensi, an. 1090 ædificata, ab Eustathio seniore Comite Bononiensi, huius Eustathij itemque Godefridi Bullonij patre: vt supra cap. 60 ex Iperio & Meiero docui.

DANENSIS KAROLVS.) Designatur CAROLVS BONVS seu PIVS, Flandriæ Comes, S. Canuti Danorum Regis filius, Brugis an. 1127. ab impijs cæsus: cuius vitam, Parisijs an. 1615. editam, scripsit *Gualterus* Teruanensis Canonicus, ad Ioannem illius vrbis Episcopum.

Ardres. ANDERNENSE seu Andrense monasterium, in diœcesi Bononiensi, an. 1084. fundauit *Balduinus* Gisnarum Comes, monachis Benedictinis, ex Carosenensi apud

apud Pictones cœnobio euocatis: vt Iperius & Meierus tradunt.

ALIVD est ARDENSE monasterium in eadem diœcesi Boloniensi situm, quod an. 1144. Balduinus Præfectus regularibus ord. Præmonstratensis tradidit: teste Meiero. Apud eruditos in pretio est *Lamberti Ardensis* ms. Chronicon, ab huius loci Canonico regulari cõscriptum: in quo leguntur curiosa de Comitibus Bononiensibus & Gisnensibus.

CAPVT LXXVI.

Godefridus Barbatus, Lotharingiæ Brabantiæq; Dux, Montem S. Guiberti immunitate ac priuilegijs an. 1123. *honorat.*

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. GODEFRIDVS, gratia Dei Comes Louaniensis, Dux Lothariensis, omnibus veritatis amicis.

SIT notum vobis, quia diebus meis & ANSELMI Gemblacensis Abbatis, iuxta villam, quæ *Belrius* dicitur, erat locus, qui nunc MONS S. GVIBERTI de nomine eius cognominatur. Mons quidem incultus, sed munitioni aptus, prædium Gemblacensis ecclesię erat, & ecclesia, quæ in eo fuerat, iam multo tẽpore destructa erat: sed tamen secundùm quantitatem suam, quod Leodicensi Ecclesię debebat, tempore congruo persoluebat.

ABBAS & monachi & familia Ecclesiæ timentes, quod timendum erat, scilicet ne quacumque occasione iniustus peruasor locum inuaderet, & munitione ædificata vicinos, & maximè familiam Ecclesiæ affligeret,

geret,habito mecum consilio,feria quarta Paschæ, feretrumS.Gvlberti,cum reliquijs,illuc deportauerūt, & Deo cooperante,& per beatum Guibertum infirmis multam sanitatum gratiam largiente, ecclesiam, vt cernitur hodie,ædificauerunt, multo sumptu & labore:vt locus ille non habitatio vastatoris, sed domus esset Saluatoris.

Gavdebam actum meo consilio,vt mihi in Gemblacensi cœnobio esset ad Deum frequens oratio, & vnde vicinis non perturbatio, sed animarum & corporum esset consolatio.Cùmque propter pacis & concordię vnitatem,multi illuc conuenirent, & ad habitandum sibi domos construerent,iterum habito consilio cum amicis meis & cum supradicto Abbate, & familia Ecclesię,decreui,vt locus ille cum opido Gemblacensi ius legale & consuetudinarium in omnibus haberet. Vno me excepto, nullus ibi quidquam iuris haberet;Aduocatum nullum, nisi me susciperet; per Abbatem & per me,si necessitas exigeret,componenda componerentur,corrigenda corrigerentur.

Qvamvis autem ego,sicut & antecessores mei, per manum Imperatoris sim constitutus Aduocatus Gemblacensis cœnobij, tamen vt omnimodò esset rata mea constitutio,adhibita est etiam Leodicensis Episcopi talis confirmatio,vt si ego vel aliquis successorum meorum quod constitutum est mutauerit, anathema sit Amen.Amen.

1123. Actvm anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo vicesimo tertio, Indictione prima,epacta vicesima secunda, domino Alberone, primo huius nominis,Leodicensium Episcopo.

NO

NOTATIO.

ANSELMVS) Abbas Gemblacensis, is fuit, qui Sigeberti Gemblacensis monachi: Chronicon ab an.1112.vsque ad an.1149.cõtinuauit: quod Auctarium, cũ ipso Sigebertino Chronico, typis Antuerpiæ an.1608. edendum curauimus.

CAPVT LXXVII.

Antuerpiana S. Michaelis Abbatia, ord. Præmonstratensis, an.1124. fundatur ac dotatur, per Hildolphum Præpositum, & Canonici Antuerpienses, qui S. Norberto eiusque sodalibus ecclesiam S. Michaelis cesserunt, ad basilicam Marianam, nunc cathedralem, sese transtulerunt.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Ego HILDOLPHVS, Præpositus S. MICHAELIS in Antuerpia, tam futuris quàm præsentibus in perpetuum. Qualiter præfata ecclesia nostra ad vsus Canonicorum Præmonstratensis ordinis transierit,

& qua de caussa assensus Capituli nostri eis datus fuerit, præsentis scripti attestatione notificamus.

Cvm in diebus nostris quidam Tanchelinvs nomine in partibus nostris aduenisset, & venenoso sermone à fide, & à Sacramentis Ecclesię plurimos auertisset, hac de caussa, vt illa hæresis, quę prouinciam nostram occupauerat, funditùs extingueretur, consilio domini Bvrchardi Episcopi, & totius populi, & assensu Capituli nostri, Dominũ Norbertvm, virum nostris temporibus, spectabilis religionis, accersiri curauimus, eique ac suis fratribus regulam B. Augustini seruantibus, suamque institutionem exequentibus supradictam ecclesiam, cum capellis in eius cœmiterio fundatis, & tribus curtilibus & iugero terræ, eidem cœmiterio adiacentibus, cum quattuor præbendis, per manus memorati Episcopi tradidimus, circumspectione vigiles, digneque perpendentes, quòd eorum saginaremur orationibus, & bonis spiritualibus, si eos sustentaremus beneficijs temporalibus.

S. Norbertus.

Nos verò priùs numero duodecim, numerum nostrum in octo terminauimus præbendis, & cum his & Præpositura nostræ integritate, ad ecclesiam B. Mariae in eadem villa transtulimus. Ceteras verò quattuor præbendas, per omnia eis consimiliter participantes, proprio nostro arbitrio dedimus. Excepto quòd alodia & mancipia, quæ vsque ad hæc tempora Ecclesia illa possederat, in nostros singulariter vsus segregauimus.

Baptismvs verò celeberrimi temporis, videlicet Pascho & Pentecostes, in ecclesia illa obseruabitur, reliquo autem tempore Parochianus noster baptizandis prouidebit. Infirmos autem visitare, & communicare, oleoque inungere, confessiones audire, mortuos sepelire, omnibus hæc ab eis quærentibus liberè concedimus.

Vt autem tam præclaræ beneficentiæ fœdus inuiolatum inter nos & ipsos semper permaneat, hoc definitum est, vt quodcumque munus infirmus & moriẽs paroc-

parochianus, siue in terra siue in alia substantia, cuius ecclesiæ aliquod obtulerit, aut pro se offerri instituerit, per medium diuidatur. Quod verò alienus sanus vel infirmus, aut parochianus incolumis dederit, ecclesia, cui hoc datum fuerit, absque partitione possideat.

Ipsae verò Ecclesiæ sedulas in inuicem iuges sibi debebunt fraternæ caritatis orationes, in omnibus necessitatibus sese supportantes. Pro commemoratione verò suæ libertatis, vtraque ecclesia persoluet Cameracensi Præsuli aureum nummum Antuerpiensis monetæ & ponderis, singulis annis, in festo S. Lucæ.

Vt autem hæc rata & inconuulsa permaneant, sigilli nostri imptessione, & testium subscriptione, qui interfuerunt, & hoc donum dederunt, annotari curauimus.

Ego Hildolphvs Præpositus S. Mariæ.

Anselmus Canonicus.	Bernardus Canonicus,
Giselbertus Boreas.	Raduardus Canonicus.
Ouo Canonicus.	Raduardus scriptor.
Rogerius Canonicus.	Hildeuuinus Parochianus.

Actvm autem est hoc anno Verbi incarnati millesimo centesimo vicesimo quarto, Indictione secunda, Epacta tertia. 1124.

NOTATIONES.

Hildolphi diploma istud exstat & apud Card. Baronium tomo XII. Annalium, quod Antuerpia ipsi ad vrbem misimus, ex Ecclesiæ nostræ Antuerpianæ scrinijs fideliter depromptum.

Tanchelinvs,) homo totus impius ac petulcus, Sacramentariam, Adamiticam & alias hęreses Brugis, Antuerpiæ, in Zelandia, & alibi per Germaniam inferiorem sparsit. Anno 1113. vrbe Brugensi pulsus, demum apud Antuerpiam à viro zeloso percussus An. 1116. an. 1116. occubuit.

Eivs

Eivs hæreses Antuerpiæ pullulantes S. Norbertvs, candidi ord. Præmonstratensis conditor, à Canonicorum collegio in subsidium euocatus, cùm per se tum per suos iugulauit: vt in Chronico Præmonstratensi fusiùs docui.

CAPVT LXXVIII.

Burchardus Cameracensis Episcopus ecclesiam Antuerpiensem libertate donat, & approbat Canonicorum migrationem ex basilica S. Michaelis ad basilicam S. Mariæ, an. 1124.

IN nomine Patris & Filij, qui est veritas, & Spiritus sancti, qui est amborum charitas. Bvrchardvs, diuina miseratione Cameracensium Episcopus, tam futuris quàm præsentibus in perpetuum. Pontificalis solicitudinis, & compensatiuæ dispensationis est, à nobis seu ab alijs bene gesta, quando oportunum fuerit altiùs promouere, & promota, vt permaneāt, firma sanctione solidare. Eapropter Antverpiensem Ecclesiam qualiter ad vsus duodecim Canonicorum libertate donauimus, & postmodum ad altius per diuinam inspirationem sublimauimus, præsentis paginæ attestatione notificamus. Sanè prioris fundationis & libertatis priuilegium huiusmodi est.

Cvm in Ecclesiaste scriptum sit: *Si bene feceris, scito cui feceris, & erit gratia in bonis tuis multa*; Nobis, qui in

in ſpecula poſiti ſumus, obnixiùs eſt perpendendum, ne erogationis noſtræ gratia illicita largitione irrogetur. Igitur eccleſijs, quibus præſumus, in poſterum prouidentes, perſonarum noſtrarum conſilio, hortatu etiam & petitione domini GODEFRIDI, glorioſi Lotharingiæ Ducis, eccleſiam S. MICHAELIS, quæ eſt ANTVERPIAE, hactenus vnius perſonæ inueſtitione, & parochialis preſbyteri ſeruitio contentam, cum appendicijs ſuis, capella ſcilicet S. WALBVRGIS, quæ eſt in eodem burgo, & capella de LINLO, & BERENDRECHT, & ORTHOREN, & omnibus quæ infra ambitum præfatæ parochiæ continentur, ad vſus Canonicorum, in eadem ſeruientium, manumittimus.

PERSONARVM quoque ſubſtitutiones, & quaſlibet exactiones (ſoluto quotannis in feſtiuitate S. Lucæ, nobis ſeu ſucceſſoribus noſtris S. Mariæ Cameracenſis eccleſiæ Epiſcopis, canonicè ſubſtitutis, à præfata eccleſia, pro libertatis ſuæ memoria, nummo auri Biſantij) excluſo certo pontificiali debito, interdicimus. Eo quidem tenore, vt Præpoſitus cum duodecim Canonicis ibidem in præſenti ſtatuatur. Nos verò Eccleſiæ noſtræ dignitatem canonicè conſeruantes, decernimus, vt à Canonicis Præpoſitus canonicè electus, nobiſque ſeu ſucceſſoribus noſtris præſentatus, curam Canonicorum de manu noſtra ſuſcipiat, & nobis, more Præpoſitorum præfatæ Cameracenſis eccleſiæ, debitam obediētiam impendat.

AD hanc ergò Canonicorum inſtitutionem perpetuò muniendam, eandem ligandi atque ſoluendi poteſtatem, quam mater noſtra Cameracenſis eccleſia in peruaſores ſuos habet, ſæpefatæ S. Michaelis eccleſiæ in malefactores ſuos concedimus, & vt preſbyteri parochiales à Præpoſito & Canonicis ſubſtituti, Curam à nobis ſeu miniſtris noſtris recipiant, decernimus.

VT autem libertate à nobis tradita Canonici inibi ſubſtitui poſſent, præfatus Dux duas partes manipulorum decimæ, quæ ad ANTVERPIAM, & eius ambitum

 perti-

pertinent, quas à prædeceſſore ſuo illuſtris memoriæ GODEFRIDO Duce, & poſtea Ieroſolymitano Rege, S. MICHAELIS eccleſiæ traditas, iniuſte ſubtraxerat, eidem eccleſiæ recognouit, & conceſsit, & vt noſtri decreti auctoritate firmarentur, impetrauit.

God. Bullonius.

EVOLVTO autem non multo tempore, clerici præfatæ eccleſiæ S. Michaelis, multa circumſpectione vigiles, digneque perpendentes, quòd eos, quorum ſuſtentarentur carnalibus, ſaginare debent ſpiritualibus (nam eos hereſiarchę *Tanszelmi* venenoſus ſermo infecerat) ad ſe fratrem NORBERTVM, virum noſtris temporibus ſpectabilis religionis, accerſire curauerunt, eique ac ſuis fratribus regulam B. Auguſtini ſeruantibus, ſuamque inſtitutionem exequentibus per noſtras manus eccleſiam ſupradictam, quam à nobis ſuſceperant, cum capellis in eius cæmeterio fundatis, & tribus curtilibus, & iugero terræ, eidem cæmeterio adiacentibus, contradiderunt.

S. Norbertus.

IPSI verò priùs numero duodecim, numerum ſuũ in octo terminarunt, & ſe cum octo præbendis, & præpoſituræ ſuæ integritate, ad eccleſiam B. MARIAE tranſtulerunt. Reliquas verò quattuor prębendas, per omnia ſuis conſimiliter participantes, ſub noſtræ auctoritatis confirmatione tradiderunt: excepto quòd alodia & mancipia, quæ vſque ad hæc tẽpora eccleſia illa poſsederat, in ſuos vſus ſingulariter ſegregauerũt.

BAPTISMVS verò celeberrimi temporis, videlicet *Paſcha & Pentecoſtes*, in vtraque ſeruabitur eccleſia: reliquo autem tempore parochianus ſacerdos S. Marię baptizandis prouidebit. Sepeliri quoque defunctos in vtriuſque eccleſię cæmeterio licebit.

VT autem tam præclaræ beneficentiæ fœdus inuiolatum inter ipſos ſemper permaneat, hoc definitum eſt, vt quodcumque infirmus & moriens parochianus, ſiue in terra ſiue in alia ſubſtantia cuiuis eccleſiæ obtulerit, aut pro ſe offerendum inſtituerit, per medium diuidatur. Quod verò alienus, ſanus vel infirmus

mus, aut parochianus incolumis dederit, ecclesia, cui hoc datum fuerit, absque partitione possideat.

Nec minùs vtramque ecclesiam integra & parili libertate donamus. Ipsæ verò ecclesiæ, seclusa inuicem omni exactione, iuges sibi debebunt fraternæ caritatis orationes, in omnibus necessitatibus sese supportantes. Pro commemoratione verò suæ libertatis, vtraque Ecclesia persoluet Cameracensi canonico & catholico Præsuli aureum nummum, Antuerpiensis monetæ & ponderis, singulis annis in festo S. Lucæ, priori dimisso debito.

Qvaecvmqve igitur Pontificum seu Principum largitione, imò quorumlibet Catholicorum collatione, memoratis Ecclesijs oblata sunt, vel vlteriùs conferentur, huius nostri decreti munimento, eisdem ad vsus, vt dictum est, Canonicorum assignamus. Ne qua verò Canonica sæcularisue persona, processu temporum, in hanc nostri decreti paginam, spiritu calumniæ, moueatur, collata conseruatoribus pace, in peruasores, quoad resipuerint, anathematis exterminium promulgamus, atque nostra subsigillatione, & canonica adstipulatione confirmamus.

Signvm *Vrlebaldi* Præpositi,

S. Ioannis Archidiaconi. *S. Radulphi* Archidiaconi,

S. Anselmi Archidiaconi. *S. Anselmi* Præpositi.

S. VVidonis. S. Roberti. S. Gerardi Capellani,

S. Oilardi Decani. S. Hugonis, Heriberti, Canonicorum,

Actvm est autem hoc, anno incarnati Verbi millesimo, centesimo, vicesimo quarto. Indictione secunda, epacta tertia, Præsulatus domini Bvrchardi nono. 1124.

Ego Werimbaldvs Cancellarius scripsi & recensui.

NOTATIONES.

BVRCHARDVS) Odoni an. 1113. defuncto in Episcopatu Cameracensi suffectus est, & anno 1130 viuere desijt, vt Dodechinus in Chron. tradit, aut an. 1133. Idē an. 1124. Antuerpiensem Deiparæ basilicam, Canonicorum accessione & ædificijs mirifice auctam, consecrauit. Quod versiculi vulgares testantur:

Vndecies centum ductis & sex quater (annis,
Virginis à partu conciliante reum;
Burchardus Præsul hæc atria, nec minùs (aram,
Sacrauit mediū, quod tenet ecclesia.

S. WALBVRGIS) capella seu ecclesia, in verteri burgo Antuerpiensi sita, est ea ipsa, quam Rohingus seu Rothingus, Antuerpiensium Princeps, & eius coniux Bebelina, S. Willibrordo Archiepiscopo Vltraiectino circa an. 725. donarunt. De qua vide supra cap. 6.

LINLO) hodie *Lillo*, vicus seu pagus ad Scaldim, tertio lapide ab Antuerpia, nunc in propugnaculi formam redactus, & aquis magna ex parte obrutus. Hinc non longè absunt vici, *Berendrecht & Orthoren*, nunc *Orderen*.

AVRVM BISANTIVM) seu Bisontinum, ita dictum à Ve-

Vesontione Sequanorum metropoli, quam Itali *Bisanzon*, Galli *Besanzon* nuncupant.

LIETARDVS porrò, Burchardi in Episcopatu successor, Canonicorum migrationem ex Michaëlitana basilica ad Marianam an. 1135. Indictione XI. præsulatus sui anno quarto confirmauit. In quo diplomate inter alia dicitur, Canonicos sibi oblationes Paschæ & Pentecostes reseruasse, reliquas verò S. Michaelis fratribus, & ecclesiæ S. Mariæ Magdalenæ sororibus, sub eodem conditionis tenore, per omne tempus concessisse. Ex quibus patet, vt in alijs multis, præsertim Germaniæ monasterijs, sic & in Michaëlitano apud Antuerpienses cœnobio, moniales ord. Præmonstratensis simul cum fratribus, sed claustro ab ijs separatas, olim vixisse.

CETERVM Canonici Antuerpienses, vt Romæ Canonici S. Petri in Vaticano, pileis quotidie vtũtur violaceis, qui color est Ecclesiæ Romanæ. Olim & vestes eiusdẽ coloris gestarũt, quod veteres picturæ docent. Baronius certè in Annalibus suis, ad an. 393. multis demonstrat, clericorum olim vestitum nec album, nec nigrum, sed violaceum fuisse.

creberrimis Canonicorum querimonijs concuterer, tandem consilio accepto, cùm tamen à quibusdã, sicut aliquibus ex vobis patuit, pro ea mihi promitteretur pecunia, Ecclesiæ recognoui & concessi, Deo & vobis sic existimans satisfacere.

Ad haec omnia successorum meorum cùm timerẽ fraudem & malitiam, ne sicut, contra Ecclesiã malè actum est, simile quid fieret; Dominum meum Imperatorem conueni; & omnium prauorum hominũ cauillationem secludens, Imperialis testamenti subscriptione & subsignatione firmari impetraui. Super his autem tam idoneè & tam iustè ordinatis & confirmatis, cùm Episcopus ecclesiam canonicæ libertati traderet, rogatu meo, in pagina suæ libertatis sub anathemate confirmauit.

Sed quia sunt nonnulli ex vobis, qui prædictam decimam, à me in feudo acceptam, quorum Berneon & alter Oldeivs est, mentiuntur, quidam verò à me emptam fabulantur; quibus omnibus diem ..... sæpius constitui; & cùm ad præsentiam minimè venirent, liberorum virorum iudicio, Ecclesię conseruaui.

Precor igitur vos tam homines quàm amicos meos, B. Tribunum, & fratres eius, O. filium, Titdon, Wildbodon, & ceteros quosq; amicos meos, quatenus Ecclesię, contra malefactores suos, iustitiã conseruetis, & eam tam in decima, quàm in alodio, in seruis, & ancillis, & ad omnem Canonicorum querimoniam, mei caussa, fideliter iuuetis. Valete.

NO-

NOTATIO

De Marchionibus Antuerpiensibus.

HENRICVS.) Dux Limburgi & Lotharingiæ inferioris, idemque Marchio Antuerpiensis. Habuit enim Antuerpia, cum pago Riensi suos olim Principes seu Marchiones, ac Comites proprios primò Francorum Regibus (qui Romanos è Belgica ac reliqua Gallia pepulerunt) pòst Germaniæ Imperatoribus obnoxios.

BENEFICIO Theoderici, Francorum Regis, ROTHINGVS seu ROHINGVS, cum vxore sua BEBELINA, Marcā Antuerpiensem an. 725. tenuit, & S. Willibrordo Archiepiscopo Vltraiectino ecclesiā veteris castri seu burgi Antuerpiensis, ac tertiam partē telonei donauit: vt ex eiusdem Rothingi diplomate supra cap. 6. recitato liquet. Rothingi principatum quinam exceperint, non constat; primis antiquitatum nostrarum monumentis, per Normannorum vastationes, penitus deperditis.

Anno 1008. GOTHILO cognomento MAGNVS Comitatum Antuerpiensem possedit; vt ex diplomate S. Henrici Imp. supra cap. 44. producto constat. Idem postea Ducatum Lotharingiæ inferioris, anno scilicet 1023. defuncto fratre Godefrido, obtinuit. Frederico demum Mosellanorum Duce an. 1034. sine filijs mortuo, Mosellanā seu superiorem quoque Lotharingiam ab Henrico Imp. impetrauit.

LIBEROS reliquit, Godefridum Barbatum seniorē, Gozilonem seu Gothelonem Ignauum, Fredericum, qui postea Stephanus IX. Papa fuit, & Odam Baldrico Comiti Louaniensi, infra cap. 65. laudato, nuptā.

GOTHILONI Magno filius GOTHILO IGNAVVS in Marca

Marca Antuerpiensi,& in Ducatu Lotharingiæ inferioris succeſsit; iuxta Hermannum Contractum.

GOTHALONEM Ignauum *Fredericus*, Lotharingiæ inferioris Dux Adelberonis Episcopi Metensis,& Henrici Boiariæ Ducis frater, an. 1046. excepit. Fredericum intra Andouerpum an. 1055. Godefridus Barbatus senior & Balduinus Comes Flandrensis obsederunt, sed irrito conatu; vt Sigebertus in Chronico testatur. Obijt is an. 1064.

GODEFRIDO auunculo suo suffectus est idem GODEFRIDVS BARBATVS senior. Duxerat is Beatricem, Frederici II. Ducis Mosellani filiam, Bonifacij Italiæ Marchionis viduam,& an. 1070. decesſit, Virduni cōditus. Liberos reliquit Godefridum Gibbosum & Idam Godefridi Bullonij matrem ex Eustathio Comite Boloniensi.

Barbato filius GODEFRIDVS GIBBOSVS in Marchionatu, itemque Ducatu Lotharingiæ inferioris succenturiatus, an. 1076. Antuerpiæ à sicario confoditur, & Virduni iuxta patrem conditur, nulla prole relicta. Vxorem duxerat Mathildem, potentiſsimam Italiæ Marchionissam, Bonifacij & Beatricis, quos supra laudauimus, filiam.

DE MATHILDE, sua olim Principe ac Marchionissa est quod Antuerpia sibi applaudat. Fuit virilis animi mulier, quæ pro Romanis Pontificibus contra Henricum IV. Regem & Pseudopontifices non semel arma sumpsit. Anno 1115. moriens magnam Tusciæ partem Ecclesiæ Romanę legauit. Id S. Petri patrimonium hodie dicitur.

AN. 1076. Henricus IV. Imp. Vltraiecti existens Ducatum Lotharingiæ inferioris filio suo *Conrado*, Marcam verò Antuerpiensem GODEFRIDO BVLLONIO, ex Eustathio Comite Boloniensi,& Ida Godefridi Gibbosi sorore nato, attribuit: vt Lambertus Scafnaburgensis tradit. Idem Bullonius Lotharingiæ inferioris Dux an. 1089. ab eodem Imperatore creatus est,

Sigeberto teste;obijtque demum Rex Hierosolymitanus an.1100.

God.Bullonio defuncto, HENRICVS Comes Limburgensis(cuius in hoc diplomate fit mentio) vacantem S.R.I.Marchionatum ad Scaldim, cum Ducatu Lothariensi,ab eodem Henrico IV.obtinuit.

HENRICO Limburgensi ob rebellionem capto,Ducatus & Marca GODEFRIDO BARBATO, Comiti Louaniensi,ab eodem Henrico an.1106.attribuuntur.

ANNO 1126.God.Barbatus,Conrado Imperium ambienti adhærens,à Lothario illius æmulo vtraque dignitate priuatus est,VALERANO Limburgensi,Henrici Exducis,filio substituto. Infra exstat diploma Auerbodiense, in quo hic Valeranus, *Dux & Marchio* disertè nuncupatur.

LOTHARIO mortuo, Conradus Imp. eidem GODEFRIDO BARBATO an. 1137.& Lotharingiam inferiorẽ, & Marcam Antuerpiensem rursus attribuit ac cõfirmauit. Is vtrumque principatum ad Godefridos, Henricos,& alios suos in Brabantia successores trãsmisit.Obijt autem Barbatus an. 1140. stilo Romano, in Affligemiensi Benedictinorum Abbatia, tertio lapide à Bruxella,conditus.

Hæc de primis Antuerpiensium Marchionibus,hactenus obscura, in gratiam vrbis nostræ Antuerpiensis,fusiùs enarrare visum fuit;ad *Vtelonem*,*Ansbertum*, *Arnoldum*,& alios nescio quos,à Wolfango Lazio, eiusque sequacibus confictos Marchiones, explodendos.

CAP.

CAPVT LXXXI.

Henricus V. Imp. decimas Santflitanas Antuerpiensi S. Michaëlis ecclesiæ concedit, petente Godefrido Barbato, Loth. Duce & S.R.I. Marchione ad Scaldim, an. 1125.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. HENRICVS Dei gratia Romanorum Imperator Augustus. Dum vtilitatibus sanctæ Ecclesiæ pro fauore consulimus, antecessorum nostrorum statuta non solum confirmamus, verũ etiam augmentare curamus, idq; ad profectum totius Imperij à Deo nobis collati congruere haudquaquam diffidimus. Dignum est etiã vt Celsitudo regalis Principum petitionibus eò libentiùs faueat, quo promptiùs eos in sua perseuerare prospicit fidelitate.

OMNIBVS igitur tam præsentibus quàm futuris notum esse volumus, nos consilio & petitione fidelis nostri GODEFRIDI, videlicet Ducis & Marchionis, concessisse ecclesiæ S *Michaelis* Archangeli, quæ est sita in burgo, qui dicitur ANTVVERP, omnem decimã, quæ continetur à terminis *Sandtfliten* vsque *Olmeremuthen*: ita vt quartam eiusdem decimę partem ecclesiæ Præpositus sibi retineat, & reliquas in vsus fratrum conseruet.

Hvivs autem nostrę traditionis testes idoneos subscripsimus, quorum nomina hæc sunt;

Cunradus Osnaburgensis Episcopus,
Burchardus Cameracensis Episcopus,
Gerardus Merseburgensis Episcopus.
Alij quoque Principes,
Arnulphus de Los. Theodericus Comes,
Gerardus Comes, *Paganus* Comes,
Otho de Mares, VVillelmus Comes,
Hermannus Piscis, Stephanus.

Hoc etiam Mathildis Romanorum Regina sua corrobauit præsentia. Huius autem chartæ traditio facta est, pręsente eiusdem ecclesię Præposito Hildevvino & obnoxiè petente. Et vt hoc nostrę auctoritatis præceptum, per futura tempora, firmum & inuiolabilem obtineat vigorem, manu nostra subterfirmauimus, & sigilli nostri impresione iussimus insigniri.

Signvm domini Henrici Romanorum Imperatoris.

Brvno Cancellarius recognouit. Data XI. Kalẽdas Decembris, an. Dominicę Incarnationis MCXX....... Indictione .... regnante Henrico Romanorum Imperatore. Actum est apud Traiectum in Christo feliciter. Amen.

NOTATIONES.

Henricvs V. Imp.) an. 1125. Leodij Pascha celebrauit: inde per Nouiomagum veniens Vltraiectum, ibidẽ feria quinta Pentecostes viuere desijt: succedente Lothario, Saxonũ Duce. Hoc ipso anno suspicor diploma istud conscriptum fuisse.

Arnolphvs Comes Losensis, fundator Abbatiæ Auer-

Auerbodienſis inſtituti Præmonſtratenſis; cuius diploma vide infra.

Theodericvs Comes eo nomine ſextus Hollãdiæ.

Gerardvs Comes Gelriæ.

CAPVT LXXXII.

Balduinus Comes Aloſtanus, eiuſque frater Iuanus an. 1125. eccleſiam & prædia varia in Herenbaldeghem dant monaſterio Affligemienſi.

IN nomine ſanctæ & indiuiduę Trinitatis. Ego Baldvinvs de Alost ac frater meus Iwanvs notum fieri volumus omnibus in Chriſto fidelibus. quod diuina vt credimus compuncti inſpiratione de peccatis noſtris, & conſiderantes quàm breues ſunt dies hominum, reddidimus eccleſiam de Herenbaldeghem in manum Epiſcopi, ad opus Eccleſiæ Haffligemiensis, pro redemptione animarum noſtrarũ, & patris noſtri, parentumque noſtrorum.

Dedimvs etiam eidem Eccleſiæ Haffligemienſi duo curtulia in Herenbaldeghem, iuxta molendina iacentia, ac duos manſos terræ, qui iacent ante portã ipſius: qui manſi quoniam feodum erant Lothewini de Herenbaldeghem filij Liuini, mutuauimus vnà

cum curtilibus erga illum cum libero alodio culturæ nostræ.

Reddidimus præterea molendina de Herenbaldeghem, quæ mater nostra pro anima patris nostri sæpefatæ Ecclesiæ contulerat, pro salute videlicet animarum nostrarum ac parentum nostrorum. Insuper alodium nostrum in Testrepa, quod necdum alicui in feodum assignaueramus, eidem Ecclesiæ contulimus in omni iure libertatis & dominij, quo illud tenebamus, à telonco ac vectigali, in omni loco dominationis nostræ, ipsam Ecclesiam liberam facientes; vt participes efficeremur orationum fratrum, tam viui quã mortui, & vt defunctis nobis facerent, quidquid vni ipsorum defuncto fieri solet.

Vt autem hæc nostra traditio rata & inconuulsa perpetualiter permaneat, hanc chartam inde conscriptam sigilli nostri impressione fecimus confirmari, subscriptis etiam ac notatis testibus, quorũ hæc sunt nomina:

Willelmus de Vorselar.
Goselinus de Ordengem.
Folcardus de Asca.
Albertus de Herenbaldenghem.
Arnulfus Kerkescem.
Rudolfus de Nielle, filius Fromini.
Anselinus de Blaresfelde.
Ascelinus, Amman de Bruxella, & filius suus Henricus.
Arnulfus ac Ingelbertus de Breda.
Henricus Vulpes.
Willelmus de Alost, Dapifer.
Oldeius & frater suus Luardus, Gandenses.

1125. Acta sunt hæc anno Domini MCXXV.

NO-

NOTATIO.

HVIc diplomati appensum est sigillum, cum hac inscriptione, SIGILLVM BALDVINI GANDENSIS. Ex quo liquet, Comites istos Alostanos ex GANDENSI seu GANDAVIA familia fuisse (de qua supra cap. 35. egimus) & nunc ALOSTANOS, nunc GANDENSES fuisse cognominatos.

AMMAN) apud Bruxellenses idem est etiamnum, quod Prætor.

ANNO MCXXV.) Errat itaque Meierus, qui Balduinum Gandensem, Iuani fratrem, an. 1124. obiisse scribit.

CAPVT LXXXIII.

Godefridus Barbatus, Lotharingiæ Brabantiæque Dux & Comes Louaniensis, fundat Fliderbecanam seu Vlirbecanam Benedictinorum Abbatiam, prope Louanium an. 1125.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Ego GODEFRIDVS, Dei ordinatione, Dux & Marchio Lotharingię, atque Comes Louanię, omnibus fidelibus cęlestes mercari diuitias.

CONSIDERANS omnem mundi gloriam, instar fluminis

minis, raptim prçterfluere, & omnes amatores suos subito inanes & vacuos relinquere, vtile mihi fore perspexi & necessarium, vt de diuitijs, diuinà mihi largiente bonitate concessis, aliqua seruis Dei viuẽs impartirer, quę moriens integra inuenirem.

Locvm itaque quemdam Flidebbeca appellatũ, ab omni potestate, tam mea, quàm Ecclesię Louaniensis, liberum, beato Petro Haffligemiensis ecclesiæ (sicut moris est Principibus) cũ omnibus pertinẽtijs suis libere tradidi; vt Abbas Haffligemiensis cellã ibi Dei & meà meorumque opitulatione, exstrueret, monachos poneret, qui die nocteque pro mea, meorumque salute, Deo supplicarent. Vt autem firma pax & concordia inter clericos & monachos, sicut decet, inuiolabiliter perseueret, ex vtraque parte inmutabiliter decretum est, ne altera pars quidquam, quod iuris sit alterius partis, sibi vsurpet.

Advocatvs verò loci erit, quicumque Lovaniae Comes fuerit; qui Aduocatum alium pro se numquã constituet, nec de Aduocatia illa aliud beneficium exiget aut recipiet, nisi deuotas à fratribus orationes, & æternam à Christo remunerationem. Prçterea omnem vsum tam in siluis, quàm in pascuis, & aquis meis, fratribus libenter annui, & vt à teloneo, & õni huiusmodi exactione, in omni loco mei iuris, perpetuò sint liberi.

Vt autem hęc traditio nostra firma & inconuulsa perseueret, prçsentem paginam sigillo meo signaui, & idoneis testibus, quorum subscripta sunt nomina, confirmaui.

Signum Meuronis Decani.
S. Richesonis Scholastici, S. Euerardi.
S. Ioannis & Henrici de Bierbeke.
S. Henrici de Landen.
S. Wilhelmi de Becheuoort.
S. Arnulfi de Oppenthorp.

Datum est hoc Lovaniae anno Incarnationis,
1125. millesimo, centesimo, vicesimo quinto.

NO-

NOTATIO.

LOVANIA) feminino genere paſsim apud medij æui ſcriptores, hodie LOVANIVM, ſedes veterum Comitum Louanienſium, habet Academiam à Ioanne Brabantię Duce an. 1426. inſtitutam, toto orbe celeberrimam. *Lipſium*, plura qui volet, legat.

CAPVT LXXXIV.

Parcum ſeu viuarium ferarum, prope Louanium, à Godefrido Barbato, Loth. Brabantiæque Duce, in Abbatiam ord. Præmonſtratenſis an. 1131. *conuertitur.*

ALEXANDER, gratia Dei ſanctę Leodienſis Eccleſię Epiſcopus, per ſuam patentem litteram, notum facit tam præſentibus quàm futuris, quòd GODEFRIDVS Dux Lotharingię, idem & Marchio & Comes tam pro ſalute ſua quàm ſuorum, ſiluulam in Auſtrali parte Louanij ſitam, quam foſsa & vallo clauſam ferali luſtro deputauerat, Deo inſpirante, in

vſus meliores volens conuertere, annuentibus filijs ſuis GODEFRIDO, & HENRICO, fratri Gaultero, Abbati ecclefiæ beati Martini de ſuburbio Laudunenſis ciuitatis, ad fundandum & ædificandum ibidem ecclefiam, in honore beatę Mariæ donauit.

ET poſtea nube ſeditionis diſcordiæque inter ipſũ Epiſcopum & Ducem antè habitæ, in beatæ pacis ſerenitatem (Deo propitiante) conuerſa, Epiſcopus prædictum locum in conſpectu plurimorum, qui pro reformanda pace conuenerant, liberum fecit, ad petitionem Ducis prædicti, liberauitque prædictus Epiſcopus prædictum locum, ab omni parochiali iure.

Præterea verò prædictam eccleſiam & Abbatem, tam à ſua, quàm miniſtrorum ſuorum qualicumque exactione prorſus abſoluit. Generali tamen Synodo, ſi ab ipſo monitus fuerit, nequaquam intereſse negligat: & ordinauit de decimis, & alijs multis punctis, in alia littera deſuper confecta contentis.

1131. DATVM Leodij anno Domini MCXXXI.

NOTATIO.

LAVDVNENSIS) S. Martini Eccleſia Canonicorum, in ſurburbano ſita, anno 1121. in regulare ord. Præmonſtratenſis cœnobium à S. Norberto eſt conuerſa, obtinetque ſecundum locum inter eiuſdem ordinis Abbatias.

PARCENSIS Abbas eſt Ducis Brabantiæ Archicapellanus, & quidem hereditarius.

CAP.

CAPVT LXXXV.

Alexander Episcopus Leodiensis, Innocentij II. Papæ mandato, an. 1131. *è terra eleuat corpus S. Gerardi Abbatis Broniensis, & illius monasterij prædia recenset.*

IN nomine sanctę & indiuiduę Trinitatis amen. Omnibus sanctæ matris Ecclesiæ filijs & beneuolis pax perennis, amen.

ACCENSO in terris super candelabrũ caritatis igniculo, multi renuntiauerunt & suis & sæculo. Quorũ de numero, Deus sanctissimi & venerabilis patris nostri GERARDI nobis argumento multiplici declarauit gratiam, cuius ego ALEXANDER Dei gratia Leodicensis Episcopus, licet indignus, diuina reuelatione & præceptis salutaribus monitus, nec non mandatis domini Papæ INNOCENTII, qui & Gregorius, delegatus, hac in die recolo sacrosancti corporis attollentiam.

NOTVM sit igitur omnibus tam futuris quàm præsentibus, quòd cùm super hoc adfuissemus BRONII, plures ibi nobiliores adfuerunt: inter quos maximè GODEFRIDVS, Namuci Comes illustris, ad honorem Dei sanctique sui militis GERARDI festinus accessit; cateruatimque affinibus & remotis plebibus, nobisq; tantæ solemnitati reuerenter, vt decebat, assistẽtibus,

& ancillas & facultates Ecclesiæ, vel in homines cohabitantes in omni ipsius possessione.

VICECOMITATVM & ceteras obsecutrices dignitates Abbas, cùm voluerit, erogare poterit......

VT hæc igitur, quæ prælibauimus, & valeant in æternum, tam nostri quàm Comitis GODEFRIDI Namucensis impresione sigilli fecimus confirmari, cum subscriptione nobilium virorum clericorum & laicorum, qui rei celebratæ testes adfuerunt.

Ioannes Archidiaconus & S. Crucis Præpositus.
Hermannus Archidiaconus & Niuellensis Præpositus.
Arnulphus Comes Losensis.
Ebalus de Florinis.
Gualterus de Barz.

De familia beati Lamberti.

Theodericus de Ponten.
Wedericus de Prato.
Lambertus & Arnulphus de Hoio.
Albricus de Vileir, & alij multi.

Ex parte Comitis.

Henricus filius eius cognouit & probauit.
Ingobrandus de Hani, & Ingobrandus filius eius.
Rigoldus de Wange.
Theodericus de Fengiet. Gualterus filius eius.
Libertus de Bosieris.
Manasses adolescens de Hirse, & alij quàm plures.

Actum Bronij feliciter anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo XXXI. Indictione IX. 1131.
Concurrente III. Epacta XX. imperante LOTHARIO, anno regni eius sexto, Episcopatus nostri tertio. Duret in sæculorum sæcula, amen.

NOTATIONES.

GERARDVS) Abbas & fundator monasterij Broniensis, quod nunc S. Gerardi dicitur, in diœcesi Namurcensi, Vide supra cap. 30 & 36.

NAMVCVM) hodie Namurcum. Vide supra cap. 36.

CAPVT LXXXVI.

Innocentius II. Papa ecclesiam maioris Xenodochij, quod S. Ioannis dicitur, in vrbe Bruxellensi, an. 1131. consecrat. Diploma pontificium, an. 1497. se vidisse testatur Henricus Bergius Cameracensis Episcopus.

HENRICVS de BERGIS, Dei & Apostolicę Sedis gratia Episcopus Cameracēsis vniuersis & singulis præsentes litteras inspecturis, pariter & audituris, salutem in Domino sempiternam.

QVONIAM pium est & rationi congruum, veritati testimonium perhibere, in ijs præsertim, per quę salus

lus procuratur animarum, deuotioq; crescit in populo, & cultus augetur diuinus, hinc Vniuersitati vestræ notum facimus, ac tenore præsentium fideliter attestamur, quòd litteras fel. record. INNOCENTII Papæ, consecrationis, dedicationis & Indulgentiarum ecclesiæ S. Ioannis Bruxellensis, nostræ diœcesis, cum sigillo oblongo, in cera viridi impendente impresso sigillatas, nobis per dilectos nobis in Christo Mamburnos & Gubernatores hospitalis dictæ ecclesiæ S. Ioannis præsentatas, nos cum ea, qua decuit, reuerẽtia recepimus, eiusmodi sub tenore.

ANNO ab Incarnatione Domini millesimo centesimo tricesimo primo, Idibus Octobris, regnante LODOVICO seniore in Francia, dominus Papa INNOCENTIVS ecclesiam istam dedicat, in honore B. Mariæ virginis, & beatorum Apostolorum Petri & Pauli, & B. Stephani protomartyris, & beatorum confessorum, pariterq; Pontificum Medardi & Gildardi. Quo facto huius dedicationis; diem tot annis agi solẽnem à populo celebri festiuitate instituit, quot & peccatorum veniam se adepturos, & Domini gratiam promerituros incunctanter se à Sede Apostolica, ex auctoritate B. Petri, scirent, qui ad hunc diem singulis annis conuenire, hunc solenniter peragere, hunc diem cũ spirituali iucunditate, cũ cordis puritate & animi pia deuotione, ex iussu & auctoritate Apostolica celebrarent. 1131.

EXTERARVM autem regionum plebes ne peractæ benedictionis, & tantę gratię, & tanti muneris haberentur expertes, trium mensium tempus dominus Papa indicit, vt locum veniæ, donum gratiæ, in hac domo orationis perciperet, quicumque huc hoc tempore, cum deuoti cordis sacrificio, adueniret, & pœnitentię munus Deo satisfaciens offerret, & condigna satisfactione à pręteritis resipisceret. Huic autẽ dedicationi interfuerunt,

HVGO Rotomagensis Archiepiscopus, Ostiensis Epis-

Episcopus.

Matthevs Albanensis Episcopus,

Albervs Virdunensis Episcopus,

Gavfridvs Catalaunensis Episcopus,

Alvisvs Atrebatensis Episcopus.

Post quarum quidem litterarum pręsentationem & receptionem, nobis & per nos, vt præmittitur, factas, fuimus per præfatos Mamburnos & Gubernatores dicti Hospitalis, debita cum instantia, requisiti, quatenus ipsas præinsertas litteras auctoritate nostra ordinaria transumptari, exemplari, & collationari, ac in publicam Transumpti formam redigi facere, nec non aliquas Indulgentias eis concedere dignaremur.

Nos Henricvs Episcopus præfatus, attendentes postulationem eiusmodi fore iustam & rationi consonam, quodq; iusta petentibus non est denegandus assensus, idcirco dicta nostra ordinaria auctoritate, litteras istas præinsertas, in præsentia Reuerendi in Christo Patris domini Godefridi, eadẽ gratia Episcopi Daguẽsis, nostri Suffraganei, ac nobilis viri domini Rolandi de Mol militis, *Reineri de Atrio* Canonici Anderlechtensis, *Seruatij de Kerhouen* presbyteri, Leodicensis diœcesis nostri Capellani & *Francisci Lupart* clerici ac nostri Secretarij, Rectoris parochialis ecclesiæ de Celles, nostræ diœcesis, vidimus, legimus atq; tenuimus. Et quia illas sanas & integras non vitiatas, non cancellatas, neque in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vitio & suspicione carere reperimus, eas ratas & gratas habentes & approbantes, ipsas per nostrum Secretarium inibi, in prælibatorum dominorum conspectu, exemplari, collationari ac transumptari, & in publicam transumpti formã redigi fecimus....

In quorum & omnium & singulorum fidem, & testimonium præmissorum, præsentes litteras fieri & per Secretarium nostrum subscribi, sigilliq; Camerę nostræ iussimus appensione communiri.

Datum

Datum Bruxellæ nostræ diœcesis, 22. mensis Nouembris, anno Domini 1497. 1497.

NOTATIO.

INNOCENTII II. Papę diploma iam recitatum hodieque adseruatur Bruxellis, in S. Ioannis Xenodochio, cum pontificio sigillo appensò. Quæ porrò fuerit caussa aduentus Pontificis in Belgicã nostram, paucis edisseram.

Anno 1130. HONORIO Papæ defuncto, INNOCENTIVS II. legitimè electus successerat, alijs Petrum Leonis in schismate eligentibus. Innocentius Petri potentiam veritus, mari se commisit, & in Galliam appulit. Nouiomo, Cameraco, alijsque vrbibus lustratis, an. 1131. mense Martio Leodium ad Lothariũ Imp. se contulit. Inde in BRABANTIAM hoc ipsò anno venit, & Idibus Octobris templum maioris xenodochij, quod S. Ioannis nuncupatur, BRVXELLIS solẽni ritu consecrauit.

REMIS postea Concilium habuit, cui S. NORBERTVS & S. BERNARDVS interfuerunt: ac demum in Italiam redijt, ijsdem viris sanctis, cum Imp. Lothario, comitantibus.

CAPVT LXXXVII.

Lotharius III. Imp. iura ac priuilegia ecclesiæ S. Seruatij Traiectensis ad Mosam an. 1132. *confirmat.*

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Ego LOTHARIVS huius nominis Rex Romanorum tertius. Notum sit omnibus tam posteris quàm præsentibus, quòd secundùm priuilegia antecessorum nostrorum, TRAIECTENSI Ecclesiæ beati SERVATII quamdã legem & Iustitiam renouauimus, quam antea trecentis annis, & eo amplius in quiete & silentio tenuerat, & eam adsensu & fauore ALEXANDRI Leodiensis Episcopi, confirmauimus, ad destruendam controuersiam, quam Prepositus & Fratres de S. MARIA Traiecti, in contradictione eiusdem legis, suscitauerant.

EST autem ipsa lex & Iustitia talis, quòd ecclesia parochiæ S. SERVATII sola in Traiectensi vrbe habet decimas & terminum: & omnes, de quacumque regione ad manendum ibi confluxerint, præter familiam S. Mariæ, sanctique Lamberti, ad iustitiam Regis pertinent, & in parochia S. Seruatij baptizari & sepeliri debent.

ET consuetudo est, longo vsu in habitum conuersa, vt presbyter parochiæ S. Seruatij, & presbyter parochiæ

chiæ S. Mariæ, præsidente Archidiacono, communiter habeant Synodum in ecclesia S. Mariȩ: ita vt presbyter parochiȩ S. Seruatij appellet suos, videlicet omnes pertinentes ad iustitiam Regis, vbicunque maneant in eadem vrbe, & culpas eorum synodali lege corrigat.

Qvod si quis hanc iustitiam vlteriùs infringere tentauerit, offensam Dei & nostram & successorum nostrorum, Regali potestate fungentium, incurrere merebitur: quia dignum est, vt quod tam libera Ecclesia, regno attinens, tanto tempore obtinuit, nostro Regali banno stabile & inconuulsum permaneat.

Actvm est hoc Aquisgrani, in Paschali curia, anno ab Incarnatione Domini M.C.XXXII. Indictione, X. regnante Lothario huius nominis Rege Tertio, Alexandro Episcopo Leodij existente. 1132.

Huius rei testes fuerunt,

VVilhelmus Prȩnestinus Episcopus Cardinalis.
Matthæus Albanensis Episcopus Cardinalis.
Ioannes de Crema presbyter Cardinalis.
VVido diaconus Cardinalis.
Albero Treuerensis Archiepiscopus.
Stephanus Metensis Episcopus.
Lietardus Cameracensis Episcopus.

De Principibus,

Dux *VValeramus*. Dux *Simon*.
Comes *Arnulphus* de Los.
Gosuinus de Falcomonte.
Gerardus Hostade.

De Fratribus Ecclesiæ,

Ioannes Decanus. Willo Camerarius.
Winandus Custos. Henricus Cantor.
Reinerus Scholasticus.

Godefridus. Christianus. Walterus.

Signum Domini LOTHARII inuictissimi Romanorum Regis Tertij.

EGO ANSELMVS, ad vicem ADELBERTI Moguntini Archiepiscopi, Archicancellarij, recognoui.

NOTATIO.

NE quis miretur hic, inter testes, aliquot S.R.E. Cardinales nominari, moneo diploma istud an.1132. scriptum, quo INNOCENTIVS II. Papa, à Petro Leonis Antipapa pulsus, in Gallia cũ multis Cardinalibus & Episcopis agebat, auxilium à Lothario Rege postulans: qui anno sequenti Inno-
1131 centium armata manu restituit, & in sede pontificia collocauit.

LOTHARII porrò priuilegium iam recitatũ MAXIMILIANVS I. Imp. confirmauit, tabulis an.1517. die 18. Decembris Hagenoæ datis.

CAP.

CAPVT LXXXVIII.

In Grimbergena ecclesia (quæ primò Canonicorum ord. S. Augustini, pòst monachorum fuit) S. Norbertus instituti Præmonstratensis Canonicos an. 1128. *collocauit: id Liethardus Episcopus Cameracensis an.* 1132. *probauit, & priuilegijs firmauit.*

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. LIETHARDVS Dei gratia Cameracẽsium Episcopus, tam futuris quàm præsentibus in perpetuum. Diuina attestãte scriptura, quæ ait: *Ante mortem tuam benefac: quoniã non est apud Inferos inuenire cibum*: ad benè agendum inuitamur: prouidendum itaque nobis est, ne de nostra tarditate post mortem abiudicemur.

Ecclesiam igitur GRIMBERGENSEM, in honore S. Dei genitricis Mariæ, & S. Petri Apostolorum principis.....sitam, exaltare & nobilitare decreuimus: &

qualiter ad nos à prædeceſſoribus noſtris emancipata peruenerit, ſubnotare cenſuimus. Cùm enim præfatam eccleſiam GVALTERVS quidam nobilis, quia in alodio ſuo ſita erat, teneret, dominus ODO, prædeceſſor noſter, petitione ipſius Gualteri, & redditione, eãdem eccleſiã ab omni laica manu, & exactione aliqua & debitis obſonijs ad vſum *Canonicorum*, ſecundùm regulam B Auguſtini viuentium, primò emancipauit.

Succedentibus verò tẽporibus, cùm illi nihil profeciſſent, & penitus eccleſiam in nihilum redacta reliquiſſent, iterũ petitione eiuſdem prędicti Gualteri, monachorũ ordinẽ ſub eadem libertate ibidẽ impoſuit. Sed & illi perſecutiones malefactorũ, & paupertatẽ ſuſtinere non valentes, iterũ deſolatã reliquerũt.

Nouiſsime verò defuncto Gualtero, heredes eius GERARDVS videlicet & ARNVLPHVS quia patris & matris & parentum eorum ibidem oſſa requieſcebãt, deſolationem eccleſię non ferentes, petierunt à domino NORBERTO, viro ſpectabilis religionis, per legatum ſuũ hominem quemdam ALVARICVM nomine, vt ſuæ religionis fratres in præfata eccleſia poneret.

IPSE verò tandẽ petitionibus eorũ acquieuit, & fratres ibidẽ impoſiti, ſub tutela Abbatis & fratrũ PRAEMONSTRATAE eccleſiæ, per aliquot tempus commemorantes, & de die in diẽ, adiutrice gratia, in melius pro ſua paupertate & propoſito proficiẽtes, à nobis & Abbatem & præfatam libertatẽ innouari petierunt. Nos verò iuſtis eorũ petitionibus annuimus: ſic videlicet vt libera eſſet à ſeruitio, à ceterarum cõſuetudine eccleſiarum, ab omni prorſus exactione Epiſcopi, Archidiaconi, & Decani.

His autem eccleſiæ conceſsis, Eccleſiæ Cameracẽſi hoc ſolum de illa habendum retinui, ordinationẽ fratrum, & filialem loci ſubiectionem. Et ſi quem, ſecũdùm ordinem & tenorem Præmonſtratæ eccleſiæ, à qua deſcendit religio, Abbatẽ canonicè elegerint, vel eiuſdem Prępoſitum, ego & ſucceſſores mei ſacrent,

vel

vel vbi petitione fratrū,& necessitate idonea cogēte eum sacrari permiserint: si quid etiam in concilijs, in Synodo, de iure & negotijs,& vtilitatibus ecclesiasticis tractare contigerit Episcopum, de quiete sua Abbas euocetur ad eius dirigendum consilium.

IPSEMET verò Abbas parochia cuilibet sacerdoti boni testimonij committat, quē Episcopi per se vel vnū de suis fratribus ad suscipiendam populi curam præsentet. Qui si peccauerit, vel fratribus in aliquo molestus fuerit, sicut ab Episcopo vel ministro eius, sic ab Abbate remoueatur vel corripiatur.

CONCEDO etiā vt si inbannitur terra, remotis excōmunicatis, hęc cantet Ecclesia, clausis ianuis. Interdico autem, ne quēquam à pędicto ecclesiæ claustro, sine permissione Abbatis, & assēsu totius cōgregationis liceat discedere, discedētē verò nullus audeat recipere.

BONA etiam & possessiones, quas iuste & legitimè prædicta Ecclesia possidet, ad vsus Canonicorū regulariū ibidem Deo seruientium, pręsentis scripti pagina confirmamus: altare videlicet de *VVamblinis* cum appendicijs suis, *Barckehem. Radelegim & Ramesdum*: altare de *Meyse*, cum appendicijs suis *Opehem & Rode*, altare de *Strombeke*, & decem & octo mansos terræ. Ex quibus prædictus *Gualterus* sex dedit, *Gerardus* filius vnum, *Alnericus* tertius filius suus..., *Reinerus* duos; & quod superest, antiquitus possedit Ecclesia. Quæcumq; pręterea iuste adipisci poterit, firma & illibata illi cōseruentur. Ad arcendas igitur quorūlibet importunitates, datacōseruatoribus pace, in præuaricatores, quoad resipuerint, excommunicationis sententiā proferimus, atque canonica subsignatione, nostraq; subimaginatione huius nostri decreti paginā confirmamus.

Signum mei ipsius LIETHARDI Episcopi.

S. Ioannis, Theoderici, Alardi,

Theoderici, Gerardi, Archidiaconorum.

S. Elebaldi Præpositi, Gildardi Decani, Rothberti Cantoris. Guidonis, Hugonis, Werimbaldi, Lantberti, Adam, Bartholomæi, Canonicorum,

Actum

ACTVM est hoc Cameraci, anno Incarnationis Do-
1132. mini millesimo centesimo tricesimo secundo, Indi-
ctione decima. Ego WERIMBALDVS Cãcellarius scrip-
si & recognoui.....

NOTATIO.

GVALTERVS) BERTOLDVS, Grimbergæ & Mechliniæ toparcha (cuius & supra cap. 68. facta est mentio) filios habuit GERARDVM, ARNVLPHVM, & ALVERICVM: vt ex recitato diplomate colligi datur.

BERTOLDORVM porrò familia olim præpotens fuit, & quæ varia olim bella cum Brabantiæ Ducibus gessit: vt Diuæus, Haræus, & alij fuse narrant. Huic familiæ originem ac dotationem debet & Locus S. BERNARDI, illustris Cistercienſium Abbatia ad Scaldim, secundo lapide ab Antuerpia.

GRIMBERGA, Baroniç titulo nunc clara, prçter Abbatiam, habet arcem insignem ac vetustam.

CAP.

CAPVT LXXXIX.

S. Bernardo Claræ Vallis Abbate petente, Tungerloënsis ecclesia à Burchardo Cameracensi Episcopo libertate donatur, & Canonici regulares ord. Præmonstratensis in ea collocantur, an. 1133.

IN nomine sanctæ Trinitatis & indiuiduæ Vnitatis. Notum sit tam præsentibus quã futuris in perpetuum. Desiderium, quod ad religionis propositum & animarum salutem pertinere monstratur, animo nos decet libenti concedere, & petentium desiderijs congruum impartiri suffragium.

EGO itaque BVRCHARDVS Cameracensium Episcopus petitionẽ religiosorũ virorum, WALTMANNI videlicet Antuerpiensium Abbatis, & BERNARDI Clarauallensis, approbandam æstimaui, supplicantiũ, vt ecclesiam de TONGERLO libertate donarem, quatenus in ea fratres Præmonstratensis ordinis, sub regula B. Augustini degentes, libere & quietè Deo famulari valeant. Quam petitionem bonam iudicans, ideoque benignè exaudiens, prædictam ecclesiam

beatæ Dei Genitricis, semperque Virginis Mariæ, ab omni exactione, debitisque obsonijs ad sustentandos Canonicos, in ea Deo sanctæque eius genetrici seruientes, liberam facio.

Deinde, vt canonicum & iustum est, libens constituo, vt in statuendo Abbate sanior pars conuentus liberam potestatem obtineat; electus verò Cameracensi Episcopo præsentetur, vt ab eo sine vlla contradictione, vel cuiuslibet personæ aliqua exactione, consecratus, in parochia sua ius synodale liberè obtineat.

Fratribvs autem eiusdem loci, auctoritate Dei & mea, prohibeo, ne post factam obedientiam, aliquid proprium secundùm communis vitæ professionem, liceat habere, neque sine eiusdem Abbatis licentia, & assensu Congregationis, discedere. Si verò per inobedientiã aliquis discesserit, & à qualibet ecclesia vel persona ignoranter, vel scienter receptus fuerit, postquam Abbatis querimonia quocumque modo retentori innotuerit, nisi eum sine dilatione dimiserit, sit retentor, cum retento, in sententia excommunicationis. Si autem, clausis quoque ianuis, hæc cantet Ecclesia. Abbas quoque ad synodũ non cogatur, nisi sigillatis Episcopi litteris fuerit euocatus.

Qvid autem hæc ecclesia possessionum habeat, huic chartæ inserere necessarium iudicauimus: Duas partes decimæ eiusdem ecclesiæ, & dominicaturam, videlicet quadraginta bonarios cum molendino vno: terram in eadem parochia soluentem annuatim XIX. sextaria brasij, cum X. vasculis hordei: terrã insuper ibidem soluentem XII. solidos, & denarium vnum, cum cæteris terræ debitis, & manso vno, soluente manipulum quartum: & insuper mansum vnum, *VVimple* mansum soluentem V. solidos, cum suis debitis: *Vele* terram soluentem III. solidos & dimidiũ, cum reliquis debitis.

Qvi-

Qvicvmqve autem iſta infringere aut auferre, vel huic noſtræ paginæ, ſigillo noſtro ſignatæ, contraire præſumpſerit, in extremo examine, cruciandus æternaliter diabolo tradatur. Pax igitur & benedictio conſeruatores protegat; diſsipatores verò vltio ignis æterni cum diabolo feriat.

Vt autem hoc ratum omni tempore habeatur, atque à nullo præſumptore maligno violetur, quoſcumque diſsipatores huius mei beneficij, à gremio matris Eccleſiæ eiectos publicè excommunicaui, niſi ad emendationem & ſatisfactionem venerint.

Signum mei ipſius Bvrchardi Epiſcopi.

S. Ioannis Archidiaconi.
S. Theoderici Archidiaconi.
S. Rudolphi Archidiaconi.
S. Paruini Abbatis S. Sepulcri.
S. Walteri Abbatis S. Auberti.
S. Hugonis Decanj.
S. Euſtathij Scholaſtici.
S. Waltmanni Antwerpienſis.
S. Bernardi Clareuallenſis.

Acta ſunt hæc Cameraci anno Dominicę incarnationis milleſimo centeſimo XXXIII. regnante Conrado ſemper Auguſto. 1133.

NOTATIO.

Bvrchardvm Cameracenſem Epiſcopum an. 1130 obijſse, tradit Dodechinus in Chronico. Alij volunt eum vſque ad an. 1133. vixiſse: quo anno & diploma iſtud eſt conſcriptum, quod hodieque integrum Tungerloæ adſeruatur. Ex quo ęffici videtur, duos in ſchiſmate Epiſcopos Camera-

censes, BVRCHARDVM & LIETARDVM (cuius posterioris aliquot diplomata paulò antè produximus) istis temporibus exstitisse. Quid mirum? cùm & duo de Pontificatu Romano, Innocentius II. & Petrus Leonis, & totidē de Imperio, Lotharius & Conradus, tunc contenderēt, Conrado Burchardus, Lothario autem adhæsit Lietardus: vt ex subiuncto diplomate liquet.

WALTMANNVS) fuit primus Abbas monasterij S. Michaelis in vrbe Antuerpiensi: cuius ibidem tumulus hodieque visitur.

S. BERNARDVS) Abbas Claræ vallis non solùm ordinis sui Cisterciensis, sed & Præmonstratēsis eximius propagator fuit. Testis esto locuples Abbatia TVNGERLOENSIS, quæ in medijs Campaniæ nostræ ericetis sita, reliquas omnes Brabantiæ Abbatiās ędificiorum amplitudine atque elegantia superat. Fundum porrò Tungerloensem, ad monasterium excitandum, dono dedit GISELBERTVS, vir diues, qui acceptis à Burchardo Episcopo litteris, Præmonstratū ad Hugonē Abbatem se contulit, & sodales ad fundandum cœnobium petijt atque impetrauit: vt in ms. Chronico Tungerloensi legitur.

Capelle-kercke. PARVINVS fuit Abbas monasterij S. Sepulcri in vrbe Cameracensi, cui alodiū suum & capellam extra muros veteres vrbis Bruxellensis, an. 1136. dono dedit Godefridus Barbatus, Lotharingię ac Brabantię Dux. Ex ea capella postmodum facta est ecclesia parochialis, cognomento Capellensis, quæ nunc vrbi Bruxellensi est inclusa.

WALTERVS fuit Abbas monasterij S. Auberti, patroni nostri, quod est Canonicorū regulariū in vrbe Cameracensi.

CONRADVS.) Cùm anno 1125. Henricus V. Imp. Vltraiecti obijsset, LOTHARIVS Dux Saxonum, Euerardo & Romano Legatis Apostolicis procurantibus, à Ger-

à Germaniæ Episcopis ac proceribus eodem anno est suffectus, & Idibus Septembris Aquisgrani coronatus: vt Anselmus Gemblacensis in Chron. narrat.

LOTHARIO ad Imperium euecto CONRADVS (cuius in hoc diplomate fit mentio) Frederici Sueuorum Ducis, ex Agnete Henrici V. Imp. filia, filius se obiecit, à nonnullis Germaniæ proceribus Imperator salutatus. Lothario sub finem anni 1137. defuncto, CONRADVS pacificè Imperium obtinuit, Aquisgrani in Quadragesima an. 1138 coronatus.

CAPVT XC.

Liettardus Cameracensis Episcopus donat Canonicis ecclesiæ S. Gudilæ Bruxellensis altare in Meltbruck, an. 1134.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. LITTARDVS gratia Dei Cameracensis Episcopus tam futuris quàm præsentibus in perpetuum.

BONORVM iusta petitio cùm sit exaudienda, & per temporalia bona æternalia promerenda, petitioni bonorum honestum duxi acquiescere, & pro æternalibus quædam mea temporalia dimittere. Altare siquidem, quod est in *Meltbruck*, omni personatu liberum, tradidi *Bruxellæ* in oratorio S. MICHAELIS Archangeli, & gloriosæ virginis GVDILAE quiescentis

ibidem, absque personarum mutatione, in perpetuum pro mea salute, Canonicorum XIV. ibidem famulantium satisfaciens petitioni: ne tamen reditus Cameracensis Ecclesiæ imminueretur, excepi.

Vt autem quod feci ratum permaneret, & Congregatio prædicta pacificè altare obtineret, banno confirmaui, & sub anathemate, ne aliquis ad hoc conturbandum vel subuertendum exurgeret, interdixi. Huius facti testium nomina subsignauimus.

Signum Theoderici Archidiaconi.
S. Gerardi Archidiaconi.
S. Balduini Decani.
S. Alexandri Decani.
S. Mouini. S. Mionis magistri.
S. Gualteri magistri.
S. Guilelmi sacerdotis.
S. Fromoldi sacerdotis.
S. Gualteri Capellani.

Hoc autem actum est BRVCSELLAE anno Dominicæ
1134. incarnationis M.C.XXXIV. Indictione X. anno præsulatus Domini LITTARDI III. GODEFRIDO Duce fines Lotharingiæ obtinente & LOTHARIO imperante.

EGO GVIRENBALDVS Cancellarius subscripsi.

NOTATIO.

ISTVD Liethardi diploma, ex autographo (quod Canonici Bruxellenses adseruant) à me fideliter descriptum, Burchardiano visum fuit subnectere, vt habeant eruditi, quod de annis vtriusque Antistitis expendant.

CAP.

CAPVT XCI.

Godefridus Barbatus, Loth. & Brab. Dux, an. 1133. fundat Bigardiam maiorem, quæ est Abbatia monialium Benedictinarum, prope Bruxellas.

IN nomine sanctæ & indiuiduę Trinitatis, GODEFRIDVS, diuina miseratione, Dux & Marchio Lotharingię, & Comes Louanij, omnibus tam præsentibus, quàm futuris in perpetuum. Admonet nos Scripturæ diuinæ pagina, dicens: *Bene fac iusto & inuenies retributionẽ magnam, & si non ab ipso, certè à Domino.*

EAPROPTER ego magnæ illius retributionis partẽ, inuenire desiderans, his qui in hoc sæculo, secundùm iudicium humanum, iusti iudicabuntur, bene facere dispofui, vt eorum orationibus æternam apud Deum mercedem posſim adipisci. Locum igitur quendam desertum, in meo alodio situm,, qui BIGARDIS dicitur, ancillis Dei WIVINAE & EMVVARAE libera deuotione contradidi, vt quidquid in Deo seruientiũ merito accresceret, meę & succeſsorũ meorũ saluti proficeret.

ET quia bonis initijs ipse cooperari solet, qui totius boni initium & perfectio est, cœpit idem locus & sororum

rorum numero,& possessionum augmento succresce-re;cuius ego congaudens profectui,& prospiciens vtilitati,sororum ibi congregatarum voluntate, assensu, & petitione,locum ipsum, cum omnibus suis pertinentijs,cœnobio Hafiligimensi subieci, & Abbati regendum commisi, vt ipsius prouidentia & interior ancillarum Dei status ordinetur,& exterior substantia disponatur.

QVAECVMQVE verò vel ex meo alodio eis concessi,vel ab alijs acquisita,vt liber Aduocatus,suscepi,Deo & sanctæ eius Genitrici,ad vsum sororum libera donatione contrado, & vt in perpetuum rata & inconuulsa permaneant, prȩsentis priuilegij auctoritatem, sigilli mei impressione,& testium adstipulatione, cōfirmo.In quibus hæc nominatim designo alodia, in *Auster,Helbeke,Berchem,VVeue,Reuselc,beuerne*. Testes autem,vbi locum præfatum ancillis Dei tradidi,hi interfuerunt:

Steppo de Brusella,& frater eius.
Walterus Redescot. Lambertus de Craynhem.
Sigerus de Anderlecht. Arnulfus de Asca.
Franco Castellanus.Amalricus de Bigardis.
Franco de Isca,& fratres eius Godefridus & Amalricus.
Walterus de Ansilier.Amandus de Brusella.

Cum Abbate commissi fuerunt hi.

Balduinus Decanus de Brusella.
Onulphus presbyter.Ioannes de Anderlecht.
Franco Castellanus.Ingelbertus de Atrio.
Franco Kalo.

Actum est autem anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo tricesimo tertio,Indictione vn-
1133. decima.

NO-

NOTATIO.

SWIVINA seu Viuina virgo & prima Abbatissa Bigardiensis an. 1170. obijt, estque è terra eleuata & in feretro collocata an. 1177. per Arnulfum VII. Abbatem Affligemiensem, iussu Alardi Cameracensis Episcopi.

CAPVT XCII.

Arnulphus, seu Arnoldus III. Comes Lossensis fundat Auerbodiensem Abbatiam, ord. Præmonstratensis.

EGO ARNOLDVS Dei gratia dictus Comes de Los, LVDOVICO filio meo, ecclesiam S. Mariæ sanctiq; Ioannis Bapt. in AVERBODIO nostro alodio fundauimus, & in ea Canonicos Præmonstratensis ordinis, sub regula B. Augustini degentes, collocauimus, quibus omnem terram cum nemoribus, à terminis *Endelberge* vsque ad terminum, qui dicitur *VVltepach*, concessimus; ecclesiam ipsam de *Tessenderloe* cum decimis & appendicijs largiti sumus. Hanc etiam donatio-

nationem nostram à patre nostro vniuersalis Ecclesię Pōtifice, beatæ memorię INNOCENTIO II. firmari fecimus. Acta sunt hæc anno Incarnationis Dominicæ
1135. millesimo centesimo tricesimo quinto.

Innocentij II. Papæ diploma.

INNOCENTIVS Episcopus seruus seruorum Dei .... Ecclesiam beatæ Mariæ, sitam in Auerbodio, quam nobilis vir ARNVLPHVS Comes, eiusq; participes, piæ donationis intuitu, fundauerūt, sub protectione S. Petri suscipimus, & præsentis priuilegij pagina communimus. Datum Literani, anno dominicæ Incarna-
1139. tionis millesimo centesimo tricesimo nono, Pontificatus nostri anno decimo.

Alexandri Episcopi Leodiensis diploma.

EGO ALEXANDER Dominici gregis, in Episcopio Leodicensi, humilis custos, notum facio .... ARNVLPHVS Comes de Los, assensu aliorum nobilium participum suorum, scilicet Arnulphi de Areschot, Arnulphi de Diest, Cunonis de Repe, & Rodulphi Abbatis monasterij S. Trudonis, alodium, quod nominatur AVERBODIVM, ad honorem Christi dedit pro salute animæ suæ ....

. Hoc autem in diebus nostris stabilitū est, me teste, me præsente, temporibus LOTHARII Imperatoris, BRVNONIS Archiepiscopi Coloniensis, PAGANI Ducis Limburgensis & GODEFRIDI Comitis Namurcensis.

Stephani Metensis Episcopi diploma.

STEPHANVS diuina miseratione Metensis Episcopus .... Terram, quæ AVERBODIVM vocatur, vsque ad hæc tempora, solis latronum & prædonum spurcitijs, rapinis ac homicidijs vacantem, in qua, cum alijs viris nobilibus, portionem aliquam Ecclesia S. Trudonis habuit, consensu RODVLPHI eiusdem ecclesię Abbatis, ecclesiæ S. Ioannis Baptistæ, quę inibi fundata est, liberè posidendam contradidimus. Huic nostræ tradi-

traditioni assensum prębuerunt Aduocati ecclesię S. Trudonis, WALERANVS Dux & Marchio Lotharingię, & GISBERTVS de Durachio. Testes adhibiti,

Bruno Coloniensis Archiepiscopus.
Albero Episcopus Leodicensis.
Comes Godefridus de Namurco.
Arnoldus de Los.
Lambertus de Monte acuto.

Actum anno Incarnationis Verbi millesimo centesimo tricesimo sexto. 1136.

Philippi A. Coloniensis diploma.

PHILIPPVS Dei gratia Coloniensis Archiepiscopus dilectis in Christo Fratribus, STIPPONI Abbati, & toti conuentui in AVERBODIO..... Domum vestram in Auerbodio, quam licet possessione tenuem, deuotione tamen inuenimus locupletem, in protectione nostra suscipimus.

NOMINATIM autem ius patronatus ecclesiæ de *Tessenderlo*, à Comite de Los vobis collatæ, similiter ius ecclesiæ de *Thestolt*, item quidquid pertinet ad curiam vestram de *Cheiserbuch*, item beneficium quod contulit vobis GERARDVS Comes de Los in *Tessenderlo*, præsentis scripti patrocinio confirmamus. Datum in Auerbodio, pontificatus nostri anno decimo octauo.

NOTATIONES.

AVERBODIVM in Brabantiæ & Leodiensis agri confinibus situm est: Abbas tamen in comitijs Ordinum Brabantię suum habet locum.

ARNVLPHVS) Comes Lossensis diploma Henrici IV. Imp. signauit, supra à me productum.

CAPVT XCIII

S. Foillani monasterium incohatur, prope Rodium Hannoniæ opidum, Burchardo Cameracensi Episcopo dotante, & ecclesias aliquot parochiales an. 1125. attribuente. Id Nicolaus Burchardi successor, an. 1137. confirmauit.

BVRCHARDVS permißione diuina humilis Episcopus Cameracensis .... dono ad augmentum cultus diuini, in sacello de SENOPHE, sito in loco martyrij S. FOILLANI, altaria de *Strepÿ, Seresflē, Espinon, Mignan, de Crois, VVarlers, Derkenne, & Trunere*, vt ex ijs viuere poßint fratres, è Fossensi ecclesia sumpti. Et si contingat locum hunc ad Abbatialem dignitatem euehi, volo vt Abbas canonicè electus, pastorale pedum deferat ad Capitulum ecclesiæ Fossensis, & soluant quotannis eidem Capitulo denarium aureum vnum, aut denarios argenteos XII. Datum in SENOPHE anno millesimo centesimo vicesimo quinto.

Ni-

Nicolai Cameracensis Episcopi confirmatio.

In nomine sanctę & indiuiduæ Trinitatis, ego Nicolavs, Dei gratia Cameracensium Episcopus, tam futuris quàm præsentibus in perpetuum salutem. Cũ nostri ordinis sublimitas, imò omnium fidelium salus exigat, bene facta aliorum diligere & approbare, laudamus & qua possumus officij nostri auctoritate corroboramus piam deuotionem & benefactum prædecessoris nostri domini Bvrchardi. Qui Apostoli verba retractans, dicentis, *Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei*, ob animæ suæ salutem, & beati martyris Foillani meritum, frequenti & honestæ petitioni Ecclesię Fossẽsis condescendens, quæ de emãcipatione & honorificentia illius loci erat, in quo prædictus martyr passus fuerat, suarum personarum communicato consilio, locum illum sacri sanguinis illius vnda respersum, & frequenti miraculorum luce perspicuum, vbi & capella in honorem illius sita erat, emancipauit; & tam ipsum, quàm altare de *Strepy* cum omnibus suis appẽdicijs, seu & altare de *Archenne* prope Niuellam, item & altare *VVallers*, & capellam *Borle Fontaine* beato martyri Foillano, & Ecclesiæ Fossensi, super sanctissimum ipsius corpus, quod ibidem ad hoc perficiendum, cum plurimis Sanctorum corporibus delatum erat, contradidit, ad vsus siquidem fratrum qui in eodem loco in silua, quæ Cherbonirensis dicitur, sub regulari habitu & ordine, Deo & B. martyri Foillano deseruirent.

Qvia verò istud non sine aliquo labore & multimoda expensa Ecclesiæ Fossensis factum est, vt aliquid honoris & respectus capiti & membro, prout iustum est, proueniret, statuit etiam vt singulis annis Ecclesia illa Cherbonirensis Ecclesiæ Fossensi, in dedicatione eiusdem, aureum nummum, vel XII. nummos censualiter solueret: & si locus ille meritis

B. Foillani & fratrũ religione adeò multiplicaretur, vt loci facultas Abbatem exigeret, & conuentus ille Abbatem sibi canonicè eligeret, electumque Cameracum ad consecrandum perduceret; consecratus Fossas, ad accipiendum pastorale baculum ab altari B. martyris Foillani, & ad renouandas societates & confraternitates veniret, & eo defuncto prædictum baculum Fossas super idem altare, inde iterum suo tempore à successore recipiendum, Fraternitas remitteret.

Hoc autem tam rationabile institutum, quod Deo annuente à præmemorato antecessore nostro factum est, vt ratum & inconuulsum permaneat, ego Nicolavs, Dei gratia eius successor, & Cameracensium Episcopus, approbo, & qua possum officij mei auctoritate & sigilli impressione, & personarum mearum canonica adstipulatione corroboro, Dei gratiam & pacem concedens conseruatoribus, terribilem maledictionẽ & iram tremendi iudicij promulgans præ-
1137. uaricatoribus. Actum anno Incarnationis Domini millesimo centesimo tricesimo septimo.

NOTATIO.

Cherbonirensis) id est, Carbonaria silua, veteribus nota, hodie magna est pars Hannoniæ. Rodium, *Reux*, opidum gentis Croyæ, Comitatus titulo ab anno 1530. inclaruit. Huic adiacet Abbatia S. Foillani martyris: de quo in Fastis nostris egimus.

CAP.

CAPVT XCIV.

Ivanus Comes Alostanus, eiusque uxor Laureta, Theoderici Flandriæ Comitis filia, an. 1139. *dotant Truncinienſem ord. Præmonſtratenſis Abbatiam, prope Gandauum.*

IN nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis, ego IWANVS DE GAND. Quoniã plurima niſi ſcripta fuerint, à memoria elabuntur & reuolutione temporum in obliuionem redigũtur, neceſſe eſt litteris notari, quod poſtmodum expedit reminiſci.

NOTVM igitur facio tam futuris quàm præſentibus, quòd alodium meum in villa, quam BVRST vocant, ſeu quidquid iuris inibi erat, excepta mancipatione ſeruorum, ab omni noſtra vel laica poteſtate omnimodo mancipatum, pro amplificando Dei nominis & laudis honore, ad vſum fratrum Trunchinienſis eccleſiæ, Pręmonſtratenſem ordinem profitentium, Deo ſanctæque Mariæ genitrici ſuæ, perpetuæ Virgini, quæ loco præfato pręſidet, liberè tradidi, vnà cum vxoris *Drongen.*

meę

S. Oilardi, & fratris eius Theoderici de Niuela.
S. Henrici patrualis eorumdem.
S. Willelmi de Viua.
S. Gerardi, & fratris eius Hugonis.
S. Geruasij. S. Hugonis de Affne.

Actum TRVNCHINIS anno millesimo centesimo tricesimo nono Incarnationis Dominicę, Indictione 1139.
II. Epacta XVIII. Concurrente VI X Kal. Octobris.

CAPVT XCV.

Conradus Imp. an. 1145. *confirmat Marsnam, & alia prædia monasterio S. Remigij Remensis donata.*

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. CONRADVS diuina fauente clementia Romanorum Rex secundus.

NE damnosa in posterum quod actum est deleret obliuio, scripto memoriali commisimus, qualiter dominus ODO venerabilis Abbas S. Remigij confessoris & Francorum Apostoli, nostram præsentiam apud Traiectum vlterius visitauerit, & possessiones ecclesiæ suæ, quæ in regno nostro adiacent, nostro petierit priuilegio cōfirmari, *Marsnam* videlicet cum omnibus appendicijs suis.

Herta, Cluma, Litta, Angledura, Becca, præbē das quoque Marſnēſes in vſus monachorū,decedentibus clericis, tranſmutatas. Nos itaque tam religioſi viri petitionibus diligenter obtemperauimus, & tam poſſeſsiones ſupradictas, quàm præbendas in vſus monaſticos conuerſas Regiæ Maieſtatis ſigillo corroborauimus.

Hoc etiam latere poſteros nolumus, quod ſingula eccleſiæ S. Remigij priuilegia, in præfatis poſseſsionibus, nullum ſpecialiter Aduocatum determinant, niſi Regem Romanorum. Noſtræ ſiquidem diſcretioniseſt, legaliter prouidere tam legitimum monachis Aduocatum, qui potiùs prodeſse nouerit, quàm obeſse, potiùs alodium tueri, quàm vaſtare. Stabilitū equidem & ordine iudiciario in noſtra curia adiudicatū, quid Aduocatiæ debeatur.

In talibus ſcilicet placitis generalibus, quotānis ſeruitium determinatum, tertiam partem pecuniæ, in talibus placitis generabilibus acquiſitæ, recipiet Aduocatus. Villicos miniſteriales, & Scabinos ponere vel deponere poterit Præpoſitus Marſnenſis, ſine Aduocato. De reditibus S. Remigij, per Villicum & Scabinos, placitabit Præpoſitus, ſine Aduocato. Si effuſio ſanguinis, ſeu banni infractio, ſeu latrocinium infra alodiū emerſerint, placitare non poterit Præpoſitus ſine Aduocato; & exinde tertiam partem recipiet Aduocatus. Exactiones, tallias, quas quidā precarias

Beat· vel petitiones nominant, vel accubitus vaſtatorios, regia cenſura contradicit penitus Aduocato.

Si infra alodiū terra culta vel inculta, molendina ab heredibus emancipata fuerint, monachi in vſus ſuos libere ſibi vendicabunt ſine Aduocato. Siluas, fruteta, & dumos, ſub cenſu annuali, Præpoſitus ad commodum Eccleſiæ, quibuslibet tradere poterit ſine Aduocato.

Qvicvmqve igitur hanc Aduocatiæ determinationem auſu temerario, quod abſit, infringere tentauerit,

tauerit, centũ libras auri purissimi componat, dimidietatem Cameræ nostræ, & reliquam partem prædictæ S. Remigij ecclesiæ. Et vt hæc veriùs credatur, & omni deinceps tempore inconuulsa seruentur, hâc inde chartam scribi, & sigilli nostri impressione insigniri iussimus, manuque propria, vt infra videtur, corroborantes, idoneos testes subternotari fecimus. Quorum nomina sunt hæc:

Hartbertus Traiectensis Episcopus.
Anselmus Hauelburgensis Episcopus.
Cunradus frater noster, Traiectẽsis Præpositus.
Henricus Comes de Gelre.
Hermannus Comes de Cuick, & frater eius Comes Godefridus.
Adelbertus Comes de Noruenick.
Marquardus de Crumbach.
Walterus de Louenhusen.
Libertus de Spileberck.

SIGNVM domini CVNRADI Romanorum Regis secundi.

EGO ARNOLDVS Cancellarius, vice HEINRICI Moguntini Archiepiscopi & Archicancellarij, recognoui, anno Dominicę Incarnationis M. C. XLV. Indictione octaua, regnãte Cũrado Romanorũ Rege II. anno verò regni eius octauo. Data est apud vlterius Traiectum, in Christo feliciter Amen. 1145. *Vtrecht.*

consilio, damna plurima rebus intulisse, hominibus meis præfatam Dei domum multè conturbantibus, nec, vt debui, restitisse, nec iniuriam pro potestate vindicasse.

Cvivs facti tandem pœnitens, & iudicium Dei metuens, inito sapientum hominum meorum & religiosorum virorum consilio, pacem & indulgentiam reatus mei humiliter quæsiui ac impetraui, HAFFLIGEM cum hominibus mei veni, ductus in ecclesiam, coram altari S. Petri satisfactionem feci, & omnem emendationem coram Deo & ministris eius, & omni congregatione promisi.

Silvam meam, quæ *Hokerda* vocatur, pro anima mea ac parentum meorum, in restitutionem damni & eleemosynam liberaliter ecclesiæ contuli. Terram adiacentem, tam fratrum quàm aliorum circummanentium vsui delegaui. Hanc communi placito duo nobiles viri, *Stephanus* de *Boular* & Herbertus de *Detregem*, ad opus ecclesiæ in manus susceperunt, testes in perpetuum legittimæ donationis futuri.

Silvam fratrum apud *Ordengem*, quam sæculari potentia vendi & succidi prohibui, omni voluntati eorum, potestati, vtilitati, sepesita mea potestate, cōcessi. Volo etiam, vt in omni terra potestatis meæ honor ac fidelitas præfatæ ecclesiæ integrè custodiatur. Rebus ac familiæ ipsius pax inuiolabilis ab omnibus hominibus meis teneatur, & fratribus iusta desiderãtibus, quod iustum est offerentibus, iniustitiam fieri à quoquam hominum in ditione mea omnino prohibeo. Familiam ecclesiæ in pace & defensione, quam pater meus & auunculus tenuerunt, custodire decreui, & ab omni exactione liberam reddidi: excepto, si quis eorum aliquid possideat, quod publico debito subiacere debeat.

Vt hæc igitur rata & inconuulsa permaneant, nec vlla successorum meorum vel quorumlibet hominum importunitate infringi valeant, scripto anno-

CAPVT XCVII.

Conuentio facta an. 1179. inter Godefridum Brabantiæ Ducem, & Philippum Flandriæ Comitem, super matrimonio, quod Henricus, Godefridi filius, cum Mathilde, Philippi nepte, contraxit.

HÆc est conuentio facta, inter Comitem Flandriæ PHILIPPVM, & Ducem Louaniæ GODEFRIDVM, super contractu matrimonij HENRICI filij Ducis, & MATHILDIS neptis Comitis, quæ scripto commendata est, ne memoriæ nouerca obliuione posſit offuſcari in posterum.

SCIANT itaque omnes & singuli, quòd Dux GODEFRIDVS dedit HENRICO filio suo, ad dotandam inde MATHILDEM neptem Comitis, Bruſſellam cum castello, hominijs, & omnibus pertinentijs, Viluordã cũ hominijs & omnibus pertinentijs, Leuuã cum hominijs, & omnibus pertinentijs, Vcclã, & Ruſchbroc, cum hominijs, & omnibus pertinentijs, & quidquid Dux habet inter Sonnam & Flandriam. *F. Sennam.*

HENRICVS autem, aſſensu patris sui, & suorum hominum

minum consilio, dedit hæc omnia prænotata in dotem Mathildi, antequam ei nuberet: hac interposita conditione, quòd si contigerit Henricum mori absque herede, vel etiam relicto post se herede aliquo, dotem illam possidebit Mathildis libere & absolutè tota vita sua. Si verò Mathildis decesserit non suscepto herede ex Henrico, Comes Flandriæ tenebit Brussellam, quousque ei reddantur mille & quingentæ libræ Flandrensis monetæ, quas dedit Duci.

Illud quoque sciendum, quod si Henricus plùs vixerit quam Dux pater eius, succedet ei in Ducatum tanquam heres suus, & omnia ad eum deuoluentur iure hereditario quæ Dux modo possidet, præter Vrtinam & Comitatum de Arschot. Et si forte contigerit Henricum mori ante patrem, heres Henrici, si quem post se reliquerit ex Mathilde sæpe dicta, ita succedet Duci auo suo in Ducatum & omnem possessionem suam, præter Vrtinam & Comitatum de Arschot, sicut Henricus fecisset, si diutiùs patre vixisset.

Ne quis ergò præsumat in posterum præscriptæ conuentioni contraire, & eam aliquatenus cassare, ego Godefridus Dux Louaniæ præsens scriptum sigilli mei auctoritate corroborari, & homines meos in testimonium subscribi præcepi, qui ex præcepto meo fidem suam dederunt, quòd ista omnia, quæ in isto continentur chyrographo, rata & inconuulsa obseruabuntur: ita quod si ea, quod absit, infringere attētauerint, ipsi & omnia sua cum Comite Flandriæ & in ipsius auxilium remanebunt. Sunt autem isti,

Arnout Dapifer de Rotslar.
Arnout de Velepe. Imeramus de Orbais.
Reinerus de Gate. Willelmus de Eirbeka.
Castellanus de Brusella.
Walterus de A. Arnout de Bigarda.
Gerardus de Grembergis. Walterus Bertout.
Daniel de Craienhem. Renerus Ruſch busci,
Willelmus frater eorum. Henricus de Ascha.
Got-

Gotsuuinus de Adenghem. Ingelbertus frater eius.
Otto de Trasennies. Walterus de Bolthem.
Gotsuuinus de Leuue. Pollart.
Alardus Rapa. Gotsuinus de Sauenten.
Hawel de Hobusc. Henricus de Scoten.
Scabini omnes cum præcone Waltero, & quàmplures burgensium de Brusella & meliores.

Actum priùs Andwerpię, & postea consummatum Brusellæ, anno Domini M.C.LXXIX. 1179.

NOTATIONES.

CONVENTIONEM hanc descripsi ex autographo pergamenico, cui appensum est sigillum Godefridi Ducis, hac inscriptione: *Godefridus Dei gratia Dux Lotharingiæ.* Sigillo impressa est effigies equitis armati, sinistra scutum tenentis.

VRTINA) *Orten*, nisi fallor, hodie Silua Ducis, vrbs Brabantiæ episcopalis, an. 1184. condita a Godefrido III. Brab. Duce.

CAPVT XCVIII.

Balduinus, Comes Hannoniæ & Marchio Namurci, fundat ac dotat altare in Montensi S. VValdetrudis basilica, an. 1195.

NOs MARGARETA, Flandriæ & Hannoniæ Comitissa, notum facimus vniuersis, quod nos litteras piæ recordationis BALDVINI quondam Comitis Hannoniæ, Marchionis primi Namurcensis, proaui mei, non cancellatas, nec abolitas, nec in aliqua sui parte vitiatas sigillo ipsius sigillatas vidimus, in hac forma.

NOTVM sit vniuersis Christi fidelibus tam præsentibus quam futuris, quod BALDVINVS Comes Hannoniensis, Marchio primus Namurcensis, Balduini Comitis & Alaidis Comitissæ filius, vxorem habuit nobilissimam Margaretam, Theoderici Comitis Flandriæ filiam, Philippi potentissimi Flandriæ, & Viromandiæ sororē, de qua filios habuit milites strenuos, Balduinum scilicet primogenitum, Philippum medium, Henricum tertium, & filias...quarum vna fuit Elizabeth gloriosissima Francorū Regina, Philippo illustri Francorū Regi desponsata.

PHILIPPO quoque Flādriæ & Viromandiæ Comite de-

defuncto, ipse Balduinus, cum Margareta vxore sua, Principatum Flandriæ per aliquot annos possedit. Idemq; Balduinus, ex parte matris suæ Alcidis, & auunculi sui Henrici, Namurci & Luxemborch Comitis, iure Namurcum adeptus fuit. Vnde ipse Balduinus ab Henrico Romanorum Imperatore, Frederici Imperatoris filio, factus fuit Marchio Namurcēsis & Princeps Imperij: à quo etiam Henrico Imperatore Balduinus prædictus filius eius, in militē fuit ordinatus: Defuncta autem Margareta prædicta, ipsa Brugis in monasterio S. Donatiani sepulta fuit, cui in hereditate & Comitatu Flandrensi successit supradictus filius eius Balduinus. Balduinus autem, iure ipsius Margaretæ, ad Comitatū suum Hannoniensē, & ad Marchiam Namurcensem, relicta filio Flandria, rediit.

Hic quidem Balduinus Comes Hannoniæ, Marchio Namurcensis, vir animosus & magnę discretionis, & miræ memoriæ, saluti animæ suæ volens prouidere, instituit in Montensi ecclesia, in medio monasterij B. Waldetrudis, altare in honorem B. Iacobi Apostoli, fratris, inquam, B. Ioannis Euangelistæ: in quo quaque die in perpetuum Missa, quam ecclesiasticus ordo pro fidelibus defunctis celebrari instituit, pro animæ eius salute celebrabitur.

Sacerdos autem, qui ad hæc complēda à domino Comite supradicto & eius successoribus, qui Comitatum Hannoniæ tenebunt, semper instituetur, saluo iure Canonicorum S. Germani in Offertorijs, xv. modios segetis, in parte decimæ Comitis apud Lestinas annuatim habebit, medietatē scilicet meruagij, & medietatem auenæ. In quarum celebratione Missarum propriæ, tam in Collectis, quàm in Secretis & Postcommunionibus, pro ipso Comite dicentur orationes: Missa autem illa semper ante sonitum horę primæ celebrabitur. Ille autem sacerdos in processionibus & alijs officijs ecclesiæ B. Waldetrudis, in maio-

maioribus solemnitatibus anni .... erit: qui quidem sacerdos de plenario Missarum complemento & de iure Canonicorum prædictorum conseruando, iuramentum præstabit.

Ad hæc ecclesia B. Waldetrudis, intuitu caritatis & maioris dilectionis, concessit supradicto Comiti, quòd quoque die Lunæ, post eius decessum, ante ipsũ altare S. Iacobi,(ante quod quidẽ altare ipse Comes, vbicumque locorum eum mori contigerit, corpus suum sepeliri disposuit,) Missa conuentualis cum prædicto sacerdote, adhibitis quoque diacono & subdiacono, ante horam primam cantabitur: diaconus autem & subdiaconus ecclesiæ, qui ad Missam tenebuntur, quaque die Lunę in festo S. Andreę annuatim in censibus de *Lestinis* viginti solidos à Comite Hanonię, quos æqualiter diuident inter se, habebunt.

In Anniuersario autem supradicti Comitis cum sũma veneratione celebrando, ecclesia B. Waldetrudis annuatim in festo S. Andreæ, in censibus domini Comitis apud *Lestinas* LX. solidos denariorũ habebit, præter illas sex libras, quas ipsa ecclesia in ijsdem censibus pro concambio *Braine VVihotte* habebat antea, & præter quinque solidos, quos pro decima de *Tron ort* habebat. Illi autẽ sex solidi in Anniuersario tali distinctione distribuentur, quòd quisque Canonicus vel Canonica B. Waldetrudis, & quisque Canonicus S. Germani, in Vigilijs anniuersarijs quattuor denarios, in Missa verò sex denarios habebit: quisque autem sacerdos vsque ad duodecim, qui nõ fuerit Canonicus S. Waldetrudis vel S. Germani, in ecclesijs Montensibus diuina celebrans, tam in monasterijs quã in capellis, scilicet B. Waldetrudis & S. Germani, & S. Petri, S. Andreæ, S. Seruatij & Leprosorum, & de *Bertaimont*, duos denarios in Vigilijs, & quattuor in Missa habebit: Pulsatores campanarum sex denarios: in luminare autem duo solidi, & in Offertorium sex denarij conuertentur.

Rector

Rector verò scholarum, si non fuerit Canonicus, quattuor in Vigilijs, & quattuor in Missa denarios habebit.

Si quis autem Canonicus vel Canonica in Vigilijs vel Missa defuit, nihil portionis habebit: nemo pro præbenda impignorata, vel ad censum data præbendæ portionem istam perdere debet: qui etiam ad negotia Ecclesiæ missus fuit, vel infirmitate detentus, portionem suam percipere debet. Quisquis autem sacerdos, exceptis prædictis, tres denarios, diaconus verò quisque & subdiaconus duos denarios & de alijs clericis quisque vnum denarium habebit: si quid in reseruum fuit, in ecclesiam distribuetur.

Vt autem hæc omnia rata permaneant, scripto chyrographisato commendata sunt: cuius quidem scripti medietatem, sigillo supradicti Comitis Hanno-niæ & Marchionis Namurcensis roboratam, Ecclesia B. Waldetrudis sibi reseruauit, aliam verò scripti medietatem, sigillo B. Waldetrudis signatam, sæpe nominatus Comes sibi retinuit. Testes,

Dominus Balduinus Camberonensis, Dominus Hugo S. Gisleni, Dominus Bartolomæus S. Dionysij in Broqueria, Dominus Abraham Maricolensis, Dominus Nicolaus S. Foillani, Dominus Wedricus S. Ioannis Valencenensis:	Abbates.

De hominibus Comitis testes.

Henricvs & Gvilielmvs, fratres eius.
Nicolaus de Barbencione. Eustatius de Lene.
Rogerus de Condato.
Gillebertus Præpositus S. Germani Montensis.

De ecclesia vero testes.

Nicolaus Cameracensis Archidiaconus, ipsius ecclesiæ Præpositus.
Gislebertus prædictus, ipsius ecclesiæ Vicepræ-

 positus

positus & Custos.

Rainerus Decanus & Scholarius S Germani.

Nicolaus Narra. Nicolaus du Suarij:

Romundus Willems, Canonici.

SARA Decana.

Elizabeth de Abechies.

Sara de Hain.

Heduidis de Villa.

Mainsendis de Frasne.

Hauwidis Pietdocem. Maria & Beatrix de Him.

Hauwidis de Gaia. Mathildis & Agnes de Fontanis.

Berta & Maria de Quernon. Gerla de Horuetis, & Canonicæ aliæ multæ.

ACTVM mense Decembri in Conceptione gloriosæ virginis Mariæ, anno Dominicæ incarnationis MCL
1195. XXXXV.

ITEM vidimus litteras claræ memoriæ BALDVINI quondam Flandriæ & Hannoniæ Comitis, aui nostri, sigillo ipsius sigillatas, sanas & integras, in hac verba.

EGO BALDVINVS, Flandriæ & Hannoniæ Comes, Balduini Comitis Hannoniensis, & primi Marchionis Namurcensis filius, vniuersorum Christi fideliũ, tam modernorum quàm posterorum descriptioni dignum duxi significare, quod bona patris mei bonæ recordationis, Comitis Hannoniensis & primi Marchionis Namurcensis, vestigia sequi intendens, bona ipsius facta circa Montense ecclesiam B. Waldetrudis recognoscere, & eidem ecclesiæ tam affectu quam effectu confirmare decreui.

PATER quidẽ meus bonæ recordationis, vir Christianissimus, Princeps illustris ac potentissimus, dũ in sæculo viueret, saluti animæ suæ volens prouidere, Montibus in monasterio B. Waldetrudis, quandocumque & etiam vbicumque decederet, corpus suũ sepeliri petijt, & ante sepulcrũ suum altare in honorem S. Iacobi Apostoli, fratris B. Ioannis Euangelistæ

gelistæ instituí ordinauit, vt ibi perpetuò diuina celebrentur pro salute animæ suæ, scilicet in Missa, quam ecclesiasticus ordo pro fidelibus defunctis celebrari ordinauit.

SACERDOS autem ad hæc complenda à quolibet Comite Hannoniæ semper instituetur, saluo iure Canonicorū B. Germani, in suis Officiorijs, saluo etiam officio ecclesiastico, quod & Canonici S. Germani & eorū Capellani debent B. Waldetrudi. Vnde sacerdos ille super con plemento prædictorum iuramentū in sui institutione præstabit.

DEINDE statutum fuit & firmatum, ne harū Missarum ordinatio, ex negligētia seu auaritia (quod absit) aliquatenus postponatur vel mutetur in posterū, quod illa Missa quæ pro animabus debet celebrari, semper prima & cum Prosa & veneratione celebrabitur, & in quaque Missa primæ orationes tam in Collectis quàm Secretis & Postcommunibus propriæ & speciales pro anima patris mei dicētur. Si autē in Missarū illarum officio sacerdotē percepero negligentē, licebit mihi eum amouere & alium instituere.

A Missis illis excipiuntur dies quidam in anno, scilicet dies in Cęna Domini & in Parasceue, & in vigilia Paschæ, octo dies Paschæ, in quibus quaque die Missam *Resurrexi* cantabit sacerdos ille, & dies Ascensionis Domini, & prima dies Pentecostes, & dies festus omniū Sanctorum, & prima dies Natalis Domini. In Purificatione autem B. Mariæ & eius Annūtiatione, & Assumptione, & Natiuitate, Missæ de B. Maria præcedent, & pro fidelibus defunctis Missę sequentur. Ille autem sacerdos annuatim quindecim modios segetis in parte decimæ domini Comitis Hannoniensis apud *Lestinas* habebit, medietatem scilicet meruagij, & medietatem auenæ.

AD hæc Ecclesia B. Waldetrudis, intuitu caritatis & maioris dilectionis, quam erga eumdem Principē suum gerebat, concessit sæpe dicto Comiti, quòd quaque

quaque die Lunæ post eius decessum, ad ipsum altare B. Iacobi Missam conuentualem, cum prædicto sacerdote, adhibitis quoque diacono & subdiacono, celebrabit. Diaconus quoque & subdiaconus, qui ad hæc implenda instituētur, viginti solidos quoque anno in festo S. Andreæ, in censibus domini Comitis apud *Lestinas* habebunt, quos æqualiter inter se diuident.

Ad hæc statutum est, vt in illa Missa, quæ pro fidelibus defunctis celebrabitur, ex custodia ecclesiæ cereus vnus accendatur: quaque die Lunæ, cùm à conuentu ecclesię Missa celebrabitur ibidē pro defunctis, duo cerei accendentur.

In Anniuersario autem sępedicti Comitis cū summa veneratione celebrādo, ecclesia B. Waldetrudis annuatim in festo S. Andreæ in censibus Domini Comitis apud *Lestinas* sexaginta solidos denariorum habebit, præter illas sex libras, quas ipsa Ecclesia in eisdem censibus pro concambio *Braine VVilhote* habebat antea, & præter quinque solidos, quos pro decima de *Tronchoit* habebat. Sæpedictus autem pater meus hæc omnia Montensi ecclesię plenius confirmauit: quo defuncto, iuxta suam antea factam petitionem, corpus eius in prædicto loco sepultum fuit: ante cuius sepulcrum altare B. Iacobi constructū fuit. Ego verò hæc prælibata eleemosynarum benefacta volens rata obseruari, eidem Montensi ecclesię, cum solemni approbatione scripto commendata, & sigilli mei appositione roborata & testibus subscriptis signata, confirmaui. Testes.

Maria Flandriæ & Hannoniæ Comitissa, ipsius Comitis vxor.

Philippvs & Henricvs, fratres eiusdem Comitis.

Henricvs & Gvilielmvs, patrui eiusdem Comitis.

Nicolaus de Rues, Cameracēsis Archidiaconus, ipsius Ecclesiæ Præpositus.

Gis-

Gislebertus Præpositus S. Germani, eiusdem ecclesiæ Custos

Nicolaus de Barbancione. Eustachius de Lens.

Gosuinus Præpositus Sonegiensis.

Balduinus Custos Sonegiensis

Henricus Montēsis Castellanus. Ioannes Rufus Villicus de Lestinis, & quàm plures alij Domini Comitis fideles.

Actum mense Februario anno Dominicę incarnationis MC.LXXXXV. 1195.

Nos autem MARGARETA, Flandriæ & Hannoniæ Comitissa superiùs nominata, omnia & singula supradicta à meis prædecessoribus superiùs nominatis concessa & confirmata laudamus, approbamus & confirmamus, & faciemus ea tanquam terræ Hannoniæ Domina firmiter obseruari, ad hæc, quantum in nobis est, successores meos Comites Hānoniæ in posterum obligantes. In quorū omnium testimoniū & munimen præsentes litteras dictæ ecclesiæ S. Waldetrudis tradidimus, sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno Incarnationis Dominicæ millesimo ducētesimo sexagesimo sexto, mense Octobri. 1266.

delibus esse non debeat dubium, quin manus Domini hæc omnia operata est. Nihil speratum à nobis aut promissum antea contigit, sed tunc demũ nobis noua Dominus procurauit auxilia, cùm nihil humani videretur consilij superesse.

Et quidem si bene meminimus, per litteras Vniuersitati vestrę trãsmissas, nostri progressus & status narrationem eò vsque deduximus, vt vrbe populosa capta, violenter à paucis, tyranno fugato, ac filio Isacij Alexio coronato, mora nostra permissa foret & ordinata per hiemem, vt potenter obtinerentur, si qui resistere viderentur Alexio; & nunc breuiter narrãda suscipimus, quę postea circa nos contigerũt, eo prænotato, quod sicut opera hominum non fuere sed Dei, quę Græcis intulimus, ita non hominum opera sed dęmonũ fuere, quę cum Imperatore nouo Gręcorum per omnia Gręcia nobis ex perfidia consueta retribuit.

Nos siquidem, ne discordię inter nos & Gręcos fomitem ministraret moribus nostris aduersa barbaries, de ciuitate exeuntes, ex aduerso ciuitatis, interiacente portu, ad preces Imperatoris castra posuimus; & ex insperata seu innata malitia seu Grecorũ seducta perfidia animo recedit à nobis, cui tanta contulimus beneficia, Imperator, & in omnibus, cũ patre Patriarcha & mole Nobilium, nobis promissis periurus & mendax, tot incurrit periuria, quot nobis præstitit iuramenta.

Vnde nostro tandem destitutus auxilio, prælia cõtra nos meditatur in cassum, & in nauigium quod cũ adduxerat & sublimauerat ad coronam, procurat incendia: sed voto tam crudeli Deo nos protegente fraudatur, fit per cuncta deterior, & hominum suorum cædes & rapinæ proueniunt, imminente foris pugna, intus timoribus coarctatur, Imperatorem & æmulum parantibus Grecis: ea occasione captata quòd nullũ ad auxiliũ nostrũ debet habere refugiũ.

Nihilominvs tamen inter quaſlibet duas turres ſeu petraria ſeu mangonellum erigitur, turribus autem ſuper eriguntur ligneæ turres altiſsimæ stationũ ſex: ſuper quam ſupremam ſtationem aduerſum nos porriguntur ſcalæ, appodiationes ſeu propugnacula continẽtes, paulò minùs excelſis ſcalarum capitibus, quàm iacere in altum poſſet arcus à terra. Murũ etiã ipſum murus circumcingit inferior, duplexq; foſſatum, ne muris vlla applicari valerent ingenia, ſub quibus poſſent latitare foſſores.

Interim terra mariq; muros tentat perfidus Imperator, nos ſemper Domino protegente, & ſuos fruſtrante conatus. Iam propter ordinationem noſtram, ad prædam victualium procul exeuntibus noſtris, vſque ad mille animas hominum pugnatorum, Imperator occurrit in multitudine Græcorum, primoq; congreſſu diſsipatur omnino, cæſis captiſque non paucis, ſine damno noſtrorum: fuga ignominioſa conſulens ſibi, clypeum abijcit, arma deponit, & noſtris vexillum Imperiale demittit, nobilẽ, quam ſibi præferri faciebat, Iconiam, quam Ordini Ciſtercienſi noſtri dedicauere.

Iterato nauigium noſtrum flammis aggreditur, intempeſtæ noctis ſilentio, ſexdecim naues ſuas accenſas, velis in altum expanſis & inferiùs colligatis, ad proram flante fortiter Auſtro, noſtras mittit in naues: ſed Domino fauente, cum multo labore noſtrorum cuſtodiuimus indemnes, & ardentibus nauibus clauis infixis, catenis hærentibus, noſtrorũ remedio truduntur in pelagus, & ab imminenti mortis periculo à Domino liberamur.

Nos igitur terreſtrem eum prouocauimus ad pugnam, & ponte atque amne tranſmiſſo, qui exercitum noſtrum ſeparabat à Græcis, cuneis ordinatis ante portam diu ſtetimus regiæ ciuitatis & Imperialis palatij, quod *Blacherna* nuncupatur, in nomine Domini agminum Iſrael, præcedente Cruce viuifica,

parati ad prælium Græcos excipere, si eis placuisset exire. Et quidem pro militiæ exercitio exeuntem nobilem Græcũ quendam nostri pedites trucidarũt. Sic in castra reuersi terra mariq; sæpiùs prouocamur, sed dãte Domino semper ac triumphaliter obtinemus.

Mittit ad nos pacis fictæ legatos perfidus incubator Imperij, postulat & optat cum Duce colloquium. Cui quidem cum Dux magnanimus obiecisset, quòd nulla cum eo posSit esse pacis securitas, qui dominum suum carceri inclusisset, postposita iurisiurandi religione, & fidei ac fœderis inter eos quantumlibet firmiter obtinentis,.. ... eidemq; bona fide consuleret, vt dominum suum restitueret, & humiliter veniam postularet, nostras etiam pro se permitteret preces: & quòd cum eodem domino suo misericoditer, si vellet, agere deberemus, ac quicquid contra nos egerat venenose, si vellet, rediret ad animum, imputare vellemus ætati lapsuiue consilij. Ille vani verba subintulit, quia quod responderet rationabliter, non haberet. Obedientiam autem Romani Pontificis & subuentionem Terræ sanctæ, quod iuramento & scripto Imperiali firmauerat, Alexivs adeò refutauit, vt vitam amittere præeligeret, Græciamque subuerti, quàm quòd Latinis Pontificibus Græcia subderetur.

Nocte igitur insequenti dominum suum laqueo suffocat in carcere, cum quo ipso die prandiũ sumpserat. Inde & claua ferrea, quam tenebat in manu, latera morientis & costas inaudita crudelitate confregit, casuq; vitam, quam casu extorserat, confingit exemptam, ac Imperiali sepultura concessa propalatum omnibus scelus funeris honore disSimulat.

Sic nobis hiems tota perficitur, donec nauibus nostris scalisque aptatis, & instrumentis bellicis præparatis, nos & nostra recipientes in nauibus, V. Idus Aprilis, hoc est, feria sexta ante PaSsionem Domini, vnanimiter pro honore sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & sub-

subuentione sanctę Terræ, nauali prælio inuadimus ciuitatem, & sine multo nostrorum sanguine, fuimus tanta perpessi, vt inimicis, nostris in opprobrium verteremur; quorum ea die pars per cuncta superior; adeò vt tracta in terram Græcis compelleremur nostra bellica instrumenta relinquere, & infecto negotio ad ripam redire cogeremur aduersam, ea die, vt videbamur, inutiliter fatigati.

CONTVRBATI igitur multùm & contempti, sed demum in Domino roborati, definito rursum consilio instauramur ad pugnam, & ....II. Idus Aprilis, hoc est, feria secunda post Passionem Domini, flante Borea, rursum applicamur ad muros, scalis nauium, scalis turrium applicatis, cum multo labore nostrorũ, permultùm resistentibus Græcis: sed ex quo cominus gladios sensere nostrorum, non diu belli anceps durauit euentus. Duæ siquidem naues pariter colligatæ, quę nostros Episcopos Suessionensem & Trecensem deferebant, quarum erant insignia, *Paradisus & Peregrina*, scalis suis scalas turrium attigerunt, & felici auspicio peregrino & pro Paradiso pugnantes, hostibus admouerunt.

PRIMA muros obtinent vexilla Pontificum, ministrisque cęlestium Sacramẽtorum prima de cælo cõceditur victoria: irruentibus verò nostris, Domino iubente, cedit multitudo infinita per paucis, & propugnacula relinquentibus Græcis, nostri audacter militibus portas aperiunt. Quorum Imperator, qui non procul à muris adstabat, cùm armatum conspicaretur ingressum, statim tentoria dereliquit & fugit. Nostri cædibus occupantur, ciuitas capitur populosa, recipiuntur in palatijs Imperialibus, qui nostrorum enses effugerant, multaque cæde facta Græcorum, nostri sese recolligunt. Aduesperascente iam die, arma fessi deponunt, de assultu palatiorum in crastinum tractaturi: suos recolligit Imperator, crastinam hortatur ad

pugnam,

pugnam, afferens, quòd noſtros in poteſtate nunc habeat inter murorum ſepta concluſos: ſed nocte lateter dat terga deuictus.

Qvo comperto, Græcorum plebs attonita de ſubſtituendo Imperatore pertractat, & mane facto ad cuiuſdem CONSTANTINI nominationem procedunt pedites, non expectata deliberatione maiorum. ad arma proſiliunt: & terga dantibus Græcis, fortiſsima & munitiſsima palatia reliquantur, totaq; in momẽto ciuitas obtinetur, diripitur: equorum innumera multitudo, auri & argenti, ſericarum pretioſarumque veſtium, atque gemmarum,& omnium eorum, quę inter diuitias ab hominibns computantur,tam inæſtimabilis abundantia reperitur, vt tanta tota nõ videatur poſsidere Latinitas; & qui admodum pauca negauerant,nobis cuncta diuino conſilio reliquerũt; vt ſecurè dicamus, quia maiora his mirabilia, circa bellorum caſus, nulla vnquam narret hiſtoria: vt impleta Prophetia manifeſte videatur in nobis, quæ dicit;*Proſequetur vnus ex vobis centum alienos*: quia ſi inter ſingulos victoriam partiamur, quilibet ex noſtris non pauciores quàm centum obſedit & vicit.

Nvnc autem non nobis victoriam vſurpamus. ... ſed dextera Dei & brachium veritatis eius reuelatũ eſt in nobis. A Domino factum eſt iſtud, & ſuper omnia mirabilia mirabilius eſt in oculis noſtris.

Ordinatis igitur diligenter, quæ diſponenda rerum poſcebat euentus, ad electionem Imperatoris vnanimiter & deuotè procedimus, & omni ambitione ſecluſa, cum ſex Baronibus Venetorvm, venerabiles viros Epiſcopos noſtros, Sueſsionenſem, Halberſtadienſem, Trecenſem, Dominum Bethleemitanum, qui à partibus transmarinis, auctoritate Apoſtolica, nobis fuerat delegatus, Aconenſem electum,& Abbatem Pucedij, Imperatoris noſtri ſub Domino conſtituimus Electores. Qui oratione præmiſſa, vt decuit, Dominica *Miſericordia Domini*, perſonam noſtram, quod à noſtris meritis procul erat, vna-

Electores.

vnanimiter ac solemniter elegerunt, diuinas laudes clero ac populo pariter acclamante, sequentique Dominica, qua *Iubilate* cantatur, præcipiente Petro Apostolo, Regem honorificari, eique obedire quasi præcellenti, & Euangelio nuntiante, quòd gaudium nostrum nemo tollet à nobis, cum ingenti honore atque etiam tripudio, more etiam suo applaudentibus Græcis, ad honorem Dei & sanctæ Romanæ Ecclesiæ, ac subuentionem Sanctæ terræ, gloriosè coronatum, ad Imperij fastigia Deo & omnibus amabiles Patres..... Pontifices, cum vniuersorum applausu & pijs lacrimis, sublimarunt.

ADERANT incolæ Terræ sanctæ, ecclesiasticæ militaresque personæ, quarum præ omnibus inæstimabilis erat & gratulabunda lætitia: exhibitum Deo gratius obsequium asserebant, quam si ciuitas sancta Christianis esset cultibus restituta; cum ad confusionem perpetuam inimicorum Crucis, sanctæ Romanæ Ecclesiæ terræque Hierosolymitanæ sese ciuitas regia deuouerat, quæ tamdiu tam potenter aduersaria stetit & contradixit vtrique.

HÆC est enim, quæ spurcissimo gentilium ritu, pro fraterna societate, sanguinibus alternis ebibitis, cum infidelibus ausa est sæpiùs amicitias firmare ferales, & eosdem diu mamilla lactauit vberrima, & extulit in superbiam sæculorum, arma, naues & victualia ministrando. Quid e contrario fecit peregrinis, magis edocere sufficiunt in omni genere Latinorum exempla, quàm verba. Hæc est, quæ in odium summi Pontificis, Apostolorum principis nomen audire vix poterat, nec vnam inter Græcos eidē Ecclesiam credebat, qui omniū ecclesiarū ab ipso Domino accepit principatum, & sicut recens eorum recolit memoria, qui viderunt, Legatum Apostolicū morte turpissima condēnauit: ita vt pro Apostolici culminis reuerētia, nec ipsam paginam præsente sustineamus mortis illius recordatione polluere, cum nec inter

martyres legatur vlla consimilis, licet pœnas eorum inuenerit ingeniosa crudelitas.

Haec est, quæ Christũ solis dedicat honore picturis, & inter titulos nefandos, quos sibi spreta Scripturarum auctoritate confixerat, plerumque etiam .... facere consueuerat lauacri salutaris.... iacturã. Hæc est, quæ Latinos omnes non hominum nomine dignabatur, sed canum; quorum sanguinem effundere penè inter merita reputabant, nec vllam pœnitẽtiæ satisfactionem præsentabant laicis monachi, penes quos, sacerdotibus spretis, tota ligandi atque soluẽdi consistebat auctoritas.

Haec, & eiusmodi deliramenta, quæ epistolaris non valet explanare angustia, impletis iniquitatibus eorum, qui ipsum Dominum ad nauseam prouocabant, diuina Iustitia, nostro ministerio, digna vltione percussit; & expulsis omnibus Deũ odientibus, & amãtibus sese, terram nobis dedit omniũ bonorum copijs affluentem, frumento, vino & oleo stabilitam, fructibus opulentam, nemoribus, aquis, pascuis speciosam ad manendum, & cui similẽ non continet orbis, aëre temperatam.

Sed nec in his desideria nostra subsistunt, nec ab humeris nostris sustinebimus vexillum regale deponi, donec terra ipsa incolatu stabilita nostrorum, partes debeamus inuisere transmarinas, & Deo dante propositum peregrinationis explere. Speramus enim in Domino Iesv, quòd qui cœpit in nobis opus bonum, ad laudem & gloriam nominis sui, & inimicorum Crucis depresšionem perpetuam, perficiet, confirmabit, solidabitque.

Vniversitatem igitur vestram propensiùs exoramus in Domino, vt gloriæ huius atque victoriæ, & spei peroptatæ, cuius ostium magnum nobis apertum est, dignemini esse participes. Quod absque vlla vobis dubitatione continget, si nobiles & ignobiles, cuiuslibet conditionis aut sexus, eisdem desiderijs accensi,

ad

ad veras & immensas diuitias capessendas, temporales pariter & æternas, vnanimiter accurratis. Vniuersis enim, Deo dante, sufficimus, quos nobis Christianæ Religionis zelus adduxerit: vniuersos volumus, sicut & possumus, secundùm status suos varietatesque natalium, & augere diuitijs & honoribus ampliare.

SPECIALITER autem Deo amabiles viros Ecclesiasticos, cuiuscunque religionis aut ritus, in Domino postulamus, vt ad idem populum Dei potentibus verbis accendant, & exemplis edoceant: cateruatim & ipsi venire festinent, & migrare in locis amœnissimis & vberrimis, non iam in sanguine, sed in multa libertate & pace, omniumque bonorum affluentia Ecclesiam plantatam; salua semper, vt decet, in omnibus suorum licentia Prælatorum. Valete.

CAPVT C.

Henricus I. Lotharingiæ & Brabantiæ Dux an. 1206. *fundat ac dotat Louaniensem S. Gertrudis Abbatiam, quæ est Canonicorum regularium, nobili genere ortorum.*

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis amen. Sciat vniuersitas præsentium & posterorum, quòd ego HENRICVS Dei gratia Dux Lotharingiæ, diuina præordinante prouidentia, volens amplificare

cultum domus Domini, pro salute animæ meæ, & omnium antecessorum meorum, omniumque fidelium, in ecclesia S. GERTRVDIS in Louanio, Canonicos regulares de ordine & vita regularium, institutionis S. Augustini, instituendos, tamquam verus patronus approbaui, consensu & voluntate Præpositi & Canonicorum ecclesiæ S. Petri in Louanio, ad quorum ius ecclesia prænominata spectabat: qui libero consensu eam, ad vsum diuini seruitij, à præfatis Regularibus ibidem in perpetuum obseruandi, tradiderunt.

AD prædictorum itaque Regularium sustentationem, contuli stabiliter in eleëmosynam sextam partem totius decimæ de *Landen & Dormala*, illam scilicet partem, quam Daniel de Crainhem diu tenuit sibi pignori obligatam, & filius suus Ægidius, & vsum lignorum in silua mea, quæ dicitur *Merdal*, accipiendorum, ad necessitates eorum, & cũ vno plaustro tantùm, qui vsus in nostro vulgari *Fagus* appellatur.

PRAETEREA liberam eis confero potestatem, prædictæ ecclesiæ atrium circumcludere sepibus vel muro, si possint, & in eo ipsorum officinas, quæ religiosis competunt, ædificare, scilicet Dormitorium & Refectorium, & alia eorum necessaria, & possessiones, quas possunt iuxta se emere, eis indulgeo, ad loci eorum amplificationem, ac dilatationem etiam claustralis curiæ. Liberè & plenè cõcedo præfatis Regularibus domistationes, cum curtibus earum, quæ concluduntur inter plateam, quæ dirigitur versus ecclesiam S. Petri & *Tilam* fluuium, & quæ atrio S. Gertrudis continuantur, vt habeant eas in omnimoda plenitudine iuris, qua ego & antecessores mei eas possidebamus, scilicet cum censibus earum, & alijs iustitijs, quæ ipsis domistationibus appendebant.

NE

Ne igitur in dubium veniat in posterum, quæ sint illæ domistationes, eas nominare expressis vocabulis dignum duxi. Domistatio, quæ fuit antiquitùs Ioannis de S. Gertrude, quæ soluit mihi & antecessoribus meis quattuor denarios census, & quæ modò diuisa est in sex mansiones; in mansionem Godefridi de S. Gertrude, & mansionem Arnoboldi Piscatoris,& mansionem Walteri Regis, & mansionem Ioannis Bec de Diest, & mansionem Henrici de Velthem,& mansionem Arnoldi de Godobolsrode. Item domistatio Walteri Maah, & domistatio proxima atrio.

Dedi etiam potestatem sæpedictis Regularibus has domistationes emendi,cum hereditatibus, cùm possunt,me non requisito,vel aliquo herede meo, vel aliquo Officiario vel Iudiciario meo,vel successorum meorum.

Praeter hæc sciant omnes,quòd ipsos Canonicos & omnia bona eis collata,& conferenda à fidelibus, meæ & successorum meorum suppono protectioni, ne aliquis contra eos audeat malignari, & vt perpetua pace gaudeant.

Vt autem hæc omnia firmam in Domino stabilitatem obtineant,præsens scriptum confirmari curaui sigilli mei appensione,vt omnis falsitatis calumnia in posterum sopiatur.

Actum anno Dominicæ incarnationis millesimo ducentesimo sexto. 1206.

CAPVT CI.

Ægidius Bertholdus, Dominus in Berlar, ex familia toparcharum Machliniæ & Grimbergæ, an. 1235. fundat Abbatiam S. Bernardi, ord. Cistercienſis, prope Antuerpiam.

IN nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti. ÆGIDIVS BERTHOLDVS, vir nobilis, vniuerſis præſens ſcriptum inſpecturis, cognoſcere veritatem.

Ægid. de Bertout. VNIVERSITATI veſtræ notum fieri cupimus, quòd nos communicato conſilio cognatorum & amicorum noſtrorum, virorum religioſorum & iuriſperitorum, de conſenſu & voluntate viri nobilis WALTERI BERTHOLDI, domini & conſanguinei noſtri, quidquid iuris habemus, vel habere poſſumus in

Vremden. villis de *Vrimede*, de *Millenghem*, de *Brochem*, & de *Ouvven.* *Oudem*, in terris, molēdinis, pratis, ſiluis, aquis, paſcuis, manſionarijs, reditibus ſiue cenſibus, aridis, ſiccis, & rebus alijs (ſaluis tamen nobis, & ſucceſſoribus noſtris, hominibus feodalibus & familijs, & de ſanguine, & huiuſmodi iuribus ſuperioribus) liberè & abſolutè contulimus, in puram eleëmoſynam, ob remedium animæ noſtræ & animarum patris, matris, & prædeceſſor um noſtrorum, in manus Abbatis VILLARIENSIS,

sis, Cisterciensis ordinis, in Brabantia, Leodiensis dioecesis, ad fundandum monasterium monachorum eiusdem ordinis, vbicumque in prænominatis quattuor villis, infra terminos nostros, locus ad hoc inuentus fuerit magis idoneus. Ita etiam quòd ibidem Abbas resideat, & conuentus ordinis memorati.

CONVENTVS autem ille sumendus est de monasterio Villariensi, & non aliunde. In memorato autem monasterio, quale ius habet Dux Brabantiæ in monasterio Villariensi, tale nobis & successoribus nostris reseruamus. Testes, qui interfuerunt huic facto, sunt hi viri nobiles.

ÆGIDIVS BERTHOLDVS, pater noster.

Waltherus Bertholdus | Henricus Bertholdus | consanguinei nostri.

Nicolaus | Willelmus | filij Peregrini.

Gosuinus Boc | Arnoldus Pottere | Walterus de Haght | milites.

Magister Gaufridus, Canonicus Louaniensis.

Godescalcus | Henricus de Berlar. | sacerdotes.

Mater nostra CATHARINA.

Vxor nostra HELVIGIS, & multi alij.

ET vt donatio ista rite facta robur habeat in perpetuum, sigillum nostrum præsentibus appendere curauimus. Datum & actum apud BERLAR, anno Domini M.CC.tricesimo quinto, feria tertia ante Purificationem B. Mariæ virginis. *Ballar.* 1235.

CAP.

CAPVT CII.

Henricus II. Lotharingiæ & Brabantiæ Dux Locum S. Bernardi ad Scaldim Abbati eiusdem monasterij in purum alodium confert, an. 1243.

IN nomine sanctę & indiuiduæ Trinitatis. Ego HENRICVS, Dei gratia Dux Lotharingiæ & Brabantiæ, omnibus præsentes litteras inspecturis, cognoscere veritatē. NOVERIT Vniuersitas vestra, quod GOSVINVS miles, dictus BOCK, totum feodum, quod de nobis tenebat in territorio de *Heimissem* in pratis, aquis, piscarijs, siluis, terris cultis & incultis, reditibus, & rebus alijs ad opus Abbatis & conuentus de Loco S. BERNARDI, Cistерciensis ordinis, qui ab ipso GOSVINO præfatum feodum, titulo emptionis, iuste acquisiuerunt, in manus nostras quasi veri domini, & Superioris ipsius feodi reportauit, atque iusto modo werpiuit, nihil sibi iuris, nihil suis heredibus in dicto feodo, ad præsens vel in posterum, reseruando. *Hemexem*

Nos verò, ob remedium animę nostrę, patris, matris, & vxoris, prædecessorum & successorum nostrorum, dictum feodum præfatis Abbati & conuentui in purum contulimus alodium, libere & absolutè per-

perpetuò poſsidendum, nihil iuris nobis vel poſteris noſtris, præter tres articu los altæ Iuſtitiæ, ſcilicet manifeſtam ſanguinis effuſionem, membrorum mutilationem, & vitę ablationem, ſi exceſſus delinquẽtium hoc exegerit, in ipſo alodio reſeruando.

Nos inſuper dictos fratres Abbatem & conuentũ, cum omnibus bonis ſuis, ſub protectione noſtra ſuſcipimus & tutela. Ipſi enim fratres pro peccatis noſtris tenentur ſpecialiter orare. Huic autem facto interfuerunt,

Arnoldus Abbas Villarienſis.
Franco monachus.
Ioannes Conuerſus ibidem.
Abbas de Hellenchines.
Magiſter Daniel.
Simon Capellanus noſter.
Franco Canonicus de Liera.
Willelmus de Grimberges.
Arnoldus Dapifer de Rochelar.
Gerardus de Iſca.
Willelmus & Hugo, fratres, dicti Noiſe, & alij quàm plurimi.

In cuius rei teſtimonium præſentem chartam ſigillo noſtro duximus roborandam. Actum anno Domini milleſimo ducenteſimo quadrageſimo tertio, 1243.
feria tertia poſt feſtum Petri ad Vincula.

CAP. CIII.

Ludouicus Bertholdus, Dominus in Berlar, donationes ab Ægidio fratre suo factas, ad fundandum S. Bernardi monasterium, prope Antuerpiam, approbat an. 1245.

IN nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. HENRICVS Dei gratia Dux Lotharingiæ & Brabantiæ, omnibus præsens scriptum intuentibus testimonium veritatis acceptare.

Sophia vxor. Bruchem.

NOVERITIS, quòd vir nobilis LODEWICVS DE BERLAR, dictus BERTOVT, in præsentia nostra & multorũ hominum nostrorum constitutus, eleëmosynam in villis de *Vrimede*, de *Millenghem*, de *Brughem*, & de *Oudem*, quam piæ memoriæ vir nobilis ÆGIDIVS BERTOVT, ipsius germanus, iamdudum legauerat ad fundandum nouum monasterium ordinis Cisterciensis, quod nunc fundatum LOCVS S. BERNARDI vocatur, ratam habuit & acceptam, nihil sibi iuris vel suis heredibus in eadem eleëmosyna reseruando, saluis sibi hominibus feodalibus & mansionarijs, ad idẽ feodum pertinẽtibus in villis eisdem, & alta Iustitia, ita quòd nullum Iustitiariũ sæcularem adducere poterunt fratres dicti monasterij in ipsis villis, præter ipsum LODEWICVM, & WALTERVM BERTOVT, ac eorum successores; nisi ipsis fratribus à dictis nobilibus Iustitia deesset.

SICQVE ad preces nostras, intuitu Dei, & ob remedium animæ suæ, matris, fratris, prædecessorum & successorum suorum concessit, vt dicti fratres ad locum

cum sibi magis congruum suam transferant Abbatiã: ita quòd capella infra terminos dictæ eleëmosynæ remaneat, vbi Missa pro animabus fundatorum quotidie, cùm id congruè fieri poterit, in perpetuam memoriam celebretur.

ORATIONES etiam omnes, cum ceteris beneficijs spiritualibus, quas ipsi & eorum successores in perpetuum facient, animæ sępe dicti ÆGIDII, & omnium suorum successorum, concesserunt intergraliter dicti fratres, ac si Abbatia eorum apud vnam dictarum villarum remansisset. Testes interfuerunt hi,

Walterus Bertout, dominus ipsius Lodewici.
Henricus Bertout.
Godefridus frater noster.
Willelmus de Grimberges. } nobiles
Arnoldus de Rochelar, Dapifer. }
Henricus de Ottenhoue.
Gerardus de Isca, Dapifer noster.
Gosuinus dictus Boc.
Walterus de Hacth. }
Walterus Clutinc. } milites.
Reinboldus de Thunis. }
Henricus de Heisbroec. }
Alexander de Hemminesem. }
Daniel Castellanus de Geneppia.
Godefridus de Bruel.
Simon Capellanus noster.
Willelmus clericus noster, & multi alij.

IN cuius rei testimonium præsentem chartam sigilli nostri munimine duximus roborandam. Actum anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo quinto, mense Septembri, apud RVSLENBERGE. 1245. *Ro.fil-berch.*

CAPVT CIV.

S. Ludouicus Galliæ Rex Comitatum Artesiæ, à Ludouico patre suo institutum, an. 1237. confirmat.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis amen. LVDOVICVS Dei gratia Francorum Rex, notum facimus, quòd cùm claræ memoriæ genitor noster, LVDOVICVS Rex Francorum illustris, in testamento suo ordinauerit, & pro parte hereditatis assignauerit carissimo fratri nostro ROBERTO terram *Atrebatesij*, quam idem genitor noster ex parte matris suæ habebat, *Atrebatum, S. Audomarum*, & *Ariam*, cũ pertinentijs eorumdem, & post decessum carissimæ dominæ matris nostræ B. Reginæ Francorum illustris, *Hesdinum, Bapalmum*, & *Lens*, cum eorum pertinentijs, quæ eadem domina mater nostra tenebat, nomine dotalitij, ex parte *Isabellæ* Reginæ, auiæ nostræ, mouentia: Nos sinceritatem dilectionis, quam ad eundem fratrem habemus, volentes per exhibitionem operis ostendere, volumus, & eidem fratri nostro per pręsentem chartam concedimus totam terrã prędictam, saluis feudis & eleëmosynis, quę tenebunt, & reddentur, sicut tempore genitoris nostri, sibi & heredibus suis iure hereditario possidendam.

ITA quòd tam illam terram *Atrebati, S. Audomari, & Ariæ*, quam antea tenebamus, quàm illam quam domina mater nostra nomine dotalitij possidebat, cũ

co-

eo iure quod eadem domina mater nostra in empti-one habebat, quam apud Villanas fecerat, sita in feodo *Lensy*, tanquam hereditatem suam habeat, teneat & possideat. Et ipse nobis homagium ligium inde fecit, & heredes eius nobis & heredibus nostris similiter facere tenebuntur; & nos prędictum dotalitium, nomine matris nostræ, in loco sibi grato, & placenti, ad terrę æquiualentiam commutauimus eidem dominę matri nostrę.

IDEM autem frater noster de prędictis, pro parte terrę, quam habere debebat, se habet pro pagato: nec ipse, nec heredes eius à nobis vel heredibus nostris ampliùs pro parte terrę possunt petere neq; petent. Quod vt perpetuę stabilitatis robur obtineat, pręsentem paginam sigilli nostri auctoritate, & Regij nominis charactere inferiùs annotato, fecimus confirmari.

ACTVM apud Compendium anno incarnationis Dominicæ millesimo ducentesimo tricesimo septimo, mense Iunio, regni verò nostri anno XI. astantibus in palatio nostro, quorum nomina supposita sunt & signa.

Dapifero nullo.
Signum Roberti Buticularij.
Camerario nullo.
Signum Almarici Constabularij.
Data vacante Cancellaria. LODOVICVS.

NOTATIONES.

ROBERTVS.) primus Atrebatesij seu Artesiæ Comes in Ægypto occubuit. *Artois*

B.) BLANCA, mater S. Ludouici.

BVTICVLARIVS) à Buticulis, *Boutaillier*.

CAPVT CV.

Ducatus Burgundiæ Philippo filio à Ioanne Francorum Rege an. 1363. datur: quam donationem postea Carolus V. Rex Philippi frater anno 1364. editis tabulis laudauit.

CAROLVS Dei gratia Francorum Rex, notum facimus vniuersis præsentibus, pariter & futuris, nos vidisse litteras claræ memoriæ domini genitoris nostri, formã quæ sequitur continentes.

IOANNES Dei gratia Francorum Rex. Ad subditorum quietem & pacem curam gerentes sollicitam, facti didicimus experientia, non modicùm prodesse, fideles & strenuos habere vasallos. Ipsorum enim meritis, propulsis inuidis & æmulis, pacis tranquillitas acquiritur, & iustitia, omnium regnorum fundamentum, pacifice administratur, ad regnantium gloriam & honorem: vnde feruor oritur dilectionis ad dominum, cuius etiam crescit vigor subiectionis in eisdem.

NOVIMVS insuper coronam stabiliri regiæ maiestatis, dum personæ præclari generis, moribus vtique &

& honestate vernantes, dignitatibus inclytis præferuntur. Ipsorũ igitur adsistentia laterali non minùs sceptra coruscãt regnantium, quàm gemmis corona.

LAVDABILI igitur prędecessorum nostrorum Regum, qui solita munificentia dignis consueuerunt digna rependere, sequentes vestigia, etsi singulos, iuxta suorum exigentiam meritorum, desideremus prosequi fauoribus gratiosis, digniores tamen censemus debere dignioribus insigniri. Attẽdentes quòd etsi naturaliter nostris tenemur liberis assignare, vnde statum iuxta suę perspicuitatem prosapiæ, honorificè continuent; ad hoc tamen impendendum eò liberalius inducimur, quò instantiùs eorum continuata merita id exposcunt.

ET desiderantes affectuosiùs grauamina & oppressiones, irruẽtibus hostibus, illatas subditis nostris *Ducatus Borgundiæ*, qui ex successione bonę memorię PHILIPPI, vltimi Ducis eiusdem, in nos, vt propinquiorem in genere, nouiter est delatus, amputare, & ipsorum prouidere quieti: & ad memoriam reducentes grata & laude digna seruitia, quæ carissimus PHILIPPVS, filius noster quartò genitus (qui sponte expositus mortis periculo, nobiscum imperterritus & impauidus stetit in acie prope *Pictauos*, vulneratus, captus & detentus in hostium potestate) ibi & post liberationem nostram hactenus exhibuit, indefesse, & vero amore filiali ductus: ex quibus suam meritò cupientes honorare personam, perpetuoque pręmio fulcire, sibi paterno correspondentes amore, spem & fiduciam gerentes in Domino, quòd ipsius crescẽte prouidentia, dicti nostri subditi Ducatus eiusdem, à suis oppressionibus releuentur:

NOTVM itaque facimus vniuersis, præsentibus pariter & futuris, quòd nos his & alijs iustis considerationibus excitati, & ad humilem supplicationem subditorum nostrorum dicti Ducatus, prædictum

lentes & concedentes eidem, vt ipse suique heredes ex proprio corpore, in legitimo, vt prædicitur, matrimonio procreati, qui ei succedent in Ducatu prædicto, vtantur & fruantur perpetuò & pacifice vniuersis & singulis priuilegijs, franchisijs, iuribus, libertatibus, & prærogatiuis, quibus vsi sunt hactenus & vtuntur ceteri pares Franciæ, omni modo & forma, quibus tenebant dictum Ducatum, & dictis priuilegijs vsi fuerunt hactenus Duces Burgundiæ, & vtebatur dictus defunctus vltimus Dux PHILIPPVS, dum viuebat; saluis tamen donationibus & concessionibus, si quas fecimus, postquam dictus Ducatus deuenit ad manum nostram, vt prædicitur, quas nolumus effectu frustrari. Saluis insuper, & retentis nobis & successoribus nostris Franciæ Regibus, superioritate & resorto dictorum donatorum; fide etiam ac homagio Ducis præstandis nobis & successoribus nostris prædictis, modo debito & cōsueto fieri & præstari per Duces Burgundiæ temporibus anteactis, regalibusque & iuribus alijs regijs ad nos pertinentibus ad caussam nostræ Coronæ, & quæ habebamus viuente dicto vltimo Duce defuncto, in Ducatu prædicto,

PRO quibus donatis prædictis, dictus filius noster nobis fecit homagium tanquam Dux & primus Par Francię prędictus & eo modo, quo defūcti duces Burgundię tenebantur, & consueuerunt facere nobis, & nostris prędecessoribus. Ad quod homagium admisimus eumdum: quem per hoc emancipauimus, & extra potestatem nostram paternam posuimus, & ponimus per præsentes. Saluo insuper & retento, quòd si dictus filius noster, vel sua posteritas, vt prędicitur, procreanda decesserint, quod absit, absque herede ex proprio corpore, succedente in dicto Ducatu, pręmissa vniuersa & singula sic donata, pleno iure integraliter reuertētur ad nos, & successores nostros Reges, qui pro tēpore fuerint, nostrę Coronę domanio applicanda.

PER hanc autem concesionem nostram prę́sentē & donum, *Ducatum Turonis*, quem cum suis perti-

nentijs dicto filio nostro aliàs donauimus, ad manum nostram ponimus, & retinemus, ordinaturi de eodem ad nostrę beneplacitum voluntatis. Quapropter damus pręsentibus in mandatis vniuersis Pręlatis, & alijs personis ecclesiasticis, vniuersis Ducibus, Comitibus, Baronibus, & alijs nobilibus, alijsq; clericis & laicis, ad quod pertinuerit, quatenus homagia & deueria, honores, seruitia, & obedientias, in quibus nobis tenebantur ante donationem pręsentē, ratione Ducatus & aliorum donatorum prędictorū, pręstent & faciant indilatè & de cetero dicto filio nostro, suisq; heredibus antedictis, de legitimo matrimonio procreandis, modo & forma, quibus ipsa fecerant, & facere debuerant dicto vltimo defuncto Duci: per quorū pręstationē nos inde absoluimus penitus, & quitamus eosdē, volumusq; obediant dicto filio nostro, tanquā Duci dicti Ducatus & Pari Frāciæ primo, plenariè, & absque difficultate quacūque.

MANDAMVS insuper dilectis & fidelibus Consiliarijs nostris, Præsidentibus, & alijs gentibus nostri parlamenti Parisiensis, vniuersis insuper Iustitiarijs & Officiarijs nostri regni præsentibus & futuris, quatenus dictum filium nostrū & heredes suos, prædictos Duces Burgundiæ & Pares Franciæ, in omnibus casibus atque locis, in iudicio & extra, vt Duces & primos Pares Franciæ recipiant & admittant, ipsosque faciant & permittant vti & gaudere pacificè prærogatiuis, franchisijs, libertatibus, honoribus, & iuribus Ducatus & Pariatus, & nostram præsentem ordinationem teneri perpetuò inuiolabiliter: nihil facientes vel attentātes in contrarium quoquomodo; non obstantibus consuetudinibus, statutis, vsibus, & priuilegijs contrarijs quibuscumque, donisque & gratijs dicto filio nostro factis aliàs, & quæ in præsentibus non fuerint expressata.

QVOD vt firmum & stabile permaneat in futurum, nostris præsentibus litteris fecimus apponi sigillum: saluo in alijs iure nostro, & in omnibus alieno Datū

Gar-

Germiniaci supra Maternam in die sexta Septembris, anno Domini millesimo trecentesimo sexagesimo tertio. *Per Regem. Iuo.* 1363

Nos igitur memores, quòd ipso domino genitore nostro adhuc superstite, attentis caussis & considerationibus, quibus ipse dominus genitor noster, in donatione dicti Ducatus Burgundiæ, carissimo fratri nostro PHILIPPO, de quo in eisdem litteris fit mentio, ducebatur, quas veras & efficaces fuisse & esse cognouimus, amore insuper speciali, quem ad ipsum fratrem nostrum semper habuimus, & adhuc gerimus & habemus, dictam donationem, & cetera cõtenta in litteris supra scriptis grata habuimus, ex tũc pro futuris temporibus bona fide promittentes in contrarium non venire, quouis exquisito colore & occasione, ad quęcumque statum nos venire, vel ascendere contingeret. Et super hoc nostras sibi litteras recolimus concessisse, ipsas litteras, donationem, & cetera in eis contenta, rata habentes, & grata, eas volumus, laudamus, approbamus, & de speciali gratia, auctoritate nostra regia, & certa scientia, tenore præsentium, confirmamus, volentes & concedentes, vt ipse frater noster dicto Ducatu, & alijs sibi donatis prædictis, suiq; heredes, ex suo corpore, in recta linea, & legitimo matrimonio procreãdi gaudeãt & vtantur, iuxta præscriptarũ seriẽ litterarũ.

ET ex abundanti, ipsius & suorum securitati prouidere volentes, dictum Ducatum, & alia sibi præscriptarum serie litterarum donata, tenenda & possidenda, modo & forma, quibus in eisdem continentur litteris, eidem fratri nostro donamus & concedimus, de nostris, gratia, scientia & auctoritate prædictis. De quibus ipse frater noster, vt Dux & Par Franciæ prædictus nobis fecit homagiũ, sub forma in præscriptis inserta litteris: adquod ipsũ admisimus: saluis & retentis eis, quæ dictus dominus genitor noster decreuit, per præscriptas litteras, sibi & suis successoribus retineri: Quapropter damus præsentibus in man-

datis vniuersis & singulis Prælatis, & alijs personis ecclesiasticis, Ducibus, Comitibus, Baronibus, & alijs nobilibus, ceterisque clericis & laicis, ad quos pertinebit, quatenus homagia, fidelitates, honores, seruitia, & deueria, quibus Duci dicti Ducatus tenentur, & teneri possunt & debent, præstent & faciant indilatè, & de cetero dicto fratri nostro, & suis heredibus, in legitimo matrimonio procreandis, modo & forma in suprascriptis litteris expressatis. Per quorum præstationem nos inde absoluimus penitus, & quitamus eosdem, eidemque obediãt tanquam Duci.

QVEM siquidem fratrem nostrum in Parlamento nostro Parisiensi, & vbique in regno nostro, in iudicio & extra, & suos heredes prædictos Duces Burgundiæ volumus in omnibus casibus, vt *Duces Burgundiæ & primos Pares Franciæ* admitti, recipi & tractari, ac vti & gaudere Priuilegijs, iuribus, & honoribus Ducatus & Pariatus perpetuò, pacificè & quietè.

ET vlteriùs donum & gratiam dicti domini genitoris nostri prædictam & nostram præsentem ampliantes, *domum Burgundiæ*, sitam in monte S. Genouefæ Parisius, quæ à longis temporibus citrà fuit Ducum Burgundiæ, eidem fratri nostro pro se & suis heredibus prędictis donamus, de gratia & auctoritate prædictis, tenendam cum suis pertinentijs, eo modo & forma, quibus dictus vltimus Dux Burgundiæ eam tenuit, quoad vixit.

NON obstantibus eis, quæ dictus dominus genitor noster voluit in suis pręscriptis litteris nõ obstare, &c. donis per ipsum, vel nos dicto fratri nostro aliàs factis, quæ pro expressis in pręsentibus haberi volumus & censeri: Quod vt firmum & stabile perpetuò perseueret, nostrum, quo ante susceptum regni nostri regimẽ vtebamur, pręsẽtibus litteris fecimus apponi sigillum; saluo in alijs iure nostro, & in omnibus alieno.

Datum in LVPARA prope Parisios, die secunda Iu-
1364 nij, anno Domini millesimo trecentesimo sexagesimo quarto.

FINIS

Ala-